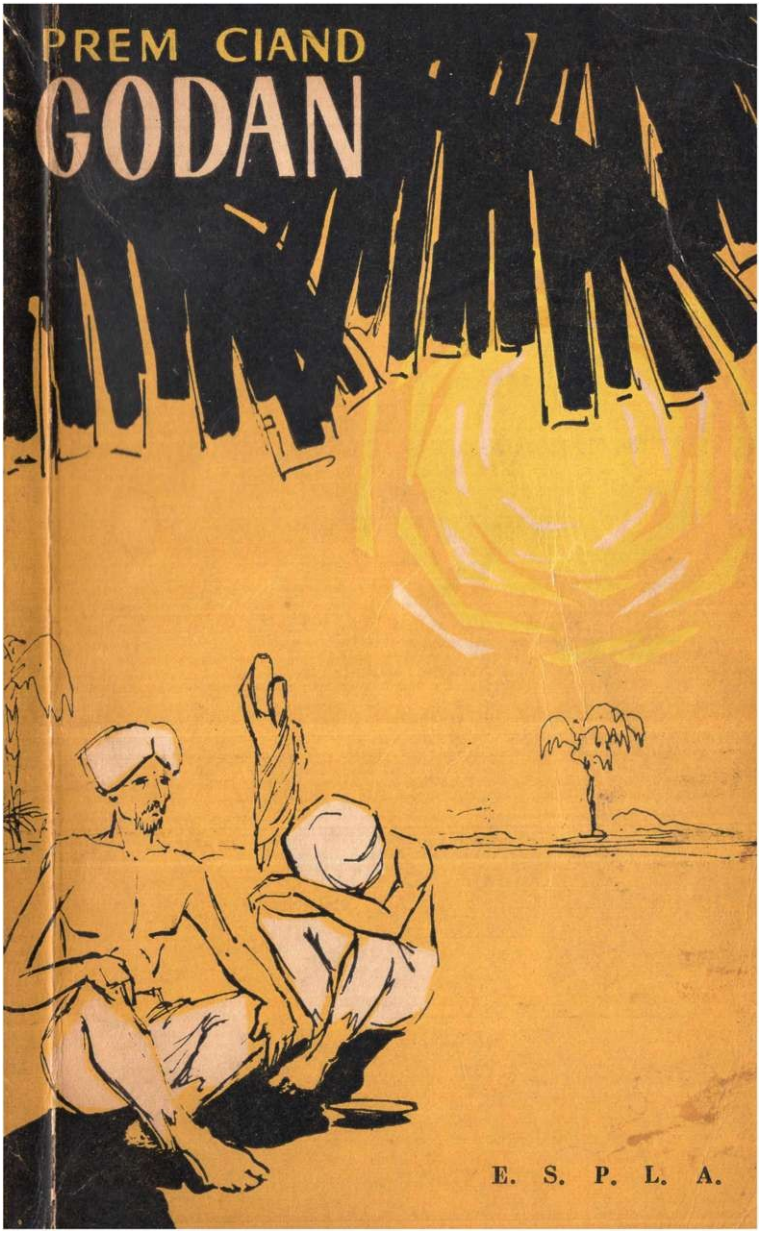

1 Exclamaţie cu care se salută hinduşii când se întâlnesc.

1 Unitate de măsură egală cu aproximativ 38 kg.

1 Brahman sau brahmin – membru al castei sacerdotale, considerată prima dintre cele patru caste indiene; preot al lui Brahma.

1 Fondatorul budismului, una dintre cele trei religii principale ale lumii, care propovăduieşte pasivitatea, împăcarea cu realitatea crudă, tinzând a înăbuşi protestul maselor împotriva mizeriei şi a lipsei de drepturi.

1 Ficus bengaâensis sau Ficus religioasa. cu rădăcini aeriene.

1 Sfâat, proroc, profet; epitetul suprem pentru sfinţi şi profeţi.

1 Aci în sens de fără scrupule, perfid.

1 În vechea Indie – conducătorul statului sclavagist; în India medievală şi contemporană – titlu nobiliar.

1 Mişcare pentru boicotarea mărfurilor străine şi sprijinirea industriei naţionale.

1 Trăsură uşoară, acoperită, cu doufl roţi.

1 Pasăre din India, asemănătoare cucului.

1 Soră mai mare; termen respectuos la adresa persoanelor mai vârstnice.

Prem Chand
Godan

Coperta de *P. Vulcănescu*

GODAN a novel of peasant India by
Prem Chand Jaico Publishing House Mahatma Geindtu Boad, Bombay

PREM CHAND
UN ROMAN CLASIC AL INDIEI RURALE
Traducere de AL. ŞTEFĂNESCU o MEDELENI

1960
EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

CUVÂNT ÎNAINTE

Prem Chand este unul dintre marii scriitori indieni ai secolului nostru. Literaturile moderne în limbile indi *şi* urdu *– cele mai răspândite dintre cele aproximativ două sute de limbi vorbite în India – sunt dominate de opera sa, vast tablou al societăţii indiene şi al însemnatelor frământări politice prin care a trecut ţara în anii 1900 – 1936.*

Succesul şi răspândirea largă a schiţelor, nuvelelor şi romanelor lui Prem Chand se datorează faptului că el oglindeşte în opera sa viaţa poporului indian, cu mizeria şi suferinţa lui, cu obiceiurile străvechi şi superstiţiile lui, cu năzuinţa lui spre o viaţă mai bună; ele se datorează de asemenea faptului că opera sa este pătrunsă de patriotism, de ferme convingeri democratice, de dragoste pentru cei mulţi şi asupriţi, de o înţelegere profundă a gândurilor şi sentimentelor omului simplu.

Toate acestea au făcut ca Prem Chand să devină unul dintre cei mai populari scriitori ai patriei sale, iar scrierile sale să fie cunoscute şi apreciate nu numai în India, dar şi peste hotare. Pe bună dreptate, el este socotit ca întemeietor ăl curentului realist în literaturile indi *şi* urdu.

Prem Chand – pe numele său adevărat Dhanpat Raj Şrivastav – s-a născut la Mundhva Lamhi, un mic sat în apropiere de Benares, la 31 iulie 1880. şi-a pierdut de timpuriu mama, iar la moartea tatălui său, modest funcţionar de poştă, viitorul scriitor, care nu împlinise încă cincisprezece ani, a trebuit să-şi întreţină mama vitregă şi doi fraţi. Încă din această perioadă când, pentru a câştiga câteva rupii, parcurge zilnic şaisprezece kilometri ca să dea lecţii particulare, Prem Chand *cunoaşte viaţa aspră şi sărăcia. Cu toate că întâmpină greutăţi uriaşe, el continuă*

să înveţe pentru a termina şcoala medie şi devine învăţător, profesiune pe care o va exercita timp de aproape douăzeci de ani.

Trăind vreme îndelungată în strâns contact cu ţărănimea, scriitorul a cunoscut felul ei de viaţă, a văzut că cele mai largi pături ale poporului trăiesc în neagră sărăcie, îndură lipsuri îngrozitoare. Deşi nu şi-a dat limpede seama că rădăcina adâncă a acestor rele sociale stă în caracterul profund nedrept al societăţii bazate pe exploatarea omului de către om, el s-a situat cu hotărâre pe poziţia înaintată a luptătorului împotriva jugului colonialist, împotriva înapoierii economice şi politice a patriei sale, a înapoierii de veacuri a satului indian, unde relaţiile feudale se păstrau aproape neschimbate. Opera sa constituie o istorie contemporană a satului indian, a ţăranului chinuit de lipsa de pământ, de secetă, de foame, de exploatarea moşierilor şi cămătarilor.

Prem Chand şi-a îndeplinit cu cinste misiunea de cetăţean ăl ţării sale, de scriitor în slujba poporului. În toate operele sale el i-a demascat pe exploatatori, pe moşierii şi pe cămătarii care sugeau ca nişte lipitori vlaga ţăranului, pe perceptori şi pe ceilalţi funcţionari corupţi şi lacomi ai administraţiei, pe preoţii făţarnici şi paraziţi, care exploatau cu abilitate ignoranţa şi superstiţiile oamenilor simpli. Dar, mai presus de orice, Prem Chand s-a ridicat cu deosebită energie împotriva colonialismului, în care vedea, pe bună dreptate, cauza adâncă a împilării, a nedreptăţilor şi a relelor care bântuiau ţara şi popoarele Indiei.

Începutul activităţii literare a lui Prem Chand coincide cu marile frământări din anii 1905 – 1910, când în întreaga Indie ia avânt mişcarea antiimperialistă de eliberare naţională, când în întregul Orient, după cum spunea Lenin, „Sute de milioane de oameni, aparţinând unei populaţii oprimate, sălbăticite în stagnarea ei medievală, s-au trezit la o viaţă nouă şi la lupta pentru

drepturile elementare ale omului, pentru democraţie”[1]

Această mişcare a zguduit stăpânirea britanică în India; sub directa ei influenţă, Prem Chand îşi desfăşoară munca de activist social şi-şi începe activitatea pe tărâm publicistic.

După unele articole apărute în diferite ziare şi câteva povestiri publicate izolat în reviste cu orientare democratică, apare în 1909, primul volum de schiţe al lui Vrem Ciand, intitulat Dragoste de patrie, *titlu sugestiv pentru conţinutul volumului, care cuprindea povestiri pătrunse de patriotism fierbinte şi de o dreaptă indignare faţă de regimul impus de imperialiştii-colonialişti. Conţinutul patriotic progresist al schiţelor înmănuncheate în acest volum a primit o strălucită confirmare prin însuşi faptul că autorităţile coloniale l-au considerat „un îndemn la rebeliune” şi au ordonat confiscarea cărţii şi arderea ei în mod public.*

Pedeapsa aspră cu care a fost ameninţat autorul nu i-a zdruncinat însă convingerile: el a rămas până la sfârşitul vieţii un luptător consecvent pentru libertate şi progres social, împotriva robiei colonialiste şi a nedreptăţii. Mai târziu, în 1920, Prem Chand participă activ la acţiunile antiimperialiste de masă şi la campania insubordonării civice, iniţiată de Mahatma Gandhi, părăsind demonstrativ slujba pe care o deţinea la o şcoală guvernamentală, slujbă care-i îngăduia să trăiască omeneşte. Deşi a îndurat multă vreme sărăcia şi lipsurile, el a rămas consecvent în hotărârea sa, refuzând să-şi reia funcţia de stat.

Prem Chand este, alături de Rabindranath Tagore, unul dintre întemeietorii curentului realist în literatura indiană; el a fost printre cei dintâi scriitori ai patriei sale care şi-au dat seama de misiunea socială a omului de litere. Opera sa aduce o contribuţie însemnată la dezvoltarea realismului critic, înnoieşte şi îmbogăţeşte

---

1 Lenin, *Opere*, vol. 19, pag. 68, E.S.P.L.P., 1957.

tematica literaturii indiene.

„Temelia literaturii este viaţa, *scria el*. Pe acest fundament se sprijină zidurile edificiului literar”. *Credincios acestui principiu, Prem Chand a dezbătut în opera sa problemele actuale ale ţării şi poporului său, a zugrăvit realitatea socială a vremii sale, viaţa în întreaga ei diversitate. El arată că sarcina principală a creaţiei literare este* „ajă-ecierea critică a vieţii”.

Criticând cu asprime tendinţele decadentiste care, ca urmare a unor influenţe venite din Occident, încercau să-şi găsească loc şi în literatura indiană, el scria: „Oare poate satisface nevoile noastre de idei şi sentimente o literatură al cărei conţinut se limitează la emoţii erotice şi la rezultatele lor: suferinţele despărţirii, deznădejdea şi disperarea etc., o literatură în care retragerea din viaţă şi fuga de vicisitudinile vieţii sunt considerate ca sensul principal al vieţii?”

Activitatea literară multilaterală şi bogată a lui Prem Chand este caracterizată printr-o largă viziune a realităţilor vremii şi patriei sale, prin generozitate şi înalte idealuri umanistice. În toate scrierile sale, atât în romanele de mare amploare, cât şi în schiţele cele mai scurte, el pledează cu căldură pentru drepturile oamenilor simpli, este un exponent al ideilor şi năzuinţelor celor mai largi mase ale poporului.

Paralel cu activitatea literară, Prem Chand s-a ocupat şi de îndrumarea tinerilor scriitori indieni, care au preluat de la el şi au dezvoltat realismul critic. El a grupat în jurul revistei Hans *numeroşi tineri talentaţi, pe care i-a ajutat să se dezvolte, îndrumându-le primii paşi. Dintre tinerii de atunci unii sunt astăzi scriitori cu renume*: *Upendranath Aşk, Aşadevi Mitra, Djainendra Kumar*.

În aprilie 1936 Prem Chand reuşeşte să unească forţele literare progresiste din întreaga Indie; la conferinţa scriitorilor, care a avut loc la Lucknow, a fost creată

„Asociaţia scriitorilor progresişti din întreaga Indie”; mai târziu această asociaţie a jucat un rol de seamă în răspândirea concepţiilor social-politice înaintate în literatura indiană a vremii respective.

Din păcate Prem Chand nu a mai putut aduce aportul său la activitatea asociaţiei: şase luni după conferinţa de la Lucknow el se îmbolnăveşte grav şi moare la Benares, în ziua de 8 octombrie 1936.

Prem Chand a fost un scriitor prolific şi multilateral. După mărturia poetului, criticului şi publicistului Ali Sardar Djaafri, moştenirea sa literară cuprinde 13 romane, peste 250 schiţe, nuvele şi povestiri, piese de teatru, numeroase articole de publicistică, povestiri pentru copii, scenarii cinematografice. În activitatea sa, un loc însemnat l-au ocupat traducerile din literaturile europene. El a tradus în limba indi *lucrări de Tolstoi, Bernard Shaw, Anatole France, John Galsworthy.* „Consumând grâu australian şi ceai chinezesc, sau călătorind în automobile americane – *scria el* – nu vom cunoaşte câtuşi de puţin pe oamenii care au făurit aceste bunuri. Dar cunoscând scrierile lui Maupassant şi Anatole France, ale lui Cehov şi Tolstoi, stabilim o legătură spirituală cu Franţa şi cu Rusia. Sfera cunoştinţelor noastre se întinde peste oceane, continente şi rubinţi şi cuprinde astăzi şi Franţa şi Rusia… Ţărănii, muncitorii şi studenţii de acolo ne par prieteni apropiaţi”.

În multe din articolele sale de publicistică, Prem Chand a relatat adevărul despre Uniunea Sovietică. El a urmărit cu multă simpatie naşterea şi întărirea statului sovietic; de altfel, cunoştea operele lui Turgheniev, Dostoievski, Cehov, Gorki. În special, era un bun cunoscător al operei lui Tolstoi, scriitor pe care-l aprecia în mod deosebit şi ale cărui concepţii în ceea ce priveşte rolul social al ţărănimii le împărtăşea în bună parte.

Schiţele ocupă un loc predominant în opera lui Prem

Chand, care considera genul acesta ca deosebit de accesibil cititorului obişnuit. Schiţele sale oglindesc realităţile din India primelor decenii ale veacului nostru. Multe din ele redau conflictul dintre clasele de jos, crâncen *asuprite, şi clasele privilegiate care-şi întemeiază bunăstarea pe suferinţele milioanelor de oameni simpli. Din aceste povestiri se desprinde limpede atitudinea ferm democratică a scriitorului, ura sa faţă de societatea bazată pe inegalitate şi oprimare.*

Eroii povestirilor lui Prem Chand nu sunt simple personaje care acţionează într-un fel sau altul. Scriitorul arată viaţa lor sufletească, analizează gândurile, sentimentele şi frământările lor, scopul către care tind. Această analiză psihologică a personajelot scriitorul o face fără să se abată de la principiile realismului şi în limitele scopului ce şi l-a propus: acela de a înlesni cunoaşterea sub raport moral a oamenilor simpli, a ţăranilor, a micilor meseriaşi şi a micilor funcţionari, în opoziţie cu exploatatorii de toate categoriile, începând cu reprezentanţii aristocraţiei şi moşierimii şi sfârşind cu perceptorii şi poliţaii satelor.

În povestiri locul principal îl ocuvă întotdeauna oamenii din popor, cei care trăiesc din munca proprie; spre ei se îndreaptă simpatiile autorului, care scoate în evidenţă însuşirile lor morale. La Prem Chand, omul simplu, cu toate scăderile şi şovăirile sale, este întotdeauna un erou pozitiv.

Povestirile lui Prem Chand sunt inspirate de viaţa ţărănimii sărace, de situaţia nespus de grea a celor din castele inferioare, lipsiţi de cele mai elementare drepturi umane, de îngâmfarea şi cinismul aristocraţiei autohtone şi ale colonialiştilor englezi; ele vorbesc despre *lăcomia moşierilor şi cămătarilor, ignoranţa şi făţărnicia slujitorilor cultului, inconsecvenţa reprezentanţilor intelectualităţii indiene, sau despre emanciparea tentă şi inegală a femeii, ţinută de veacuri în robia prejudecăţilor.*

Povestirile lui Prem Ciahd au găsit un larg ecou în rândurile maselor largi atât prin actualitatea temelor, cât şi prin puterea lor de convingere. În această privinţă este interesant de amintit procesul care a fost intentat autorului după publicarea ciclului de schiţe al căror erou principal este Moteram Şastri. Într-una din povestiri el descrie lăcomia şi făţărnicia preoţilor brahmini, care exploatează cu perfidie ignoranţa oamenilor simpli. La scurt timp după apariţia acestei schiţe scriitorul a fost dat în judecată de către un brahmin care… s-a recunoscut într-unul din personajele povestirii. Procesul a stârnit vâlvă, Prem Chand a fost achitat, iar brăhminul reclamant a primit un vot de blam public.

Printre ultimele sale schiţe sunt cele din volumul intitulat Calea luptei, *care tratează teme legate de evenimentele revoluţionare din anii 1928 – 1933, când mişcarea de eliberare naţională din India ia o amploare deosebită. Aceste povestiri despre mitinguri, demonstraţii, greve, arestări în masă, reprimări brutale dovedesc maturitatea politică dobândită de scriitor. Ele tind să demonstreze faptul că, în focul evenimentelor revoluţionare şi al grelelor încercări prin care trec oamenii simpli, voinţa lor se căleşte, cucerirea libertăţii devine scopul central al vieţii lor, pentru atingerea căruia sunt gata să înfrunte cele mai grele chinuri şi chiar moartea. Într-una din aceste schiţe, intitulată* închisoarea, *eroina spune*: „Un rug care arde pe câmpul deschis poate fi stins de vânt. Dar aceeaşi vâlvătaie în focarul unei locomotive devine un izvor nesecat de forţă motrice”.

Actualitatea politică a povestirilor cuprinse în volumul Calea luptei *a fost cu prisosinţă dovedită şi prin aceea că, imediat după apariţie, autorităţile britanice au confiscat volumul.*

Multe din povestirile lui Prem Chand sunt adevărate satire politice, puternice pamflete. Aşa este Setea de putere, *scrisă în stilul fabulelor lui Esop, unde personajul*

principal este Tommy, un câine puternic, rău, viclean şi laş, care tinde să stăpânească ţara minunată unde nimereşte din întâmplare. Sub chipul lui Tommy se întrezăreşte destul de lesne cel al imperialismului britanic. Deznodământul povestirii este semnificativ: Tommy, dominat până la demenţă de setea de putere, piere în mod lamentabil.

În romane, ca şi în piesele de teatru, Prem Chand abordează aceleaşi teme legate de mişcarea de eliberare naţională (romanele Refugiul dragostei *şi* Arena, *drama* Lupta); *el supune unui aspru rechizitoriu odiosul sistem colonialist, putredul aparat administrativ-birocratic şi rânduielile feudale anacronice. Tema emancipării femeii este de asemenea tratată pe larg (romanele* Nirmala *şi* Azilul); *autorul pune însuşirile sufleteşti deosebite ale femeii indiene în antiteză cu transformarea ei într-o victimă a obiceiurilor tradiţionale, complet lipsită de drepturi, condamnată să se supună orbeşte părinţilor şi soţului.*

Deşi au calităţi indiscutabile, romanele şi dramele lui Prem Chand vădesc pe alocuri unele coincidenţe nu întotdeauna justificate şi preferinţa pentru deznodământul tragic al conflictelor. Acestea îşi au originea în faptul că autorul a căutat să facă acţiunea romanelor sale mai atrăgătoare, ţinând astfel seama de gustul unei părţi a publicului cititor.

Romanul Godan (Sacrificiul), *ultima operă de amploare a lui Prem Chand, a fost scris în anul 1936, cu câteva luni înainte de moartea scriitorului. Tema este asemănătoare cu cea din romanul* Refugiul dragostei, *scris cu aproximativ cincisprezece ani înainte: viaţa grea a ţăranului indian strâns în chingile aparatului administrativ-birocratic şi ale rânduielilor feudale la sate... Poate nu este întâmplător faptul că, după atâţia ani, Prem Chand a reluat, într-o operă de proporţii, această temă. În* Godan, *operă de maturitate, relaţiile proprii satului indian*

nu sunt idealizate, exploatatorii de orice fel sunt judecaţi cu asprime, ideea necesităţii luptei împotriva asupririi îşi croieşte drum în minţile celor mai înapoiaţi dintre ţărani.

Eroii principali ai romanului – Hori şi soţia lui, Dhania – sunt reprezentanţi tipici ai ţărănimii indiene; familia lor este una din zecile de milioane de familii ţărăneşti din India, viaţa lor este viaţa majorităţii covârşitoare a populaţiei acestei ţări în prima jumătate a veacului nostru.

Hori şi familia sa trăiesc în cea mai cruntă sărăcie. Trei din copii muriseră de mici, fiindcă Dhania nu putuse să le cumpere doctorii nici măcar de o arma. *Deşi muncesc din zori şi până noaptea, ei nu se pot bucură de rodul muncii lor, fiindcă* Rai Sahib-uZ *„moşierul-*zamindar, *Nokhey*: *R, am, vechilul*: *„QCeştuia, apoi jţţtrcepforul Petşuari şi cămătarii satului ti exploatează la sânge, îi osândesc la foame continuă. În această situaţie se află aproape toţi ţăranii din sat, vlăguiţi de dobânzi, dijme, impozite, corvezi, plocoane obligatorii, chirie pentru păşuni.*

Legat de pământ ca orice ţăran, Hori se spetеşte muncind şi îndură foamea, pentru a-şi putea păstra petecul de ogor moştenit de la părinţi. El este înapoiat din multe puncte de vedere, nedreptăţile şi mizeria îl fac să sufere, dar nu-l revoltă. „Când asupritorul ţi-a pus călcâiul pe grumaz – *spune el* – cel mai bun lucru e să-i gâdili talpa”. *Iar crescătorul de vaci Bhola, un alt ţăran înapoiat, spune*: „Omul care n-are avuţii, putere şi ştiinţă de carte nu-i om. Nu suntem cu nimic mai buni decât boii, născuţi ca să tragă la jug”.

Aşa judecă Hori, Bhola şi mulţi din ţăranii mai vârstnici din sat, robi ai prejudecăţilor şi superstiţiilor, care „zăresc” uneori pe dinaintea ochilor drăcescul chip al zeului răzbunător şi leagă vacii o funie neagră de gât ca să nu fie „deocheată” şi să rămână stearpă. Ei sunt mulţumiţi

când au cu ce să coacă turte de orz sau de porumb, când au bălegar cu care să facă focul şi o mină de tutun pe care să-l pună în pipă, ca să-l fumeze seara, în tinda casei. Pentru Hori toate acestea constituie fericirea adevărată; visurile sale cele mai îndrăzneţe nu merg mai departe.

*În schimb fiul său Gobar, reprezentant al tinerei generaţii, se transformă cu încetul într-un revoltat. Harnic, cinstit, el îşi respectă părinţii, dar are discuţii aprinse cu tatăl său fiindcă simţul dreptăţii îi porunceşte să nu se supună umilinţelor şi asupririi. Gobar pleacă la oraş, devine muncitor industrial, ia parte la greva de la fabrica de zahăr şi este rănit în timpul unei demonstraţii. Aşa se face că Jiul ţăranului dijmaş Hori nu mai seamănă cu tatăl său, nu îndură nedreptăţile fără să murmure şi se dezbată, cu încetul, de superstiţiile, de prejudecăţile şi de obiceiul pământului; el nu „*gâdilă talpa care-i apasă grumazul*”. Oraşul, fabrica îl schimbă, lumea nouă în care intră îi lărgeşte orizontul; el îşi dă seama că „*omul trebuie să-şi făurească el însuşi soarta, cu îndrăzneală şi înţelepciune, că nicio putere tainică nu vine vreodată în ajutorul omului dacă nu ştie el însuşi să se apere*”.

În spatele lui Gobar vedem milioane şi milioane de tineri indieni; *ei sunt încă legaţi de satul natal, dar au tendinţa de a* se elibera de prejudecăţi, opun o rezistenţă îndârjită nedreptăţilor *favorite din rânduielie anacronice fi retrograde, iau parte* la mitinguri, *greve, demonstraţii şi frecventează întrunirile politice, luptând cu îndârjire pentru revendicările lor legitime, au încredere în eliberarea patriei lor şi într-o viaţă mai bună.*

Hori, ţăranul chinuit, care-şi pleacă grumazul şi îndură fără să murmure viaţa aspră şi nedreaptă, reprezintă trecutul; zreme de milenii, ţăranii din castele cele mai de jos au robit ca şi el şi şi-au plecat grumazul. Fiul său Gobar, care iese în stradă şi demonstrează pentru mărirea salariilor la fabrica de zahăr, reprezintă viitorul. Tocmai în aceasta stă meritul deosebit al lui Prem Chand:

de a fi surprins şi fixat nu numai două generaţii, ci două epoci. Divergenţele dintre ţăranul Hori şi fiul său Gobar surpă între ei o prăpastie, care nu este altceva *decât limita dintre India patriarhală, cu toate rânduielile ei retrograde păstrate cu grijă de colonialism, şi India luptătoare pentru independenţa naţională, căreia îi aparţine viitorul. Totuşi, Hori este şi el un erou pozitiv: atât el, cât şi soţia sa Dhania întrunesc însuşirile tipice ale ţăranului indian: sunt muncitori, oneşti, generoşi, inteligenţi; simţul lor moral şi dragostea faţă de copii sunt foarte dezvoltate.*

Nici Gobar nu este tipul luptătorului înaintat, înarmat cu ideologia clasei muncitoare. Activitatea lui se desfăşoară între anumite limite, impuse pe de o parte de faptul că desprinderea sa de condiţiile înapoiate ale satului indian se face anevoios şi în timp – pe de altă parte de faptul că mişcarea de eliberare naţională nu-şi pune drept scop desfiinţarea modului de producţie capitalist, ci înlăturarea jugului colonial, desfiinţarea rămăşiţelor feudalismului.

În opoziţie cu calităţile oamenilor simpli, josnicia şi lăcomia asupritorilor satului apar cu atât mai puternice. Nokheti Ram, administratorul moşierului, Petşuari, perceptorul, thakur *Singh, bogătaşul satului, cămătarul Mangru Şah, negustoreasa Dulari şi făţarnicul brahmin Pandit Datadin – necinstiţi, imorali, avizi de câştig – sunt reprezentanţii tipici ai claselor exploatatoare. Perceptorul Petşuari, funcţionar al administraţiei birocratice, face elogiul corupţiei şi este convins că la temelia obştii stă frica, iar cămătarul Mangru, care-i cere lui Hori 300 rupii pentru cele 50 împrumutate, afirmă că achitarea dobânzilor este unul din cele mai sfinte precepte ale religiei. Toţi aceşti exploatatori odioşi fac ca datoriile să apese ca un blestem asupra satului. Hori şi ceilalţi ţărani se conving tot mai mult cât adevăr conţine vechiul proverb indian: „Datoria este ca musafirul nepoftit: o dată intrată în casă, nu mai scapi de ea”.*

Romanul lui Prem Chand ne oferă şi o bogată galerie de tipuri din burghezia şi intelectualitatea oraşului. Ceea ce ne izbeşte din capul locului e faptul că, spre deosebire de viaţa rurală, care poartă un puternic colorit local, caracteristic Indiei şi numai Indiei, burghezia marilor oraşe trăieşte după modul european, viaţa ei nu se deosebeşte, în linii generale, de viaţa claselor avute din Occident.

Aşa este, de pildă, industriaşul şi bancherul Khanna, care se îmbracă după ultima modă şi bea vinuri franţuzeşti, ba chiar întreţine o amantă după obiceiul bogătaşilor europeni; sau f >stul avocat Tankha, misit, afacerist veros şi om de legătură al cămătarilor, care pentru o anumită sumă poate „alege" pe oricine deputat, ceea ce îl face pe cinicul Mirza Kărşed să spună: „Ceea ce noi numim democraţie nu e în realitate decât un paravan pentru maşinaţiunile monopoliştilor şi latifundiarilor. Numai cei care au bani câştigă în alegeri"; sau ziaristul Onkar Onkarnath, redactorul Fulgerului*, arivist şi demagog, care nu se sfieşte să-şi ascundă încercările de şantaj în spatele sporovăielii făţarnice despre patriotism şi care în multe privinţe aminteşte de Caţavencu.*

În opoziţie cu aceştia apare figura profesorului universitar Menta, un intelectual cinstit, care-şi cheltuieşte leafa întreţinând câţiva studenţi săraci, astfel că ajunge, potrivit vechii zicale indiene, „atât de sărac, încât lasă cerşetorii să plece cu mâinile goale". Menta îşi dă seama de acţiunea forţelor reacţionare şi defineşte „idealul vieţii" sale astfel: „Mă închin în faţa naturii şi vreau să văd omul în adevărata lui lumină – râzând când e fericit, plângând când suferă, ucigând la mânie. Nu pot trăi în armonie cu aceia care încearcă să înăbuşe durerea şi bucuria, cu cei care cred că lacrimile sunt semnul slăbiciunii şi râsul, semnul mărginirii... Ceea ce se numeşte dumnezeu şi mântuire îmi stârneşte râsul... Unde e viaţă, activitate, bucurie şi dragoste, acolo e dumnezeu.

A face viaţa fericită, aceasta este adevărata veneraţie, dreapta mântuire”.

Cu toate acestea nici Menta şi nici tânăra doctoriţă Malti nu sunt luptători în adevăratul înţeles al cuvântului. Menta îi spune, ce-i drept, industriaşului Khanna: „Muncitorii dumitale trăiesc în cocioabe murdare, infecte, în care dumneata n-ai putea sta o clipă fără să-ţi vină să vomiţi. Hainele lor sunt atât de soioase, încât nu ţi-ai şterge nici încălţămintea cu ele. Mâncarea lor n-ar mirosi-o nici câinele dumitale…” *Dar el nu întreprinde nimic pentru curmarea acestei stări. Menta îşi împarte salariul cu câţiva studenţi săraci, iar Malti îi îngrijeşte gratuit pe bolnavii din castele de* jos; *acestea sunt, desigur, acţiuni generoase, dar nu au nimic comun cu activitatea luptătorului, nu pot constitui un mod de rezolvare a problemelor sociale. Ba, mai mult, Menta face chiar elogiul pasivităţii*: „Frica de viitor ne face laşi, *spune* el; povara trecutului ne încovoaie la pământ… Suntem de pe acum îngropaţi sub ruinele istoriei, ale tradiţiilor ei, ale dogmelor, şi nu putem să ne ridicăm deasupra lor”.

Într-o ţară unde femeia este vândută pentru bani – Hori nu-l poate însura pe Gobar, fiindcă peţitorii cer o sumă prea mare pentru mireasă – unde femeia este îngropată sub noianul prejudecăţilor milenare, care fac din ea o sclavă, filosoful Menta se face purtătorul unor idei retrograde: *fără a tăgădui însuşirile morale ale femeii, el vede în ea o creaţie a bărbatului, principala ei menire fiind cea de soţie şi de mamă*. „Inima femeii e ca pământul, *spune el*, poate da roade sau spini: depinde de ce ai semănat”. *El limitează rolul femeii în societatea indiană care se dezvoltă, tăgăduieşte rolul ei activ şi dreptul de a fi egala bărbatului, tinde să oprească emanciparea acesteia la jumătatea drumului.*

Filosoful Menta şi doctoriţa Malti sunt intelectuali de tip burghez: „Banul este fundamentul noii civilizaţii”, *spune Malti. Ei* îşi *dau seama de existenţa nedreptăţilor*

sociale şi a asupririi, iau atitudine împotriva puternicelor rămăşiţe feudale care stăvilesc dezvoltarea economică şi politică a patriei lor, dar nu sunt consecvenţi: se opresc în pragul luptei pentru revendicări burghezodemocratice, devin pasivi şi se refugiază într-un individualism excesiv, pe care – în mod cu totul greşit şi destul de confuz – încearcă să-l fundamenteze filosofic printr-o tradiţie milenară.

Romanul se încheie cu o privire sumbră asupra satului indian şi a nefericiţilor săi locuitori.

Sfârşitul tragic nu ştirbeşte puterea de convingere a romanului, nu umbreşte mesajul său. Scenele de un puternic realism, pe care cititorul le vede cu ochii minţii, îl fac să-şi dea seama că viaţa de câine a lui Hori şi a celor asupriţi că el nu poate dura, că va veni în sfârşit timpul când milioanele de Hori îşi vor găsi drumul spre o viaţă omenească.

Prem Chand nu a avut fericirea să trăiască eliberarea poporului său de sub dominaţia colonialistă, ideal pentru realizarea căruia a luptat până la sfârşitul vieţii. Poporul indian îl cinsteşte astăzi ca pe unul din marii săi scriitori, ca pe un slujitor generos al ideilor eliberării naţionale...

Apariţia în româneşte a unui roman de Prem Chand, adevărată cronică a vieţii satului indian din prima jumătate a secolului nostru, va fi primită fără îndoială cu mult interes, înlesnind o mai bună cunoaştere a vieţii şi luptei democratice consecvente a poporului indian prieten.

Horia Matei

Capitolul I

Hori Ram dădu nutreţ celor doi boi, îi adăpă, apoi îi spuse nevestei sale, Dhania:

— Trimite-l pe Gobar să prăşească trestia de zahăr. Eu plec şi poate mă întorc târziu. Dă-mi băţu.

Dhania făcuse turte de balegă şi era murdară pe

mâini.

— Ce-i atâta grabă? îl întrebă ea. Ia ceva în gură.

Hori îşi încruntă fruntea zbârcită.

— Tu zici să iau ceva în gură, şi eu sunt necăjit că am întârziat. Dacă nu ajung la vreme, n-o să pot sta de vorbă cu stăpânu. O dată ce şi-a început rugăciunile, o să-mi pierd acolo ceasuri întregi.

— D-aia zic să mănânci ceva, stărui Dhania. Şi-apoi, ce mare pagubă dacă n-o să te duci astăzi?! Ai fost la el abia alaltăieri.

— De ce te amesteci în treburi pe care nu le înţelegi? o dojeni Hori, nerăbdător. Dă-mi băţu şi vezi-ţi de-ale tale. Trebuie să facem pe dracu-n patru ca să ne punem bine cu stăpânu. Asta-i grija mea cea mai mare. Dacă nu făceam aşa, am fi pierit de mult. Afară de o mână de oameni din sat, mai ştii pe cineva care n-a fost alungat de pe pământul lui sau n-a primit hârtii de popreală? Când asupritoru ţi-a pus călcâiul pe grumaz, cel mai bun lucru e să-i gâdili talpa.

Dhania nu se pricepea însă prea bine în treburile lumii acesteia. Ea socotea că tot ce putea cere *zamindar*[2]-ul era dijma pentru pământul pe care îl munceau. Atunci de ce să te guduri pe lângă el? De ce să-i gâdili talpa? Adevărul este că, în cei douăzeci de ani de când era nevastă la casa ei, Dhania avusese vreme să-şi dea seama cu prisosinţă că, deşi ducea o viaţă de lipsuri, mulţumindu-se cu mai nimic, cu o mâncare şi-un strai în spate, deşi punea ban pe ban, tot era greu să încropească dijma *zamindar*-ului. Nici atunci însă nu înţelegea să se dea bătută. Din pricina asta se cam ciorovăia din când în când cu Hori.

Din cei şase copii ai lor trăiau numai trei: un băiat, Gobar, care avea acum şaisprezece ani, şi două fete, Sona, de doisprezece ani, şi Rupa, de opt. Trei băieţi muriseră de

2 Moşier indian.

mici. Dhania era încredinţată că dacă ar fi avut o îngrijire medicală ca lumea ar fi scăpat cu viaţă. Nu putuse să le cumpere doctorii nici măcar de o *arma*[3]. *Îi l lit-lffi*

Ce vârstă avea? în mod obişnuit nu se poate spune despre o femeie de treizeci şi şase de ani că e bătrână. Părul ei încărunţise însă de pe acum şi faţa îi era brăzdată de zbârcituri. Trupul, zvelt odinioară, se urâţise, frăgezimea feţei oacheşe se ofilise, iar privirile îi erau stinse. Şi toate acestea din pricina sărăciei.

Viaţa ei fusese searbădă, şi lipsurile neîntrerupte în care se zbătea îi aruncaseră o umbră în suflet: îşi pierduse încrederea în sine. De ce atâta zbucium pentru o viaţă care nu-ţi dă nici măcar pâinea cea de toate zilele? Mintea Dhaniei se răzvrătea adesea împotriva unei asemenea stări de lucruri. O dojană, două din partea bărbatului o dezmeticeau însă repede.

Se repezi aprinsă în casă şi-i aruncă lui Hori băţul, macatul, turbanul, ghetele şi punga cu tutun.

Hori se mânie.

— Da’ ce, mă duc la taică-tău, că-mi dai toate marafeturile astea? Unde mai pui că acolo nu mă aşteaptă nicio cumnăţică să mă desfete cu frumuseţea ei.

Un zâmbet şters flutură pe faţa lui negricioasă, zbârcită.

— Chipeş flăcău te mai crezi dacă-ţi închipui c-ai mai putea să suceşti capu’ unei fetişcane, îl luă în zeflemea Dhania, cu amărăciune.

Hori împături cu grijă macatul trenţăros şi, punându-l pe laviţă, spuse:

— Şi zici c-am îmbătrânit, ai? Da’ n-am încă nici patruzeci de ani. Bărbaţii nu-s în floare înainte de şaizeci.

— Du-te şi te uită în oglindă. Bărbaţii în floare la şaizeci de ani nu-s ca tine. Cum mai poţi gândi la bărbăţie

3 Monedă divizionară ; reprezintă a şaisprezecea parte dintr-o rupie, unitatea monetară indiană.

când tu n-ai nici măcar lapte şi unt topit ca să te hrăneşti ca lumea? Când te văd aşa pocâltit, neagră mi se face inima. Ce s-o alege de noi la bătrâneţe? La ce uşă o să batem?

Hori nu mai avea chef de glumă.

— Ei, Dhania, nu mai apuc eu şaizeci de ani, zise el luându-şi băţul. O să plec pe ceea lume cu mult înainte.

Dhania răspunse cu doi ană în glas:

— Nu mai vorbi aşa, hai! Ce tot Cobeşti? Când spun şi eu o vorbă bună mi se răspunde numai în răspăr.

Hori ieşi cu băţul pe umăr. Dhania se apropie de uşă şi privi lung în urmă-i. Vorbele lui dureroase îi sfredeliseră inima rănită; fremăta toată, de parcă s-ar fi străduit, ajutată de puterea neclintită a dăruirii sale şi a dragostei pentru bărbatul ei, să-l ocrotească, să-l înconjoare cu un nimb de binecuvântări care-i izvorau din cele mai ascunse tainiţe ale inimii. În marea asta de suferinţe doar prin dăruire mai putea nădăjdui să ajungă cu bine la liman. Acum însă, vorbele lui crude, deşi atât de adevărate, păreau să fi smuls din sufletul ei singurul reazem pe care-l mai avea. Pesemne că adevărul lor o copleşea atât de dureros. Poate oare vreodată un om cu vederea întreagă să înţeleagă durerea celui care şi-a pierdut un ochi când aude spunându-i-se că e chior?

Hori mergea repede. Privind verdeaţa unduitoare a trestiei de zahăr de pe ambele părţi ale drumeagului se gândea: cu voia lui dumnezeu, dacă anul acela ploua bine şi totul mergea cum trebuie, avea să-şi cumpere o vacă. Nu o vacă din soiurile de prin partea locului, de bună seamă. O, nu, acelea nu făceau doi bani. Dădeau lapte puţin şi prăsila lor nu era bună de nimic. Poate doar ca să învârtească roata vreunuia care scotea ţiţei. El visa de mult o vacă de soi curat, străin. Ar îngriji-o ca ochii din cap ca să dea lapte din belşug. Oricum, nu mai puţin de patru

sau cinci *sur*[4]-i. Bietul Gobar, cum ar bea şi el lapte! Dacă acum nu e hrănit bine, când o să mai fie! De-ar fi hrănit ca lumea, într-un an ar ajunge o mândreţe de flăcău. Ce voinic ar arăta! Şi din viţei ar ieşi nişte boi de toată frumuseţea! Fireşte, vaca n-o să coste mai puţin de două sute de rupii. Ce-are a face?! Vorba-i că o vacă priponită lângă uşă e o mândrie la casa omului, nu? I-ar creşte inima când ar da cu ochii de ea, dimineaţa!

Ca orice gospodar, Hori visa de mult să aibă o vacă. Acesta era cel mai frumos vis al vieţii sale, dorinţa arzătoare a sufletului său. Dorinţa de a trăi bine din dobânzi, de a acapara pământ sau de a-şi clădi un palat era prea mare pentru a-şi găsi loc în îngustele graniţe ale sărmanei sale inimi.

Soarele de iunie se înălţa din spatele păduricii de *mango*[5], săgetând cu razele sale zaimful purpuriu din înaltul cerului. Începea să fie cald. Văzându-l pe Hori, ţăranii care munceau la câmp îi dădeau ziua bună şi-l pofteau să fumeze împreună un *celum*[6]. Hori nu avea vreme. Un zâmbet uşor, de mândrie, flutura pe faţa lui uscăţivă. Numai fiindcă era în legături atât de strânse cu *zamindar-ul*, doar asta îi făcea pe oameni să-i arate atâta cinstire. Altminteri ce mare ispravă e de capul unui om care are numai cinci *bigha*[7] de pământ! Cinstea era cu atât mai miare, cu cât chiar bogătanii ou trei. sau patru pluguri se plecau în faţa lui.

Hori ajunse la o vâlcea în care se adunase apa în timpul musonului. Pământul era încă umed şi chiar atunci, în iunie, mai păstra urme de verdeaţă. Vitele din satele

---

4 Unitate de măsură a greutăţii egală cu aproximativ 900 g.

5* Pom cu fructe mari, dulci şi aromate, care poartă acelaşi nume

6' Lulea.

7 Unitate de măsură, egală cu aproximativ V< ha.

a Titlul atribuit de obicei unui mare proprietar de pământ. (Sahib — domn ; se întrebuinţează mai ales la adresa europenilor sau a - indienilor musulmani.)

vecine veneau să pască acolo. Chiar la ceasul acela, în vâlcea stăruia o răcoare plăcută. Hori trase aer în piept, adânc, de câteva ori. Se simţea ispitit să se odihnească vreo câteva clipe. Îl aştepta o zi întreagă de drum prin palele fierbinţi ale arşiţei. Mai mulţi ţărani voiseră să cumpere acest petic de pământ şi se arătaseră gata să dea pe el un preţ neobişnuit. Dumnezeu să-l binecuvânteze pe Rai *Sahib* Mal. El le spusese cinstit că pământul acela era păstrat pentru vite şi că nu l-ar fi vândut pentru nimic în lume. Dacă în locul lui ar fi fost un *zamindar* lacom de bani, ar fi spus: „La naiba cu vacile! De vreme ce-mi pică în palmă bani sunători, de ce nu l-aş da?” *Rai Sahib*-ul se călăuzeşte însă după vechea datină. Om e un *zamindar* care nu se uită la nevoile dijmaşilor săi?!

Hori îl zări deodată pe Bhola, venind cu vacile în întâmpinarea sa. Bhola făcea parte din casta lăptarilor dintr-un sat vecin şi se îndeletnicea cu negoţul de lapte şi unt. Dacă putea scoate un preţ bun, se întâmpla să vândă şi ţăranilor din vaci. Când îl văzu venind cu ele, Hori începu să freamăte. Straşnic ar fi ca vaca aceea dinainte să fie a lui. I-iar plăti-o lui Bhola încet, încet. Bhola ştie că nu are bani gheaţă. Abia izbuteşte să-şi încropească dijma. Trebuie de asemenea să-i plătească lui Bisesar Saha datoria, la care se adaugă dobânzile de o *arma* la rupie.

Sărăcia nu ştie însă de griji. Hori fu cuprins pe neaşteptate de o îndârjire care nu ia în seamă rugăminţile, ocările şi nici chiar bătaia. Deodată se simţi îmboldit de dorinţa înăbuşită care-i zbuciuma inima ca o furtună, de ani şi ani, căutând să iasă la lumină.

Îi dădu bineţe lui Bhola:

— *Ram*-ramfrate Bhola. Ce mai faci? Am auzit că ai mai cumpărat la târg câteva vaci.

Bhola ghici unde voia să bată Hori.

— Am mai luat două vaci şi două viţele, răspunse el scurt. Vacile alelalte nu prea mai dau lapte. Cum m-aş

descurca dacă n-aş avea lapte de vânzare?!

Hori bătu uşor cu palma coapsa vacii din frunte.

— Pare o vacă de lapte straşnică. Cât ai dat pe ea?

— Preţurile sunt ridicate anul ăsta, *mehto*[8], răspunse Bhola cu o mândrie ascunsă. A trebuit să scot din pungă optzeci de rupii pentru ea. Bani grei! Să te apuce năbădăile, nu alta! Şi pe deasupra am numărat nu mai puţin de treizeci de rupii de fiecare viţică. Muşteriii mei mai fac gălăgie! Zor nevoie să le dau opt sur-i de lapte cu o rupie.

— Cărpănoşi, frate. Tii! Ce mândreţe de vacă! Nu cred să mai fie alta la fel prin partea locului!

Bhola se umflă în pene.

— Rai Sahib-ul mi-a dat o sută de rupii pe ea şi câte cincizeci de fiecare viţică. Da' n-am căzut la învoială. La ce? După ce fată pot lua pe ea oricând o sută de rupii.

— De bună seamă, frate. Ia te uită! Se îndură stăpânu să dea bani pe ea? Una-i să-ţi scociorăşti punga şi alta să ţi se aducă de-a gata plocoane la picioare! Numai oameni ca tine cutează să meargă la noroc, să bage un sac de bani într-o vacă. Da ce vacă! Mă tot uit la ea şi nu mă mai satur! Aşa noroc mai zic şi eu… să-ţi fie dat să slujeşti asemenea vacă! Eu n-am nici măcar balegă pentru foc. Casă grea ca a mea… mai mare ruşinea să n-avem şi noi o vacă! Trece an după an şi tot duc dorul laptelui. Nevastă-mea mi-a spus de multe ori să stau de vorbă cu tine. I-am făgăduit c-o să vorbesc îndată ce ne-om întâlni. Doar aşa am scăpat de gura ei. Are o părere tare bună despre tine. Spune că rareori a văzut om mai aşezat, că laşi ochii în jos când o întâlneşti.

Cupa aceasta plină de laude îl îmbătă pe Bhola şi mai mult:

— Un om cu obraz se uită totdeauna la femei ca la

---

81 Preacinstite.

fiicele sale. Acela care le priveşte pofticios ar trebui împuşcat.

— Gândul tău e un giuvaer. Frumoase gânduri, frate! Ai dreptate. Un om cu obraz se gândeşte la cinstea celor dimprejur întocmai ca la cinstea sa.

— Ei, da' ce folos! Când îi moare bărbatu, femeia rămâne singură şi amărâtă. Bărbatu care şi-a pierdut nevasta rămâne ca fără o mână. Casa mea a ajuns un grajd, o dărăpănătură. N-are nici cine să-mi mai dea o cană cu apă.

Nevasta lui Bhola murise cu un an mai înainte de insolaţie. Hori aflase de nenorocirea lui. Ceea ce nu ştia însă era că Bhola, bărbatul vârstnic, de cincizeci de ani, doar piele şi os, mai putea fi muncit de patimi. În ochii lui se citea pofta de femeie. Hori era de ajuns de ager pentru a se folosi îndată de acest lucru.

— Înţeleaptă-i vorba din bătrâni, frate: când nu-i femeie în casă, bântuie stafiile. Da' de ce nu te însori?

— Am de gând, *mehto*. Da' nu-ţi poţi găsi aşa de repede o nevastă. Chiar sunt gata să dau ceva dacă ar putea să mă ajute careva în treaba asta. Dreptu-i însă că până la urmă cel de sus hotărăşte totul.

— Şi eu zic aşa. Cu voia lui dumnezeu o să-ţi înfiripi iar o casă.

Bhola spuse cu aprindere:

— O nevastă mi-ar mai dezlega mâinile. Casa mea e îndestulată, ştii doar. Nu-mi lipseşte laptele. Da la ce bun?!

— În sat la socru-meu e o fată pe care a lăsat-o bărbatu acu trei sau patru ani. A" plecat la Calcutta. Sărmana de ea, trăieşte de azi pe mâine. N-are copii, şi-i frumuşică. În două vorbe, frate, e o adevărată *lakşmi*

Obrazul zbârcit al lui Bhola se netezi deodată. Dulce e nădejdea, leit ambrozie.

— Mă bizui pe tine, *mehto*. Dacă ai vreme, de ce n-am merge zilele astea s-o vedem?

— Mai bine s-o luăm încetişor, frate. Am să-ţi dau de veste îndată ce rânduiesc lucrurile.

— Rânduieşte cum crezi că e mai bine. Nu-i nicio grabă. Şi uite ce-i: dacă ţi-a căzut la inimă bălţata asta, e a ta când pofteşti.

— Nu face pentru un om sărman ca mine să aibă ¡o vacă aşa de frumoasă. De altminterea, cinstea mă opreşte să te încurc cu banii.

— Vorbeşti aşa, ca şi când nu ne-am cunoaşte. Îmi dai banii când poţi. Ori că stă la mine, ori la tine, totuna-i. Am dat pe ea optzeci de rupii. Dă-mi şi tu tot atât.

— Acu n-am bani.

— Da' ce, ţi-am cerut să mi-o plăteşti pe loc?!

Inima lui Hori tresălta de bucurie. Vaca făcea cu ochii închişi optzeci de rupii. Era vânjoasă, făgăduia să dea lapte din belşug şi era atât de cuminte, că şi un copil putea s-o mulgă. E adevărat, la arman îi ceruseră să plătească patru sute de rupii. El nu recunoştea însă datoria aceea. Dacă putea să mijlocească însurătoarea lui Bhola, ar fi fost liniştit pe puţin doi ani de acum încolo.

Da chiar dacă nu izbutea să-l însoare, ce ar fi putut să-i facă? Cel mult i-ar fi pus sula în coastă să-i dea banii, s-ar fi mâniat pe el şi dacă lucrurile ar fi ajuns mai departe l-ar fi luat la ocări. Ţăranii sunt însă obişnuiţi cu asemenea încurcături. Hori îşi dădea seama prea bine că umbla cu vicleşuguri. Asta însă nu-l neliniştea.

Pentru el era aproape totuna dacă lua un împrumut cu iscălitură sau fără – oricum, banii avea să-i dea. Din pricina urgiilor pricinuite de stihiile neîndurătoare ale firii, ţăranul se teme şi de umbra lui. Drăcescul chip al zeului răzbunării dănţuia mereu pe dinaintea ochilor săi. Micile şiretlicuri cu ajutorul cărora se descurca în viaţă erau iscate de nevoia în care se afla, şi nimic mai mult. Făceau parte din viaţa de toate zilele. Pravila sa morală îi îngăduia să sporească greutatea cânepei băgând-o la apă, sau să

amestece sămânţa de bumbac cu bumbac. Asemenea lucruri dădeau farmec vieţii. Şi apoi, bătrâneţea are latura ei caraghioasă: a sfeterisi un ban de la un bătrân cherchelit nu era o faptă urâtă.

Bhola îi întinse lui Hori funia şi-i spuse:

— Hai, ia-o. O să dea şase sur-i de lapte chiar din ziua când o să fete. Dar poate că ar fi mai bine să ţi-o duc eu acasă. Ca să spun adevărul, stăpânu mi-a făgăduit nouăzeci de rupii pe ea. Dar ce ştie unul ca el să preţuiască o asemenea vacă! Ar fi dat-o cine ştie cărui slujbaş, şi slujbaşul, la rândul lui, s-ar fi descotorosit de ea îndată ce ar fi înţărcat. Dumnezeu ştie pe ce mâini ar fi încăput. Banul nu-i totul, frate. Mai e şi bunătatea. Cel puţin la tine o să fie bine îngrijită. Pot să-ţi mărturisesc ceva, frate? Uite ce e, nu mai am acasă nicio mână de nutreţ. Am dat toţi banii pe vite. Mă gândeam că pentru fân o să pot împrumuta bani de la cămătar. Da' n-a vrut să-mi dea nici în ruptul capului. Acu ce mă fac, cu ce hrănesc atâtea guri? Grija asta mă ucide. Dacă le-aş da la fiecare numai un braţ de paie pe zi, ar face cu totul un *maund*[9]. Numai dumnezeu mă poate scăpa din încurcătura asta.

Hori strigă săritor:

— Tii, de ce nu mi-ai spus până acu? Deunăzi am vândut un car cu fân.

Bhola se plesni peste frunte.

— Nu ţi-am spus pentru că nu-mi place să vorbesc cu oricine despre necazurile mele. Toţi îs gata să râdă când îl văd pe om la aman, nimeni n-are chef să împartă cu el amărăciunile. Vaca pe care am cumpărat-o nu poate trăi fără nutreţ. Dă-mi câteva rupii dacă poţi.

E ştiut că ţăranul îşi apără cu înverşunare interesele, îţi trebuie multă dibăcie ca să scoţi ceva de la el. Se tocmeşte până-n pânzele albe. Ca să scadă dobânda cu un singur *penny* 1 se tânguie ore întregi în faţa cămătarului. E

9 Lakşmi — zeiţa frumuseţii şi a bogăţiei în mitologia indiană.

greu să-l scoţi din ale sale. Totuşi viaţa lui e împletită cu întreaga fire. Pomii rodesc, dar nu pentru ei; pământul dăruieşte bucate pentru a hrăni gurile flămânde; norii toarnă cu găleata pentru a alina ogoarele secate de arşiţă. Într-o asemenea rânduială a lucrurilor însăşi firea îl îndeamnă pe om să nu fie prea apucător.

Cele povestite de Bhola despre necazurile sale îl făcură pe Hori să se răzgândească. Îi dădu funia înapoi şi-i spuse:

— Bani n-am. Mi-au rămas însă ceva paie. Vrei să le iei? Mi-ar fi ruşine să ajung până acolo încât să-ţi iau vaca pentru o mână de nutreţ.

Bhola întrebă cu glas sugrumat:

— Da boii tăi n-au să flămânzească? De bună seamă că n-ai paie de prisos.

— Ba am, frate. A fost un an bun.

— La urma urmei am făcut o prostie că am vorbit despre toate astea.

— Dacă n-ai fi vorbit, mi-ar fi părut rău. N-am ce zice, frumos ar fi să nu se ajute frate cu frate!

— Oricum, hai, ia vaca.

— Nu acum. O s-o iau altă dată.

— Atunci, cât să-ţi dau pe paie? Socoteşte după preţul laptelui.

— Lasă fleacurile. Dacă o s-o mulg şi eu o dată sau de două ori, ce, o să-mi pui la socoteală?

— Da vaca e a ta. E lucru hotărât. Ia-o când vrei.

— E tot atât de ruşinos să iau vaca acu. Ar fi ca şi cum aş lua la mezat boii. fratelui meu.

Monedă divizionară engleză echivalentă cu a două sutepatruzecea parte dintr-o liră.

Dacă Hori ar fi fost destul de isteţ ca să vadă lucrurile mai adânc, ar fi luat vaca fără remuşcări, făcând cale întoarsă. În mintea lui se petrecea acelaşi lucru ca în

capul unui cal care se opreşte scurt la cel mai uşor foşnet de frunze şi nu se mai clinteşte din loc cu toate îndemnurile călăreţului. Credinţa că era necinstit să tragă foloase de pe urma încurcăturii în care se afla aproapele lui i se întipărise adânc în minte.

Plecă mai departe cu inima uşoară. Ce însemnătate avea c-o să se lipsească de câteva braţe de paie? Adevărul era că-l ajutase pe Bhola la ananghie.

Se uită înapoi. Vaca bălţată păşea măreaţă, clătina încetişor din cap şi alunga muştele cu coada, de parcă era o regină în mijlocul slujitoarelor sale.

Capitolul II

Semari şi Belari, două sate din districtul Oudh, se află la cinci mile depărtare unul de altul. Hori locuia în Belari, iar *Rai Sahib* Amarpal Singh în Semari. În timpul ultimei mişcări *Satyagraha*[10], *Rai Sahib* îşi depusese mandatul de membru al Consiliului legislativ[11] şi ceruse să fie întemniţat. De atunci, prestigiul lui crescuse printre dijmaşi. Nu fiindcă dijmaşii de pe domeniul său ar fi văzut la el vreo mărinimie sau ar fi fost scutiţi de pacostea corvezilor. Ruşinea unor asemenea silnicii se oprea la Uşa vechililor săi, neputând în niciun caz să păteze onestul nume al *Rai* Sahib-ului. Nu era oare el însuşi supus valurilor vieţii?

Putea aştepta cineva ca bunătatea inimii lui Rai *Sahib* să abată firul vieţii de la canopele ei obişnuite? Viaţa trebuia să-şi urmeze calea îngăduită de lege. Totuşi, deşi autoritatea şi veniturile lui nu suferiseră întru nimic,

---

10 Campania de rezistenţă pasivă sau Satyagraha („rezistenţă întru adevăr"), organizată de Gandhi, care consta în nerespectarea de către cetăţeni a dispoziţiilor administraţiei engleze, fără a se recurge însă la acte de violenţă.

11 Organ special pe lîngă viceregele Indiei, extins ulterior în toate provinciile ; din acest consiliu făceau parte de obicei cei mai bogaţi feudali jiidioni. In realitate, acest organ nu avea nici o putere legislativă.

prestigiul nu-i fusese zdruncinat. Nu era destul că vorbea blajin dijmaşilor? Altceva ce putea să facă? Leul trebuie să vâneze. Dacă, în loc să ragă şi să-şi arate colţii, leul ar toarce ca o pisică, nimic n-ar fi mai uşor decât să-i cazi pradă.

În ciuda faptului că era naţionalist, Rai *Sahib* întreţinea relaţii sociale cu oficialităţile; le trimitea cadourile obişnuite şi fixa subsidii anuale pentru micii slujbaşi guvernamentali. Iubea literatura şi muzica şi avea o pasiune pentru teatru; vorbea curgător, scria viguros şi era un ţintaş excelent. Soţia lui murise cu zece ani mai înainte. Hotărâse să rămână singur. Distracţiile îl făceau să uite plictiseala unei vieţi triste.

Când Hori sosi la curte, pregătirile pentru sărbătoarea Dussehra[12] erau în toi. Într-o parte, scena era aproape gata; dincolo se ridicau un pavilion, o casă pentru oaspeţi şi câteva chioşcuri acoperite cu stuf, pentru vânzări. Fără a-i păsa de arşiţă, Rai *Sahib* supraveghea el însuşi pregătirile. Împreună cu domeniul părintesc, moştenise devoţiunea către Rama; an de an această devoţiune îşi găsea expresia într-o scenetă religioasă, care prilejuia uneori şi alte distracţii. Cu această ocazie se trimiseseră invitaţii la un cerc larg de prieteni şi funcţionari. Pentru o zi sau două curtea căpăta un aspect vesel, zumzăind de viaţă. Rai *Sahib* avea rubedenii numeroase: mai mulţi unchi şi fraţi, vreo douăzeci de veri şi o sumedenie de neamuri mai îndepărtate. Un unchi, adept fanatic al lui Radha[13], se stabilise la Brindaban[14]. Îi

---

12 Sărbătoare în cinstea lui Rama, erou legendar şi zeu din mitologia hindusă, ale cărui peripeţii sunt descrise în străvechiul poem epic indian *Rāmāyana*.

13 Numele unei păstoriţe celebre din mitologia indiană, iubita zeului Krishna (vezi şi nota 1, pag. 290).

14 Mic orăşel între Delhi şi Agra, în care, după cum spune legenda, a trăit zeul Krishna.

plăcea să compună poeme cucernice, să le dea din când în când la tipărit şi să le împartă cu dărnicie prietenilor. Un alt unchi era adorator al lui Rama şi lucra pe atunci la tălmăcirea în persană a *Rāmāyanei*. Domeniul fixase stipendii pentru fiecare; niciunul nu-şi punea problema câştigării existenţei.

Rai Sahib dădu cu ochii pe neaşteptate de Hori.

— Ai venit, Hori, îl întâmpină el. Tocmai voiam să trimit după tine. De data asta vei face pe grădinarul

1

1

3

regelui Janak[15]. Înţelegi? Vei sta cu un buchet de flori în mână şi, când Janak va sosi la templu să se roage, îi vei da buchetul. Hai încoace, că am ceva de vorbit cu tine.

Hori îl urmă. *Rai Sahib* se aşeză pe un scaun sub umbra deasă a unui copac şi, făcându-i semn lui Hori să stea jos lângă el pe pământ, spuse:

— Îmi trebuie neapărat douăzeci de mii de rupii. Nu ştiu de unde să-mi procur banii aceştia. Desigur, te întrebi de ce îţi spune stăpânul toate acestea? Ţi se pare caraghios. Ţi le spun fiindcă nu pot suferi zâmbetele celor din lumea mea: sunt pline de invidie şi de sarcasm. Şi de ce să nu zâmbească? Şi eu am râs din plin când ei se aflau în vreo încurcătură. Hori, bogăţia şi omenia nu merg niciodată mână în mână. Facem paradă de caritate, fireşte, dar numai pentru a fi mai grozavi decât egalii noştri. Bunăvoinţa noastră duhneşte a vanitate. Dacă împotriva unuia dintre noi se emite o decizie sau o sentinţă de expropriere, ori dacă cineva e întemniţat pentru că nu şi-a plătit impozitul, toţi ceilalţi râdem copios pe socoteala lui. Dacă fiul unuia moare prematur sau e ademenit de o prostituată, ori o fiică văduvă fuge cu iubitul ei, toţi ai

15 împăratul ţării Videha (azi Bihara) în mitologia indiană ; a măritat-o pe fiica lui, Sita, cu Rama.

noştri găsesc cât cazul să râdă. Nostim e că ne dăm aere, ca şi când am fi gata să ne vărsăm unul pentru altul ultima picătură de sânge. Ceea ce nu pot înţelege cu niciun chip este că mă invidiază chiar verii mei, care trăiesc pe socoteala domeniului. Dacă aş muri azi, ar ţopăi de bucurie. Ei nu cred că şi eu pot fi nefericit. Dacă strig, zic că-mi bat joc de suferinţă. Dacă mă îmbolnăvesc, zic că mă simt bine când sunt bolnav. Dacă nu mă căsătoresc, sunt un egoist, dacă o fac, am pofte trupeşti. Dacă nu beau, sunt un zgârcit, dacă o fac, beau sângele poporului. Oriceaş face, tot rău e. Ar vrea să închid ochii la toate ca să mă poată prăda în voie. Cred că le-ar plăcea să fiu doar o momâie cu care să poată face ei ce vor.

Rai *Sahib* îşi duse la gură două frunze de *betel*[16] şi se uită pătrunzător la Hori ca şi când ar fi vrut să-i citească gândurile.

Hori cuteză să spună:

— Credeam că asemenea lucruri se petrec numai printre oameni sărmani ca noi. Nu-mi prea închipuiam că la fel se întâmplă şi cu cei bogaţi.

— Nu te lăsa înşelat de aparenţe, răspunse Rai *Sahib*. Numele noastre sunt mari. Faptele noastre sunt însă mici. Săracul este egoist şi invidios: asta este expresia instinctului de conservare. Eu consider interesul personal scuzabil. Dacă cineva îţi smulge pâinea din mână îl răpui, fireşte, şi i-o scoţi din gât. Duşmănia şi invidia unui *zamindar* izvorăsc însă din plăcere. Suntem atât de mari, încât viclenia este acum sarea vieţii noastre. La drept vorbind, am ajuns într-un asemenea stadiu de indif erenţă, încât lacrimile semenului nostru nu fac decât să ne stârnească veselia. Ştii cum vine asta, Hori? Printre numeroasele mele rude întotdeauna se află câte unul care e bolnav. Nu-i însă de aşteptat din partea noastră să suferim de boli obişnuite. Dacă-i vorba de o febră uşoară

16 Frunzele plantei betel, cu adaos de condimente.

suntem trataţi de pneumonie; un coş pe faţă este întotdeauna un abces. Telegrame febrile sunt expediate chirurgului-asistent, chirurgului şi chirurgului-şef. Emisarii aleargă spre Delhi şi Calcutta pentru a aduce *hakim-i* şi *vaid* [17]-i. În altarul familiei este invocat *Durga*[18]. Astrologii se apucă grabnic să facă horoscopuri. Începe o forfotă grozavă pentru a-l smulge pe bolnav din ghearele morţii. La cel mai uşor semn de indispoziţie, doctorii sunt gata să scuture pomul cu bani. Închipuie-ţi, toţi aceşti bani sunt storşi de *zamindar* de la ţărani. Mă mir că suspinele sărmanilor n-au făcut încă din noi praf şi pulbere. Căci ştiu că încet-încet toţi ne întoarcem iar în pulbere. Pentru a ne apăra împotriva răzmeriţelor cerem ajutorul autorităţilor, avocaţilor şi tribunalelor. Ca o femeie frumoasă căreia i s-a sucit capul, nu suntem decât nişte jucării în mâinile lor. Lumea crede că suntem fericiţi: avem pământuri, palate, trăsuri, o sumedenie de slugi şi amante cu care ne facem mendrele. Cred însă cu tărie că o fiinţă care nu dă dovadă de respect pentru sine însuşi şi de tărie spirituală nu poate fi numită om. Un om care nu poate dormi liniştit de teama duşmanilor, care linge tălpile funcţionarilor guvernului şi suge sângele poporului său nu poate fi fericit. Când ofiţerul britanic soseşte în plimbare sau la vânătoare, îl urmez ca o umbră; când se încruntă, îmi îngheaţă sângele în vine. Ce n-aş face ca să-l înveselesc! Dacă ar fi nevoie, n-aş şovăi chiar să mă prostern înaintea lui. Indolenţa ne-a paralizat. Nu mai avem nicio încredere în dârzenia noastră. Ne gudurăm pe lângă oficialităţi ca să le intrăm sub piele. Singurul nostru scop în viaţă este să ne asuprim poporul cu ajutorul autorităţilor. Dezgustătoarea linguşire ne-a făcut atât de înfumuraţi, încât simţul toleranţei, al modestiei şi bunăvoinţei e mort în inimile noastre. Uneori mă gândesc că astăzi guvernul ne-ar face un bine dacă ne-

17 8 Medicii, care tratează bolnavii după tradiţiile medicinei musulmane şi respectiv hinduse.

18 ' înţeleptul, cărturarul.

ar deposeda de pământuri. Dacă semnele timpului arată ceva, atunci tagma noastră şi-a trăit traiul. Sunt gata pentru această zi. Va fi ziua răscumpărării. Suntem victimele împrejurărilor şi atâta vreme cât proprietatea ne ţine în lanţuri, nu vom fi în stare să trăim o viaţă demnă.

Rai Sahib mai rupse câteva frunze de *betel* şi le duse la gură. Tocmai voia să continue, când un curier aduse vestea că dijmaşii care fuseseră scoşi la corvezi nu mai voiau să muncească. Stăruiau să li se dea să mănânce. Când îi ameninţase, încetaseră lucrul.

Fruntea *Rai Sahib-ului* se încruntă mânioasă.

— Vino, îi pun eu la punct pe potlogari. Până acum nu li s-a dat de mâncare. Cu ce drept cer aşa ceva? Li s-a dat o *arma* pe zi; n-au să primească un ban mai mult. Vrând-nevrând, or să muncească! Se întoarse spre Hori: Poţi să pleci. Să nu uiţi însă ce-am spus. Aştept ca satul vostru să strângă cinci sute de rupii.

Rai Sahib se îndepărtă furios. Hori observase brusca schimbare a atitudinii lui. Tot timpul vorbise despre datorie şi bunătate, dar se aprinsese deodată la auzul veştilor aduse de curier.

Când Hori plecă, soarele se înălţase deasupra capului. Arşiţa se prelingea licărind printre frunzele răsucite, somnoroase. Zarea tremura în pâcla după-amiezii.

Capitolul III

Când Hori se apropie de sat, Gobar şi cele două fete încă mai prăşeau la câmp. Soarele scăpătase, arşiţa prefăcuse totul într-un cuptor. Ce-i apucase să se schingiuiască astfel pe dogoarea aceea?!

— Hai acasă! le strigă Hori. Nu vedeţi ce arşiţă e?

Cei trei îşi aruncară sapele pe umeri şi se luară după

Hori. Gobar, oacheş, înalt, mlădios, nu părea prea încântat de muncă. Chipul lui oglindea nemulţumirea şi dispreţul. Se trudea să-şi arate nepăsarea faţă de viaţă.

Fata cea mai mare, Sona, avea pielea de culoarea grâului şi era gingaşă, vioaie. Purta un *sari*[19] roşu din pânză de casă, care se ridica în cute de la genunchi, atârnând greu pe trupul ei plăpând. Rupa, de şase ani, cu părul ciufulit şi o fâşie de pânză prinsă în jurul şoldurilor, avea o expresie încăpăţânată, ursuză.

Rupa se agăţă de tatăl ei.

— *Dada*[20], n-a mai rămas niciun muşuroi. Sona îmi tot spunea să stau la umbră sub copac. Da aşa, dacă nu muncim, când o să fie odată câmpul gata?

Hori o luă în braţe.

— Bine-ai făcut, fetiţa tatii. Acum hai acasă.

Gobar, care nu deschisese gura până atunci, spuse:

— De ce te înjoseşti mereu înaintea stăpânului? Se poartă cu noi altfel decât cu toată lumea? Vechilul tot ne ocărăşte dacă întârziem cu plata dijmei, iar de corvoadă nu ne scuteşte. Plocoane trebuie să trimitem ca toţi ceilalţi. La ce bun să ne gudurăm pe lângă el?

Hori gândea la fel. Îşi spuse însă, că era mai înţelept să strunească răzvrătirea lui Gobar.

— Dacă ne-om semeţi înaintea lui o să ne meargă din rău în mai rău. Dumnezeu ne-a făcut robi şi n-avem încotro, trebuie să ne îndurăm soarta. Ei, am eu socotelile mele, de aceea mă duc pe la dânsu, nu că mi-ar plăcea să-i dau târcoale. Nu-i uşor de loc să ajungi la el. Câteodată aştept ceasuri întregi până să mă cheme, alteori zice scurt „nu”, şi-mi iau tălpăşiţa.

— Ce ruşine trebuie să-ţi fie când îi gâdili pe bogătaşii ăştia! spuse Gobar batjocoritor. Poate că de aceea nu se duc oamenii la alegeri.

— Spui vorbe nesăbuite, fiule. Când eram tânăr, gândeam şi eu ca tine. Da atunci când te-ai lovit în viaţă cu

19 îmbrăcămintea femeilor indiene, care constă dintr-o fîşie lungă de pînză înfăşurată într-un anumit mod în jurul trupului.

20 Termen de politeţe, cu care te adresezi persoanelor mai în vîrstă.

capul de pragul de sus, ajungi mai înţelept. Oropsiţii nu pot să-şi îngăduie să se ţină băţoşi.

Uşurat că-şi vărsase focul, Gobar mergea tăcut în preajma tatălui său. Rupa se strângea la pieptul lui Hori. Sona o privi cu asprime.

— De ce nu mergi pe jos? Ai damblagit?

— Nu, n-am damblagit, îi răspunse Rupa, îmbufnată. *Dada*, nu mă lasă în pace de loc. Zice că ea e aur şi eu numai argint1. O să-mi schimb numele.

Hori se încruntă, prefăcându-se că e supărat.

— De ce nu-ţi laşi în pace surioara, Sona? Aurul e doar pentru găteală, dar de argint avem nevoie. Din ce s-ar face rupiile dacă n-ar fi argintul? Hai, spune!?

— Fără aur pot să se facă inele de nas, salbe şi brăţări? răspunse Sona.

Gobar o îmboldi pe Rupa:

— Spune-i Sonei că aurul e ca frunzele veştede, da argintul luceşte ca soarele.

1 În limba indiană: *sona* – aur, *rupă* – argint.

Sona nu se dădu bătută:

— Mireasa poartă întotdeauna *sari* galben. Ar găti-o cineva în alb?

Rupa privi spre tatăl ei, căutând ajutor. Lui Hori îi vâjâia capul.

— Aurul e pentru cei bogaţi, şi argintul pentru oameni ca noi. Noi mâncăm orz, şi bogatul grâu; noi spunem de orz că-i regele grânelor, iar grâul, slujitor. Pentru noi, argintul este rege, şi aurul, slujitor.

Rupa era atât de bucuroasă de biruinţă, încât se dădu jos din braţele tatălui şi o luă la fugă bătând din palme.

Dhania stătea în prag, aşteptându-i.

— De ce aţi întârziat atâta, Gobar? întrebă ea. V-aţi spetit muncind. Se uită aspru la Hori. Şi tu, în loc să vii de-a dreptul acasă, de ce-ai mai trecut pe la câmp? Credeai că

a făcut picioare?

Puţul se afla lângă casă. Hori şi Gobar vărsară pe ei câteva ulcioare de apă şi se aşezară la masă. Deşi făcute din făină de orz, turtele erau totuşi albe şi fragede. Fiertura de mazăre avea în ea, pentru a-i da gust, felii de *mango* crud. Rupa mânca din acelaşi taler cu tatăl ei. Sona se uita la ea cu pizmă. Cum o mai răsfăţau!

Dhania îl întrebă pe Hori ce făcuse la curte.

Hori bău un ulcior plin de apă.

— Nimic deosebit, răspunse el. Aceeaşi poveste. Să adunăm dijma, şi cu asta basta! Ehei, crezi că bogătaşii ăştia sunt fericiţi? De ei e mai rău ca de noi! Noi avem o grijă, pâinea cea de toate zilele, da *Rai Sahib* mi-a spus că pe ei îi muncesc o mie de draci.

— Dacă-i aşa, de ce nu-şi schimbă *Rai Sahib* locul cu noi?

Gobar izbucni:

— I-am da bucuroşi pământul nostru, plugul şi boii, de altminteri, tot ce avem. N-ar vrea să cadă la învoială? Tâlharu! Stă într-un palat, are o duzină de maşini, mănâncă toate bunătăţile, duce o viaţă mai frumoasă decât am putea noi să visăm şi zice că nu e fericit!

— N-are rost să ne caorovăim, fiule, îl domoli Hori. Şi-a părăsit vreodată careva pământul strămoşesc? Gândeşte-te la noi, bunăoară. Ce scoatem noi din pământ? Nu ne dă nici măcar cât o simbrie de o *arma* de cap. O slujnică cu leafa de zece rupii pe lună trăieşte mai bine ca noi. Da noi nu ne părăsim pământul ca să căutăm o slujbă. O facem? Nu, suntem fuduli. Ei bine, acelaşi lucru se petrece şi cu *zamindar*-u.

Gobar se împotrivi:

— Nu-i aşa, tată. Noi punem anevoie dinainte o masă ca vai de ea sau nişte zdrenţe în spate. Da *zamindar*-u e slugărit de sute şi porunceşte la mii de oameni. De bună seamă, nu poate agonisi cine ştie ce avuţii. Da duce trai de

huzur. Păi altceva ce-ar putea face cu banii?!

— Aşadar, tu zici că nu-i nicio deosebire între el şi noi?

— Da, niciuna. Dumnezeu ne-a făcut pe toţi deopotrivă.

— Nu-i adevărat, fiule. Dumnezeu te înalţă şi te coboară. Unii ajung bogaţi după ani de smerenie. Totu-i rodul faptelor noastre din trecut. Cine nu seamănă nu culege.

— Astea-s poveşti bune doar să te amăgeşti cu ele. Dumnezeu ne-a făcut pe toţi deopotrivă. Cel care are puterea în mână asupreşte pe sărac şi se îmbogăţeşte pe spinarea lui.

— Greşeşti. Stăpânu-i om cu frioa lui dumnezeu. Se roagă patru ceasuri în fiecare zi şi-i milostiv cu sărmanii.

— Şi ce schimbă-n lume cu asta?

— Nu-i nevoie să schimbe nimic.

„— Ba ţăranii şi muncitorii au nevoie. Se roagă şi-i milostiv ca să-şi liniştească cugetul pentru bogăţiile lui blestemate. Să-l văd cum s-ar ruga cu maţele ghiorăind de foame! Dă-mi să mănânc pe săturate de două ori pe zi şi o duc bucuros de dimineaţa până seara numai în rugăciuni! O zi să muncească la câmp şi s-ar scurge toată evlavia din el odată cu sudoarea!

— Degeaba se ciondăneşte omu’ cu tine. Eşti o oaie rătăcită.

Spre seară, când Gobar tocmai voia să plece la câmp, Hori îl opri:

— Aşteaptă-mă şi pe mine, fiule. Înainte să pleci, ia nişte paie. Trebuie să le dau lui Bhola.

— Da’ n-avem paie de vânzare.

— Nu i le vând. I le dau fără bani. Bhola e la ananghie.

— De ce să-i dăm paie lui Bhola? El ne-a dat nouă

vreodată ceva? Să zicem o văcuţă?

— Mi-a dat o vacă. N-am vrut s-o iau.

Dhania întrebă muşcătoare:

— El, o vacă?

Gobar înţelese repede despre ce era vorba.

— Hai să facem un târg drept. Să-i vindem paie de douăzeci de rupii şi ce rămâne să-i plătim treptat. Să ne dea vaca.

Hori zâmbi tainic.

— Pot să am vaca pentru o cântare. Tot ce trebuie să fac e să-i peţesc o nevastă. Atât şi nimic mai mult. I-am făgăduit câţiva *maund-i* de paie ca să – îndatorez.

— Aşadar asta ţi-a mai rămas acu, s-o faci pe peţitoru!?

— De altceva n-o mai fi bun! îl înţepă Dhania.

— Da ce e rău dacă îl ajutăm pe Bhola să-şi înjghebe o familie?

Gobar luă *celum-ul* şi-l aprinse. Asemenea vorbe nu-i plăceau.

— Bhola e un om cumsecade, stărui Hori. De câte ori neiam întâlnit, totdeauna mi te-a lăudat în fel şi chip.

Un zâmbet uşor flutură pe faţa Dhaniei.

— N-am nevoie de laudele lui, spuse ea. Să-şi vadă de treabă.

— Şi eu i-am spus la fel. Da' el îi trage una şi bună! Ştii că nevastă-sa l-a ţinut sub papuc toată viaţa. Ce frică îi era de ea! Da' tu eşti cu totu' altfel. Zice că de câte ori te-a zărit dimineaţa, totdeauna i-ai adus noroc. Eu te văd în fiecare dimineaţă, zâmbi Hori, dar mie nu mi-ai adus niciodată noroc.

— Ce să-ţi fac dacă norocu tău e spart în fund!

— Bhola e un om de treabă, urmă Hori. Altu' în locul lui n-ar fi stat cu ea o zi. E cu zece ani mai bătrân ca mine, da niciodată n-a aşteptat să-i dau eu ziua bună.

Dhania se gândea cu plăcere la vorbele pe care le spusese Bhola despre ea.

— Şi ce zicea despre mine? întrebă visătoare. Ce se întâmplă când mă vede?

— Totdeauna îi merge bine.

Gobar le spuse că îl vedea venind pe Bhola. În clipa aceea Dhania era nespus de tulburată la auzul laudelor ce-i fuseseră aduse. Îi spuse repede lui Gobar să vorbească cuviincios cu oaspetele şi s-o trimită pe Rupa după o mână de tutun.

Bhola trase lung un fum din *celum*.

— Bună nevastă, o adevărată *lakşmi*, frate! Ştie cum să-şi primească musafirii.

Dhania stătea îndărătul uşii, fremătând de bucurie.

Când Hori se duse să care paie pentru Bhola, femeia se luă după el. Hori se mira de unde făcuse Bhola rost de un coş atât de mare. Dacă-i dădea două coşuri pline însemna că se duceau doi *maund*-i de paie bătuţi pe muchie.

Dhania îl mustră:

— Fie că l-ai poftit, fie că nu, cu musafiru trebuie să te porţi omeneşte. La ce să fi adus un coş mic? N-a venit să culeagă flori. Dă-i cel puţin trei coşuri pline. Bietul de el, cum o să care atâta greutate? Ar fi trebuit să-şi aducă şi feciorii.

— N-am de unde să-i dau trei coşuri.

— Nu cumva îţi trece prin cap să-l laşi să plece cu un singur coş, ai? Spune-i lui Gobar să umple şi coşul lui şi să-l ajute pe Bhola.

— Da Gobar pleacă la câmp.

— Nu se usucă trestia dacă mai aşteaptă o zi.

— Putea să vină cu careva. Are doi flăcăi zdraveni.

— S-or fi dus la târg.

— Asta-i bună! Eu îi dau paiele şi tot eu trebuie să i le

car!

— Lasă, nu-i nimic. O să vedem noi cum facem. Nu-i ruşine să ajuţi un om mai bătrân.

— Da ia gândeşte-te, dacă-i dau trei coşuri pline, ce-o să mai mănânce boii noştri?

— Trebuia să te întrebi asta când i-ai făgăduit, nu acum.

— Da şi bunătatea are o margine! Cred că nu vrei să-ţi vezi casa prădată.

— Dacă ar fi vorba de vechilul *zamindar*-ului, ai da fuguţa cu povara în spate! Şi tu, şi fecioru-tu, şi chiar fetele! Ba, fără murmur, ai mai pune pe deasupra şi un *maund* sau două de lemne.

— *Zamindar*-u-i altceva.

— Fiindcă te strânge în chingi?

— Nu, fiindcă pământul pe care-l muncesc e al lui.

— Pentru asta dai dijmă.

Hori n-avu încotro, trebui să dea trei coşuri de paie. Când Hori şi Gobar se iviră cu primul coş, Bhola îşi făcu repede colac şalul şi, punându-l pe cap, spuse:

— Îl duc şi acu sunt înapoi.

— Îţi mai dau două coşuri, zise Hori din inimă. Amândouă-s înăuntru, pline. Ţi le aduc eu şi cu Gobar.

Frumos din partea lui Hori! Bhola era uimit.

Pe drum veni vorba despre sărbătorile *Dussehra*, cu prilejul cărora Hori trebuia să joace şi el în piesă.

— Da de plocoane te-ai îngrijit? Nu se cuvine să te duci cu mâna goală.

Hori îşi şterse sudoarea de pe faţă.

— În privinţa asta sunt necăjit, frate. Mi-au cântărit şi mi-au luat grânele înainte de a le băga în hambar. *Zamindar*-ul şi-a ridicat partea lui, şi cămătarii pe-a lor. Mi-au rămas numai cinci sur-i. Mulţumesc lui dumnezeu că am cărat paiele noaptea, pe furiş. Altfel, un fir nu mi-ar

mai fi lăsat. În afară de *zamindar* mai am de furcă şi cu trei cămătari. N-am avut de unde să le plătesc dobânzile. *Zamindar*-ului nu i-am dat încă nici jumătate din dijma pe care i-o datorez. Trebuia să mă împrumut iar la cămătar. Strâng şi eu cureaua cât pot. Da degeaba. Bogaţii ne povăţuiesc să ne mulţumim cu puţin, da ei nu ne dau pildă. *Rai Sahib* a risipit douăzeci de mii de rupii pentru nunta feciorului său, şi nimeni n-a ridicat un deget. Mangru, cămătaru, a cheltuit cinci mii de rupii pentru slujba lui taică-su când a murit şi l-au ars pe rug. Nimeni nu i-a zis nici du-te mai încolo. Săracu' are şi el fii şi părinţi.

— Noi nu putem ţine pasu cu ai bogaţi, frate.

— Da suntem oameni ca şi ei.

— Aşa crezi! Omul care n-are avuţii, putere şi ştiinţă de carte nu-i om. Nu suntem cu nimic mai buni decât boii, născuţi ca să tragă la jug.

Bătrânii nu cunosc un subiect de discuţie mai plăcut decât amintirile trecutului, necazurile prezentului şi temerile de ceea ce s-ar putea întâmpla în viitor. Amintindu-şi despărţirea lui Hori de fraţii lui, Bhola spuse cu o nuanţă de milă în glas:

— Trebuie că te-ai supărat mult atunci. Ţi-ai crescut fraţii ca pe copiii tăi.

— A fost o întâmplare dureroasă, frate, răspunse Hori cu glas întretăiat. Parcă mi-aş fi înfipt eu însumi ghearele în gât. Păcat că mi-a fost dat să trec prin asta. Fraţii mei buni, pentru care mi-am jertfit tinereţea, s-au preschimbat în cei mai aprigi vrăjmaşi. Pentru ce? Pentru o nimica toată. Ziceau că de ce nu munceşte nevastă-mea la fâneaţă? Da te întrebi: acasă nu-i nevoie să fie cineva, să vadă de gospodărie? Oricum, nu trândăveşte. Să găteşti, să deretici, să îngrijeşti de copii nu-i puţină treabă. Puneau mâna pe ceva din casă nevasta lui Sobha sau a lui Hiira? Când locuiam împreună, ama, două, punte, masă, stringente, masă, din patru în patru ceasuri. Acu, le mai dă

mâna să înfulece de patru ori pe zi? Ei, frate, nici nu poţi să-ţi închipui cum ajunsese mama lui Gobar! Bine că s-au dus. Mă bucur c-am scăpat de ei.

— Tevatură e în orice casă, răspunse Bhola. Ce să mai spui de fraţi? Chiiar copiii mei se iau la harţă cu mine! Am un obicei păcătos că nu închid ochii la poznele lor. Le spun: dacă vrei să trăieşti boiereşte, zbate-te, scoate bani din piatră seacă. Ei, da să câştige bani nu se pricep, dumnealor ştiu doar să-i risipească. Mu zău, cum s-o mai scot la capăt cu toate? Feciorul ăl mare, Kamta, se întoarce de la târg şi nu poate să dea socoteală pentru jumătate din marfa vândută. Când îl întrebi, tace chitic. ăl mic, Jangi, se dă în vânt după muzică. Când îl cată omu', tot cu tobe şi ţimbale. N-am nimic cu muzica, vezi bine. Da, fiecare lucru la vremea lui. Eu să dau nutreţ la vite, eu să mulg vacile, eu să alerg la târg; îţi spun drept, frate, m-am săturat până-n gât de toată corvoada asta, e o pacoste pe capul meu: nici s-o laşi baltă nu poţi, nici s-o duci aşa în cârcă; parcă ţi-ar sta în gât un peşte de aur: nu poţi nici să-l înghiţi, nici să-l dai afară. Ştii că fata mea, Giunia, n-a avut noroc. De altminterea ai fost la nunta ei. În ce neam bun intrase! Bărbatu ei ţinea o lăptărie la Bombay. L-a înjunghiat unu, când cu răzmeriţa *Hi*ndu-*Muslin*[21] şi de atunci totu' s-a dus de râpă. Am luat-o acasă cu gând s-o mărit din nou. Amândouă cumnatele o bârâie mereu la cap. A ajuns casa un balamuc. O să înnebunească într-o zi.

Vorbind astfel, de una, de alta, ajunseră în satul lui Bhola – o aşezare mică, înecată în verdeaţă şi flori în care locuiau îndeosebi crescători de vite. Bhola era căpetenia lor. Legate într-un ţarc mare din ogradă, o mulţime de vite mâncau de zor. În tindă se afla un pat lat, de lemn, atât de mare, încât abia l-ar fi putut ridica zece oameni. Într-un cui atârna o tobă; în altul un ţimbal. În firidă, înfăşurată într-o pânză, era o carte, mai mult ca sigur *Rāmāyana*.

21 Ciocniri între hinduşi şi musulmani.

Amândouă cumnatele făceau turte de balegă. Giunia stătea în uşă, cu ochii roşii – pesemne că plânsese. Avea buzele mari, pline, obrajii frumos rotunjiţi, ochii mici, duşi în fundul capului şi fruntea îngustă. Gingăşia deplin dezvoltată a pieptului şi trupul mlădios îi dădeau un farmec ¡atrăgător; sari-ul trandafiriu îi tăinuia cu greu tinereţea.

Păşi repede spre taică-său şi puse mâna pe coş, să-l ajute.

— Adu un *celum*, fato, îi spuse Bhola. Şi nişte şerbet. Îl cunoşti pe Hori *mehto*, nu-i aşa?

Giunia se întoarse cu un *celum* într-o mână şi cu o frânghie şi un ulcior în cealaltă.

— Stai, lasă-mă pe mine, o rugă Gobar, sfios, întinzând mâna spre ulcior.

Giunia nu-i dădu însă ulciorul. Urcă sprintenă treptele scării care ducea la puţ şi privi înapoi zâmbitoare:

— Doar eşti oaspetele nostru!

— Vecinii nu sunt oaspeţi.

— Ba da, sunt. Când trec să te vadă o dată-ntr-un an.

— Da chiar un vecin nu poate să treacă în fiecare zi.

— Asta am spus-o şi eu, răspunse Giunia, aruncându-i o privire lungă cu coada ochiului. Vino o dată pe lună, şi-am să-ţi dau o băutură răcoritoare. O dată la două săptămâni, şi-am să-ţi dau un *celum*. O dată pe săptămână, şi-am să-ţi dau cel mai bun scaun. În fiecare zi, şi n-ai să mai capeţi nimic.

— Nimic? Nici măcar nu mă laşi să te văd?

— Ăsta-i lucrul cel mai greu, răspunse Giunia, clătinând capul.

După ce musafirii fură ospătaţi, Bhola spuse:

— Vaca taman mănâncă. Vino mâine, Gobar, şi ia-o.

Gobar nu-şi mai lua ochii de la vacă.

— Nu-i nicio grabă, spuse Hori, stăpânindu-şi

nerăbdarea. Trimit eu într-o bună zi după ea.

— Da mă grăbesc eu, stărui Bhola, apăsând pe cuvinte mai mult decât trebuia. Stând la uşa ta o să-ţi amintească de făgăduială.

— Vorba mea-i vorbă, frate. N-am uitat.

Hori şi Gobar îşi luară rămas bun de la Bhola. Amândoi erau fericiţi. Hori pentru înfăptuirea atât de uşoară a unei dorinţe pe care o nutrea de multă vreme, Gobar pentru că găsise o comoară şi mai nepreţuită încă. În el se născuse dorinţa.

Privi înapoi cu coada ochiului. Giunia rămăsese în uşă. Ghicea că simţămintele fetei zburau spre el, nerăbdătoare, şovăielnice, ca nădejdea.

Capitolul IV

În noaptea aceea Hori n-a închis ochii nicio clipă, întins pe laviţă, sub *neem*[22] privea stelele şi se gândea la vacă. Trebuia să facă pentru ea o iesle, departe de boi. Da' unde oare s-o lege? Vara era uşor, o priponea afară, lângă uşă. Da când aveau să vină ploile? Da dacă o deochea careva? înţărca pentru totdeauna. Ba, mai mult, văzând-o, vechilul *zamindar-ului* ar putea să-i facă zile fripte. Trebuie să se ferească din răsputeri, ca de foc, să nu se pună rău cu el. Cel mai bun lucru ar fi să facă în ogradă un şopron acoperit cu stuf. Îndată ce făta, vaca avea să dea aproape cinci sur-i de lapte. Gobar ar avea nevoie cel puţin de un *sur* pe zi. Dar Rupa? O găleată întreagă ţi-ar bea! mai bine să nu-i spună nimic Dhaniei. Frumos era s-o vezi ce ochi mari ar fi făcut văzând că-i intră vaca în ogradă. Ei, nu-i nimic, i-a spus. Da ce bătaie de cap o să aibă de acum încolo cu vaca! Bine ar fi fost ca Gobar să aibă mai multă tragere de inimă la treabă. Da poate că un tată n-ar trebui să ceară atât de la copii. La urma urmei un flăcău are şi el ale lui. El nu umbla teleleu toată ziua când trăia taică-său? Toţi zic că dacă ai lui s-au dus de râpă, el e pricina. Ei, la

22 Copac rSspîndit în India, ţie cărei frunze au proprietăţi curative.

urma urmei, s-a schimbat cu totul când a trebuit să ia răspunderea pe umerii lui. Aşa o să facă şi Gobar. Păcat, totuşi, că cei doi fraţi ai lui s-au răzleţit, căci acum, în loc de un singur plug ar fi arat trei, laolaltă.

Se crăpa de ziuă. Era vremea să facă ieslea. Ori mai bine să aştepte să vadă întâi vaca în ogradă? Dacă Bhoia s-ar răzgândi, ar râde tot satul.

— S-a luminat de ziuă, tată, spuse Gobar, care se trezise. Ai făcut ieslea?

— Nu încă, fiule. Mă gândesc să aştept pân-om vedea vaca aici. Niciodată nu eşti sigur de Bhola.

— Ce vorbă-i asta? Ochii lui Gobar se îngustară. A zis că ne dă vaca.

— Nu-l cunoşti pe Bhola? Mai ştii ce ar putea să-i şoptească diavolul la ureche?

Gobar îşi luă băţul şi se îndepărtă cu un aer hotărât.

Hori se uită cu mândrie după fiul lui. Chipeş flăcău! îi venise vremea însurătorii. Hori n-avea însă bani de nuntă. Din pricina vrajbei stârnite între ai lui, trăiau zile grele. Oamenii ar fi venit să-l vadă pe Gobar şi le-ar fi plăcut băiatul. Când îi ştiau însă dezbinaţi pe toţi, se lăsau păgubaşi. Cei care cădeau la învoială cereau pentru mireasă atâţia bani, încât Hori se uita la ei neputincios. Apoi, trebuia măritată şi Sona. Mare pacoste să nu poţi însura un băiat, dar când rămânea nemăritată o fată mare, asta era de-a dreptul o nelegiuire. Cum să-şi mai poată privi în ochi prietenii dacă fata lui ar împleti cosiţe albe?

Hori se frământa cu aceste gânduri când Daruri, împletitorul, îi dădu ziua bună şi-l întrebă dacă n-are de vânzare bambus. Daruri era negricios, scurt şi îndesat. De pe faţa lui zbârcită, cu mustaţa ţanţoşă, doi ochi înroşiţi te sfredeleau cu privirea. Purta la cingătoare un cuţit lung. O dată sau de două ori pe an umbla din loc în loc, cumpărând bambus pentru paravane, scaune, panere şi alte lucruri. Hori se duse cu Daruri la hăţişul de bambus, îi dădu ocol şi

încheiară târgul la douăzeci şi cinci de rupii suta.

— Eşti muşteriu vechi şi nu mă tocmesc, se învoi Hori. Bambus ca al meu nu se vinde cu mai puţin de treizeci de rupii suta. Da, fiindcă veni vorba, ia spune, ţi s-a întors fecioru, ăl care se însurase?

— Băiatul ăsta e nenorocirea mea, *mehto*, răspunse Daruri. Şi-a lăsat nevasta şi acu trăieşte la oraş cu altă femeie. Da ce-i şi mai rău e că nevastă-sa a fugit cu alt bărbat. I-am spus să fie cuminte, să aibă răbdare, să nu mă facă de râsul lumii, da nu m-a ascultat. Femeile astea-s nişte destrăbălate, nişte târfe. Teleleice! Orice să dea dumnezeu unei femei, numai frumuseţe nu. Dacă-i frumoasă, n-ai cum s-o ţii. Hăţişul ăsta de bambus l-ai împărţit cu fraţii?

— Da, am luat fiecare deopotrivă, câte o parte. Nici nu m-aş gândi să m-ating de bunul fraţilor mei. O să le spun că am vândut bambusul la douăzeci de rupii. Rămâne între noi, de bună seamă.

Hori aruncă o privire fugară spre Daruri ca să vadă ce părere o să-şi facă de propunerea lui. Împletitorul părea un cerşetor bine hrănit care cere de pomană.

Daruri îl încolţi.

— Poţi să te bizui pe mine, *mehto*. N-o să te dezamăgesc. Da câştigul e cam mic pentru târgul ăsta îndoielnic. O să le spun că am luat cincisprezece rupii dacă mai laşi ceva. Să zicem la douăzeci de rupii.

Căzură la învoială. Daruri se dezbrăcă până la brâu şi se apucă să taie bambusul.

Punia, nevasta lui Hiira, tocmai se ducea la puţ, când îl văzu prin văl pe Daruri în hăţişul de bambus.

— Hei! strigă ea. Cine-i acolo? N-ai voie să tai bambusul.

Daruri se opri.

— Am dreptul. Am plătit pentru asta.

Nevasta lui Hiira îi învrăjbise pe fraţi. Când şi când,

Hiira o snopea în bătăi. Totuşi ea avea ultimul cuvânt în casă. Hiira i se supunea ca un cal care dă cu copita în stăpânul lui, dar nu-i tăgăduieşte dreptul de a-l călări.

— Eu n-am bambus de vânzare, strigă ea.

Daruri era un om destul de hârşit cu viaţa pentru a face greşeala de a se lua la ceartă cu o femeie.

— Aş vrea să stau de vorbă cu bărbatul dumitale, spuse el cuviincios.

Punia era ascuţită ca o gheară. Viaţa plină de lipsuri îi uscase orice simţământ. Înşfăcă braţul lui Daruri.

— De ce să stai de vorbă cu bărbatul meu când sunt eu aici? Nu te atinge de bambusu meu! Asta-i tot!

Când văzu că nu poate cu niciun chip s-o scoată la capăt cu ea, Daruri îi dădu un brânci şi Punia căzu grămadă. Ridicându-se de jos, începu să-l ocărască. Orbită de mânie, îşi scoase sandaua din picior şi-l lovi de mai multe ori. Daruri îndură loviturile fără să crâcnească. Vedea că intrase într-o încurcătură urâtă.

Hori auzi strigătele Puniei şi veni în fugă spre ea. Punia se tânguia în gura mare. Hori gâfâia de alergătură. Se năpusti asupra lui Daruri.

— Dacă ţi-e dragă viaţa, ia-o din loc, strigă el lovindu-l pe Daruri cu piciorul. Cum cutezi să ridici mâna asupra unei femei din neamul meu?

În vremea asta sosi şi Hiira, pus pe bătaie. Toţi se temeau de el din pricină că era năbădăios la mânie. Îi scăpărau ochii, iar vinele de la gât îi zvâcneau. Nu era însă mânios pe Daruri, ci pe Punia, nevasta lui. Ce o apucase să se ia la harţă cu un om străin, dintr-o castă atât de joasă?

Se repezi la Punia, o trase deoparte şi începu s-o biciuiască. Punia urla.

— Lovi-te-ar toate boleşniţele din lume, blestematule! îl ocăra ea. Mânca-ţi-ar lepra mădularele, unul câte unul!

Hiira se şi văzu zăcând de lepră. Aprinderea de plămâni sau holera îţi făceau seama repede. Da să mori

încet, mâncat de lepră, de asta n-avea chef nicidecum. Atunci îi trase din nou un toc de bătaie.

După aceea se întoarse spre Daruri şi-i strigă:

— Ce căşti gura la mine? Vezi-ţi de treabă. Ştii preţul: cinşpe rupii.

Punia îşi dădea cu pumnii în cap:

— Dacă vrei neapărat să-ţi dai foc casei n-ai decât! Dă-i foc! De mine ce-ţi pasă?! Ce soartă nenorocită, ce soartă blestemată! Să cad pe mâinile unui parlagiu ca tine!

Femeia plecă spre casă.

— Unde te duci? tună Hiira. Du-te după apă. Numaidecât.

O fripsese destul biciul, nu mai avea poftă să-l încerce din nou. Ascultătoare, Punia se îndreptă spre puţ, suspinând.

— Nu mai face tărăboi! strigă Hori după Hiira.

— Nimeni nu te ascultă, da' tu o ţii una şi bună, îl întâmpină Dhania din prag. Ce, n-o ştii? Zi-i Punia şi pace! Nu te-a bălăcărit şi pe tine mai deunăzi? Bine i-a făcut de-a chelfănit-o niţeluş! O mânca pielea de mult!

Îndreptându-se spre uşă, Hori o dojeni:

— Ţi-ar plăcea să guşti şi tu aşa o şfichiuială?

— Parcă n-am avut şi eu parte!

— Nu chiar de aşa ceva. Tu ţi-ai fi luat câmpii dacă ai fi simţit-o pe pielea ta.

— Am pătimit eu şi mai rău. Dacă Hiira îşi bate nevasta, o şi drăgosteşte. Tu ştii numai să baţi, da să drăgosteşti, ba.

— Nu spune aşa ceva. Ţi-ad-ci aminte când ai fugit la părinţi şi n-ai mai vrut să te întorci? A trebuit să viu după tine ca să te aduc înapoi.

— Fiindcă n-o puteai scoate la capăt fără mine. Nu că mă iubeai.

Viaţa celor căsătoriţi de timpuriu clocoteşte de

tinereţe şi dorinţă; ca şi zorile, aurora vieţii pare învăluită într-o strălucire trandafirie. După-amiaza vieţii destramă amăgirea cu razele-i străpungătoare, punându-ne faţă-n faţă cu lumea cea adevărată. Peste zbucium se aşterne pacea înserării când, asemenea unor călători obosiţi care au poposit pe un ţărm stâncos, ne gândim cu alean la trecut, aruncându-ne din vreme în vreme privirile spre vâltoarea vieţii ce tălăzuieşte la picioarele noastre, atât de îndepărtată, atât de străină.

Ochii Dhaniei se înrourară.

— Cum vorbeşti, spuse ea. Nu mi-ai iertat niciodată cea mai mică greşeală.

— Eşti nedreaptă, Dhania, răspunse Hori. Întreabă-l pe Bhola cât te-am lăudat totdeauna.

— Oare se întoarce Gobar cu vaca, ori vine cu mâinile goale? schimbă ea vorba.

Dhania tocmai intrase în casă, când Daruri sosi gâfâind de alergătură.

— Hai să numeri bambusu, *mehto*, spuse el. O să-l iau cu căruţa mâine.

Hori nu socoti de cuviinţă să-l mai numere şi el; dezlegându-şi punga, Daruri puse în mâna lui Hori şapte rupii şi jumătate.

— Asta-i tot? întrebă Hori. Hai, hai, mai pune două rupii şi jumătate.

— De ce? se împotrivi Daruri rece. Aâm făcut târgul pentru cinşpe rupii. Aşa-i?

— A fost vorba de douăzeci.

— Cinşpe. Hiira *mehto* s-a învoit la preţ de faţă cu dumneata. Să-l chem?

— Ştii foarte bine că ne-am înţeles să dai douăzeci de rupii. Dacă eşti un câine şi jumătate, asta nu înseamnă că trebuie să-ţi faci de cap. A rămas două rupii şi jumătate. Da’ hai, fie şi două rupii.

Daruri era ca o nucă greu de spart. Ştia că Hori, având cugetul încărcat, nu putea s-o scoată la capăt cu el.

— Nu-i frumos, Ciaudhori, spuse Hori încruntat. N-ai să ajungi *maharadjah1* ou cele două rupii ale mele.

— Nici dumneata n-o să-ţi înşeli fraţii.

Daruri plecă. Hori rămase necăjit sub pom, gândindu-se în ce încurcătură intrase. Banii stăteau dinaintea lui neatinşi.

Când Dhania ieşi din casă văzu banii jos, pe pământ.

— Trebuia să fie zece rupii. Unde-s banii?

1 „Marele împărat”; se foloseşte de asemeni ca termen de respect la adresa brahminilor.

Hori nu îndrăzni să-i spună că Daruri îi jucase festa. Se simţea ca un hoţ care se căţărase într-un pom pentru a fura *mango* şi, căzând jos, încerca să-şi ascundă păţania, scuturându-şi praful de pe haine.

Faţa lui se ascuţi.

— Ce pot să fac? Hiira s-a învoit cu cincisprezece rupii.

— Hiira poate să vândă şi cu cinci rupii dacă-i place. De ce să facem şi noi la fel?

— A fost o încăierare în toată legea. N-am avut vreme de târguială.

— Firește, cum nu! Drăgălaşul de frate-tău s-ar fi simţit mic dacă te împotriveai, nu-i aşa? Mai cu seamă că şi preaiubita-ţi cumnăţică mâncase papara!

Hori fierbea. Îi înghiţi însă vorbele în tăcere, fără a ridica nici măcar o sprânceană, şi luă sapa, vrând să plece la câmp.

— Unde pleci? îl întrebă Dhania, smulgându-i sapa din mână. Du-te şi te spală. Mâncarea e gata.

— Nu mi-e foame!

— Nu ţi-e foame? Ce, ţi-a dat frate-tău să mănânci vreo bomboană? se răsti ea. De ce n-o dărui dumnezeu

oricui aşa frăţiori de treabă?

Hori izbucni:

— Mi se pare că te mănâncă pielea.

— Nu-i vina mea, răspunse Dhania cu o nevinovăţie batjocoritoare. M-ai răzgâiat prea mult cu dragostea.

— Hai, lasă-mă în pace. Ori vrei să plec?

— Cine sunt eu ca să te alung? Aici e casă ta. Tu eşti stăpân.

Obosit de întâmplările zilei, Hori n-avea chef de gâlceavă. Puse deoparte sapa şi se duse să se spele. Se întorsese acasă de mult, dar Gobar nu dădea încă niciun semn de viaţă. Ce-o fi cu băiatu'? Nu cumva dă târcoale Giuniei? N-avea nicio poftă să mănânce fără Gobar. Ciuguli de ici, de colo, fără chef, şi se întinse la umbră, sub *neem*.

Cu părul cârlionţat, ciufulit, Rupa se apropie de el, scâncind. Se plânse de Sona care îi spusese că atunci când or să aibă vacă n-o s-o lase să facă turte de balegă. Da' de ce s-o obijduiască aşa? Cu ce era Sona mai brează decât ea? Sona făcea de mâncare, da cine spăla vasele, nu ea? Sona scotea apă, da cine aducea ulciorul, nu ea? Sona săpa la câmp, da cine păştea capra, nu ea?

— Tu o să faci turte, spuse Hori, înveselit de copilăriile ei. Dacă Sona se apropie de vacă, goneşte-o.

— Eu am s-o şi mulg, spuse Rupa cuprinzându-l cu braţele pe după gât.

— De bună seamă. Cine altul poate s-o mulgă?

— Atunci vaca e a mea?

— A ta e, fireşte.

Nespus de bucuroasă, Rupa o luă la fugă pentru a duce ştirea surioarei sale învinse.

Sona era încă o fetişcană. La trup se dezvoltase deplin, dar mintea îi rămăsese de copil. Părea că femeia şi copilul luptau în ea pentru a se înlocui unul pe altul, în unele privinţe era atât de isteaţă, încât ar fi avut ce învăţa

de la ea şi un om trecut prin ciur şi prin dârmon; în altele însă era cât se poate de copilăroasă şi ar fi păcălit-o şi un ţânc. Faţa ei era prelungă şi aspră, dar deschisă, cu o uşoară sclipire de voioşie. Nu-şi dădea cu ulei pe păr, nici cu kajal1 în jurul ochilor şi nu purta podoabe. Părea că lipsurile din casă făceau tot ce pot ca să-i întunece bucuria.

— În vreme ce tu ai să faci turte de balegă, îi spuse ea Rupei, eu am să beau tot laptele.

— O să-l încui.

— Am să rup încuietoarea.

Sona se îndepărtă tropăind spre crângul de *mango*. Poamele se pârguiau, îngălbenindu-se uşor sub dezmierdarea soarelui. Copiii dădeau mereu târcoale pe acolo; ce mai învălmăşeală se stârnea când adierea vântului dădea jos câteva roade de *mango*! Rupa făcea totdeauna ceea ce vedea că face şi sora ei; de astă dată se luă după ea spre crângul de *mango*. În ultima

1 Funingine amestecată cu ulei, cu care se încondeiază sprâncenele.

vreme se tot vorbea despre măritişul Sonei. Pe Rupa o supăra faptul că nu spunea nimeni nimic şi de măritişul ei. Uneori aducea ea însăşi vorba despre treaba asta. Povestea cu vioiciune cum i-ar fi plăcut să arate mirele, ce lucruri drăguţe şi ce bunătăţi avea să-i aducă. Printre copii ţinea nasul sus, fiindcă în închipuirea ei măritişul care o aştepta trebuia să fie foarte apropiat.

Ziua era pe sfârşite, dar lui Hori nu-i ardea să plece la câmp. Dădu nutreţ boilor şi puse tutun în *celum*. Avea încă datorii mari – vreo trei sute de rupii, şi la capete se adăugau dobânzile – o sută de rupii pe an. Cu cinci ani mai înainte împrumutase şaizeci de rupii de la Mangru, cămătarul, ca să cumpere un bou. Plătise până atunci şaizeci de rupii, drept dobândă. Împrumutul de treizeci de

rupii pe care-l luase de la Pandit[23]Datadin ca să pună cartofi se ridicase acum la o sută. Mai făcuse şi alte împrumuturi, iar parte din dobânzi nu erau încă plătite. Banii luaţi pe bambus picaseră la ţanc. Asta îl scăpa de grija ploconului pe care avea să-l ducă *zamindar-ului* de sărbătorile *Dussehra*. O să-i ajungă oare? Chiar dacă ar mai lua de undeva vreun ban, vestea s-ar răspândi numaidecât prin sat şi cămătarii ar da năvală. O să pună bine banii ăştia pentru, plocon. Mai avea încă două griji mari: să-i vadă căpătuiţi pe Gobar şi pe Sona. Treaba asta avea să coste pe puţin trei sute de rupii. Cât ar fi vrut să sfârşească odată, până la ultimul ban, cu datoriile astea veşnice! Deşi se străduia din răsputeri, datoriile se agăţau de el ca boala de omul sănătos. Ptiu! Dacă lucrurile mergeau mai departe aşa, dobânzile aveau să crească până-ntr-atâta, încât într-o bună zi putea să-şi vadă casa scoasă la mezat şi, mai ştii, copiii lui să ajungă pe drumuri.

După truda zilei, pufăia din *celum* şi simţea cum grijile îl împresoară ca un zid negru, fără nicio scăpare.

Avea o singură mângâiere: nu numai el era atât de nefericit. Şi alţi săteni se aflau în aceeaşi viitoare; la drept vorbind, unii se şi înecaseră. Sobha şi Hiira, fraţii lui, erau datori patru sute de rupii. Jhengar ducea în cârcă o mie. Jewan *mehto* era atât de sărac, încât îi lăsia pe cerşetori să plece de la uşa lui cu mâinile goale. Datoriile apăsau asupra satului ca un blestem.

Sona şi Rupa se apropiau în goană, aprinse la faţă:

— Gobar vine cu vaca, strigară ele şi fugiră înapoi spre crângul de *mango*.

Hori şi Dhania se uitară înfriguraţi unul la altul.

— Vaca a mers prin soare. Mă duc să-i fac nişte plămadă de făină cu ulei, spuse Dhania fericită. Aleargă şi

---

23 Preot slujitor al cultului, cunoscător al vechilor cărţi sacre ; formă respectuoasă de a se adresa persoanelor din casta brahmină. Aci nume propriu.

meştereşte ieslea. Avem undeva un clopot. Să i-l legăm la gât. Unde-i Sona? Spune-i să cumpere o funie neagră de la prăvălie. Apără de deochi!

— Asta-i ziua zilelor noastre, zise Hori. Mi-am văzut visul cu ochii.

Dhania îşi tăinuia însă simţămintele, temându-se ca nu cumva zeii să-i pizmuiască fericirea, trimiţând năpasta pe urmele bucuriei.

Frământa făina cu ulei, când Gobar sosi, urmat de o droaie de copii. Hori alergă înaintea lui şi îmbrăţişă greabănul vacii, iar Dhania rupse repede o fâşie dintr-un *dhoti*[24] negru şi i-l legă de gât. Hori se uită la vacă pierdut, ca şi cum o zeiţă preschimbată în vacă ar fi venit să-i binecuvânteze casa. Ce noroc dumnezeiesc!

— Ce căşti gura? rosti Dhania copleşită. Hai, du-te şi-i fă ieslea în ogradă.

— În ogradă? Acolo nu e loc. O leg în faţa casei.

Pentru Hori vaca nu era numai o făptură sfântă, dar şi o avuţie vrednică de arătat, o întruchipare vie a buneistări. Ar fi vrut ca oamenii să arate spre casa lui şi să spună: Uite, aici stă Hori mehto! Dhania era bănuitoare. Ar fi ţinut vaca închisă în a şaptea ogradă dacă ar fi putut. Ba chiar ar fi încuiat-o în casă cu şapte lacăte. Hori o ţinea morţiş că vrea să facă ieslea în faţa casei. Nici ea nu se lăsă însă mai prejos, până ce, în sfârşit, Hori se dădu bătut.

Vaca nu fusese adusă în pataşcă şi stârnise vâlvă în sat. Sătenii se îmbulzeau. O cercetau: nu era o vacă obişnuită! Sosirea ei era o împrejurare deosebită, o sărbătoare. Costase într-adevăr optzeci de rupii? Aşa de bine îi mergea lui Hori? Hori se bucura deopotrivă şi de laude, şi de îndoieli.

Pandit Matadin, un moşneag scofâlcit, de şaptezeci

---

24 îmbrăcăminte bărbătească ; o fîgie lungă de pînză, înfăşurată în jurul şoldurilor şi cere coboară pînli îSţi jos ţie genunchi,

de ani, se sprijinea în toiag şi-l privea ţintă cu ochii lui stinşi.

— Lasă-mă s-o văd, Hori, se rugă el. Am auzit că e o mândreţe.

Hori atinse piciorul bătrânului şi-l duse în ogradă. Moşneagul privi vaca pe o parte şi pe alta, de la coame până la uger, bătând-o pe coapse.

— E fără cusur, încuviinţă el, dând din cap. Fără cusur. Ţine minte vorba mea. Fiecare viţel al ei o să facă o sută de rupii bătute pe muchie. Îngrijeşte-o bine. Pentru nimic în lume să nu-i dai iarbă cosită de curând.

— Totul se datorează milostivirii tale, maharadj1, îi mulţumi Hori, recunoscător.

— Nu, fiule, e bunătatea Lui. Matadin scuipă sucul de tabac din gură. Trebuie c-ai dat pe ea bani gheaţă.

— Da, *maharadj*. Peşin. Optzeci de rupii. Neguţătoreşte. Lui Bhola.

Hori trebuia să ştie mai bine ca oricine că Matadin era prea ager ca să nu adulmece minciuna. Ispita de a se fuduli îl biruise însă.

— Nu eşti în pagubă, fiule, spuse bătrânul. Ai ieşit bine. O să scoţi de la ea cinci sur-i de lapte pe zi. După ce şi-a alăptat viţelul, fireşte.

Prescurtare de la *maharadjah* (vezi nota 1, pag. 49).

— Oh, nu, *maharadja*! Cum poate o vacă bătrână ca asta să dea cinci *sur-i*? se amestecă în vorbă Dhania. Mai cu seamă că nu avem cu ce s-o hrănim ca lumea.

— Oricum ar fi, ascultă sfatul meu şi n-o lega afară.

Dhania se uită la Hori cu înţeles, ca şi cum ar fi vrut să-i spună: „Ei, ce ai de zis?”

Se strânsese tot satul. Hiira şi Sobha, fraţii lui Hori, nu veniseră însă. Voia să-i primească frumos. Sosirea lor l-ar fi bucurat. Dar spre seară cei doi fraţi trecură pe lângă uşa lui fără să-i arunce nici măcar o privire.

Nepăsarea lor îl mâhnea. Împărţirea moştenirii nu trebuia să ducă la asemenea dihonie: fratele e tot frate. Aduse vorba despre asta cu Dhania.

Dhania îşi încreţi nasul.

— Ţi-am spus de atâtea ori că nu mai vreau să aud de ei. A venit tot satul, numai ei nu. Aşa departe stau? Ce, nu le mai ajungi cu prăjina la nas? Ascultă-mă pe mine. Plesneşte fierea în ei de necaz!

Trebuiau să aprindă lampa. Dhania alergă la prăvălie să ia gaz.

Hori o luă în braţe pe Rupa.

— Dă fuguţa la unchiu' Hiira, îi spuse el mângâind-o. Vezi dacă-i acasă. Du-te şi la unchiu' Sobha. Spune-le că vreau să-i văd. Dacă nu vor să vină, ia-i de mână şi adu-i încoace.

— Nu mă duc. Mătuşa îmi împuie capul.

— Nu vorbi cu ea. Du-te la unchiu'. Şi la nevasta lui Sobha… Ea te iubeşte, nu?

— Mă iubeşte. Da unchiu' Sobha nu mă lasă-n pace. Îmi povesteşte… nu, n-am să-ţi spun.

— Hai, spune.

— Nu, nu vreau.

— Cum nu te lasă-n pace? Hai, Rupa, spune-mi.

— Zice că a prins o muscă pentru mine. Vrea s-o prăjesc şi s-o mănânc.

Hori zâmbi.

— Spune-i să guste el întâi din ea.

— Da mama nu mă lasă să mă duc la ei.

— Tu eşti fetiţa mamei, sau a mea?

Rupa îl îmbrăţişă.

— A ei, vezi bine, răspunse fetiţa cu un zâmbet şăgalnic, cuceritor.

— Atunci, jos din braţele mele. Jos, îţi spun. Să nu mai mănânci cu mine din acelaşi taler.

— Ba-s fetiţa ta, o întoarse ea repede. Nu-s a mamei.

— Atunci o să faci ce zice mama, sau ce zic eu?

— Ce zici tu, *dada*.

— Dacă-i aşa, dă fuga la unchii tăi.

— Şi dacă mă ceartă mama?

— N-o să te certe.

Dhania tocmai se întorcea de la prăvălie, când o întâlni pe Rupa în drum spre Hiira.

— Te duceai la Hiira? se răsti ea. Hai acasă!

Hori meşterea ieslea. Se făcu că nu ştie despre ce e vorba.

— Iar ai început, se plânse el. Dai din gură mereu! O ţii una şi bună ca un câine orb oare latră la lună.

Cele dintâi ceasuri ale nopţii trecuseră. Ieslea era gata şi nutreţul pus în ea. Vaca stătea însă mohorâtă ca mireasa în prima zi, acasă la socrul ei. Hori şi Gobar o îmbiau cu turte. Nici nu se uita la ele.

Hori se duse şi se culcă pe laviţă. Pufăia din *celum* şi se gândea la fraţii lui. După o vreme se sculă, ferind jarul din *celum* să nu cadă pe laviţă, şi plecă, îndreptându-se spre casa lui Hiira. Hiira şi Sobha se culcaseră afară. În întuneric nu-l văzură pe Hori apropiindu-se. Vorbeau despre el. Hori se opri.

Hiira spuse:

— Când trăiam laolaltă nu putea să cumpere nicio capră. Acum îi dă mâna să-şi ia vacă. Prooopseala pe spinarea fraţilor nu-i a bună. S-alege prafu’ de ea.

— Eşti nedrept cu Hori. A pus ban pe ban.

— Asta s-o crezi tu, spuse Hiira. Află că şi-a cumpărat vaca cu banii sfeterisiţi din moştenirea noastră.

— E prea de tot.

— Atunci de unde atâţia bani? Au picat din ¡cer? Avem tot atâta pământ şi scoatem tot atâta de pe el.

Cum se face că la noi nu găseşti bani nici pentru un

giulgiu în vremele lui îi dă mâna să-şi ia vacă?

— O fi luat-o pe datorie.

— Hm! Bhola, şi să i-o dea pe datorie!

— E o mândreţe de vacă, spuse femeia. Am văzut-o când trecea Gobar cu ea spre sat.

— O să rămână curând fără ea. De haram a venit, de haram se duce.

Hori nu mai putu să stea locului. Învinuirile lor îi sfredeleau inima. Făcu cale întoarsă. Acasă, se culcă din nou pe laviţă, mai trase câteva fumuri din *celum* şi apoi încercă să adoarmă. Dar somnul nu venea. Se duse şi mângâie boii pe spate. Nu putea să scape însă cu niciun chip de gândurile înveninate. Puse din nou tutun în *celum*. Îşi simţea gura coclită. Gândurile lui semănau acum cu o întindere de apă care, dând de o ieşire, se revarsă pe acolo, puhoi. Cum putea să ţină vaca de vreme ce începuseră să îndruge câte-n lună şi-n stele, terfelindu-i numele? Fierbând de mânie, se duse şi dezlegă vaca, hotărât să i-o dea înapoi lui Bhola.

Dhania se ridică de pe rogojină.

— Ce te scoli în toiul nopţii?

Hori făcu un pas spre uşă.

— O duc înapoi la Bhola.

Dhania îi tăie calea.

— De ce? Ai adus-o aici ca să i-o dai înapoi?

— Da. Asta-i cel mai bun lucru pe care trebuie să-l facem.

— Ce te-a apucat? Ardeai de nerăbdare s-o vezi aici, şi acum vrei s-o duci înapoi? Bhola a cerut să-i dai banii numaidecât?

— Nu, nu e vorba de asta.

— Atunci ce s-a întâmplat?

— Aş vrea să-ţi spun. Da’ o să te superi.

Dhania îi luă funia din mână.

— Nu-i nevoie să-mi spui. Am priceput: ţi-e frică de fraţii tăi. Aşa-i? Du-te şi cazi la picioarele lor dacă vrei. Pe ea n-o dau, însă. Nu-mi pasă de ei. N-au decât să ne pizmuiască până n-or mai putea.

— Mai încet, *maharani*[25]. Oamenii or să creadă că iar ne certăm. Dacă ai şti ce-am auzit! Toată lumea vorbeşte că mi-am înşelat fraţii şi acu m-am procopsit cu banii lor.

— Hiira trebuie să fi spus asta.

— Nu numai Hiira. Tot satul trăncăneşte.

— Sunt sigură că Hiira a spus aşa ceva. El e capul răutăţilor.

Dhania priponi vaca şi, mai înainte ca el s-o poată opri, ieşi repede pe uşă. Cunoscându-i firea aprinsă, nu-i ardea însă să se ducă după ea şi să stârnească alt tărăboi. O dată pornită, Dhania mergea până-n pânzele albe. Hiira era şi el arţăgos. Dacă ridica mâna la Dhania?! La gândul acesta Hori se înfioră. Se blestemă el însuşi că-i spusese Dhaniei ce vorbise Hiira. Clătinând din cap, se aşează jos, pe pământ.

Lucrul care îl speria cel mai mult se întâmplă. Deodată auzi glasul ascuţit al Dhaniei, urmat de răcnetele asurzitoare ale lui Hiira, apoi de ţipătul Puniei. Hori se gândi fulgerător la Gobar. Se repezi afară. Laviţa lui Gobar era goală. Nu se vedea nicăieri. În sat se iscase zarvă.

Hori, ca orice ţăran, era om paşnic din fire. Ştia bine că sfada sfârşea totdeauna cu sâcâiala poliţiei şi cu vreme pierdută prin judecăţi, în timp je pământul rămânea de izbelişte. Ar fi vrut să nu se amestece în sfadă, dar nu se putu stăpâni multă vreme. Pândea de lângă un zid cele ce se întâmplau. Ca o căpetenie de oşti destoinică, voia să-şi dea seama cum stăteau lucrurile. Dacă cearta se desfăşura prielnic pentru Dhania, nu era nevoie să se amestece şi el. Dar, dacă femeia intra în încurcătură, trebuia să-i trimită

25 „Marea împărătească", soţia mahciradjuh-ulut ; în cazul de faţă, termen respectuos.

ceva întăriri. Se strânsese lume ca la urs. Hori privea încordat.

Dhania îl luase sub foc pe Hiira. Limba ei muşcătoare meliţa iute. Împunsăturile-i veninoase, care nu şedeau însă bine unei femei, făcuseră ca mulţimea s-o privească chiondorâş.

Hiira răcnea mânios:

— Piei de la uşa mea. Ori acu te pocnesc cu sandaua. Cum pot să-ţi iasă din gură asemenea ocări, vrăjitoareo!

Glasul lui Hori detună ca un butoi cu pulbere.

— Pân-aici, Hiira! Să nu mai aud asemenea vorbe!

Se petrecu o schimbare. Acum toţi erau împotriva lui Hiira. Dacă în clipa aceea careva din mulţime i-ar fi strigat că e o vită încălţată, un altul l-ar fi făcut bandit şi al treilea, diavol. O vorbă deşucheată a Dhanei aplecase cumpăna de partea lui Hiira. O altă vorbă grosolană de-a acestuia o înclinase acum de partea ei.

— Ai auzit ce mi-a strigat fratele tău? zbieră ea întorcându-se spre Hori. Vrea să mă pocnească cu sandaua.

— Nu mai turui atât, i-o reteză Hori. Hai acasă.

Dhania se trânti însă jos, pe pământ, încăpăţânată.

— Întâi să mă pocnească cu sandaua. Să arate cât e de viteaz. Ai auzit, Gobar fiule? Mama ta o să fie pocnită cu sandaua. Temându-se de mulţimea care se aprindea uşor, Hiira încercă să dea înapoi. Dhania se năpusti însă asupra lui ca o leoaică mânioasă, şi-l îmbrânci din răsputeri. El căzu lat la pământ.

— Ţi-a pierit vitejia? Aşa mototol eşti!? scrâşni Dhania. Hai, pocneşte-mă cu sandaua! Ce stai, pocneşte-mă! Unde ţi-e vitejia?

Hori o luă de mână şi o târî spre casă.

capitolul V

În ziua când se întorsese cu vaca din satul lui Bhola,

Gobar stătuse îndelung de vorbă cu Giunia. Giunia venise cu el, fiindcă vaca se tot oprea, încăpăţânată, aproape jumătate din drumul care ducea spre satul lui Gobar. Tot mergând, aruncă o privire plină de înţeles spre Gobar şi-i spuse:

— Ştiu că de-acu n-o să mai vii pe la noi.

Până atunci, lui Gobar, care era încă tinerel şi nepriceput, nu i se întâmplase să vadă în femeile din sat decât nişte surori ale sale sau neveste ale altora. Schimbase uneori priviri cu vreo femeie mai focoasă, totuşi cele mai multe erau tare nevinovate. Era prea devreme ca bărbăţia să dea muguri în băieţandrul care mai umbla cu ceata de ştrengari. De bună seamă că nimeni nu zvârle cu pietre într-un pom mai înainte ca acesta să dea rod. Giunia ştia însă să facă zâmbre; inima ei bătea năvalnic când auzea flecăreala şi chicotele cumnatelor şi se simţise ademenită pe neaşteptate de fecioria împlinită a lui Gobar. Şi tot atât de neaşteptat atinsese o strună în Gobar – întocmai cum fiara de pradă adormită ciuleşte urechile la foşnetul unei frunze.

Cu uitarea de sine a îndrăgostitului, Gobar răspunse:

— În nădejdea că o să i se dea de pomană, cerşetorul stă bucuros în picioare la uşa binefăcătorului său zile şi nopţi în şir.

Giunia schimbă vorba.

— Sufli orişiunde suflă vântul şi nici că-ţi pasa.

Gobar simţi o furnicătură prin tot trupul.

— Flămândul care cere de pomană trebuie iertat.

Giunia aruncă din nou nada.

— Dacă nu bate la zece uşi, cerşetorul flămânzeşte. Ce să faci cu asemenea cerşetori? îi găseşti zăcând pe toate uliţele. Şi ce dau ei în schimb? Binecuvântări. Pot binecuvântările să potolească foamea?

Vorbele Giuniei lunecau pe lângă cugetul înceţoşat al lui Gobar. Din copilărie Giunia ducea lapte la muşteriii

tatălui ei. Chiar şi acum vindea brânză. Avea de-a face cu fel şi chip de oameni. Pe lângă că-i aducea bani, îndeletnicirea aceasta era plină de haz. Plăcerea rămânea însă trecătoare ca un lucru de împrumut, asupra căruia nu avea niciun drept. Tânjea după o iubire curată pentru care să poată trăi şi muri: nu o iubire plină de toane ca sclipirile licuriciului, ci una molcomă, dar neclintită ca făclioara opaiţului. În străfundul sufletului, Giunia era o femeie de casă: chiar ocheadele filfizonilor care roiau în jurul ei nu izbuteau s-o amăgească.

Gobar se aprinse la faţă de dorinţă:

— Dacă cerşetorul primeşte destul la o casă, de ce ar bate la mai multe uşi?

Ce prostuţ! Cum de n-o înţelege?

— Cerşetorul primeşte destul pentru un degetar la fiecare uşă, răspunse ea. Ca să primească tot, trebuie să dea tot.

— Dar eu n-am ce să dau, Giunia.

— N-ai? Tu care poţi să dai ce nu poate nici cel mai bogat dintre bogaţi?!

Gobar o privi uimit.

— De bună seamă că poţi. Dar trebuie plătit un preţ, adăugă Giunia. Dacă ai fi al meu şi te-aş vedea cerşind înaintea altora, te-aş părăsi numiaidecât, pentru totdeauna.

Gobar, care bâjbâise atâta vreme în întuneric, îşi dădu seama că găsise tocmai lucrul pe care-l dorea. Făptura lui fremăta de bucurie şi teamă. S-o ia? N-au să-i stea în cale opreliştile, legile nescrise ale satului? O să înceapă pălăvrăgeala. Iar maică-sa o să-i închidă uşa în nas. N-o să se lase tulburat de asta, fireşte. Dacă Giunia, o femeie, era gata să înfrunte tărăboiul, el de ce să şovăie? La o adică, au să-l izgonească din sat. Era gata să îndure surghiunul pentru o fată gingaşă ca Giunia. Lumea-i mare şi largă. Dacă au să-l alunge, o să se acineze în alt sat. Dar,

oare, lucrurile ar putea ajunge până acolo? Nu ţine Matadin, un brahmino femeie dintr-o castă de rând? Datadin, taică-său, a scrâşnit din dinţi deznădăjduit, dar n-a putut să facă nimic. Asta trebuie spus spre cinstea lui Matadin, deşi el n-a îngăduit să-i fie pângărită credinţa. Îşi face mâncarea singur[26] şi nu mănâncă până nu-şi spune rugăciunile. Chiar Datadin s-a mai împăcat cu el. Da *thakur*[27]Jhenguri Singh? A luat de nevastă o brahmină. A păţit ceva din pricina asta? Se bucură încă de toată cinstea, ba chiar de mai multă cinste ca până atunci. Înainte de a o lua, când îl vedeai, bătea la toate uşile, căutând de lucru. Acum s-a căpătuit pe lângă ea şi a ajuns să dea bani cu împrumut. La cinstea thafcur-ului se adăugase fala de temut a cămătarului.

— Vorbeşti adevărat, Giunia? întrebă el. Iaca, eu sunt al tău. Da' tu ai să fii a mea?

— Cum pot să ştiu că eşti al meu?

— Numai să-mi ceri, şi-mi pun viaţa la picioarele tale.

— Nu zău! Ştii ce vorbeşti?

— Ştiu, dar tu să mă faci să ştiu şi mai bine.

— Da, aş putea. Ascultă. Trebuie să stai lângă mine, orice s-ar întâmpla. Să fii neclintit în dragoste. Chiar atunci când se ridică cineva împotriva ta. Chiar dacă ar trebui să-ţi părăseşti casă, pe ai tăi şi pe prieteni. Am întâlnit mulţi bărbaţi care fac pe grozavii. Aceia-s albine oare-şi iau zborul după ce au sorbit din floare. Poţi fi sigur că nu eşti ca ei?

Gobar ţinea funia vacii cu o mână. Cu cealaltă luă repede mâna Giuniei. Un fior îl străbătu când îi atinse pentru întâia oară făptura, de parcă ar fi atins un fir electric. Ce fragedă, ce gingaşă era încheietura ei!

---

26 Conform legilor de castă din India, un brahmin nu poate să consume mîncarea pregătită de un membru al castei pielarilor, din care face parte Selia.

27 Staroste sătesc, proprietar de pământ.

Giunia nu-şi trase mâna. Îi spuse cu multă seriozitate:

— Nu uita: astăzi mi-ai ţinut mâna într-a ta.

— N-am să uit, Giunia. Niciodată. Până la sfârşitul vieţii mele.

Un zâmbet uşor ca umbra unei îndoieli flutură pe faţa ei.

— Aşa vorbesc cu toţii, Gobar, spuse ea. Chiar mai dulce, mai duios. Dacă e ceva care a rămas nespus, spune acum. Am să te ascult cu multă grijă. Eu nu-mi dăruiesc inima ademenitorilor. Glumesc cu ei, râd cu ei. Ani în şir am dus lapte la târg. Am întâlnit mulţi care-mi făgăduiau dragostea lor – slujbaşi, ostaşi, tot felul de clănţăi, *thăkur*-i, cămătari. Toţi doreau să le cad în mreje. Unu îşi ducea mâna la inimă şi spunea: Giunia, fie-ţi milă de mine! Altu' se uita pătimaş şi zicea că leşină de dragoste pentru mine. Unu mă ispitea cu bani, altu' cu giuvaeruri. Toţi erau gata să fie robii mei şi pe lumea asta, şi pe cealaltă. Vedeam prin toţi ca prin sticlă. Le zâmbeam, zburdam niţeluş cu ei. Se căzneau să mă ispitească; da îi păcăleam, şi chiar aşa se cuvenea să fac. Mie nu-mi sucesc capul nici banii, nici giuvaerurile. Tot ceea ce-mi doresc este un om cinstit despre care să pot spune: e al meu. Am să rămân alături de un asemenea om toată viaţa. Să-ţi povestesc despre un pândit îi[28]. Îşi dădea pe frunte cu unsoare de santal şi cumpăra de la mine jumate *sur* de lapte în fiecare dimineaţă.

Într-o zi m-am dus acasă la el cu lapte. Îl văd că încuie uşa pe dinăuntru. Nevasta lui plecase undeva la nişte prietene. Am înţeles numaidecât.

— De ce ai încuiat uşa? i-am strigat. Ia laptele dacă pofteşti. Dacă nu, plec.

— Giunia, regina mea, mi-a spus şi s-a apropiat de

---

28 Ji — stimat, stimată. Particula /i la sfîrşitul unui nume indică respectul pentru persoana desemnată.

mine. Zi după zi fugi şi-mi sfredeleşti inima cu frumuseţea ta. Dar astăzi ai să fii a mea!

— Crede-mă, Gobar, mă încolţise rău.

Gobar o întrerupse mânios:

— Arată-mi unde stă potlogarul. Îl jupoi de viu!

— Lasă-mă să sfârşesc, spuse Giunia. Pot să mă răfuiesc şi singură cu ticăloşii ăştia. Ei bine, mă speriasem de moarte, dar mi-am luat inima în dinţi şi i-am spus: „Nu te amăgi singur, *pânditjii*. Eu sunt fiica unui văcar. Lasă-mă să plec. Altfel am să-ţi smulg şi ultimul fir de păr din mustaţă. Aşa te învaţă cărţile dumitale sfinte? Să te legi de fetele fără apărare, să le încui în odaia dumitale? Unsoarea de santal de pe frunte îţi arată sfinţenia, sau îţi ascunde ticăloşia?”

A căzut la picioarele mele şi a început să se văicărească: „N-ai să pierzi nimic dacă eşti puţin îngăduitoare cu un om care te iubeşte. Giunia, regina mea, numai a mea. Fii milostivă cu cel sărman. Ce ai să răspunzi când te va întreba dumnezeu: ţi-am dat atâta frumuseţe şi tu nici măcar nu l-ai privit blând pe un brahmin. Vorbeşte. Eu sunt brahminul acela, însetat după un cuvânt de pe buzele tale, în fiecare zi capăt ofrande de la unul şi de la altul. Astăzi te rog să-mi dai ofranda frumuseţii tale”.

I-am aruncat în faţă ulciorul plin cu lapte. Deodată s-a lăsat jos, stropit tot de lapte şi supărat rău; îşi depăna mătăniile şi gemea de durere. L-am lovit de două ori cu piciorul în spate drept rămas bun, am deschis uşa şi-am fugit.

Gobar izbucni în râs:

— Bine-ai făcut. Pesemne că i-ai luat şi unsoarea de pe frunte. Da mustaţa de ce nu i-ai smuls-o?

— A doua zi am trecut din nou pe la el. Nevastă-sa era acasă. El zăcea în odaia din faţă cu capul oblojit. „Să-i spun nevestei dumitale ce s-a întâmplat ieri, *pânditjii*?” l-am întrebat. Se lovea cu capul de pământ şi scâncea:

„Cinstea mea e în mâinile tale. Dacă soţia mea află aşa ceva, mă ucide”. Mi s-a făcut milă de el.

Gobar nu încuviinţă o astfel de milă.

— De ce nu i-ai spus neveste-sii? Un asemenea *pândit* nu-i vrednic de milă. Arată-mi mâine unde stă. Fărâme ţi-l fac.

Giunia îl privi din cap până în picioare şi răspunse:

— Nu te poţi pune cu el. E o namilă. Capătă o mulţime de bunătăţi, mănâncă din belşug, vezi bine.

— Nu toate namilele-s şi puternice, se semeţi Gobar. Ia uită-te la mine! Am muşchi de oţel. Fac în fiece dimineaţă trei sute de mişcări cu băţul. Dacă aş avea lapte, uite aşa piept aş face! şi-i arătă cu vioiciune ce piept ar face.

Giunia se uită la el cu îndoială.

— Bine, am să ţi-l arăt într-o zi. Da’ nu e singuru’, sunt mulţi ca el. Nu poţi să te răfuieşti cu toţi. Acu nu mai sunt aşa ca atunci. M-am mai ofilit de supărări.

— Ce fată poate să fie mai frumoasă? se împotrivi Gobar.

Giunia îl lovi în glumă pe spate.

— Ai început să mă încânţi şi tu ca şi ei. Ştiu eu bine cum arăt. Oamenii ăştia vor o fetişcană cu care să se hârjonească. Alte însuşiri îi cer atunci când e vorba s-o ia de nevastă. Am auzit şi-am şi văzut ce bine se pricep bogătaşii la asta. Pe strada unde se afla casa socrului meu locuiau nişte *kaşmir* i-i, îi chema Gapru sau aşa ceva. El era un om voinic. Le dădeam cinci *sur*-i de lapte în fiecare zi. Avea trei fete, toate tinerele şi drăguţe. Se duceau în fiecare zi la colegiu, cum îi zic ei şcolii. Am auzit că una era profesoară acolo şi câştiga trei sute de rupii pe lună. Cântau la *sitar*[29], la armoniu şi din gură, şi dănţuiau tustrele.

---

29 Instrument muzical cu şapte coaTde.

_ Pînză grosolană de bumbac, ţesută în casă.

1 Membru al celei mai numeroase populaţii din statul indian Kaşmir.

Da niciuna nu voia să se mărite. Dumnezeu ştie dacă *ele* nu-şi găseau bărbaţi aşa cum doreau, sau bărbaţii nu le găseau pe *ele* potrivite. O dată am întrebat-o despre asta pe fata cea mai mare. A zâmbit şi mi-a răspuns: „O, nu prea îmi bat capul cu aşa ceva. Căsnicia e o povară”. Totuşi duceau viaţa cea mai veselă. Oriunde se iveau, în jurul lor roiau tot felul de tineri fluşturatici. Cea mai mare chiar se îmbrăca bărbăteşte şi pleca să se plimbe călare pe cal. Tot oraşul vorbea de ele. Gapru Sahib-ul îşi lăsa capul în jos. Se vedea că-i e ruşine. Le dojenea. Da ele îi răspundeau: „Nu te priveşte ce facem noi”. Ce putea să mai zică sărmanul! Nu putea să bată nişte fete aşa de mari. Bogătaşii îşi au legile lor. Fac tot ce poftesc. Nu le pasă de ce-o să zică lumea. Da un lucru nu înţeleg: de ce o fi omu’ aşa de viclean? Nu-i el oare mai bun ca sălbăticiunile? Să ştii că cu nu mă tânguiesc. Unii oameni sunt fericiţi cu o nimica toată. Pe alţii nu-i mulţumeşti să le dai ce le-i da. Bunăoară cumnatele mele. Fraţii mei nu-s nişte stârpituri. Îi vezi de la o poştă. Da nevestele lor se uită chiorâş la ei. Zic că un bărbat bun trebuie să le cumpere cercei de aur, sari-uri frumoase, să le aducă în fiece zi dulciuri. Şi mie îmi plac cerceii şi dulciurile, dar nu cu preţul cinstei mele. Bucuria mea cea mai mare e să-mi trăiesc viaţa cu omul meu. Sunt unii bărbaţi oare-şi jefuiesc nevestele. Dacă un bărbat aleargă după femei, nevasta lui are dreptul să se uite şi ea după alţi bărbaţi. Eu i-am spus în faţă bărbatului meu că, dacă o ia razna, fac şi eu la fel. E drept să-ţi ţii nevasta încuiată cu şapte lacăte şi tu să-ţi faci de cap? Ce faci tu pe faţă ea o să facă pe furiş.

Vorbele Giuniei deschideau o fereastră într-o lume cu totul nouă pentru Gobar. O asculta încordat şi uneori se oprea, uimit. Giunia îl vrăjise de pe acum cu atâtea lucruri pe care le ştia despre ale lumii şi, firește, cu cinstea ei.

Când îşi dădu seama că Gobar se afla cu totul sub

puterea ei, Giunia se miră nespus.

— Ia te uită, aproape că am ajuns în sat la tine, spuse ea muşcându-şi degetul. Ce urât din partea ta că nu mi-ai spus nici măcar o dată să mă întorc.

Se prefăcu că pleacă înapoi.

Gobar stărui:

— De ce nu vii la noi pentru o clipă? Mamei i-ar face plăcere să te vadă.

Ochii Giuniei licăriră sfioşi.

— Nu, nu acum, nu în felul ăsta. Rău am făcut că am mers atât. Da ia spune-mi, când mai vii pe la noi? Astă-seară se adună lumea şi cântă în faţa casei noastre. Hai, vino! Am să te aştept în dosul casei.

— Şi dacă n-o să fii acolo?

— Pleacă înapoi.

— Hm!

— Ai să vii? *Vino*!

— Făgăduieşte-mi c-ai să fii acolo.

— Nu făgăduiesc.

— Atunci n-am să viu.

— Să nu faci asta. Ţin foarte mult să vii.

El îi apucă degetul cel mare şi apoi plecă. De la prima întâlnire, hotărâseră ce aşteptau unul de la altul. Giunia era sigură că avea să vină. Trebuia să vină. Gobar ştia că ea o să-l aştepte.

Singur, pe drum, Gobar se gândea la cele petrecute, simţindu-se în al nouălea cer.

CAPITOLUL VI

Uliţele satului Semari, care până atunci licăreau orbitor în arşiţa copleşitoare a lunii iunie, fuseseră bine stropite, şi acum, readuse la viaţă, arătau strălucitoare şi răcoroase. În pavilionul care forma atracţia zilei se instalaseră ventilatoare electrice; vasele cu flori, aşezate în ronduri, creau o atmosferă festivă. Poliţişti, cu tunici

galbene, elegante, şi cu turbane albastre, păşeau ţepeni şi semeţi prin mulţime. Sprinteni, servitorii *Rai* Sahib-ului, în cămăşi imaculate, cu turbane de culoarea şofranului, se îngrijeau de oaspeţi. Un automobil stopă la poarta principală şi din el coborâră trei bărbaţi. Cel dintâi, îmbrăcat în *khaddar* 1 şi cu *ciapal*-i, [30]era Pandit Onkarnath, binecunoscutul redactor al ziarului *Fulgerul*. Meditând zi şi noapte asupra relelor existente în ţară, ajunsese numai pielea şi osul de el. Al doilea, în costum european, domnul Shyan Behari Tankha, era agent de asigurări. Începuse ca avocat, eşuase şi trecuse în branşa asigurărilor. În particular, aranja împrumuturi pentru *zamindar*-i la bănci şi cămătari. Îndeletnicirile acestea se dovediseră mult mai remuneratorii decât practica legală. Al treilea oaspete, în *achkan*[31] de mătase şi o *pajana*[32], domnul B. Menta, preda filosofia la universitate. Urmaseră toţi trei colegiul împreună cu *Rai Sahib*.

În noaptea aceea dijmaşii de pe domeniu urmau să aducă plocoane *Rai* Saâiib-ului. Punctul culminant al acelei zile trebuia să fie prezentarea unei scene din *Rāmāyana*, anume cununia lui Rama cu Sita[33]. După reprezentaţie urma ospăţul. Hori apucase să-i dea Rai Sahib-ului ploconul lui – cinci rupii. Îmbrăcat într-o cămaşă trandafirie, purtând un turban şi o *pajana* scurtă de aceeaşi culoare, care abia îi ajungea până la genunchi, grimat din belşug, cu o mică greblă într-o mână, Hori aştepta să joace rolul grădinarului regelui Janak. Gâfâia, supraveghind scena, ca şi cum succesul reprezentaţiei atârna pe umerii săi.

Rai Sahib-ul, înalt, lat în umeri, atletic, bine făcut, strălucea de sănătate. Un şal gălbui, aruncat pe umeri, îi

---

30 Un fel de sandale.

31 Haină lungă închisă pînă la gît, asemănătoare cu caftanul.

32' Pantaloni strimţi.

33 Fiica regelui Janak (vezi şi nota 1, pag.1 30).

dădea o înfăţişare şi mai impozantă.

Îşi conduse oaspeţii spre un mic cort în faţa căruia erau aşezate câteva scaune.

— Ce piesă vei reprezenta de data asta? întrebă Pandit Onkarnath lăsându-se într-un scaun. Mie unul nu-mi place decât drama.

— Alegerea piesei a fost o problemă, răspunse *Rai Sahib-ul*. Unele sunt atât de lungi, încât reprezentarea lor ar necesita cinci ore. Altele sunt atât de subtile, încât n-ar fi înţelese de toţi spectatorii. Am tăiat nodul gordian, scriind eu însumi o piesă, o farsă. Reprezentaţia ţine aproape două ore.

Pandit Onkarnath nu prea îl vedea pe *Rai Sahib*-ul ca dramaturg. Părerea lui era că, întocmai ca un licurici care străluceşte îndeosebi în bezna cea mai adâncă, sclipirea intelectuală este apanajul săracilor. Întoarse dispreţuitor capul, fără a încerca să-şi ascundă scepticismul.

— Adevărul este că succesul unei piese depinde de modul în care e pusă în scenă, îşi dădu cu părerea domnul Tankha. Chiar cea mai bună piesă nu poate rezista dacă se neglijează distribuţia. Fiţi siguri că atâta vreme cât nu sunt distribuite în roluri actriţe cultivate, teatrul indian nu va fi pus în drepturile sale. Dar, în altă ordine de idei, să ştii că la ultima sesiune a consiliului interpelările dumitale au stârnit mare vâlvă. I-ai lăsat cu mult în urmă pe ceilalţi membri, i se adresă domnul Tankha Rai Sahib-ului.

Un asemenea elogiu direct era prea mult pentru domnul Menta. Domnul Menta lucrase ani întregi la o carte de filosofie, sperând că va da cu ea o lovitură. Atunci ar fi răsuflat, în sfârşit, savurând aplauzele. Dar cartea se dovedise un eşec, şi asta îl făcea să sufere. De aceea era mereu pornit împotriva oricui şi a tuturor.

— Eu nu prea pun bază pe interpelări, spuse el. Vreau ca viaţa să fie bazată pe principii bine statornicite. Doreşti bunăstarea ţăranilor, vrei să li se facă concesiuni,

vrei ca drepturile *zamindar*-ilor să fie suprimate, mergi mai departe şi spune că *zamindar*-ii sunt un blestem pentru societate. Totuşi, chiar dumneata eşti un *zamindar* şi rămâi ca atare, asemenea altor mii de *zamindar*-i. Dacă socoteşti că trebuie să se găsească o soluţie onestă problemei ţărăneşti, de ce nu iei taurul de coarne? Dă ţăranilor dreptul de folosinţă fără să accepţi daruri; desfiinţează corvezile; renunţă la dijme; rezervă păşuni pentru vitele tuturor. N-am nicio simpatie pentru cei care vorbesc ca nişte comunişti şi trăiesc ca prinţii.

Rai Sahib-ul era mâhnit. Sprâncenele domnului Tankha se arcuiseră.

— Eu cred că *Rai Sahib-ul* se poartă bine cu ţăranii, interveni domnul Tankha. Dacă toţi *zamindar-ii* ar fi ca el, n-ar mai exista nicio problemă.

Domnul Menta atacă în continuare.

— Eu nu spun că eşti rău cu dijmaşii. Problema este însă: dumneata personal ce faci pentru curmarea răului? Mâncarea fiartă la un foc încet e mai bună. Cel care ucide senin merge la sigur, şi nu acela care ucide cu otravă. Iată părerea mea. Ori suntem socialişti, ori nu suntem; nu există cale de mijloc. Dacă suntem, s-o dovedim prin fapte; dacă nu, să nu ne mai batem cu pumnii în piept.

Rai Sahib-ul era un om cu tact, obişnuit să trateze cu răbdare asemenea afronturi. După câteva clipe de tăcere spuse:

— Domnule Menta, cred că ai perfectă dreptate. Îmi place calea tranşantă pe care o indici. Dumneata uiţi însă un lucru. Aşa cum o călătorie se face pe etape, şi evoluţia gândirii umane se desfăşoară tot pe etape. Am crescut într-o tradiţie în care un rege era privit ca un dumnezeu şi un *zamindar* ca reprezentantul lui. Tatăl meu era un om atât de generos, încât în perioade de secetă sau de mălură renunţa la dijmă pe jumătate sau chiar în întregime. Mai mult, împărţea grâne şi-şi vindea propriile sale bijuterii

contribuind la cheltuielile de nuntă ale fetelor din sat. Asta însă numai atâta vreme cât oamenii îl priveau ca pe un reprezentant al lui dumnezeu pe pământ. Dar când aceştia doreau ceva care aducea cu un drept, era ultimul care să cedeze o iotă. Aşa am văzut lumina zilei. Şi o spun cu mândrie. Astăzi, prin concepţiile şi ideile mele, i-am depăşit pe toţi. Am ajuns să cred că soarta ţăranilor poate fi îmbunătăţită nu prin intenţii pioase, ci prin concesii acordate de bunăvoie, ca un drept implicit al lor. Dar a pretinde ca un despot să renunţe de bunăvoie la interesele sale personale ar însemna să ceri prea mult. În pofida celor mai bune intenţii, eu însumi nu pot renunţa la interesele mele; va trebui să-mi fie smulse. Vei spune că asta e laşitate; eu îi spun slăbiciune. Sunt de acord că nimeni nu are dreptul să se îmbogăţească prin exploatarea semenului său. E o ruşine să fii parazit. Munca este cea dintâi datorie a omului. O societate în care cei mulţi asudă şi câţiva huzuresc nu va duce niciodată la fericire. Cu cât mai curând va fi luată cu asalt citadela bogăţiei şi a culturii, care nu este decât o faţadă a bogăţiei, cu atât mai bine pentru noi toţi. Starea actuală de lucruri ne-a făcut uşuratici şi slugarnici. Nu sunt însă împotriva ei: am motivele mele personale. Nu putem justifica exploatarea nici chiar invocând interesul personal. Nenorocirea este că trebuie să ne ucidem conştiinţa în aşa măsură, încât nu mai rămâne în noi nici urmă de respect pentru sine însuşi. Suntem siliţi să ne asuprim dijmaşii. Dacă nu trimitem daruri costisitoare oficialităţilor, suntem stigmatizaţi ca rebeli. Dacă nu ducem un anume stil de viaţă, suntem calificaţi drept nişte prăpădiţi. La cel mai mic indiciu de trezire politică a maselor tremurăm de frică şi cerem guvernului să ne apere. Suntem ca nişte prunci hrăniţi cu biberonul – sănătoşi la înfăţişare, dar plăpânzi în realitate.

Domnul Menta aplaudă.

— Îţi urez ca mintea să-ţi fie tot atât de sprintenă ca şi limba.

— Domnule Menta, interveni în discuţie Pandit Onkarnath, un luptător izolat este neputincios. Cooperarea este tot atât de necesară pentru a combate relele societăţii, ca şi pentru a promova buna stare a acesteia. Ia spune, cum justifici un salariu de opt sute de rupii când milioane de indieni trebuie să se descurce cu opt rupii pe lună?

— Nu face personalităţi, *pânditji*, îl ponderă *Rai Sahib-ul* cu o dezaprobare simulată. Discutăm despre instituţii, nu despre persoane.

— Dar nu mă supăr de loc, răspunse calm domnul Menta. Societatea e alcătuită din indivizi şi nu poţi lăsa deoparte indivizii când discuţi despre instituţiile sociale. Primesc un salariu de opt sute de rupii fiindcă cred în orânduirea socială actuală.

Raţionamentul acesta era oarecum nou pentru Pandit Onkarnath:

— Înţeleg. Atunci susţii instituţiile actuale.

— Cred în teoria că bogaţi şi săraci vor exista întotdeauna. Şi aşa va trebui să fie. Dispariţia deosebirilor actuale va duce la dispariţia omenirii.

— Mai ai aceste concepţii desuete în secolul al douăzecilea?

— Le am, şi cu toată convingerea. Nici dogmele în care crezi dumneata nu sunt prea moderne. Totul a început atunci când în om s-a născut lăcomia. Buddha Platon[34] şi Iisus au încercat să dreagă lucrurile, propovăduind dragostea între oameni. Grecia, Roma şi Asiria au pus dragostea la încercare şi au constatat că nu face nici doi bani.

— Concepţiile dumitale mă uimesc.

— Uimirea este un alt nume al ignoranţei.

— Ia ascultă, ai putea să-mi scrii o serie de articole

34 Filozof grec antic (427—347 î.e.n.), unul dintre fondatorii idealismului obiectiv.

pe această temă?

— Dacă plăteşti bine, da.

— O să încasezi bani buni. Concepţiile dumitale vor fi bine primite, fiind populare.

— Într-un fel sau altul ai putea să obţii câştig de cauză în ceea ce priveşte distribuirea bogăţiilor. Cum vei face însă o distribuţie echitabilă a inteligenţei şi caracterului, a frumuseţii şi sănătăţii? Nu numai bunăstarea înlalţă sau coboară. Am văzut milionari plecându-se înaintea unor fachiri săraci, sau regi îngenuncheaţi la picioarele unor frumuseţi tuciurii. Nu e ciudat?

Se aduseseră frunze de betel. *Rai Sahib*-ul îşi pofti oaspeţii să se servească.

— Pentru mine, intelectul dezbrăcat de interesul personal este un lucru drept. Respectăm un *sadhu*[35] pentru că posedă voinţa de a renunţa la lume. De ce să nu plasăm oare intelectul pe piedestalul puterii şi conducerii? Nu însă proprietatea, fireşte. Puterea intelectului creşte odată cu pieirea individualismului. Setea de proprietate personală continuă însă în moştenitorii lui. Societatea nu poate progresa fără intelect. Mai înainte însă trebuie să-i netezim asperităţile.

Sosi o maşină care-l aduse pe domnul Khanna, director de bancă şi administrator delegat la o fabrică de zahăr: Cu el veniseră două doamne: Govindi, soţia lui, care, îmbrăcată în *khaddar*, avea o expresie meditativă; cealaltă, cu tocuri înalte, era domnişoara Malti, o tânără expansivă, fardată din belşug, spirituală, emancipată, aţinându-se în calea bărbaţilor, însetată după bunurile vieţii, cochetă, într-un cuvânt foarte modernă. Se întorsese din Anglia după ce-şi luase diploma de doctor şi deschisese un cabinet particular contând pe familiile de *zamindar*-i în clientela ei.

35* Ascet, sfînt, călugăr evlavios.

Dădu mâna cu domnul Menta.

— Respiri filosofia prin toţi porii. Ţi-am citit noua carte, aceea în care îi faci praf pe metafizicieni. Să ştii că am o răfuială cu dumneata. Trebuie oare ca filosofii să fie atât de lipsiţi de suflet, atât de telurici?

Domnul Menta se înroşi. Era celibatar şi păstra o distanţă prudentă faţă de fete, îndeosebi de tipul modern. Exuberant în compania bărbaţilor, amuţea de îndată ce se ivea o femeie.

Domnul Khanna dori să ştie dacă în înfăţişarea unui filosof există ceva deosebit.

Domnişoara Malti privi cu condescendenţă spre domnul Menta:

— Da, există. Dacă domnul Menta nu are ceva de obiectat…

Domnul Khanna era un profund admirator al domnişoarei Malti; se ţinea după ea pretutindeni, ca o umbră.

— Oh, spune-ne, o rugă el făcându-i cu ochiul. Un lucru frumos ce se poate afirma despre filosofi este acela că nu-ţi fac niciodată rău.

— Filosofii sunt nişte oameni uscaţi ca praful. Întotdeauna se află pe altă lume. Privesc totul, dar nu văd nimic, ascultă totul, dar nu aud nimic, trăiesc într-un vid.

Toată societatea izbucni în râs. Domnul Menta ar fi vrut să se deschidă pământul sub el şi să-l înghită.

— La Oxford, continuă ea, aveam ca profesor de filosofie pe un oarecare *mister* Husband.1

— Ce nume! comentă domnul Khanna.

— 1 În limba engleză *husband* înseamnă soţ.

— Şi, firește, era celibatar.

— Şi domnul Menta e celibatar, spuse domnul Khanna.

Domnişoara Malti râse.

— Toţi filosofii suferă de complexul celibatului.

— Dar şi dumneata suferi de complexul celibatului. Nu-i aşa? replică domnul Menta adresându-se domnişoarei Malti.

— Da, dar am să mă mărit cu un filosof. Tribul ăsta se sperie atât de mult când aude de căsătorie! *Mister* Husband încremenea când auzea de femei. Cum zărea o femeie, se refugia în camera lui. Un om pur, într-adevăr! Câştiga splendid. Întotdeauna însă îl vedem cu acelaşi costum. Îi făcea menajul o soră văduvă. Pentru a evita vizitatorii, se închidea întotdeauna în birou. Sora lui obişnuia să se strecoare printr-o uşă laterală spre a-i aduce aminte să mănânce. Într-o zi, sora a încercat să-i smulgă cartea din mână. El nu s-a lăsat şi s-a dezlănţuit un război aprins. *Mister* Husband nu se dădea însă bătut, şi ea a fost nevoită să-l târască cu scaun, cu carte, cu tot în sufragerie.

— Domnul Menta este un om sociabil, spuse *Rai Sahib-ul*, deşi nu-i prea place să se amestece în mulţime.

— Atunci este un filosof de clasă, conchise domnişoara Malti.

Pandit Onkarnath era adâncit într-o conversaţie cu doamna Khanna.

— Viaţa unui redactor de gazetă este o trudă nesfârşită, spunea el. Redactorul nu poate să facă vreun bine nici pentru sine, nici pentru alţii. Publicul aşteaptă de la el să fie în avangarda oricărei mişcări; redactorul însă riscă în orice clipă să fie întemniţat şi să i se confişte averea. Trebuie să fie orice şi oriunde, să vorbească pe limba fiecărei ramuri a ştiinţei şi artei. Dreptul de a trăi nu i se recunoaşte însă. Dar, *à-propos*, nu prea aţi mai scris în ultima vreme. De ce mă lipsiţi de privilegiul de a fi în serviciul dumneavoastră?

Doamna Khanna obişnuia să scrie versuri. Pandit Onkarnath îi făcea când şi când câte o scurtă vizită în legătură cu această înclinare. Deşi nu reuşea să realizeze

mare lucru, totuşi Pandit Onkarnath, îndatoritor, o îmbăta cu iluzia grandioasă că versurile ei slabe erau poezie autentică.

— Mi-a secat inspiraţia, ocoli ea întrebarea. De ce nu-i ceri domnişoarei Malti să scrie pentru dumneata?

Pandit Onkarnath dădu din mână agitat, alungind sugestia.

— Parcă are vreodată timp? Numai oamenii cu simţăminte profunde, plini de umanism şi de o dăruire nespus de adâncă pot avea succes ca scriitori. Nu cei care aleargă după bani sau după frivolităţi mondene.

— Dacă va scrie însă pentru dumneata, îţi va creşte tirajul peste noapte. Nu va fi iubitor de literatură în Luknow care să nu-ţi cumpere gazeta.

— Dacă viaţa mea ar fi fost călăuzită de motive mercenare, m-aş fi lăfăit de mult în bogăţie. Nu se poate spune că n-aş cunoaşte complicatul meşteşug de a face bani. Eu nu sunt însă un credincios al viţelului de aur. Sunt un umil adorator al literaturii şi aşa voi rămâne până la sfârşitul zilelor mele.

— Subscriu şi eu la asta.

— Nu. Dumneavoastră să subscrieţi pe lista susţinătorilor noştri.

— Asta s-o facă *rania* şi *maharani*[36], nu eu. Măgulindu-le vanitatea, vei putea să le câştigi sprijinul, în avantajul gazetei.

— În realitate, *rania* este o femeie inteligentă şi plină de înţelegere. Mie nu-mi place să flatez.

— Nu mai spune! Pe mine însă m-ai flatat!

— Nu v-am flatat, *deviji*[37]. A fost cea mai sinceră apreciere a talentului dumneavoastră.

Rai Sahib-ul îl strigă pe Pandit Onkarnath. Aerul de

36! Soţia mahnradjah-uhi\.

37* ,,Zeiţă venerată".

bravadă al acestuia se evaporă numaidecât. Stătea înaintea *Rai* Sahib-ului ca o imagine a umilinţei.

— Vorbeam despre dumneata, *Pânditji*, i se adresă domnişoara Malti. Dacă e cineva pe lume de oare mă tem, e gazetarul. El poate doborî lumea cu o trăsătură de pană. Deunăzi, secretarul-şef al provinciei îmi spunea: Dacă aş putea să-l zvârl în puşcărie pe acest porc de Onkar, aş zice că am făcut o treabă.

Mustaţa lui Onkarnath se zbârli:

— Vă mulţumesc foarte mult pentru informaţie. Sunt bucuros că numele meu se află încă pe buzele lor. Îi puteţi spune secretarului şef că Onkarnath nu face parte dintre oamenii care se sperie de ameninţări. Pana lui n-are odihnă până ce nu face să triumfe adevărul. Şi-a luat asupră-şi misiunea de a şterge de pe faţa pământului nedreptatea şi tirania.

Domnişoara Malti îl îmboldi:

— Eu însă nu-ţi înţeleg politica. Cu puţină demnitate poţi câştiga foarte uşor un ascendent asupra autorităţilor. Dacă vei pune mai puţin foc în ceea ce scrii, îţi promit că până în trei luni te vei afla la volanul unei limuzine şi vei lua parte la toate festivităţile oficiale. Categoric. Cuvântul meu e cuvânt.

Onkarnath răspunse cu mândrie:

— Domnişoară Malti, eu nu-mi pot permite să mă înjosesc până într-atât. Am idealurile mele. Le voi apăra cu viaţa. Sunt un om cu principii.

— După mine acest lucru se numeşte infatuare.

— Nu vă pot răspunde la acest calificativ.

— Deci nu te interesează banii?

— Nu, dacă vin în conflict cu principiile mele.

— Atunci de ce înserezi reclamele firmelor străine? în nicio gazetă n-am văzut atât de multe reclame. Nu ţi-a dat niciodată prin gând că pentru un profit meschin îi ajuţi pe străini să sugă bogăţiile ţării? Poţi să-ţi justifici într-un fel

această atitudine?

Pandit Onkarnath tăcea, neavând ce să răspundă.

Văzându-l încolţit, *Rai Sahib-ul* sări în ajutorul lui.

— Dacă nu-i dai voie nici încolo, nici încoace, cum. Îşi va mai putea scoate gazeta?

Totuşi domnişoara Malti nu-l cruţă.

— Faptul că faci reclamă mărfurilor străine nu are nicio justificare. Nu e frumos să te ascunzi sub masca principiilor. Dacă nu poţi scoate altfel gazeta, lichideaz-o. Asemenea fiţuici nu amăgesc pe nimeni. Aş fi foarte bucuroasă să le pot arde pe rug, în public. Un om ale cărui acţiuni merg împotriva principiilor sale greu poate fi numit idealist.

Domnul Menta se lumină la faţă. Cu câteva clipe mai înainte expusese şi el aceleaşi teorii.

— Discrepanţa dintre crez şi acţiune este un alt nume al ipocriziei, îşi exprimă el curajos opinia.

Domnul Khanna nu se putu stăpâni:

— Domnişoara Malti este îmbibată până peste cap de filosofie.

— Şi dumneata de asemeni, i-o reteză ea. Credeam că ai aruncat de mult filosofia în Gange[38]. Altfel cum ai fi putut deveni director la atâtea firme?

— Crezi că un filosof trebuie să fie întotdeauna sărac? întrebă *Rai Sahib-ul*.

— Fireşte. Dacă un filosof nu-şi poate înfrâna dorinţele, ce e de capul lui?

— În cazul acesta domnul Menta nu este un filosof.

Domnul Menta primi provocarea:

— N-am pretins acest lucru, *Rai Sahib*. Ştiu doar atât, că sculele cu care lucrează fierarul nu sunt de niciun folos giuvaergiului. *Mango* şi *salcâmul* nu cresc în acelaşi

38 Fluviu din India ; izvorăşte din munţii Himalaia şi se varsă în golful Bengal ; hinduşii îl consideră un fluviu sfînt.

climat. Eu nu văd în bani decât un mijloc pentru atingerea unui scop. Dacă poţi să-mi arăţi alte mijloace prin care mi-aş putea atinge ţelul în viaţă, mă lipsesc de bani.

— După acest mod de a raţiona, îl întrerupse Pandit Onkarnath, orice muncitor ar putea pretinde că nu-şi poate îndeplini îndatoririle dacă nu este plătit cu o mie de rupii pe lună.

— Ar putea s-o facă, dacă ar fi indispensabil, pară domnul Menta. Dacă alt muncitor este gata să facă acelaşi lucru pentru mai puţin, îl concediezi pe cel dintâi. Dacă muncitorii ar deţine puterea, ei ar declara că vinul şi femeile sunt ingrediente tot atât de esenţiale pentru îndeplinirea muncii lor cum sunt şi pentru filosofi.

Domnul Menta se uită distant la Pandit Onkarnath.

— Nu m-aş simţi de fel gelos.

— Dacă o femeie este atât de necesară pentru împlinirea vieţii dumitale, de ce nu te căsătoreşti?

— Fiindcă, răspunse domnul Menta fără şovăială, cred că uniunea liberă este lucrul cel mai indicat pentru dezvoltarea raţiunii. Căsătoria te îngrădeşte din toate părţile.

Domnul Khanna se declară de acord.

— Ataşamentul şi fidelitatea sunt teorii perimate. Uniunea liberă este la modă.

— Ia te uită! Doamna Khanna ar putea să se declare gata de a divorţa, spuse domnişoara Malti.

— Legiferarea divorţului este încă în stadiu de proiect, spuse *Rai Sahib*-ul.

— Să sperăm că dumneata vei fi primul care să facă uz de această lege, i se adresă Malti zâmbind domnului Khanna.

Doamna Khanna îi aruncă o privire tăioasă, dar domnişoara Malti se şi întoarse spre domnul Menta:

— Ce părere ai în privinţa aceasta? îl întrebă ea.

Domnul Menta rămase cufundat în gânduri, ca şi când ar fi chibzuit asupra problemei.

— Căsătoria este un contract solemn, răspunse el. Nu are dreptul să-l anuleze nici bărbatul, nici femeia, înainte de a semna contractul, ai liberul arbitru deplin. Îndată ce l-ai semnat, s-a terminat.

— Aşadar, nu eşti pentru divorţ?

— Fireşte că nu.

— Ce spui de uniunea liberă?

— E foarte potrivită pentru cei care n-au intenţia să se căsătorească.

— Orice om ţinteşte spre dezvoltarea deplină a personalităţii sale. De ce s-ar căsători?

— Toţi doresc mântuirea, dar puţini rezistă ispitei.

— Dar dumneata cum consideri că e mai bine: să te căsătoreşti sau să trăieşti de unul singur?

— Din punct de vedere social, să te căsătoreşti; din punct de vedere personal, să rămâi singur.

Era timpul să se pregătească pentru festivitate. Programul consta dintr-o scenă religioasă care avea să dureze de la zece seara până la unu noaptea; după aceea urma piesa până la trei dimineaţa.

În *bungalow*[39] erau rezervate camere separate pentru oaspeţi, două camere alăturate fuseseră destinate soţilor Khanna. Sosiseră mulţi invitaţi. Se retraseră cu toţii în camerele lor ca să se schimbe pentru dineu. Luau masa împreună, cu excepţia lui Pandit Onkarnath, care era servit în camera sa. Doamna Khanna avea o migrenă şi nu veni la masă. Dineul fu servit pentru aproximativ douăzeci şi cinci de oaspeţi. Meniul era variat: fripturi de viţel, potârnichi, friptură de berbec şi chiar de păun. Lichiorurile fuseseră preparate clandestin anume pentru acel prilej, sub pretext că se făceau medicamente.

---

39 Vilă aşezată în afară de oraş.

— Unde e Pandit Onkarnath? întrebă domnişoara Malti. *Rai Sahib*, trimite te rog după el.

— Dar Pandit Onkarnath e vegetarian. Dacă îl chemăm va fi ofensat în *dharma*[40] lui.

— Porunceşte să fie chemat. O să ne amuzăm copios. Domnişoara Malti privi împrejur. Mirza Kărşed, ce plăcere să te văd aici. Hai, du-te dumneata şi adu-l. Să vedem dacă ai să poţi!

Mirza Kărşed – un bărbat chipeş, cu mustăţi castanii şi ochi albaştri, complet chel, musulman credincios – fusese de două ori în pelerinaj la Meca. Bea însă ca un burete, era foarte activ în timpul campaniilor electorale şi vota cu partidul naţionalist. Intrase în afaceri ca furnizor la Basra. Se îndrăgostise însă de o englezoaică şi pasiunea îl adusese în faţa justiţiei. Fusese obligat să părăsească ţara în douăzeci şi patru de ore. Avea la el cincizeci de mii de rupii. Agenţii săi din Bombay subtilizaseră însă aproape toţi banii. Amărât, plecase spre Lucknow. În tren, un fals *sadhu* îi furase ceasul, inelul şi puţinii bani pe care îi mai avea. Era vechi prieten cu Rai *Sahib*-*il*. Cu ajutorul acestuia deschisese o prăvălie de încălţăminte. Afacerile prosperaseră şi curând devenise atât de popular, încât intrase din nou în Consiliu, învingând în alegeri un mare *zamindar* musulman.

— Nu, domnişoară Malti, nu doresc să mă amestec în *dharma* nimănui, spuse el fără a se clinti de pe scaun. Asta-i o treabă pentru dumneata. Are să fie amuzant dacă-l vei face să bea.

Izbucni un cor de aprobări.

— Şi ce capăt dacă reuşesc?

— O sută de rupii.

— O sută de rupii pentru a pângări o *dharma* de nepreţuit? Nu prezintă interes.

40* Credinţă, convingeri morale şi religioase

— Fixează dumneata suma.

— O mie, sau o lăsăm încurcată.

— Jocul e făcut.

— Mai întâi depune banii în mâinile domnului Menta.

Domnul Mirza scoase din buzunar o bancnotă de o sută de rupii şi o flutură dinaintea asistenţei.

— Prieteni, miza este onoarea noastră. Să nu ne dăm bătuţi. Dacă aş avea bani, pentru o privire i-aş pune la picioare un *lakh* Vă amintiţi de poetul care, îndrăgostit de chipul iubitei, i-a dăruit provinciile Bukhara şi Samarkand? Astăzi sunt puse la încercare cavalerismul dumneavoastră şi preţuirea frumuseţii. În numele frumuseţii, în numele onoarei, în numele farmecului domnişoarei Malti, vă implor să daţi cât mai mult! Veniţi! îndrăzniţi! Bogăţia vine şi se duce. Onoarea e însă statornică. O tranzacţie în schimbul unui *lakh*. Veniţi, veniţi, veniţi! Veniţi să vedeţi cum îşi exercită zâna din Lucknow farmecul ei magic asupra unui puritan inveterat!

1 100.000 rupii.

Domnul Mirza căută în buzunarul fiecăruia, începând cu domnul Khanna, care avea la el numai cinci rupii.

— Ce ruşine, domnule Khanna. Numai cinci rupii la un director de societate! Domnule Menta, cere o sută de rupii de la doamna Khanna.

Domnul Khanna privea consternat.

— N-a luat la ea niciun *pais*[41]. De unde să ştim că o să ne storci de bani în felul acesta?

— Lasă-ne totuşi să ne încercăm norocul.

— Mă duc să-i cer eu.

— Stai la locul dumitale. Menta, aranjează dumneata. Şi nu ne lăsa baltă.

Cherchelit, domnul Menta devenise hilar, seriozitatea lui aluneca spre exuberanţă. Se întoarse numaidecât cu o

41 Cea mai măruntă monedă indiană.

mină plouată.

— Cu mâinile goale?! exclamă Mirza. Nu eşti bun de nimic.

— În casa unui preot şi şoarecii sunt isteţi, spuse chicotind *Rai Sahib*-ul.

Domnul Menta izbucni în râs şi flutură cinci bancnote de câte o sută de rupii pe dinaintea domnului Mirza. Domnul Mirza îl îmbrăţişă, luă bancnotele din mâna lui şi le sărută.

— Cum ai reuşit?

— Ei, iată cum. Menta îşi bolti pieptul şi-şi privi ascultătorii cu ochii injectaţi de băutură. S-au aşezat la masa de *bridge*, i-am spus. Domnişoara Malti a pierdut. A pus drept miză inelul, acela pe care i l-aţi văzut în deget. Face oricând o mie de rupii, dar ia pe el şi cinci sute. Chilipir. Domnişoara Malti ştie că n-are nimeni bani să-i cumpere inelul. Are să plece fără să plătească. Deştept, nu? Doamna Khanna a zâmbit şi a scos banii din poşetă.

Khanna urmă jalnic:

— Dacă aşa se comportă profesorii, dumnezeu să ne păzească de universităţile noastre.

— Banii merg la domnişoara Mal ti, spuse Mirza poznaş. Are ea un leac pentru durerea dumitale.

Domnişoara Malti îl apostrofă:

— Mirza, nu-ţi mai dai seama ce vorbeşti.

— Îmi pare nespus de rău, se scuză Mirza în zeflemea, trăgându-se de urechi.

Îl buzunăriră şi pe domnul Tankha. Găsiră numai zece rupii. Domnul Menta avea numai un bănuţ de opt *arma*. Ceilalţi contribuiră cu sume mici. *Rai Sahib*-ul acoperi galant ilipsa de trei sute de rupii.

Pandit Onkarnath, care mâncase numai nuci şi alte fructe, se întinsese în pat, când Rai *Sahib*-ul intră şi-i spuse că domnişoara Malti dorea să-l vadă.

— Pe mine? Domnişoara Malti vrea să mă vadă pe *mine*? întrebă el zâmbind.

Se făcuse curăţenie pe mese. Domnişoara Malti ieşi în întâmpinarea lui Pandit Onkarnath.

— Vă rog să şedeţi, spuse el politicos. Ce-i atâta ceremonie cu mine? Nu sunt cine ştie cine.

— Onorându-te pe dumneata, mă onorez pe mine însămi, răspunse Malti. Nu trebuie să fii atât de rezervat. Toţi cei de faţă ştiu foarte bine ce servicii ai adus ţării şi literaturii. Publicul nu poate aprecia acest lucru acum, dar va veni o zi – cine ştie dacă n-a şi venit – când fiecare oraş va avea străzi cu numele dumitale, când portretul dumitale va fi văzut în primării. Unii dintre admiratorii dumitale te privesc cu nerăbdare, aşteptând să dai tonul în lupta pentru ridicarea ţărănimii. Vor să treacă (ba acţiune în mod organizat, înfiinţând o asociaţie al cărei preşedinte să fii dumneata.

Pentru prima dată în viaţa lui, Pandit Onkarnath era onorat de aristocraţie. Fireşte, ţinuse conferinţe publice, şi era fie secretar, fie adjunct ăl mai multor cluburi. Dar *inteligenţia* îl tratase atâta vreme cu răceală! Obişnuia să tune şi să fulgere împotriva ei, la conferinţe, s-o stigmatizeze în gazeta sa. Pana lui era înţepătoare, limba caustică; din pricina opiniilor sale dubioase şi nestăpânite mulţi îl evitau însă ca pe un om turbulent. Dar norocul îi surâdea din nou. Un proverb spune: truda grea nu-i niciodată zadarnică. Se ridicase în propriii săi ochi. Copleşit, spuse:

— *Deviji*, de ce mă ispitiţi? Părerea mea e că nu trebuie să alergi în viaţă după onoruri. Eu sunt un militant pe tărâm obştesc. Şi militant am să rămân.

Domnişoara Malti nici nu voi să audă: trebuia să accepte demnitatea de preşedinte. Pe cât putea ea să-şi dea seama, el era persoana cea mai influentă din oraş. Avea o limbă vioaie, o pană viguroasă şi o personalitate

impunătoare. A fost o vreme când bogăţia şi influenţa mergeau mână în mână. În zilele noastre însă intelectul are cuvântul. Realizaseră deja un fond de o mie de rupii pentru asociaţie şi puteau acţiona în întreaga provincie.

Pandit Onkarnath îşi stăpâni freamătul.

— Domnişoară Malti, aceasta este o misiune de mare răspundere. Trebuie să dedici timp, nu glumă, pentru o asemenea activitate. În ceea ce (mă priveşte, voi fi întotdeauna cel dintâi în sala de conferinţe.

Domnişoara Malti continuă:

— Gazeta dumitale ne va ajuta la popularizarea ideilor noastre. Am dori să-i vedem tirajul ridicându-se la cel puţin douăzeci de mii de exemplare. Toţi preşedinţii municipalităţilor şi ai consiliilor districtuale sunt prietenii noştri. Unii dintre ei se află cu noi aici. Dacă fiecare va cumpăra cinci sute de exemplare pentru circumscripţia sa, asta face în total douăzeci de mii de exemplare. *Rai Sahib*-ul şi domnul Mirza au sugerat să se depună în adunare o moţiune prin care să se recomande guvernului achiziţionarea câte unui exemplar din *Fulgerul* pentru fiecare sat din provincie.

— Să se prezinte de asemeni în audienţă la excelenţa-sa guvernatorul o delegaţie aleasă din rândul nostru, propuse Pandit Onkar.

— Desigur, desigur, se declară de acord domnul Mirza.

— Ne vom plânge, continuă Pandit Onkar, că deşi *Fulgerul* e singura publicaţie care luptă cu credinţă pentru bunăstarea ţărănimii, este încă tratat ca o cenuşăreasă.

Domnişoara Malti adăugă:

— Am hotărât de asemeni ca, de îndată ce va deveni vacant un loc în adunare, să-ţi pui candidatura. Spune da, şi vom avea noi grijă de celelalte.

Ochii lui Pandit Onkarnath străluceau.

— E o plăcere pentru mine, domnişoară Malti. Sunt

cu trup şi suflet la dispoziţia dumneavoastră.

— Destul ne-am închinat la idoli falşi, urmă domnişoara Malti. Astăzi am descoperit în dumneata pe adevăratul conducător. Domnilor, să bem în sănătatea preşedintelui nostru!

Îi oferi un pahar cu vin, fascinându-l într-atât, încât scrupuloasa ortodoxie a lui Pandit Onkarnath se topi sub privirile ei. În sinea sa gândea: împrejurările determină norma de conduită morală. Înaintaşii lui n-au băut, dar poate că nici n-au avut vreodată prilejul s-o facă. Ei n-au călătorit cu trenul, n-au băut niciodată apă de la cişmea şi socoteau un păcat să înveţi limba engleză. Vremurile s-au schimbat însă. Dacă o femeie frumoasă ca Malti îi dă să bea otravă, o va bea bucuros.

Luă paharul de vin şi-l goli pe nerăsuflate, apoi se întoarse mândru spre asistenţă, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Mă mai socotiţi şi acum un impostor?”

Salonul vui de râsete.

Obrazul lui Pandit Onkar fremăta.

— Pentru domnişoara Malti, închină el, golind alt pahar.

Bea alcool pentru prima dată în viaţa lui. Băutura îl doborî ca un leu ce s-ar fi năpustit asupra lui. Limba i se împleticea, judecata i se întunecase. Asta nu era o iluzie, nu era o reverie romantică, ci o nouă formă de trezire în care concretul devine treptat imaterial.

Mirza se ridică, îşi anină de gât un şirag de mătănii şi anunţă că scrisese o odă pentru această ocazie.

Onkarnath se gândi că în clipa aceea nu avea rost o odă.

— Nu vreau s-o ascult, strigă el. Eu sunt preşedintele. Anulez procedura. Vă dau afară pe toţi. Eu sunt preşedintele!

— Domnul meu, această odă este scrisă pentru domnia-voastră, spuse Mirza rugător, împreunând mâinile.

Ochii lui Onkarriath rătăceau de colo-colo.

— Cine ţi-a cerut să-mi ridici osanale? Nu sunt sluga nimănui. Sunt redactorul *Fulgerului*. Malti *devii*[42] *lakşmi* a mea, *Saraswati*[43] a mea, *Radha* a mea!

Voi să se încline înaintea ei, dar se poticni şi căzu pe brânci. Mirza dădu scaunele la o parte şi-l lungi pe parchet.

Rai Sahib-ul spuse:

— Mâine are să ne încondeieze pe fiecare în parte în coloanele sale. Şnapanul ăsta e necruţător. Mă surprinde cum un idiot poate să scrie atât de bine.

Pandit fusese dus în camera lui.

Erau gata să se ducă la slujba de *Dussehra*, când în sală dădu buzna un afgan. Înalt, spătos, cu mustăţi lungi şi ochi aprigi, purta o cămaşă neîncinsă şi şalvari. Peste ilicul lui cusut cu fir avea o curea cu cartuşe; o puşcă îi era petrecută peste umăr, o sabie îi atârna la şold.

— Nu mişcaţi! tună el. Prietenul meu a fost jefuit. Cine este mai mare aici?

Rai Sahib-ul păşi înainte.

— Ce s-a întâmplat?

— S-a întâmplat? Afganul lovi cu patul puştii în parchet. Unul dintre oamenii voştri a furat o mie de rupii de la prietenul meu care se ducea acasă.

Cei de faţă priveau înlemniţi. Domnişoara Malti uitase să mai flecărească. Domnului Khanna îi tremurau picioarele.

Rai Sahib-ul, deşi mândru de a fi un *thakur*, nu vedea totuşi cum poate face faţă neînarmat, intrusului.

— Noi nu suntem tâlhari. Toţi cei de aici suntem oameni onorabili, spuse el luându-şi inima în dinţi. Eu sunt

---

42 Termen de reverenţă.

43! In mitologia indiană, zeiţa elocvenţei, protectoarea ştiinţelor şi artelor.

membru al Adunării. Doamna este medic la LIU cknow. Nu ştim nimic despre treaba asta. Ai fa>ce bine să reclami la poliţie.

Afganul bătu din picior.

— Nu mai îndruga baliverne. Îl calc în picioare şi pe un membru al Adunării. Nu mă tem decât de dumnezeu. Daţi-mi banii. N-am chef de glumă.

Situaţia devenea încordată. Niciun servitor nu era pe aproape.

— Ar fi trebuit să-mi iau revolverul, şopti Mirza.

— Ia seama. Dă-mi banii, strigă afganul, sau am să jefuiesc tot satul. Cine îndrăzneşte să-mi stea împotrivă?

Domnul Khanna încercă să se strecoare afară.

— Hei, tu de colo, zbieră afganul. Vrei să te trezeşti cu un glonţ în spate? S-o ia dracul de poliţie! Ce-mi pasă de Adunare! Eu am adunarea mea. O să ajung la vicerege, peste capul Adunării voastre.

Domnişoara Malti se mişcă din loc. Afganul se năpusti spre ea ca un uliu.

— Spune ticăloşilor ăstora să-mi dea banii înapoi. Altfel mergi cu mine. Îmi placi. Sunt căpetenia tribului meu. O să mă războiesc cu emirul din Kabul. Ia seama: dă-mi banii, sau jefuiesc satul.

Domnul Khanna se crispă.

— Daţi-i ca să scăpăm odată, şopti ea.

Domnişoara Malti se învăpăie de mânie:

— Sunt insultată aici în faţa tuturor şi nimeni nu ridică un deget! De ce nu-i smulgeţi arma din mână?

Domnul Khanna răspunse:

— Viaţa e preţioasă. Daţi-i o mie de rupii şi gata.

Rai Sahib-ul şopti brav:

— Dacă se atinge de Malti, nu mai pot să mă stăpânesc. N-am să mai pot. Chiar dacă o să mă coste viaţa!

— Nu fi nesăbuit, îl struni Khanna, alarmat. Dacă-şi iese din sărite, ne ucide pe toţi.

Domnul Tankha precizase în amănunt că apropiatele alegeri aveau să-i aducă în buzunar patru mii de rupii în cap.

— Dă-i banii, domnişoară Malti, şopti el. Dă-i banii.

Domnişoara Malti îl privi cu dispreţ:

— Nu ştiam că sunteţi atât de laşi.

— Nu ştiam că iubeşti atât de mult banii. Banii *altora*, replică Tankha.

Afganul le asculta şoaptele.

— Vă dau un minut de gândire, strigă el. Dacă nu plătiţi, oamenii mei vor fi aici numaidecât. Şi fluieră. Apoi se întoarse spre Malti. Hai cu mine, dragostea mea, spuse el. Inima mea este la picioarele tale. Nici nu ştii ce e adevărata dragoste. Îmi voi străpunge inima cu un jungher până ce sângele va curge la picioarele tale.

Tankha scânci:

— Malti, pentru numele lui dumnezeu, dă-i banii.

Khanna se rugă, împreunând mâinile:

— Malti, fie-ţi milă de noi.

Rai Sahib-ul spuse însă cu hotărâre:

— Niciun ban. O să-i dau tâlharului acestuia o lecţie să mă pomenească, chiar dacă are să fie ultimul lucru pe care-l fac.

Afganul păşise înainte pentru a o apuca de mână pe Malti, când deodată apăru în uşă Hori. Venise să le amintească invitaţilor de slujbă. Îi văzu însă stând ca nişte stane de piatră în timp ce afganul se lupta cu Malti.

Rai Sahib-ul strigă:

— Hori, poliţia, poliţia!

Afganul îndreptă fulgerător puşca spre Hori:

— Nicio mişcare, dobitocule, ori eşti mort!

Hori era un sătean. Ca orice sătean se temea de

poliţie, dar nu fiindcă era laş.

La o vorbă a stăpânului s-ar fi luat la trântă şi cu un elefant.

Se repezi la necunoscut şi-l izbi zdravăn cu piciorul, dându-l grămadă pe parchet. Apoi sări pe el şi-l apucă de barbă. Barba rămase în mâinile lui. Afganul îşi zvârli cât colo turbanul, îl dădu la o parte pe Hori şi se ridică. Era domnul Menta.

Se strânseră în jurul lui. Domnul Menta se uita însă nepăsător de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Domnişoara Malti se uita la el cu o mânie prefăcută.

— Ne-ai speriat îngrozitor. Şi acum îmi bate inima.

— Am vrut să văd cât sunt de viteji. Scuzaţi dacă am fost în vreun fel necuviincios, spuse domnul Menta.

Capitolul VII

Incidentul trecuse, ceremonia înclinării de asemeni, şi acum se făceau pregătiri pentru spectacol. Dar niciunul dintre oaspeţi nu era într-o dispoziţie prielnică pentru a asista la reprezentaţie. Domnul Menta ascultă totuşi piesa până la sfârşit, amuzându-se copios. Deşi în aparenţă nu era decât un capriciu al zamindar-ului, piesa avea totuşi o sensibilă doză de nerv dramatic. Referinţele din codul penal, care se întâlneau la fiece pas, intentarea unei acţiuni împotriva soţiei pentru o neînsemnată întârziere în servirea cinei, depoziţiile fanteziste ale martorilor, pledoariile extravagante ale avocatului stârneau hohotele de râs ale spectatorilor. Pasajul cel mai hazliu era însă acela în care avocatul îi punea pe martori să repete papagaliceşte depoziţiile: ba ridica mâinile deznădăjduit de maimuţăreala lor, ba rămânea cu gura căscată când aceştia se întorceau ostili pe banca martorilor.

Scenele erau atât de vii şi de realiste, încât, atunci când piesa se sfârşi, domnul Menta sări de pe scaun şi anunţă că va da o recompensă interpreţilor principali, în culise, *Rai Sahib*-ul o făcea pe suflerul.

Menta îl îmbrăţişă.

— Nu mi-aş fi închipuit că eşti atât de talentat.

A doua zi, după micul dejun, ieşiră la vânătoare. Cei mai mulţi dintre oaspeţi plecaseră. Prietenii apropiaţi ai *Rai* Sahib-ului plecară la partida de vânătoare.

Doamna Khanna avea încă migrenă şi nu putu să-i însoţească. Pentru a-şi risipi melancolia provocată de ghiduşiile din noaptea trecută, Pandit Onkarnath transpira asupra unui articol. Domnul Khanna avea accese de nervi la auzul împuşcăturilor. Cum să rămână însă, când domnişoara Malti se decisese să meargă cu toată societatea? Vrând-nevrând, domnul Tankha se hotărâse să vină şi el la vânătoare, fiindcă până atunci nu avusese ocazia să discute cu Rai *Sahib*-ul amănuntele viitoarei campanii electorale. Domnul Mirza se alăturase societăţii fiindcă era avid de senzaţii noi, îndeosebi acele senzaţii care implicau primejdii, iar domnişoara Malti pentru că îi plăcea să fie înconjurată de admiratori. Domnul Menta era singurul vânător pasionat printre ei.

Rai SaMb-ul voise să ia cu el o suită întreagă de bucătari şi de servitori. Domnul Menta era însă împotriva acestei idei.

— Vrei să flămânzim? obiectase enervat domnul Khanna.

— N-ai să flămânzeşti, îi răspunse Menta. Ne va prepara gustarea domnişoara Malti.

Domnişoara Malti protestase:

— Mi-ai strâns mâna aşa de rău azi-noapte, că mă doare şi acum încheietura.

În cele din urmă, domnul Mirza veni cu o propunere strălucită: vor împuşca o căprioară şi la dejun vor avea friptură.

Plecară cu două automobile. Domnişoara Malti era la volanul celui dintâi. Rai *Sahib*-ul îl conducea pe celălalt. După vreo douăzeci de mile începură serpentinele.

Ajunseseră în regiunea colinelor; pe ambele părţi, drumul era mărginit de două lanţuri de munţi. Urcară o pantă repede şi apoi începură să coboare. În depărtare zăriră un pârâu şerpuitor, subţirel şi firav ca un om bolnăvicios. Opriră la umbra unul banianăe despărţiră doi câte doi, căzând de acord să se întoarcă în acelaşi loc la amiază. Malti plecă cu Menta. Khanna clocotea, ros de o dezamăgire ascunsă. Se alătură însă *Rai* Sahib-ului, a cărui societate, la urma urmei, nu era atât de neplăcută. Mirza şi Tankha alcătuiră a treia partidă.

Malti şi Menta se plimbau de o bucată de vreme când, la un moment dat, Malti spuse:

— De ce mergi atât de repede? Aş vrea să mă odihnesc puţin.

Menta zâmbi.

— Ai obosit? Atât de repede? N-am făcut nicio milă.

— Nu, n-am obosit. Aş vrea doar să mai stăm puţin, atâta tot.

— Hai mai întâi să vânăm ceva.

— La drept vorbind, nici n-am venit pentru vânat, ştii bine.

— Ia te uită! Dar de ce ai venit?

Ea se îmbujoră.

Zăriră o căprioară şi se ascunseră după o stâncă. Menta trase. Căprioara fugi.

Malti exclamă:

— Aşa?!

— Hai mai departe. E destul vânat.

Păşeau în tăcere.

— Ce cald e! se plânse Malti. Hai să ne aşezăm sub copacul ăsta.

— Şezi dumneata dacă vrei. Eu nu stau.

— Nu eşti de loc atent cu mine.

— Ţi-am spus. Nu mă odihnesc până nu vânez ceva.

— Spune-mi, de ce m-ai stârnit azi-noapte? Am fost atât de supărată. Îţi aminteşti? „Vino, dragostea mea”. Ce şţrengar! Spune, m-ai fi luat cu dumneata, într-adevăr?

Menta nu răspunse. Cărarea urca; se făcuse cald. Obosită, Malti se aşeză jos, pe iarbă.

Menta se uită la ea.

— Foarte bine, rămâi aici. Mă întorc să te iau mai târziu.

— Nu cumva îţi trece prin cap să mă laşi singură!

— De ce nu? Sunt convins că poţi să te aperi de orice primejdie.

— De ce eşti atât de convins?

— Fiindcă fetele moderne n-au nevoie de protecţia bărbaţilor. Merg mână în mână cu ei.

Malti se înroşi.

— Generalizezi prea mult, Menta. Să ştii.

Un păun sări într-un copac. Menta ochi, trase. Pasărea fugi.

Malti bătu din palme.

— Aşa îţi trebuie. Te urmăreşte blestemul meu.

Menta îşi luă puşca pe umăr şi spuse:

— De loc. Blestemul te urmăreşte pe dumneata. Dacă l-aş fi nimerit, te-aş fi lăsat să te odihneşti zece minute. Acum, ridică-te.

Malti se agăţă de mâna lui.

— N-ai inimă! Bine ai făcut că nu te-ai însurat. Ţi-ai fi făcut soţia să sufere de moarte. Dar eu n-am să te las să pleci.

Menta îşi trase brusc mâna şi se îndepărtă repede.

Pe Malti o podidiră lacrimile.

— Stai! Te rog, stai! Am să mă dau cu capul de stânca asta dacă nu te opreşti! strigă ea.

Menta iuţi pasul. Ea îl privi cum se îndepărtează şi o luă la fugă după el.

— Eşti grosolan! îi spuse când îl ajunse din urmă.

— Dacă ucid o căprioară îţi dau dumitale pielea.

— Ce să fac cu pielea? Să ştii că nu mai vorbesc cu dumneata.

La picioarele lor se învolbura un şuvoi larg. Apa curgea repede. Steiurile care ieşeau din unde păreau colţii unei dihănii. Razele dogoritoare ale soarelui jucau însetate pe luciul apei.

Malti spuse bucuroasă:

— Acum ai să te întorci.

— Da' de unde! Trecem pe malul celălalt.

— Şuvoiul curge repede. O să mă ducă cine ştie unde.

— Rămâi aici. Trec numai eu.

— Poţi să te duci. Treaba dumitale. Mie încă nu mi s-a urât cu viaţa.

Menta intră în şuvoi, păşind cu grijă. Curând apa îi ajunse până la piept. Malti se sperie.

— E adânc, strigă ea. Aşteaptă, vin şi eu.

— Nu veni. Şuvoiul e grozav.

— Stai. Viu îndată.

Împăturindu-şi sari-ul, coborî de pe mal. Vârtejul apei o cuprinse şi pe ea.

Menta se nelinişti şi-i făcu semn să se întoarcă.

— Nu fi nebună! strigă el. Aici ajunge până la gât.

— Nu-mi pasă, răspunse Malti, făcând încă un pas. Dacă trebuie să mor, voi muri lângă dumneata.

Menta se apropie prin apă şi, sprijinind-o cu o mână, o opri pe loc.

Ea îl privi indignată.

— N-am mai văzut un om atât de insensibil. Ai o inimă de piatră. Chinuieşte-mă, răneşte-mă. O să-mi vină şi mie rândul într-o zi.

Simţi c-o fură apa. Se agăţă de el.

— O să te ia şuvoiul, spuse Menta. Lasă-mă să te

ridic.

— Trebuie neapărat să treci pe malul celălalt? E aşa de necesar?

Menta o ridică pe umăr.

Malti îşi tăinui bucuria.

— Dacă ne vede cineva?

— I s-ar părea foarte ciudat, într-adevăr.

— Dacă m-aş îneca, ai suferi? Cred – că nici nu ţi-ar păsa, spuse Malti cu glas tremurător.

Menta răspunse pe un ton jignit:

— Atât de puţin uman mă crezi?

— Da.

— Glumeşti, Malti.

Apa i se ridicase până la gât. Inima ei zvâcnea năvalnic.

— Nu merge mai departe, îl rugă ea. Am să sar.

Încet-încet, apa începu să scadă.

— Acum poţi să mă laşi, spuse ea uşurată.

— Nu încă, răspunse Menta. Stai liniştită. S-ar putea să nimerim într-o viitoare.

— Probabil că mă crezi o egoistă.

— Dacă te frământă acest lucru, răsplăteşte-mă pentru oboseală.

— Cum?

— Foarte simplu. Doar să-mi spui atunci când vei intra din nou într-o asemenea încurcătură.

Ajunseră la malul celălalt. Malti îşi stoarse sari-ul, îşi uscă pantofii şi se aranjă pe cât putu. În urechi îi răsunau tot timpul cuvintele provocătoare ale lui Menta.

— Am să-mi amintesc toată viaţa de ziua asta, spuse ea.

— Te-ai speriat? întrebă Menta.

— La început, da. Mi-am dat însă repede seama că

eşti destul de puternic ca să te aperi şi pe dumneata, şi pe mine.

Menta se uită la ea cu mândrie.

— Ştii cât de fericit sunt când vorbeşti astfel?

— De unde să ştiu? Tot ce ştiu e că m-ai târât în jungla asta pustie. Ce îngrozitor! Va trebui să trecem din nou şuvoiul! Dacă aş fi nevoită să conviețuiesc cu dumneata, n-aş putea să te suport nicio zi.

Menta zâmbi semnificativ.

— Sunt atât de imposibil? Dar dacă ţi-aş spune că te iubesc, te-ai mărita cu mine?

— Cum aş putea să mă mărit cu un butuc insensibil? Mi-ai căuta pricină toată ziua. Şi îl privi tandru.

Menta răspunse ea şi când s-ar fi trezit dintr-un vis.

— Ai dreptate, Malti. Nu prea fac eu casă bună cu femeile. Dacă o femeie este prefăcută, văd prin ea, şi atunci nu mai prezintă pentru mine niciun interes.

— Ce părere ai despre dragoste? întrebă ea tremurând.

— În dragoste sinceritatea e alfa şi omega. Frumuseţea şi farmecele amăgitoare sunt secundare. Eu doresc hrană pentru suflet. Condimentele nu mă interesează prea mult.

Malti îşi răsfrânse buza.

— Eşti un om inteligent. Nu te laşi uşor prins în mreje. Ia spune: ce gândeşti despre mine?

Menta se strâmbă maliţios.

— Eşti inteligentă, abilă, amabilă, spirituală şi expansivi. Poţi face orice, numai să iubeşti nu.

— Greşeşti, spuse Malti. Dacă crezi că înţelegi o femeie, te înşeli.

Mergeau pe malul şuvoiului. Trecuse de amiază. Malti nu mai dorea să se odihnească sau să se întoarcă. Convorbirea cu Menta reprezenta pentru ea o nouă

experienţă. Până atunci cucerise cu o privire, un zâmbet, un spirit oameni cultivaţi şi plini de sine. Acum însă dăduse de o stâncă tare, aspră, din care săreau scântei când o loveai. Duritatea lui Menta era ispititoare.

O pasăre moţată trecu în zbor. Menta trase. Pasărea, rănită, fâlfâi, şi căzând în mijlocul şuvoiului, pluti la vale.

— Aşteaptă, o prind îndată.

Menta zvârli puşca pe nisip şi se aruncă în apă, împroşcând stropi. Nu izbutea însă nicidecum să prindă pasărea, care sălta în sus şi-n jos pe undele şuvoiului, de parcă ar fi fost vie.

Deodată, Menta văzu o tânără femeie ieşind dintr-o colibă de pe malul apei. Scoţându-şi sari-ul şi înfăşurându-şi-l strâns în jurul coapselor, tânăra se aruncă în apă.

— Am prins-o, domnule, spuse ea ridicând pasărea.

Menta fu uimit de curajul şi agilitatea ei. Era neagră ca abanosul. Sari-ul, din pânză ieftină, era murdar, iar laţele părului încâlcite. Avea drept podoabe numai două brăţări. Judecând după criteriile obişnuite, nu se putea spune că e frumoasă. Viaţa în aer liber şi în soare imprimase însă trupului ei negru un aer de sănătate strălucitoare. Făptura îi era atât de atletică şi de bine făcută, încât ar fi putut servi ca model ideal al tinereţii, pentru pânza unui pictor. Menta îi privea fascinat liniile vânjoase.

— Ai sărit tocmai la timp, îi spuse el recunoscător. Ar fi trebuit să înot departe ca s-o prind.

— V-am văzut din colibă şi m-am repezit să vă dau o mână de ajutor. Sunteţi vânători, domnule?

— Oarecum. Am venit să vânăm. Pasărea asta este însă tot ceea ce am vânat până acum.

— Dacă vreţi să vânaţi un leopard, vă arăt urma. Vine în fiecare noapte să bea apă. Uneori dă pe aici şi ziua. Tăcu vreo câteva clipe, apoi urmă: Da să-mi daţi mie pielea. Poftiţi sub smochin. N-o să staţi aşa aici. Hainele

dumneavoastră sunt ude.

Sari-ul ei ud i se lipea de trup.

— Şi dumneata eşti udă, spuse Menta.

— Pentru noi n-are a face, răspunse ea nepăsătoare. Noi trăim în junglă. Muncim toată ziua în soare şi-n ploaie. Dumneavoastră, nu.

— Ce vrei să faci cu pielea?

— O s-o vândă tatăl meu. Din asta trăim.

— S-ar găsi ceva de mâncare dacă rămân după-amiază aici?

— Nu avem nimic pe gustul dumneavoastră, spuse ea cu părere de rău. Numai turte de porumb. Pot să gătesc însă pasărea pentru dumneavoastră dacă mi-arătaţi cum doriţi. Avem şi ceva lapte. Leopardul s-a năpustit asupra vacii noastre. Da ea l-a împuns şi a scăpat cu viaţă. De atunci leopardul se teme de ea.

— Dar nu sunt singur. E şi o doamnă cu mine.

— Soţia dumneavoastră?

— Nu, o prietenă. Nu sunt căsătorit.

— Mă duc s-o chem. Staţi aci la umbră.

— Mă duc eu.

— Dumneavoastră trebuie să fiţi obosit. Pesemne că doamna a rămas undeva, pe malul apei.

Se îndepărtă repede, mai înainte ca Menta s-o fi putut opri.

Menta se simţise întotdeauna atras de viaţa simplă şi curată în sânul naturii. În faţa ochilor lui se întindea lanţul nesfârşit şi de nepătruns al munţilor – depozitarul simbolic al înţelepciunii veacurilor, întruparea uriaşă a splendorii naturii elementare. Pe un pisc, un templu solitar se înălţa ca o pasăre singuratică în căutarea unui loc de popas.

Menta privea munţii cufundat în gânduri, când femeia sosi cu Malti; una era proaspătă ca o floare de câmp în plină strălucire, cealaltă, firavă şi pipernicită ca o

plantă de seră. Tânăra femeie avea în mâini două ulcioare.

— Rămâneţi aici, spuse ea. Vă aduc numaidecât apă. Pe urmă fac focul şi vă coc nişte turte, dacă nu vă e silă să mâncaţi din mâinile mele. Ce să fac, n-am făină de grâu şi nu-i nicio prăvălie pe aproape.

Malti era supărată pe Menta.

— Ce te-a făcut să vii aici?

— Trebuie să guşti din viaţa asta, spuse Menta ironic. Ai să vezi că turta din făină de porumb e delicioasă.

— N-am să pot mânca aşa ceva. Chiar dacă aş înghiţi, n-o să pot digera. M-ai făcut să alerg tot drumul şi acum mă înfunzi în vizuina asta mizeră.

Menta îşi scosese hainele. Rămăsese în chiloţi albaştri. Luă ulciorul din mâna femeii şi plecă spre puţ. Trupul lui arăta linii frumoase. Deşi avea o profesiune sedentară, îşi îngrijea sănătatea. În timp ce el scotea apă, tânăra femeie îl privea cu admiraţie.

Puţul era adânc, ulcioarele mari. Până să umple cel dintâi ulcior, Menta abia mai răsufla. Ea îi luă frânghia din mână şi spuse:

— Scot eu acum. Staţi pe ghizd.

Neputând suporta această lipsă de consideraţie, Menta îi luă frânghia din mână şi se trudi din greu, umplând şi al doilea ulcior. Femeia făcu repede focul, jumuli pasărea, o despică şi puse bucăţile într-o oală pe care o aşează pe vatră. Laptele fierbea pe altă vatră.

Malti privea scena de pe laviţa din colibă, încruntată de parcă s-ar fi aflat lângă masa de operaţii. Menta stătea la uşă, admirând în tăcere îndemânarea gospodinei.

— Pot să te ajut? o întrebă el. Spune-mi, ce să fac?

Tânăra îl dojeni cu blândeţe:

— Duceţi-vă şi staţi cu doamna. Îi e foame, sărmana. Laptele fierbe într-o clipă.

Luă câteva mâini de mălai dintr-un borcan şi se

apucă să-l frământe. Uitându-se cu interes la mişcările ei, Menta îi surprinse o privire îndreptată spre el.

— Ce tot stai acolo? îi strigă Malti, Am o migrenă îngrozitoare. Îmi plesneşte capul de durere.

— Trebuie să fie din cauza căldurii, spuse – Menta.

— Am impresia că m-ai adus aici ca să mă ucizi.

— N-ai întâmplător la dumneata vreun medicament?

— Ce, am venit aici la bolnavi? De ce să fi adus medicamente? N-am decât o trusă. Am lăsat-o la Semari. Ce groaznic mă doare capul!

Menta se aşează lângă ea şi-i luă capul în mâini. Malti închise ochii.

Tânăra femeie, cu mâinile albite de mălai şi cu ochii înroşiţi de fum, se apropie şi se uită la Malti.

— Ce are? întrebă ea.

— O doare rău capul.

— Jumătate de cap, sau tot?

— Zice că numai jumătate.

— Partea dreaptă, sau stângă?

— Stânga.

— Vă aduc îndată ceva.

Menta se uită după ea. Urca pe dâmb. Parcă era o păpuşă.

Malti deschise ochii.

— Unde s-a dus ulcica asta? Ce neagră e! Spune-i să alerge la *Rai Sahib-ul*, să-i spună să trimită maşina. Am să mor în căldura asta!

— A plecat să-ţi aducă ceva pentru durerea de cap.

— Buruienile de leac sunt bune pentru nişte pădureţi ca ea. Mie n-o să-mi fie de niciun folos. Ia spune, te-ai îndrăgostit de fata asta? Ce ruşine!

Menta nu şovăia niciodată să spună adevărurilor pe nume.

— Dacă dumneata ai avea unele dintre calităţile ei, ai

fi o zeiţă, i-o trânti el.

— Să-i fie de bine cu calităţile ei. Nu doresc să fiu zeiţă.

— Dacă vrei, mă duc eu după maşină. Mă îndoiesc însă că va putea să răzbească până aici.

— De ce n-o trimiţi pe ulcica asta?

— S-a dus după buruieni. Şi-apoi, trebuie să pregătească mâncarea.

— Atunci spune-i că eşti oaspetele ei. Poate vrei să-ţi petreci şi noaptea aici!? Noaptea se vânează totdeauna mai bine decât ziua.

Menta spuse contrariat:

— Am un mare respect pentru fata asta. Să-mi scoţi ochii dacă mă uit la ea libidinos. Nici pentru cel mai bun prieten nu m-aş fi căţărat pe coclauri pe o asemenea căldură. Ea o face pentru un musafir întâmplător. S-ar fi obosit chiar şi pentru o femeie nevoiaşă. Eu vorbesc şi scriu tomuri întregi despre fraternitatea universală, despre dragostea universală. Ea însă pune în practică acest lucru. Să predici e mult mai uşor decât să practici. Cred că eşti de acord.

Malti replică ironică:

— M-am săturat de vorbele dumitale mari. Ea este tocmai ce-ţi trebuie. Are tinereţe, sănătate şi farmece atrăgătoare. Asta-i ce se cere unei femei adevărate, nu?!

Menta se ridică, se îmbrăcă la repezeală şi-şi luă puşca. Era gata de plecare.

— Nu cumva vrei să pleci? spuse Malti cu glas şuierător. Ce, vrei să mă laşi singură?!

— Dar cine să se ducă după maşină?

— Ea, femeia *adevărată*.

Tânăra se ivi cu o buruiană într-o mână.

— Am găsit, spuse ea. Fac îndată alifia. Unde vă

duceţi, domnule? Mâncarea e gata. loc numaidecât turtele. Doamna poate să bea lapte. Plecaţi spre seară, când e mai răcoare.

Fata descheie delicat o parte din *achkan-ul* lui Menta. Menta simţea o dorinţă aproape irezistibilă de a-i săruta piciorul.

— Lasă buruiana jos, îi spuse Malti sec tinerei femei. Pe marginea râului, la umbra unui *banian* se află o maşină. Trebuie să fie cineva pe lângă ea. Spune-i să vină cu maşina aici.

Tânăra femeie se uită la Menta rugătoare şi lăsă buruiana jos, pe pământ.

— Dar, *baijir*, pot să coc turtele înainte de a pleca? O să se stingă focul.

Intră în colibă şi aduse o ceaşcă cu lapte. Malti se strâmbă la vederea ceştii urâte. Nu se îndură însă să refuze laptele. Menta fu servit lângă uşa colibei. Femeia stătea lângă e³ şi-i făcea vânt.

— Lasă-l în pace, îi spuse Malti. N-o să fugă. Aleargă şi adu automobilul.

Femeia se uită la Malti. Niciun semn de recunoştinţă sau de căldură, aşa cum arată de obicei bolnavii faţă de cei ce-i salvează din ghearele bolii! în loc de asta, dispreţ şi neobrăzare.

— Nu sunt roaba dumneavoastră, *baijii*, spuse ea. Vă credeţi prea mult. Nu mă duc după automobil.

— Cum îndrăzneşti? se răsti Malti la ea. Al cui e pământul acesta?

— AI Rai Sahib-ului.

— Bine! Am să-i cer să te biciuiască.

— Dacă vă face plăcere, *baijii*. N-are nevoie de o oştire întreagă ca să pedepsească o biată femeie ca mine.

Menta începuse să mănânce când ajunseră la urechea lui aceste cuvinte. I se opri îmbucătura în gât. Se

spălă în grabă pe mâini.

— Nu fi aspră cu fata, spuse el. Lasă, că mă duc eu după maşină.

— Doamnă.

Malti se ridică:

— Ea trebuie să se ducă.

— E absurd să te porţi astfel.

— Ha, ha! Răzui omul şi dai de fiară. Ce fete zănatece! Fac zâmbre bărbaţilor şi cred că lumea e a lor.

— N-o să se ducă, spuse Menta cu tărie. Nu trebuie tratată astfel după ospitalitatea pe care ne-a arătat-o.

Menta nu înţelegea eu niciun chip cum o fată ca Malti, cu vederi atât de largi, şi care de obicei era atât de veselă, putea acum să dea dovadă de o gelozie atât de adâncă, atât de morbidă.

— Foarte bine, răspunse Malti cu amărăciune. Am să plec de aici chiar dacă abia mă mai ţin pe picioare, întrebuinţează-ţi timpul cu folos şi vino după ce te-ai prosternat la picioarele ei.

După ce plecă Malti, Menta se întoarse recunoscător spre tânăra femeie şi-i spuse:

— Şi acum rămâi cu bine, surioară.

Ochii ei se înrourară de lacrimi.

Rai Sahib-ul şi domnul Khanna plecaseră să se plimbe împreună. Uşor ciupit de vărsat, dar cu trăsături frumoase, domnul Khanna era un excelent causeurâşi făcuse apariţia într-un costum de vânătoare pe care şi-l comandase, după toate probabilităţile, pentru acea ocazie, fiindcă rareori ieşea la vânat. Un om al cărui timp era în cea mai mare parte luat de hăituirea clienţilor nu prea avea când să alerge după vânat.

Conversaţia lunecă spre domnul Menta, care, din ajun, îl tot enerva pe domnul Khanna.

— O pasăre dubioasă, spuse domnul Khanna. Vorbele

lui sună ipocrit.

Rai Sahib-ul îl socotea pe domnul Menta un om integru, cu vederi înaintate. Avea însă relaţii de afaceri cu Khanna.

— Eu nu-l iau pe Menta în serios, răspunse el prudent, şi nici nu mă angajez în discuţii cu el. Chiar dacă

Persoană care posedă darul conversaţiei (în limba franceză).

O fac, nu-i pot egala subtilităţile juridice. Mă amuză însă când un om cu totul lipsit de experienţa practică a vieţii începe să emită teorii excentrice. E singur, n-are nicio grijă, şi încasează nici mai mult, nici mai puţin decât o mie de rupii pe lună. Ce altceva ar putea face pentru a-şi omorî timpul decât să filosofeze asupra vieţii?

— Am auzit că nu are o reputaţie prea bună.

— Ei, în mod firesc un om ca el, fără obligaţii, nu ţine seama de convenienţe.

— Nu înţeleg de ce se preocupă Malti atât de mult de el!

— N-o atrage în chip deosebit. E o simplă stratagemă; îl foloseşte ca pe un instrument spre a-ţi provoca gelozia.

— Ei, cine ar putea să se gândească la aşa ceva? Pentru mine Malti e un amuzament, un bibelou. Joacă după cum îi cânt.

— O iubeşti însă, domnule Khanna. Nu nega lucrul acesta.

— Aş putea spune acelaşi lucru despre dumneata.

— Ai putea. Eu însă o privesc într-adevăr că pe un bibelou, pe când dumneata ţi-ai făcut din ea o zeiţă.

Domnul Khanna râse zgomotos, deşi nu era cazul.

— Pierd ceva dacă îmi văd dorinţele împlinite, aducând o mică ofrandă zeiţei? întrebă el.

Rai Sahib-ul izbucni şi el în râs.

— N-o înţelegi, spuse el. Cu cât îi dai târcoale, cu atât te neglijează mai mult. Ignoreaz-o şi ai să vezi că va alerga după dumneata.

— Atunci ar trebui să alerge după dumneata.

— După mine? Eu nu particip la jocul ăsta. Nu mă mai ocup de mondenităţi. Îmi dedic toate gândurile şi energia îngrijirii domeniului. Toţi membrii familiei mele îşi pierd timpul cu fleacuri. Unii vor să-şi cârpească sufletul, alţii să-şi desfete trupul. Trebuie să mă îngrijesc de întreţinerea acestor paraziţi. Sunt de acord că ceilalţi *zamindar*-i nu-s decât nişte desfrânaţi incorigibili, înglodaţi în datorii şi mereu cu un picior în groapă. Eu nu sunt însă dintre cei care îşi sapă singuri groapa. Mai curând moartea decât această umilinţă. Cred că drept răsplată a faptelor mele din trecut mai am încă unele slabe sclipiri de conştiinţă, care mă îndeamnă să-mi servesc patria şi semenii. Când s-a dezlănţuit mişcarea *Satyagraha* şi toţi *zamindar-ii o* duceau numai în zaiafeturi cu vin şi femei, eu am răspuns la chemarea ţării mele şi am cerut să fiu întemni –, tat. Am fost destul de prejudiciat sub aspect financiar. Nici acum n-am recuperat aceste pierderi. Totuşi nu regret nimic. Câtuşi de puţin. Sunt mai degrabă mândru de asta. Un om ca mine nu va alerga niciodată după Malti sau după orice altă fată în genul ei. Fireşte, un mic divertisment din când în când, asta e cu totul altceva.

Domnul Khanna se îmbrăca după ultima modă şi bea vinuri franţuzeşti. Dar când împrejurările o cereau, putea să îndure greutăţile cu zâmbetul pe buze. Participase şi el la mişcarea *Satyagraha*. În închisoare, deşi clasificat deţinut categoria „A”, stăruise să fie pus la hrană în categoria „C”. Totuşi socotea că o mică distracţie oferită din când în când era un ingredient esenţial al succesului în viaţă.

— *Rai Sahibji*, cred că un om care nu poate iubi o femeie nu-şi poate iubi nici ţara, observă el.

— Îmi întorci propriul meu bumerang? zâmbi *Rai-Sahib*ul.

— Nu, am enunţat o simplă realitate.

— Poate să fie just ceea ce spui.

— Cercetează-ţi inima şi vei vedea că aşa e

— Ştiu că nu sunt perfect. Senzualitatea nu este însă una din tarele mele.

— Te plâng. Poate că din cauza aceasta eşti mereu posomorât şi deprimat. Eu n-am să renunţ cu una, cu două. Voi juca farsa asta din plin, chiar dacă va sfârşi în tragedie. N-am ştiut cum să mă comport faţă de Malti, fiindcă până acum n-am înţeles în ce ape se scaldă.

— Când vei reuşi în sfârşit s-o înţelegi va fi a lui Menta.

În depărtare păştea o căprioară neagră. *Rai Sahib*-ul duse puşca la ochi.

— Nu trage, strigă Khanna. Las-o în pace. Tare-i cald. Hai să stăm jos sub copacul acesta. Am ceva de vorbit cu dumneata.

Totuşi, *Rai Sahib*-ul trase, dar nu nimeri căprioara, care o rupse la fugă.

— Bun, exclamă domnul Khanna cu o nuanţă de satisfacţie. Ţi s-a cruţat păcatul de a ridica o viaţă. Ia spune, cultivi trestie de zahăr pe pământurile dumitale?

— Foarte multă.

— Nu vrei să fii acţionar la fabrica noastră de zahăr? Cumpără o mie de acţiuni dacă nu mai mult.

— N-am bani, drăguţule.

— Un latifundiar ca dumneata trebuie să fie plin de bani. Acţiunile costă cincizeci de mii, dar dumneata poţi începe numai cu douăzeci şi cinci la sută în numerar.

— N-am bani.

— Îţi dau eu câţi vrei. Banca mea este la dispoziţia dumitale. Dar, în altă ordine de idei, o asigurare pentru

viaţă ai făcut? Ia o poliţă bună de la compania noastră de asigurări. Cred că poţi pune uşor deoparte două-trei sute de rupii pe lună pentru prime. Pentru copiii dumitale nicio investiţie nu e mai bună decât o poliţă de asigurări. Spicuieşte clauzele poliţelor noastre. Şi încă ceva, ascultă sfatul meu. Apucă-te încet-încet şi de speculaţii. Milionarii ăştia de care te loveşti la tot pasul s-au îmbogăţit în chip murdar, prin speculaţii. Bumbacul, zahărul, cerealele, cauciucul, toate acestea sunt astăzi valori sigure. Dai o lovitură ca lumea şi apoi te lăfăi în bani. Fireşte, speculaţiile sunt afaceri complicate. Ageamiii îşi frig repede degetele la bursă. Dar pentru un om instruit şi clarvăzător ca dumneata nu există o afacere mai profitabilă decât speculaţiile. Creşterea şi scăderea acţiunilor nu sunt accidente întâmplătoare pe piaţa valorilor. Sunt fenomene guvernate de factori bine determinaţi. Studiază-le cu grijă şi n-ai să pierzi.

Rai Sahib-ul nu avea prea multă încredere în firmele de afaceri. O dată sau de două ori căzuse în ghearele lor. În acelaşi timp văzuse însă că domnul Khanna, plecând de jos, prosperase. Îi admira perspicacitatea în afaceri şi nu putea să-i ignoreze sfatul, să nu se gândească bine la propunerile lui. De aceea îi ceru relaţii asupra unui aspect sau altul.

Un sătean cu un paner pe cap trecu pe lângă ei. Domnul Khanna îl opri.

— Ce ai în coş? îl întrebă el.

Omul îl privea sfios.

— Nimic de seamă, domnule, răspunse el umil. Nişte buruieni şi nişte rădăcini. Le vând la oraş.

Săteanul îi arătă conţinutul „spiţeriei” sale. Erau nişte plante obişnuite pe care sătenii le vindeau droghiştilor pe preţuri de nimic.

Omul cerea opt *arma* pentru toată marfa. Domnul Khanna îi dădu o rupie şi-i spuse să pună coşul în maşină.

— Ce vrei să faci cu buruienile astea? întrebă Rai *Sahib-ul*.

— Le prefac în aur. Eu sunt şi alchimist.

— Care-i marele secret?

— O să afli. Dar mai întâi trebuie să devii formal discipolul meu şi să-mi prezinţi, după datină, un sur şi un sfert de dulciuri. Eu am de-a face cu tot felul de oameni. Unii au o mare încredere în însuşirile curative ale diferitelor plante. Ei, şi le ofer asemenea plante. Dacă, cu o rupie, pot duce de nas câţiva prostănaci, câştigându-le în schimb recunoştinţa, nu-i o afacere rea.

— Dar cum ţii minte proprietăţile atâtor plante?

Domnul Khanna râse.

— Naiv mai eşti, *Rai Sahibji*. Asta-i o problemă? Oricărei plante îi poţi atribui ce însuşire vrei. Credinţa vindecă, nu buruiana. Mulţi oameni au pete albe pe materia lor cenuşie. Surprinzător e că mulţi profesori de botanică nu pot distinge o plantă de cealaltă. Swamiji al nostru râde de se prăpădeşte de ei. Nu-l cunoşti pe Swamiji. Am să-ţi fac cunoştinţă cu el când o să mai vii pe la noi. Chiar din prima zi a sosirii sale a fost asaltat de vizitatori. A petrecut ani întregi în meditare, claustrat în Himalaya. A încercat *realizarea*. Trebuie să-l cunoşti! Dintr-o privire îţi spune trecutul şi-ţi prezice viitorul. O să-ţi placă. Veselia lui e molipsitoare. Lucrul cel mai pozitiv la el e că, deşi-i un asemenea mahatmanu crede în renunţare. Templele, aşezămintele, daniile şi tradiţionalele secte religioase, spune el, sunt o farsă. Decât un *sadhu* imperfect, fii mai bine un om perfect.

— Dar de ce la renunţat la lume, de vreme ce nu crede în renunţare?

— El nu spune că a renunţat la lume, *Rai Sahibji*. Crede că un om ar trebui să se îngrijească de îndeplinirea îndatoririlor sale ca orice fiinţă umană normală. Esenţa mesajului său este detaşarea spirituală.

— Ce înseamnă asta? Nu înţeleg prea bine.

— Între noi fie vorba, nici eu. Când mai vii pe acolo o să discutăm cu el. Zice că dragostea e temelia vieţii. Vorbeşte minunat despre acest subiect. Rămâi în extaz când îl asculţi.

— Malti îl cunoaşte?

— Ţi-e teamă de el? Ce naiba!

Tufele din faţa lor foşniră pe neaşteptate. Domnul Khanna se ghemui repede în spatele Rai Sahib-ului. Din tufiş ieşi un leopard, trecând ceva mai departe de ei. *Rai Sahib*-ul ridică puşca. Domnul Khanna puse însă mâna pe ea şi-i şopti:

— Ce vrei să faci? Nu-l provoca. Dacă se uită înapoi suntem pierduţi.

— Cu un foc l-am dat gata.

— Aşteaptă să mă sui întâi pe stânca aceea. Nu-mi place vânătoarea.

— De ce ai venit cu noi?

— Aşa. Am făcut o prostie.

Leopardul ieşise din bătaia focului.

— Am scăpat o ocazie minunată, spuse Rai Sahib-ul punându-şi puşca pe umăr.

— Nu mai rămân aici, spuse domnul Khanna agitat. E un loc periculos.

— Ai răbdare. Vânez ceva şi mergem. Nu pot să mă întorc cu mâinile goale.

— Atunci aşteaptă să mă urc în maşină. După aceea poţi să tragi în ce pofteşti – pantere, leoparzi, tigri…

— Eşti un fricos, domnule Khanna.

— N-am chef să-mi risc capul degeaba.

— Foarte bine. Atunci poţi să pleci înapoi.

— Singur?

— Poteca se vede.

— O, nu. Singur nu mă duc. Hai cu mine.

Domnul Khanna era atât de palid, atât de speriat, încât, dacă ar fi auzit mişcându-se chiar şi o veveriţă, ar fi scos un ţipăt şi ar fi leşinat. *Rai Sahib-ul* se văzu nevoit să-l însoţească până la maşină.

— Nu mi-e frică, spuse domnul Khanna, când se văzu în afară de pericol. Dar e o nebunie să-ţi vâri capul de bunăvoie în gura leului.

— Ei, copilaşule, te-ai speriat la vederea unui leopard.

— Vânătoarea a fost menirea omului pe vremea când el însuşi nu era mai bun decât o fiară. De atunci însă civilizaţia noastră a progresat.

— O să-i povestesc domnişoarei Malti episodul acesta.

— Nu e nimic ruşinos în dorinţa de a nu fi violent.

— Splendid! Deci dumneata ai făcut o demonstraţie de non-violenţă

— Chiar aşa. Dumneata citeşti învăţăturile lui Buddha şi totuşi nimiceşti viaţa. Dumneata trebuie să te simţi ruşinat, nu eu.

Unul dintre principiile de bază SÂC religiei şi filosofiei hinduse.

Mergeau în tăcere. Domnul Khanna întrebă pe neaşteptate:

— Când ne faci o vizită? Mi-ar părea bine să completezi, chiar astăzi dacă s-ar putea, blanchetele pentru asigurare şi pentru acţiuni. Le am la mine pe amândouă.

Rai Sahib-ul răspunse şovăielnic:

— În privinţa aceasta trebuie să mă mai gândesc.

— Ce-i de gândit aici?

A treia pereche era formată din Kărşed Mirza şi Tankha. Pentru domnul Mirza trecutul şi viitorul erau ca nişte foi de hârtie albe, imaculate. Nu-l interesa decât

prezentul. Jovialitatea sa în cercul prietenilor se preschimba într-o gravitate surprinzătoare atunci când se afla în incinta Consiliului legislativ. Altminteri era un om impetuos până la imprudenţă şi politicos până la umilinţă. Nu făcea însă niciodată fanfaronadă. În materie de bani n-ar fi amintit cu niciun preţ ce îi datorau alţii lui, dar nici ce datora el altora. Singurele lui slăbiciuni erau poezia şi vinul. Înclinările pentru sexul frumos i se temperaseră de multă vreme.

Tankha, tipul machiaveliclunecos ca un ţipar, era expert în materie de tranzacţii, arbitraje şi preliminarii de negocieri. Putea face să plutească o barcă pe nisip şi să crească – iarbă pe stâncă. Aranja la bancheri împrumuturi pentru *zamindar*-i, punea pe linia de plutire societăţi dubioase şi selecţiona candidaţii pentru alegeri; acestea erau principalele expediente cu care-şi câştiga existenţa. Alegerile îi dădeau prilejul să-şi arate toată energia, sprijinindu-l pe învingătorul probabil. Combătea pentru el cu râvnă, adăugând astfel câteva mii de rupii la contul său bancar. Când era în ascensiune Congresul naţional[44], îi sprijinea pe candidaţii congresului; când predominau capitaliştii, îl seconda pe

Hindu Mahasabha[45]. Avea însă argumente atât de trainice pentru a-şi justifica desele sale *volte-faces*[46], încât nimeni nu putea să-l pună la index. Era în termeni buni cu notabilităţile şi cu funcţionarii din oraş. Fără îndoială că se vorbea despre lipsa lui de onestitate, dar din consideraţie pentru politeţea sa excesivă nimeni nu spunea pe faţă acest lucru.

Mirza îşi şterse sudoarea de pe sprâncene şi spuse:

---

44 Congresul naţional indian, astăzi partidul de guvernământ din India, înfiinţat în 1885.

45 „Marea Uniune Hindusă", partid reacţionar şi şovin, creat In 1906, azi partid de opoziţie ; exprimă interesele marilor latifundiari şi ale marilor capitalişti.

46S chimbări la faţă (in limba franceză, în original).

— Asta nu-i o zi pentru vânat. Am fi putut organiza mai bine un simpozion poetic.

— Ar fi fost cu mult mai plăcut.

— Puteam să-l ţinem în grădină.

În sfârşit, Tankha abordă subiectul lui preferat.

— Ei, de data aceasta alegerile vor pune probleme serioase. N-o să pot manevra uşor pentru dumneata.

— Nici n-am intenţiasă-mi mai pun candidatura.

— De ce?

— Alegerile sunt o ruşine. Mi-am pierdut încrederea în democraţie. Se screme muntele şi fată un şoricel. O perdea de fum grosolană cu care e indusă în eroare opinia publică. S-ar obţine rezultate mult mai pozitive dacă conducerea ar fi încredinţată unui guvernator, britanic sau indian, indiferent. Locomotiva poate trage uşor o garnitură de vagoane, pe o distanţă de o mie de mile, dar o mie de oameni n-o pot trage nicio milă. M-am săturat de farsa asta care se joacă în consilii. Dacă ar fi după mine, aş lichida Consiliul Camerelor. Ceea ce noi numim democraţie nu e în realitate decât un paravan pentru maşinaţiunile monopoliştilor şi latifundiarilor. Numai cei care au bani câştigă în alegeri.

— Democraţia noastră este jaful organizat! conchise Mirza.

O ciurdă de căprioare păştea în depărtare. Mirza se aprinse la faţă; ochii lui scăpărau de aţâţat ce era; detunătura puştii despică liniştea junglei. O căprioară neagră se clătină şi căzu.

— În plin!

Mirza o luă la fugă nebuneşte spre căprioară, sărind şi bătând din palme ca un copil zvăpăiat.

În apropiere, un om tăia crengi într-un copac. Îşi dădu drumul în jos şi o luă la fugă după Mirza. Căprioara, lovită la gât, se zvârcolea în chinurile morţii. Ochii i se înceţoşaseră uşor.

— Frumoasă vietate, spuse tăietorul de lemne, privind-o mişcat. Are pe puţin un *maund*. Vreţi să vi-o duc eu, domnule?

Mirza privea în tăcere ochii căprioarei, care-l învinuiau. O clipă mai înainte era plină de viaţă; păştea pe câmpia nemărginită, împreună cu puii şi tovarăşele ei, atentă la cel mai uşor foşnet al frunzelor; acum zăcea, o masă inertă de carne care nu va mai simţi niciodată suferinţa. Trupul ei mort era acum un leş lucios, respingător, care nu va mai zburda sprinten, cu gingăşie.

— Unde s-o duc, domnule? întrebă din nou tăietorul de lemne.

Domnul Mirza îl privea absent.

— Bine, ia-o. Dar unde s-o ducem?

— Unde spuneţi dumneavoastră, domnule.

— Du-o unde vrei. Ţi-o dau dumitale.

Tăietorul de lemne se uita nedumerit la Mirza.

— O, nu, domnule, cum am s-o iau când aţi împuşcat-o dumneavoastră?

— Ţi-o dau dumitale. Stai departe de aici?

Tăietorul de lemne se uita cu îndoială la Mirza.

— Acum înţeleg. Nu e ucisă după datină. De-aia nu vreţi s-o luaţi, spuse el înveselit.

Religia mahomedană îl obligă pe adevăratul musulman să rostească rugăciuni peste animalul muribund şi să-i taie gâtul, altminteri carnea lui rămâne nesfinţită, mâncarea ei fiind interzisă. Mirza nu avea însă asemenea scrupule. El nu-şi spusese niciodată rugăciunile din *Namaz*[47] în ultimii zece ani şi ţinea post numai o dată la două luni.

— Asta e, spuse el uşurat. Acum ştii care-i pricina.

---

47 Namaz sau Salat — unul dintre principalele ritualuri islamice, alcătuit din rugăciuni însoţite de mişcări ale corpului şi de spălare rituală.

Cu cugetul împăcat, tăietorul de lemne ridică vânatul, îl aruncă pe umăr şi se îndreptă spre casă.

Tankha îi aştepta sub un copac. Văzându-i că se îndreaptă în partea opusă, o luă la fugă după ei.

— Unde te duci? Ai uitat drumul?

— Am dat căprioara acestui om, spuse Mirza cu un aer vinovat. Mă duc acasă la el. Hai şi dumneata dacă vrei.

— Ce te-a apucat? Nu eşti în toate minţile?

— Asta aş vrea să ştiu şi eu.

— Nu văd niciun motiv ca să dai vânatul.

— Omul acesta se va bucura de el mult mai mult decât m-aş putea bucura eu sau dumneata.

Domnul Tankha era necăjit.

— Am fi savurat o friptură… Să sperăm că vor aduce ceva *Rai Sahib*-ul sau Menta. Dar n-am terminat ce aveam de vorbit în legătură cu alegerile. Dacă nu mai doreşti să candidezi, nu te silesc. Am putea să-i tapăm însă pe adversari de o sumă frumoasă. Tot ce-ţi cer este să nu spui nimănui că nu mai candidezi. Fă-mi această favoare. Khwaja Jamal Tahir e propus chiar de circumscripţia lui electorală. Cartierele bogate ale oraşului vor vota pentru el, şi oficialităţile îl vor sprijini. El se îndoieşte însă de succes din cauza influenţei dumitale asupra alegătorilor. Poţi să câştigi uşor zece sau douăzeci de mii de rupii, abandonând în favoarea lui, în ultimul moment. Ascultă-mă pe mine. Nu trebuie să ridici un deget, aranjez eu totul. Am să concep şi să dau publicităţii un manifest în numele dumitale. În aceeaşi seară vei primi de la mine zece mii de rupii.

Mirza îl privi dispreţuitor.

— Să te ia naiba cu banii dumitale cu tot.

Tankha nu luă în seamă această izbucnire.

— Poţi să mă ocărăşti dacă asta îţi face plăcere, spuse el. Dar dacă dai cu piciorul banilor, pierzi o ocazie

admirabilă.

— Nu mă voi atinge de aceşti bani murdari.

— Dumneata nu ţii cu prea multă grijă canoanele religioase.

— Nu este necesar să respecţi canoanele pentru a refuza să te murdăreşti.

— Acesta e ultimul cuvânt al dumitale?

— Da.

— Atunci să nu mai vorbim despre bani. Ai avea însă vreo obiecţie dacă ai fi numit director la o societate de asigurări? Pentru asta nu e nevoie să investeşti nicio sumă în acţiuni. Tot ceea ce vreau e să pot uza de numele dumitale.

— Regret, dar nu pot fi de acord.

Tankha nu îndrăzni să mai facă alte propuneri. Mirza scăzuse pe neaşteptate în ochii lui. Cum mai putea să aibă vreo consideraţie pentru un om care nu cunoştea valoarea banului?

Cu căprioara pe umăr, tăietorul de lemne păşea repede, legănându-se sub povară. Mirza iuţi şi el pasul. Tankha rămânea mereu în urmă.

— Stai, domnule Mirza, îl implora Tankha. Aşteaptă-mă şi pe mine, nu mai goni aşa.

Mirza răspunse fără a se opri:

— Hai, hai, pas viu. Omul acesta merge atât de repede cu povara în spate şi noi să nu ne putem ţine după el, cu mâinile goale? Hai, nu fi cal leneş.

Tăietorul de lemne puse căprioara pe un buştean şi se opri ca să mai răsufle.

— Ai obosit? îl întrebă Mirza, apropiindu-se din urmă.

— Ea naibii de grea, domnule.

— S-o duc şi eu puţin.

Tăietorul de lemne zâmbi.

— De ce zâmbeşti? îl întrebă domnul Mirza. Crezi că

nu pot s-o duc?

— Asemenea greutate nu-i pentru oameni ca dumneavoastră. E pentru d-alde noi.

— Dar sunt de două ori mai înalt ca dumneata.

— N-are a face, domnule.

Mirza luă căprioara în spate şi-şi continuară drumul. Abia făcu însă cincizeci de paşi, că şi începu să-l doară gâtul. Tremura ca varga. Vedea stele verzi în faţa ochilor. Înverşunându-se, mai făcu douăzeci de paşi. Dar la fiece pas căprioara devenea tot mai grea, parcă ar fi fost de plumb. Câţiva paşi încă şi nu mai putea.

— Cum merge, domnule? întrebă tăietorul de lemne, cu o licărire în ochi. Greu, nu?

— Nu mă las până n-o duc tot atâta cât ai dus-o şi dumneata.

— O să vă doară gâtul zile întregi.

— Crezi că sunt un burtă-verde?

— La asta mă gândeam când v-am văzut. Da acum nu mai cred aşa ceva. Da, vă rog, nu vă obosiţi. Puneţi-o pe stânca asta. Nu pot să vă văd că duceţi povara, şi eu să merg cu mâinile goale.

Domnul Mirza lăsă căprioara pe un colţ de stâncă, îşi întinse gâtul şi-şi frecă umerii pentru a-i dezmorţi.

Între timp se apropiase şi Tankha.

— Du-o şi dumneata o bucată de drum, prietene, îl provocă Mirza.

Acesta nu mai avea însă nicio importanţă în ochii lui Tankha.

— Te rog să mă ierţi. Nu-mi fac nicio iluzie în privinţa forţei mele fizice.

— Dar nu e grea de loc. Ai cuvântul meu.

— Nu mă păcăleşti dumneata pe mine, răspunse domnul Tankha, aruncând o privire fugară spre căprioară.

— Adineauri îmi făceai nişte propuneri. Le accept pe

toate dacă duci greutatea asta o sută de paşi.

— Aha, vrei să mă legi la gard. Nu mă las eu prostit cu una, cu două.

— Ascultă, răspund pentru fiece cuvânt pe care îl rostesc. Îmi voi pune candidatura în orice circumscripţie electorală pe care mi-o vei indica şi mă voi retrage în momentul în care îmi vei spune. Voi accepta un post de director, de membru în consiliul de administraţie, contabil sau agent electoral în orice firmă pe care o vei numi. Pun numai o condiţie: du căprioara o sută de paşi.

Tankha se simţea ispitit. Dacă Mirza putuse s-o ducă, de ce n-ar putea şi el? Era vorba doar de o sută de paşi.

— Doar o sută de paşi! Niciunul mai mult! precizează el. Numai o sută. Voi număra.

— Ei, ai să te ţii de cuvânt? Nu umbli cu înşelăciuni?

— Blestemat să fiu dacă nu te opresc la o sută de paşi.

Tankha îşi scoase haina şi o întinse tăietorului de lemne. Îşi legă cu grijă şireturile pantofilor, îşi suflecă pantalonii şi se şterse pe faţă. Se uită cu vrăjmăşie la căprioară, ca ucigaşul osândit la călăul lui.

— Gata, i-am dat drumul! strigă el cu un aer de bravadă.

Lăsându-se pe un genunchi, încercă să ridice căprioara şi să şi-o pună pe umăr. După două încercări izbuti s-o ridice. Nu putea însă de loc să-şi îndrepte gâtul. Era gata s-o arunce jos, dar Mirza îl sprijini, cumpănindu-l pe picioare. Tankha făcu primul pas. Piciorul său parcă se înfundase într-o mlaştină.

— Bravo, băiete! îl îmbărbătă Mirza. Dă-i înainte!

Tankha mai făcu un pas. Simţea că i se frânge gâtul.

— Perfect, îl încurajă din nou Mirza. Mai ai puţin şi ai câştigat.

Tankha înaintă încă doi paşi. Îi ieşiră ochii din cap.

— Încă puţin, strigă Mirza, şi victoria e a dumitale! Voi măsura cincizeci de paşi! Cincizeci! Dă-i înainte!

Domnul Tankha abia mai răsufla. Nu mai simţea pe umăr căprioara neînsufleţită, ci un leu care-şi înfipsese ghearele în gâtul lui. Lăcomia de bani îl ţinea însă pe picioare, ca o centură de fier care susţine o casă dărăpănată. I se învârtea capul, vedea negru înaintea ochilor şi i se muiaseră picioarele. Poticnindu-se de pietrele din drum se opri în loc, ţintuit de povara pe care o purta în spate.

Mirza îl ajută să-şi recapete echilibrul şi-l şterse de sudoare cu batista lui.

— Ai făcut tot ce ai putut, prietene. Nu e vina dumitale. N-ai avut noroc.

Tankha era doborât de oboseală.

— M-ai adus în pragul morţii, spuse el gâfâind, şi-şi întoarse privirile spre căprioară. Lighioana asta atârnă pe puţin doi *maund*-i.

Mirza izbucni în râs.

— Eu am dus-o o bucată bună, dragă prietene.

— Am făcut-o din consideraţie pentru dumneata, răspunse Tankha măgulitor. Ai vrut să te distrezi pe socoteala mea, ai? Acum îmi eşti îndatorat. Trebuie să-ţi ţii promisiunea.

— Dar ai pierdut pariul.

— Totuşi, mi-am dat toată silinţa, nu?

— N-a fost vorba numai de atât.

Tăietorul de lemne intră din nou în acţiune. Trecură printr-un pârâu nu prea adânc. Casa tăietorului de lemne se afla într-un cătun pe marginea apei. Câţiva copii care se jucau la umbra unui *tamarin*[48] alergară în întâmpinarea lor. „Cine a ucis căprioara, *dada*? Cum? Unde? În ce loc a lovit-o? La gât?” strigau ei. Tăietorul de lemne le răspundea în

48 Tamarindus indica — arbore care ajunge pînă la înălţimea de 25 m.

monosilabe. Îşi lăsă povara sub copac şi alergă spre colibă ca să aducă o lăvicioară.

Mirza hotărî să-şi petreacă după-amiaza în cătun. Trimise după ceva de băut, şi după făină, la bazar, în satul apropiat. Căprioara fu pusă la cuptor şi tot satul fu poftit la ospăţ. Oamenii aduseră vin de ţară; se ameţiră repede şi începură să cânte. Mirza băuse şi el zdravăn şi cânta împreună cu ei.

Seara, când plecară, sătenii îi petrecură o bună bucată de drum.

Îndepărtându-se, Mirza privea spre siluetele lor, care rămâneau tot mai mult în urmă.

— Ce fericiţi sunt! spuse el. Aici aş dori să-mi petrec o bună parte din viaţă. A fost minunat!

— Pentru mine, nu! răspunse Tankha scurt. Mi-am pierdut toată ziua în pustietatea asta.

Ceilalţi parteneri de plimbare se şi întorseseră. Domnul Menta părea indispus. Domnişoara Malti şedea deoparte, lucru cam neobişnuit pentru ea. *Rai Sahib-ul* şi domnul Khanna, flămânzi, abia scoteau câte o vorbă. Domnul Tankha sta îmbufnat fiindcă îl păcălise domnul Mirza. Numai pe faţa domnului Mirza se oglindea o expresie de beatitudine.

Capitolul VIII

Odată cu sosirea vacii în ograda ei, Dhania suferi o schimbare adâncă: era mândră, şi nu mai vorbea de nimic altceva.

Paiele se isprăviseră, şi puseseră printre trestia de zahăr nişte fâneaţă cu care vitele să-şi poată amăgi foamea până la venirea ploilor. Se uitau cu ochii la cer după ploaie şi-i întorceau spre iarba pe care o doreau să crească năvalnic sub dezmierdarea ei binecuvântată. Trecuse însă de jumătatea lui iunie şi pe cer nici urmă de nor.

Într-o bună zi însă norii îşi înălţară în sfârşit pânzele şi începură să cadă primele picături. Ţăranii se repeziră la

pluguri. Mai înainte însă ca ei să pună piciorul pe câmp, vechilul *Rai Scihib-ului* dădu de veste că, dacă nu-şi vor plăti dijmele la zi, nimeni nu va fi lăsat să are pentru secerişul de toamnă. O tăcere adâncă pogorî peste tot satul. Rai *Sahib*-ul nu fusese niciodată atât de aspru. Trebuia să înţeleagă: dacă nu munceau pământul, de unde aveau să-i plătească dijma? întorseseră lucrurile şi pe faţă, şi pe dos cu vechilul. Acesta nu era un om prea hapsân. Dar ce putea să facă: porunca era poruncă.

Înnebuniţi, sătenii alergară valvârtej la cămătari. Câţiva bătură la uşa lui Mangru Şah. Acesta făcuse o trebuşoară bună cu cânepa, aşijderea cu grâul şi cu sămânţa de in Steaua lui se înălţa tot mai sus. Mai erau şi Pandit Datadin, şi Dulari – plevuşcă mai mică. Aceştia dădeau împrumuturi prădalnice cu dobânzi neînchipuite, să-ţi stea mintea-n loc! Adevărul este că cel care avea ceva bani se preschimba peste noapte în cămătar. Hori îşi încercase şi el mâna cândva în treaba asta. Oamenii credeau că şi acum agonisise bani frumuşei despre care nu scotea o vorbă.

Căpetenia cămătarilor din sat era însă *thakur* Jhenguri Singh, care pe lângă afacerile învârtite pe socoteala lui mai lucra şi pentru un bancher putred de bogat, de la oraş. Oamenii acestuia cutreierau din sat în sat dând împrumuturi. Jhenguri Singh nu dădea niciodată din mână un ban fără a face formalităţile strict legale. În afara împovărătoarei taxe de timbru şi a obişnuitului aldămaş, înainte de a înmâna banii reţinea dobânda pe un an înainte.

Când îl strigă Hori, Jhenguri Singh se scobea în dinţi cu o rămurică. Gras, bondoc, negricios, avea nasul lung şi o mustaţă încă şi mai lungă, care-i dădea o înfăţişare caraghioasă. Era om norocos, toate îi mergeau strună, râdea şi glumea cu oricine, dar în afaceri ţinea hăţurile strâns şi nu ieşea niciodată în pagubă.

Hori îi spuse ce nevoie îl adusese.

Jhenguri Singh zâmbi cu viclenie.

— Da ce-ai făcut cu banii agonisiţi?

— Ce bani, *thakur*? întrebă Hori cu umilinţă. Dacă aş fi avut bani, aş fi scăpat de mult din ghearele cămătarilor. Cui îi arde să-i crească mereu dobânzile?

— Toţi puneţi bani la ciorap, da' mai bine vă înglodaţi în datorii decât să scoateţi un gologan la iveală.

— Îţi spun că n-am niciun ban, stărui Hori. Băiatul mi-a crescut, fetei i-a sosit vremea măritişului, şi ce bine mi-ar prinde acum nişte bani!

Jhenguri Singh pusese ochii pe vaca lui Hori. Chibzuise să lucreze cu băgare de seamă.

— Hai, treacă de la mine, zise el, sunt gata să te ajut. Fie, îţi dau cât vrei. Dar te sfătuiesc spre binele tău: pune amanet, să zicem un giuvaer sau două. Împrumuturile astea iscă gâlceavă. Parcă te văd: la soroc ai să zici că plăteşti dobânda pentru nimic.

tâori se jură că nu are în casă niciun giuvaer. Fireşte, Dhania avea brăţări de nichel.

— Atunci fă altceva, spuse Jhenguri, rânjind la gândul isteţ care-l săgeta. Vinde-mi vaca. Ţi-o iau dacă o dai cu un preţ potrivit. Ştiu că ţi-e greu să te desparţi de ea. Da cum poţi să te descurci altfel?

Hori izbucni în râs. Nici nu i-ar fi trecut prin cap un asemenea gând. Jhenguri Singh îi zugrăvi însă în culori atât de înspăimântătoare năpasta datoriilor, încât Hori fu încredinţat că nu avea niciun rost să facă încă un împrumut pe lângă cele pe care le mai avea. Datoria e ca musafirul nepoftit, o dată intrată în casă nu mai scapi de ea.

— Să vorbesc cu nevastă-mea, răspunse el.

Propunerea stârni zarvă în casă. Fetele îndrăgiseră vaca şi nu s-ar fi despărţit de ea pentru nimic în lume.

— De ce nu mă vinzi pe mine în locul ei? spuse Sona cu amărăciune. Ai scoate un preţ mai bun decât pe ea. 1!!

Dhania se obişnui greu cu gândul că vor trebui să vândă vaca. Gobar se împotrivi o vreme, dar până la urmă se dădu învins. Hotărârâră ca Hori să ia vaca noaptea, când fetele dormeau.

Ziua se scurse încet. Seara, Hori aşteptă ca fetele să adoarmă. Gobar nu avea inima să vadă că vaca e luată din ogradă şi se făcu nevăzut înainte de a se înnopta. Hori părea liniştit, dar inima lui se zbuciuma. Se duse şi se opri înaintea vacii. Ochii ei negri păreau plini de lacrimi, parcă vorbeau, ca şi când vaca i-ar fi spus: te-ai plictisit atât de repede de mine? Ai spus că n-o să mă vinzi cât îi lumea. Aşa îţi ţii făgăduiala? Ţi-am cerut eu vreodată ceva prea mult? Mi-am îndurat soarta fără murmur. Spune, de ce vrei să mă dai?

— Fetele au adormit, spuse Dhania intrând. Ce mai aşteptaţi? Ia-o.

— Nu pot, nu pot! spuse Hori cu glas tremurător. Nu-i vezi ochii? N-o mai vând. Ce să-mi bat atâta capul pentru trei sute de rupii? Cu voia lui dumnezeu, dacă trestia de zahăr iese bine, am să plătesc toate datoriile.

— Da, n-o vinde, spuse Dhania, privindu-şi bărbatul cu mândrie. Mâine ia împrumutul. Cum om plăti celelalte datorii o să-l plătim şi pe ăsta.

Ograda era jilavă. Nu se mişca nicio frunză. Cerul, deşi înnourat, nu dădea semne de ploaie. Hori dezlegă vaca şi o priponi afară.

Sobha, fratele lui, suferea de năduf, şi Hori se duse să vadă ce mai face. În afară că nu avea îngrijirea şi hrana care-i trebuiau, Sobha era nevoit să trudească din greu, şi boala lui se înrăutăţea tot mai mult, zi cu zi. Hori stătu la el un timp îndelungat, vorbind despre greutăţile băneşti în care se zbăteau, despre cel din urmă firman al *Rai* Saâiib-ului şi se întoarse acasă târziu.

Când să intre în casă, i se păru că vede în întuneric o mogâldeaţă, lângă vacă.

— Cine-i acolo? strigă el.

— Eu-s, frate. Am venit să iau oleacă de jar din vatra ta.

Aha, era Hiira. Hori se bucură că mezinul venise să ia foc din vatra lui. Şi aşa de curând după ceartă! Hiira avea, fără îndoială, o fire aprinsă, dar, la urma urmei, nu era om rău.

— Vrei şi niţel tutun? îl întrebă el cu duioşie.

— Tutun am, *dada*. Vreau numai să aprind.

— Viu de la Sobha. Îi e tot mai rău.

— La ce te poţi aştepta dacă nu vrea să ia nimic? Crede că toţi doftorii, şi *vaid*-ii şi *hakim*-ii, sunt nişte zănateci şi că toată deşteptăciunea din lume i-a fost hărăzită lui şi neveste-sii.

— Nu vrea să asculte de nimeni. Da şi tu aveai obicei să arţinci doftoriile când te doborâse răceala. Ţi-aduci aminte? A trebuit să te ţin pentru ca Dhania să-ţi toarne doftoria pe gât. Ce mai răcneai la ea!

— Da, *dada*, mi-amintesc. Dacă nu ţi-ai fi bătut capul atunci cu mine, n-aş mai fi trăit azi ca să mă cert cu tine.

Lui Hori i se părea ca glasul lui Hiira e sugrumat. Şi el era copleşit de tulburare.

— Uită tot ce-a fost, frate, spuse el. Se mai întâmplă neînţelegeri în viaţa omului. Asta nu înseamnă să se duşmănească frate cu frate.

Pufăiau amândoi din *celum*. După ce Hiira plecă, Hori intră în casă, să mănânce.

Dhania era supărată.

— Ai auzit cu ce se îndeletniceşte fecioru-tău? spuse ea, punându-i dinainte o farfurie. Uite, e miezul nopţii, şi el nu s-a mai adunat de pe drumuri. O ştii pe fata aia a lui Bhola, pe Giunia? îi tot dă târcoale.

Îi ajunseseră şi lui la urechi vorbele astea, dar nu le luase în seamă. Îl socotea pe Gobar prea neprihănit pentru a fi în stare de vreo ispravă urâtă.

— Toată lumea pălăvrăgeşte despre asta, stărui Dhania. Băiatul e crud încă, da ea a simţit gustul dragostei, îl învârteşte pe deget. El crede că a dat-o gata, prostovanu! E vremea să-l struneşti. Dacă ne face o ruşine, n-o să mai poţi scoate capul în lume. După ce stătuse de vorbă cu Hiira, Hori se simţea mai vesel.

— De ce, nu-i fată frumoasă? răspunse el poznaş. N-ar fi rău s-o ia de nevastă. N-o să găseşti noră mai bună.

— Cine-ţi mai ia fetele dacă ţi-a intrat în casă fiica unui văcar? îl repezi ea. N-o să-ţi mai calce nimeni nici prin faţa uşii.

Gobar dădu buzna pe uşă. Părea tulburat.

— Ce are vaca? strigă el aprins. Trage să moară. N-o fi deocheat-o careva?

Hori împinse cât colo blidul din faţa lui.

— Ce-s vorbele astea? spuse el ridicându-se. Adineauri era foarte bine. Stătea în picioare.

Cercetară vaca la lumina opaiţului. Făcea spume la gură. Pântecul i se umflase. Zăcea pe spate, cu picioarele ţepene.

Dhania începu să se bată cu pumnii în cap, deznădăjduită. Hori alergă la Pandit Datadin, care se pricepea să lecuiască vitele. Vestea se răspândi din casă în casă, şi oamenii se strânseră la uşa lui Hori. Vădit lucru, vaca fusese otrăvită. Să otrăveşti o vacă, animal sfânt? Toţi erau uluiţi, şi Hiira mai mult decât toţi. Turbat de mânie, striga că o să-l facă bucăţi pe ticălosul care săvârşise isprava aceea dacă o să pună mâna pe el.

Mulţimea se risipi abia spre miezul nopţii. Sleit de vlagă, copleşit, Hori se întinse pe laviţă. Când Dhania intră ca să pună ulciorul cu apă sub laviţă, el îi atinse uşor mâna şi-i şopti tainic:

— Poţi să-ţi ţii gura? Nu, nu, nu-ţi spun. O s-o iei la goană ca un crainic şi-o să începi să strigi în gura mare.

— Ţi-am înşelat eu vreodată încrederea? întrebă Dhania, arzând de nerăbdare să afle despre ce e vorba. Ce-ai vrut să spui? Hai, zi-i.

— Tu nu bănuieşti pe nimeni?

— Pe cine aş bănui? Trebuie să fie mâna unuia străin de satul nostru.

— Nu sufli o vorbă!

— Ţi-am spus. Nu suflu.

— Dacă află careva, să ştii că te snopesc în bătaie.

— Mă ucizi, şi tot de tine-i rău. Nu mai găseşti tu nevastă ca mine. Hai, spune.

— Cred că Hiira a făcut-o.

— Nu, nu se poate. Hiira e murdar la gură, dar nu e în stare de aşa ceva.

— L-am văzut cu ochii mei. Pe viaţa ta! Jur!

— L-ai văzut cu adevărat? Când?

— Când m-am întors de la Sobha. Stătea pitit lângă vacă. Mi-a spus că a venit să ia jar din vatra noastră. Am stat de vorbă şi am fumat câte un *celum*. Cred c-a otrăvit vaca când eram la Sobha şi a venit să vadă dacă a murit sau mai trăieşte.

— Va să zică d-alde ăştia e frăţiorul mătăluţă! scrâşni Dhania. Când ţi-e lumea mai dragă îţi retează beregata! Negru mai e la inimă! Cătrănit rău! Şi când te gândeşti că l-am crescut de mic copil ca o mamă!

— Ei, acum du-te de te culcă. Şi nu sufla o vorbă nimănui.

— Să nu suflu o vorbă? Dhania îşi înălţă capul ca un şarpe. Dacă n-am să-l târăsc la poliţie în zori, nu sunt fiica tatălui meu. Nu ţi-e frate, e o viperă!

— Bagă de seamă, Dhania! o ameninţă Hori. Dacă ai să…

— N-o să am linişte până nu-l văd cu lanţuri de picioare, strigă Dhania. Trei ani o să tragă la pietre de moară. Trei ani. Şi când o să iasă de acolo, o să plece în hagialâc să-şi ispăşească păcatele. Da, şi o să râdă tot satul! Nu scapă el cu una, cu două! mai mult decât atât, chiar tu o să te înfăţişezi la judecată ea «martor. Da, tu!

Şi trânti uşa. Hori îşi dădu seama că făcuse cea mai mare greşeală din viaţa lui.

Satul era cufundat în întuneric. Vaca zăcea moartă. La câţiva paşi de ea, Hori se zvârcolea în aşternut. Numai tălăngile de la gâtul boilor se bălăbăneau când şi când. Era atât de necăjit, încât noaptea i se părea şi mai neagră.

capitolul IX

Dimineaţa, încordarea ajunse la culme. Hori sări s-o bată pe Dhania. De fiecare dată când se repezea să dea, nici ea nu se lăsa mai prejos, împroşcându-l cu ocări. Fetele se agăţau de picioarele tatălui. Gobar îşi apăra mama. La fiecare ocară a Dhaniei, Hori îl îmbrâncea cât colo pe Gobar şi-i mai trăgea câţiva ghionţi neveste-sii. Era uimitor câtă îndârjire stârnise în el mânia. Sătenii veniţi să potolească zurbaua stăteau cu mâinile în sân privind tărăboiul.

— Nu eşti în toate minţile, Hori? îl dojeni Datadin. Să baţi o *lakşmi* a casei în felul acesta?! Te-a apucat şi pe tine nebunia lui Hiira?

— Nu te amesteca, *maharadj*, răspunse Hori, atingând piciorul lui Datadin. Nu mă liniştesc până nu-i frâng cerbicea. Îi trec mereu cu vederea greşelile, da ea e tot mai neobrăzată.

— *Maharadj*, mi-eşti martor, spuse Dhania cu ochii în lacrimi. N-o să mă mai ating de un strop de apă până nu-i văd după gratii şi pe el, şi pe frate-său. Vream să mă duc să spun la poliţie despre moartea vacii, şi ucigaşul a tăbărât pe mine. Mi-am mâncat viaţa pentru el şi iată cum mă răsplăteşte acum!

Hori scrâşni.

— Iar trăncăneşti anapoda? L-ai văzut tu că a otrăvit vaca?

— Chiar tu ai spus că l-ai văzut pe Hiira stând lângă ieslea vacii. Jură că nu-i aşa.

— Jur că nu l-am văzut.

— Nu l-ai văzut? Jură pe fiul tău.

Hori puse mâna pe fruntea lui Gobar şi jură că nu-i văzuse pe Hiira lângă ieslea vacii.

Dhania scuipă.

— Cum poţi să minţi? Ce neruşinare, s-o întorci aşa!

— Dhania, nu mă scoate iar din sărite! strigă Hori bătând din picior.

— Plesneşte-mă din nou dacă-ţi place, se jelui Dhania. Aţi văzut cum mă loveşte fără milă, nemernicu, şi tot nu e mulţumit! Ucigaş ce e!

Satul înclina încet-încet de partea Dhaniei. În sinea lor oamenii nu se mai îndoiau că Hiira otrăvise vaca şi că Hori jurase strâmb. Când Datadin îl luă de braţ ca să-l tragă deoparte, Hori îl urmă liniştit.

Sobha se afla şi el de faţă. Stătea sprijinit în băţ. Datadin îl întrebă dacă ştia ceva de treaba aceea.

— De opt zile zac în casă, răspunse Sobha. Când şi când Hori-*dada* mi-a adus câte ceva. Şi azi-noapte a fost la mine pentru un timp. Nu ştiu ce s-a întâmplat aici. Da – să nu uit – Hiira a venit la mine aseară şi mi-a cerut o săpăligă. Zicea că-i trebuie să scoată nişte rădăcini. După aia nu m-am mai întâlnit cu el.

— Pândit-dada, sunt sigură că asta-i isprava lui Hiira, spuse Dhania. De când ne-am certat, a tot pândit prilejul să se răzbune.

— Dacă e adevărat, a săvârşit un mare păcat, spuse Datadin. Chiar dacă poliţaii n-or să-l bage la temniţă, *dharma* nu iartă o asemenea nelegiuire. Rupa, du-te şi

cheamă-l pe Hiira încoace. Spune-i că vrea să-l vadă Pandit Datadin. Dacă n-a otrăvit el vaca, are să jure pe sfânta apă a Gangelui de faţă cu tot satul.

— În zadar, spuse Dhania, dând din cap cu îndoială şi uitându-se la Hori. Dacă omul ăsta cu frica lui dumnezeu a îndrăznit să jure strâmb, ce-l poate împiedica pe Hiira să facă la fel?

Rupa veni repede înapoi. Hiira nu era acasă. Nu, nu întrebase unde se dusese. Nu, nu se uitase pe fereastră.

Datadin îşi netezi gânditor barba.

— Sona, dă tu fuga, spuse el, şi nu uita să arunci o privire înăuntru.

Dhania se împotrivi: Hiira era un descreierat, nu se dădea înapoi de la nimic.

Datadin se duse el însuşi şi se întoarse cu vestea că Hiira plecase de acasă. Luase cu el ulciorul, funia şi băţul. Nu-i spusese neveste-sii unde pleacă. Cinci rupii, pe care le ţinea ascunse în firidă, lipseau.

— Pesemne că a fugit după ce a săvârşit isprava, spuse Dhania.

Sobha îşi dădu ou părerea că s-o fi dus să facă baie în Gange.

— Dar de ce să ia banii dacă s-a dus la Gange? întrebă Dhania.

Bănuiala împotriva lui Hiira sporea.

În ziua aceea, Hori şi ai lui nu mâncară nimic. Toată lumea nu vorbea decât despre moartea vacii şi fuga lui Hiira. Punia, nevasta acestuia, plângea.

După-amiază sosi inspectorul de poliţie. Asta puse capac la toate. Datadin, Jhenguri Singh, Nokhey Ram, vechilul *Rai* Sahib-ului, cei patru vătăşei ai lui Petşuari, perceptorul, toţi stăteau smirnă. Fu chemat Hori. Era întâia oară în viaţa lui când se înfăţişa înaintea unui poliţai. Încremenise de spaimă, ca un osândit în ştreangul călăului. Numai ce-l privi pe Hori, şi inspectorului de

poliţie i se păru că şi descurcase iţele. Nu era nevoie decât să-l bage puţin în sperieţi şi va spune şi laptele pe care l-a supt. Hori se închise însă în sine ca broasca ţestoasă în carapacea ei.

— Bănuieşti pe cineva? îl întrebă inspectorul.

Hori atinse pământul cu mâinile şi le împreună rugător.

— Nu bănuiesc pe nimeni, domnule. Vaca a murit de moarte firească. Era bătrână.

Dhania şedea înapoia lui Hori.

— Nu-i adevărat, a ucis-o Hiira! spuse ea repede. Domnul poliţai nu e aşa de ageamiu ca să creadă ce îndrugi tu fără să cerceteze ce s-a întâmplat.

— Cine e această femeie? întrebă inspectorul.

— E nevasta lui Hori, domnule, strigară câţiva deodată, fiecare încercând să răspundă cel dintâi.

— Să poftească încoace. Vom consemna mai întâi declaraţia ei. Unde e Hiira?

— N-a mai fost văzut din zori, domnule.

— Perfect. Vom face o descindere la domiciliul lui.

Ia te uită! Hori asculta cu răsuflarea tăiată vorbele inspectorului. Să intre în casa lui Hiira, în lipsa lui! Nu, necinstea asta n-o să se întâmple atâta vreme cât trăia el! Chiar dacă ar trebui să se despartă de Dhania!

Cei de faţă şuşoteau între ei.

— Ce să caute în casa lui Hiira? şopti Datadin.

Petşuari era înalt, dar prost – nu. Lungi gâtul şi răspunse tot în şoaptă:

— N-o s-o lase mai moale fără sfânţuială.

Jhenguri Singh îi făcu semn lui Hori să se apropie şi-i şopti la ureche:

— Acu-i acu, Hori. Nu poţi scăpa fără să-l ungi.

Inspectorul strigă:

— Aţi auzit cu toţii? Voi face o percheziţie la

domiciliul lui Hiira.

Hori se îngălbeni. Să scotoceşti casa lui Hiira era ca şi cum i-ar fi scotocit chiar casa lui. Erau doar fraţi! Hori era însă legat de mâini şi de picioare. Dacă ar fi avut bani la el ar fi strecurat cincizeci de rupii inspectorului şi s-ar fi milogit: „Scutiţi-mă de necinstea asta, domnule”. Dându-şi seama însă de neputinţa lui, stătea amuţit.

— De ce stai cu mâinile-n sân şi nu faci nimic? îi şopti Datadin. Fă rost de nişte bani.

Hori răspunse cu glas întretăiat:

— Sunt şi aşa înglodat în datorii până-n gât. Cine o să-mi mai dea alt împrumut? Scapă-mă de năpasta asta, *maharadj*! Am să-ţi plătesc cu viaţa mea până la o *arma*. Dacă n-o să mai fiu eu, rămâne Gobar să se îngrijească de datoriile mele.

Se sfătuiră unii cu alţii; şoaptele treceau din gură în gură. Cu cât ar fi oare mulţumit poliţaiul? Datadin gândea că cincizeci de rupii ar fi de ajuns. Jhenguri Singh socotea că o sută. Hori, nerăbdător să înlăture ruşinea ameninţătoare, nu mai ţinea socoteală – ce mi-e cincizeci, ce mi-e o sută! Pentru un mort totuna e dacă-i ars cu un *maund* de lemne, sau cu zece.

Nedreptatea care i se făcea lui Hori era însă prea mare, îşi dădea cu părerea Petşuari, perceptorul. Hori nu săvârşise un omor sau cine ştie ce altă nelegiuire. După cum credea el, douăzeci de rupii erau mai mult decât îndestulătoare pentru a înlătura o cercetare la faţa locului.

— Noi ne spălăm pe mâini, spuseră ceilalţi fruntaşi ai satului. N-ai decât să te descurci singur, cum te-o tăia capul. N-avem niciun chef să-l vedem pe poliţai că se zburleşte la noi.

Hori îşi puse capul la picioarele lui Petşuari.

— Scapă-mă de năpasta asta! se rugă el. Am să-mi amintesc de bunătatea dumitale până la sfârşitul zilelor mele!

Ridicându-şi glasul stentoric la volumul maxim, inspectorul strige:

— *Ohe, ohe*! cine mi-arată casa lui Hiira? Trebuie să procedez la percheziţie.

Petşuari ieşi înainte şi-i şopti la ureche:

— Socoteşte înălţimea-voastră că trebuie să cerceteze neapărat casa? Fratele lui Hiira are obraz, o să se simtă…

Inspectorul îl luă pe Petşuari deoparte.

— Stă bine acest Hori?

— E sărac lipit pământului, domnule. N-are nici după ce bea apă.

— Oare?!

— Da, domnule. Ăsta-i adevărul.

— Nu poate face rost nici măcar de cincizeci?

— Nici pomeneală, domnule. Zece rupii fac la el cât o mie. Şi astea numai dacă i le dă un cămătar. Cât despre cincizeci, n-ar fi în stare să le plătească nici în cincizeci de vieţi.

Inspectorul rămase o clipă pe gânduri.

— Atunci n-are rost să ne mai pierdem timpul de pomană. Ce să mai storc şi eu un om aşa de prăpădit!

Petşuari îşi dădu seama că prin pledoaria lui pentru Hori îşi tăiase singur craca de sub picioare.

— Totuşi, nu-l lăsaţi să scape aşa de uşor, domnule, spuse el. Gândiţi-vă şi la sărmanii de noi. Doar trebuie să trăim cu toţii.

— Cum îndrăzneşti să spui aşa ceva în faţa mea?! Nu uita că eşti agent fiscal în circumscripţia asta!

— E adevărat, domnule, dar şi un agent fiscal trebuie să trăiască. Numai la un asemenea prilej mai punem şi noi mâna pe-un ban. Altminterea cine are grijă de un biet perceptor!

— Ei bine, spune-i să scoată treizeci de rupii. Dă-mi

mie douăzeci şi păstrează restul.

— Înălţimea-voastră să aibă bunătatea să nu uite că mai sunt patru căpetenii din sat care trebuie de asemenea puşi la socoteală.

— Bine, bine, fă juma, juma. Dar grăbeşte-te. Şi aşa am întârziat prea mult.

Petşuari se sfătui la repezeală cu Jhenguri, şi Jhenguri îi făcu semn lui Hori să vină după el. Îl duse acasă şi-i numără treizeci de rupii.

— Îţi dau banii pe încredere, fiindcă eşti un om cinstit, spuse el punând rupiile în mâna lui Hori. Nu uita totuşi să te întorci şi să iscăleşti poliţa pentru împrumutul pe care l-ai făcut.

Nespus de bucuros, Hori legă banii într-un colţ al şalului şi o luă la goană înapoi. Mai înainte ca banii să treacă în celelalte mâini, Dhania se ivi pe neaşteptate şi-l trase de şal. Rupiile se rostogoliră pe pământ, clinchetind.

— Unde duci banii ăştia? îl întrebă ea, aprinzându-se deodată de mânie. Dacă ţi-e milă de tine, dă-i înapoi numaidecât! Ăsta e deci preţul cu care vrei să-ţi aperi cinstea ta?! Crezi că un om sărac lipit pământului, căruia i s-a luat şi cenuşa din vatră, mai are vreo cinste? Întâi pierzi vaca şi acu, colac peste pupăză, tot tu plăteşti oalele sparte!? Nu, zău, ce om vrednic de cinste mai eşti!

Hori se simţea sfredelit de cuvintele ei. Mulţimea fu cuprinsă de un fior. Fruntaşii satului îşi lăsară capetele în jos, ruşinaţi, iar inspectorul se simţi nespus de mic. În viaţa lui nu fusese umilit până într-atât.

— Mi se pare că femeia aceasta îndrăcită a otrăvit vaca, să-l bage la apă pe Hiira, spuse el, căutând astfel să iasă cu obraz curat din încurcătură.

— Ce face? strigă Dhania, pocnind din degete. Să-mi otrăvesc vaca *mea*! Dacă la asta a dus cercetarea dumitale, atunci ia-mă şi du-mă la închisoare. M-am dumirit ce cap ai şi ce dreptate ştii să faci!

Hori îşi dădea seama că femeia întrecuse măsura. Ochii îi ardeau şi tocmai voia s-o înşface, când Gobar păşi între ei.

— Opreşte-te, tată, îi spuse el mânios. Nu pot să ridic mâna asupra tatălui meu, dar am să mă spânzur în faţa ochilor dumitale dacă te atingi de mama.

— Lasă-l, Gobar! Lasă-l să-şi facă de cap! strigă Dhania cu îndrăzneală. Crede că-i e cinstea pătată fiindcă vor să cerceteze casa lui frate-su, da' nu-i e ruşine să-şi bată nevasta în faţa întregului sat. Aşa se poartă un om vrednic de cinste?

Între timp, unul dintre fruntaşii satului adunase rupiile şi făcea aprins semne inspectorului să se îndepărteze. Dhania îl văzu.

— Dă banii înapoi celui de la care i-ai luat, strigă ea din nou. Eu n-am nimic de-a face cu un asemenea împrumut. Dacă vrei să-i dai cuiva, pune-l pe acela să dea seama de împrumut. Eu n-am să plătesc un ban chiar dacă am să fiu târâtă la judecată!

Căpeteniilor satului şi inspectorului le venea să intre în pământ de ruşine. Ca să scape cu faţa curată se îndepărtară repede spre casa lui Hiira.

În timp ce se îndreptau într-acolo, inspectorul le spuse fruntaşilor care îl însoţeau că femeia era într-adevăr tare isteaţă.

— Isteaţă ziceţi? se împotrivi Petşuari. Ar merita să fie împuşcată. V-a pus beţe în roate, le spuse el, rânjind, fruntaşilor. Aţi pierdut fiecare câte patru rupii şi înălţimea-sa a rămas fără cincisprezece rupii.

Nu pierd eu banii. Dacă nu-i dă el, o să-i dea căpeteniile satului. Cincizeci în loc de cincisprezece. Mai bine aranjaţi lucrurile numaidecât.

— Ce-i drept, înălţimea-voastră ştie să glumească! râse Petşuari.

— Oamenii mari ştiu totdeauna să glumească. E o

plăcere să stai de vorbă cu ei, adăugă Datadin.

— Lăsaţi linguşeala, le curmă vorba cu asprime inspectorul. Vreau cele cincizeci de rupii ale mele. Cincizeci în cap. Dacă o scăldaţi, am să fac percheziţie în casele a patru dintre voi. Aşa se prea poate să iasă o treabă. Să fie nevoiţi să scoată bani şi Hiira, şi Hori. *Trebuie* neapărat să anchetez cazul.

Căpeteniile satului încă se mai amăgeau că inspectorul glumeşte cu ei.

Jhenguri îi făcu cu ochiul lui Petşuari.

— Scoate cincizeci de rupii, domnule perceptor! rânji el.

Nokhey Ram îl sprijini pe Jhenguri:

— Fireşte, aici taie şi spânzură Petşuari. E o cinste pentru el să mulţumească pe înălţimea-voastră.

Ajunseră la armanul lui Nokhey Ram. Inspectorul se aşează pe o lăvicioară şi întrebă:

— Ei, ce-aţi hotărât? Daţi banii, sau fac percheziţie?

— Dar, domnule… cârti Datadin.

— Niciun dar. N-<am vreme de taifas.

— Domnule, cuteză să crâcnească Jhenguri Singh, e cu totul şi cu totul…

Inspectorul i-o reteză:

— Vă dau cincisprezece minute. Dacă nu plătiţi în timpul acesta, vă fac percheziţie în case. Aţi auzit de inspectorul Ganda Singh? Pe cine a pus el ochii nu mai scapă cu una, cu două.

Petşuari L-ai spuse cu aprindere:

— Da aşa ceva e nemaipomenit! Unul a săvârşit o nelegiuire şi tragem noi ponoasele în locul lui!

— Lucrez în poliţie de douăzeci şi cinci de ani. Nu ştiţi asta?

— N-am mai văzut niciodată atâta samavolnicie!

— Atunci nu ştiţi ce înseamnă samavolnicia! Vreţi s-o

încercaţi pe pielea voastră? E o joacă pentru mine să vă trimit la puşcărie pentru cinci ani. Să nu vă închipuiţi că n-am s-o fac!

Cei patru intrară în ţurlă şi începură să se sfătuiască în ce fel să iasă din dandanaua aceea.

Ce s-a întâmplat mai departe poate ghici oricine. Curând după aceea inspectorul era numai zâmbet, iar feţele celor patru se împietriseră.

Când inspectorul plecă pe calul lui, alergară după el, petrecându-l, până ce calul dispăru în zare. Apoi făcură cale întoarsă mohorâţi, ca şi când ar fi venit de la înmormântarea unei rude apropiate.

Datadin spuse:

— Dacă n-o să-l ajungă blestemul meu, să nu-mi spuneţi pe nume!

Nokhey Ram adăugă:

— Un om atât de mârşav n-ajunge bine niciodată.

Petşuari prezise:

— Banii murdari nu ţin de cald – de haram vin, de haram se duc.

Iar Jhenguri Singh începu să se îndoiască de dreptatea lui dumnezeu: de ce oare nu-i pedepseşte pe răufăcători?

Nostim ar fi fost ca un aparat fotografic să-i fi prins în obiectiv pe toţi aceşti domni: ar fi ieşit un studiu de caractere nespus de izbutit!

capitolul X

Zilele treceau, şi Hiira nu dădea niciun semn de viaţă. Hori cercetă în dreapta şi-n stânga cum îl tăie capul şi, până la urmă, pierzând orice nădejde, o lăsă baltă. Trebuia să muncească pământul. «Ba acum trebuia să-l muncească şi pe al lui Hiira. Cum să pridideascâ un singur om atâtea treburi deodată? Mai mult decât pentru pământul lui se frământa acum pentru al lui Hiira. Acum,

că rămăsese singură, Punia era şi mai arţăgoasă decât înainte. Cât fusese Hiira în preajma ei, se mai stăpânea, dar acum, când el se făcuse nevăzut, zvârlise cât colo orice urmă de înfrânare, şi Hori se chinuia cumplit să-i intre în voie. Văzându-i bunătatea inimii, căuta să stoarcă de la el tot ce putea. Hori şi Hiira erau amândoi dijmaşi, aveau aceeaşi învoială şi, fireşte, se luau la întrecere în munca pământului, care pe care. Punia era însă femeie, şi lui Hori nu-i stătea bine să tragă spuza pe turta lui fiindcă ea era neajutorată. Din fericire, vechilul nu stăruia pentru plata grabnică a rămăşiţei din dijmă. Punia scăpa de el, dându-i bacşişuri. Trebuie spus totuşi, spre cinstea lui Hori, că avea de gând să facă un nou împrumut ca să-i plătească dijma.

Veniseră ploile. La însămânţarea orezului muncile erau în toi – se simţea o nevoie arzătoare de mână de lucru. Hori n-avea vreme să-şi semene orezul lui. Nu era să lase pârloagă pământul Puniei. Cum ar fi putut s-o facă? N-o luase sub aripa lui? Dacă ea ar fi ajuns la ananghie, gura lumii ar fi început îndată să clevetească. Lăsându-şi baltă pământul, muncea până noaptea târziu pe ogoarele ei, aşa că până la sfârşit el seceră mai nimic, în vreme ce hambarul ei gemea de grâne.

După întâmplarea din ziua aceea, traiul Dhaniei cu Hori se înrăutăţise. Gobar de asemeni îl ocolea pe tatăl lui. Părea că mama şi fiul hotărâseră împreună să nu mai aibă de-a face cu bătrânul. Hori ajunsese acum străin în casa lui. Parcă era un om cu picioarele în două luntri. Sătenii îl priveau chiondorâş. Pe de altă parte, Dhania se ridicase nu numai în ochii femeilor, dar şi în aceia ai bărbaţilor din sat. Luni întregi au tot istorisit oamenii din satele vecine întâmplarea cu poliţaiul, până ce faptul păru aproape o minune. „A, vorbeşti de Dhania? ziceau ei. Da, cică aşa ar chema-o. O ocroteşte zeiţa Bhavani[49]. Ai auzit ce s-a

49 Una dintre denumirile zeiţei Kali în mitologia indiană, zeiţa

întâmplat? Abia apucase poliţaiul să-l pună pe bărbatul ei în fiare, că ea a şi cerut ajutor de la zeiţa Bhavani, şi zeiţa i-a auzit ruga şi i-a dăruit atâta putere, încât dintr-o smucitură a scos fiarele de la mâinile bărbatului. L-a dat grămadă pe poliţai, i-a smuls mustaţa şi a încălecat pe pieptul lui. Abia după multe rugăminţi l-a lăsat să plece”.

Oamenii se îmbulzeau mereu la uşa ei. În vremea aceea frigurile începuseră să bântuie şi prin satul lor. Hori le căzu pradă. Ani de zile fusese sănătos tun şi acum boala, care îl crestase pe răbojul ei de multă vreme, se răfuia crunt cu el. Zăcu la pat o lună încheiată. Frigurile îl lăsară firav, vlăguit, dar totodată îmblânziră inima Dhaniei. Cum să-i mai poarte pică omului ei, când boala îl adusese în pragul morţii? Pe un duşman să-l fi văzut într-o asemenea stare şi tot i s-ar fi înmuiat inima, darmite pe Hori? La urma urmei, era bărbatul ei.

Într-o zi, când vorbeau despre cele întâmplate, Dhania îi spuse:

— Cum ai putut să-ţi ieşi aşa din fire? Eu, oricât m-aş mânia, n-aş putea să-mi pierd până-ntr-atât cumpătul.

— Să uităm ce-a fost, o rugă Hori stânjenit. Nu eram în toate minţile. Îţi închipui cât m-am căit mai târziu.

— Şi dacă m-aş fi zvârlit pe gârlă din deznădejde?

— Crezi că aş mai fi putut trăi, ca să-mi plâng pierderea? Mi-ar fi ars şi leşul meu pe acelaşi rug.

— Taci, nu mai spune asemenea blestemăţii.

— Vaca a murit şi m-a lăsat într-o mare încurcătură. Vorbesc de Punia. Nu ştiu ce să fac cu ea.

— Mare pacoste să răspunzi de tot neamul. Dacă nu merge ceva cum trebuie, tu tragi ponoasele, toată ruşinea cade pe capul tău!

Venise luna ianuarie. Se statorniciseră ploile timpurii de iarnă. Hori mâncase şi acum se odihnea într-o colibă pe locul cu mazăre al Puniei. Noaptea era friguroasă, iar

---

sîngeroasă a răzbunării.

burniţa rară, care nu mai contenea, părea să-i sporească liniştea fioroasă. Era întuneric. Atât de întuneric, încât trebuia să te încordezi ca să vezi chiar întunecimea. Hori încercă să uite de frig şi să adoarmă. Frigul se strecura însă pe dedesubt, prin velinţa destrămată, prin cerga zdrenţuită şi prin acoperişul umed de paie. Somnul nu cuteza să se apropie de el, alungind atâtea rânduri de vrăjmaşi strânşi împotriva lui. N-avea un dram de tutun, nici măcar să-şi mai treacă de urât. Adusese câteva turte de balegă dar, în frig, spuza lor se stinsese repede. Se ghemuise, cu genunchii la gură, cu mâinile între picioare, cu capul sub cergă, încercând să se culcuşească în căldura trupului său. Cerga asta o avea de vreo cinci ani. Ce-i mai bătuse capul Dhania s-o facă, când Kabuliwala venise să vândă cârpe! Ce tărăboi stârnise şi atunci! Velinţa pe care şedea era mult mai veche; la drept vorbind, era chiar mai bătrână decât el. În copilărie o împărţea cu tatăl lui; în tinereţe petrecuse sub ea multe nopţi de iarnă cu micul Gobar în braţe. Iacătă că acum îi ţinea de urât şi la bătrâneţe. Nu mai era însă de mare folos. Rămăsese velinţă doar cu numele, ca şi măselele găunoase ale unui bătrân, cu care acesta nu mai poate mesteca. Nu-şi amintea o zi din viaţa lui în care, după ce-şi plătise dijma şi dobânzile împrumuturilor, să-i mai rămână şi lui ceva bani, vrednici de acest nume. Acum intrase în altă dandana. Dacă nu băga bine de seamă, lumea ar fi putut să creadă că o prăda pe Punia, că dădea iama în grânele ei. În loc să-şi dobândească mulţumire, şi-ar fi pătat numele pe totdeauna. Bhola îl tot pisa să-i găsească o nevastă. Iar Sobha dăduse să se înţeleagă că Punia nu era prea mulţumită de felul în care vedea de treburile ei. Oricum ar fi fost, chiar dacă se zbătea în dreapta şi în stânga, cu zâmbetul pe buze sau posomorât, adevărul este că n-avea încotro, trebuia să poarte răspunderea. Şi, colac peste pupăză, intrase vrajba între el şi Dhania.

Din fericire, toate acestea rămăseseră acum în urmă.

Noaptea trecută, vorbele pornite din inimă, pe care le schimbase cu Dhania, fuseseră binecuvântate, ca hrana pentru flămând. Simţămintele ei, izvorâte de-a dreptul din suflet, îl copleşiseră. Ar fi vrut să-şi pună capul la picioarele ei şi să spună: „Îmi pare rău că te-am bătut, Dhania. Acu stau să mă baţi şi tu pe mine”.

Deodată i se păru că aude un clinchet stins de brăţări. Trase cu urechea. Cine să fie? Cine, decât fata perceptorului sau nevasta lui Pandit Nokhey Ram! Or fi venit să fure mazăre. Nu poate pricepe de ce sunt aşa de necinstiţi oamenii aceştia! Trăiesc bine, au grămezi de bani îngropaţi în pivniţe, iau sfănţuială de la unul şi de la altul, scornesc tot felul de pricini împotriva unuia sau a altuia şi totuşi se înjosesc până acolo încât aruncă priviri lacome spre mazărea altcuiva. Şi ceea ce-i mai ruşinos e că oamenii ăştia nu vin ei înşişi, ei îşi trimit femeile din casă să fure. Să-i vezi cum s-ar simţi de atinşi în mândria lor dacă le-ar prinde asupra faptului! Dar nu, cum ar putea fi el răutăcios cu o femeie? N-au decât să fure până n-or mai putea. „Vedeţi-vă de treabă, domniţelor, vedeţi-vă de treabă! Eu închid ochii, nu văd ce faceţi. Luaţi cât puteţi şi plecaţi”.

— Eşti treaz? se auzi un glas afară.

Era Dhania.

— Cum pot să dorm pe frigul ăsta?! răspunse Hori. Ce te aduce încoace aşa de târziu? S-a întâmplat ceva? De ce nu l-ai trimis pe Gobar?

Dhania se aşeză pe paiele umede.

— Gobar ne-a terfelit numele, răspunse ea. De ce mi-a fost frică n-am scăpat.

— Ce s-a întâmplat? S-a certat cu cineva?

— Mai bine întreab-o pe vrăjitoarea aia.

— Ce vrăjitoare? Te-ai zărghit la cap? Ce tot vorbeşti anapoda?

— Întreab-o pe Giunia. Pe care alta?

— Giunia a venit la noi?

— Unde să se ducă în altă parte? E grea, în cinci luni, Gobar a fugit.

Hori îl văzuse de multe ori pe Gobar că tot pleca spre satul lui Bhola şi lucrul acesta îi cam trezise bănuieli. Nu-şi închipuise însă niciodată că Gobar avea să cadă într-un păcat aşa de mare. Tinerii-s fluşturatici, îşi spusese el, umblă haihui o vreme şi apoi se potolesc. Hori alungase gândul acesta, ca pe ceva neînsemnat. Auzise tunând în cer şi clătinase din mână, zâmbind, fără a-şi da seama că tunetul era prevestirea unei furtuni care avea să-i înnegureze viaţa. Putuse oare băieţandrul acela pe care-l socotea încă un copil să facă o asemenea ispravă? Hori nu era, totuşi, supărat că avea să fie chemat să dea socoteală în faţa satului, că avea să îndure osânda panciaiat [50]-ilor; nu se întreba dacă o s-o poată ţine pe Giunia în casa lui. Era supărat fiindcă nu ştia ce se întâmplase cu Gobar. Se temea ca nu cumva mândrul dar nepriceputul băiat, copleşit de deznădejde, să-şi facă cu mâna lui vreun rău.

— Giunia nu ştie unde e? întrebă el plin de nelinişte. Ei trebuie să-i fi spus.

— Ai tărâţe-n cap? răspunse Dhania aprinsă. Unde poate să fie, de vreme ce drăguţa lui e ¡aici? Trebuie că s-a ascuns pe undeva, pe aproape. Nu-i un prunc în scutece. N-o să se rătăcească. Mi-e şi frică de negricioasa asta. Nu rămâne ea o clipă în casa mea. Au pus la cale păcatul ăsta în ziua când Gobar s-a dus la ei în sat să ia vaca. N-am fi ştiut nimic dacă Giunia n-ar fi rămas grea. Mi-am cam dat eu seama ce s-a întâmplat când a început să se vază. L-a rugat pe Gobar s-o ducă undeva, dar el a tot tărăgănat. Astăzi a văzut-o deznădăjduită şi i-a spus să vină să stea la noi. Pe drum el a şters-o binişor. Ea a început să-l strige în toate părţile. Când s-a înnoptat şi a văzut că el nu se mai întoarce, a venit la noi. De atunci stă pe prag şi plânge. Nu

50 Panciaiat — membru în consiliul celor mai bătrîni.

vrea să se clintească de acolo. Dimineaţa o să înceapă pălăvrăgeala în sat. Un lucru trebuie să-ţi intre bine în cap: la noi n-are să stea. Dacă te amesteci în treaba asta, unul din noi nu mai are ce căta în casă!

— N-ar fi trebuit s-o laşi să intre.

— Am făcut tot ce-am putut, dar nu vrea să se urnească din loc.

— Vino. Stăm noi amândoi de vorbă acu! Să plece de unde-a venit!

— Ai văzut, drăguţul de Bhola?! A ştiut ce se petrece şi n-a zis nici pâs!

— Nu cred c-a ştiut prea bine ce era între ei.

— Cum să nu ştie? Nu vedea că Gobar vine mereu pe la ei?

Se îndreptară spre casă. Trecuse de miezul nopţii. Pretutindeni domnea liniştea.

Deodată Dhania îl apucă pe Hori de braţ.

— Nu cumva să faci tărăboi. S-ar strânge tot satu.

— Am s-o alung şi din sat! scrâşni Hori. Mai devreme sau mai târziu şi aşa o să se afle. De ce n-am da totupe faţă chiar acu?

Dhania îl ţinea de braţ.

— Dacă te atingi de ea o să înceapă să ţipe.

— N-are decât!

— Da, când te gândeşti, unde să se ducă? E întuneric beznă.

— Unde-o vedea cu ochii. Ce ne pasă nouă?

— Nu-i bine s-o goneşti în toiul nopţii. E însărcinată şi poate să i se întâmple ceva.

— Da ce ne priveşte pe noi dacă i se întâmplă ceva? De ce să-mi păteze numele? O să-l alung şi pe Gobar.

Pe neaşteptate, Dhania îşi aruncă braţele de gâtul lui Hori şi-l rugă:

— Făgăduieşte-mi că n-ai s-o baţi. A ispăşit şi aşa

destul. Ce vrei, n-a avut noroc, a dat năpasta peste ea!

Ochii lui Hori se umeziră. Duioşia de mamă a Dhaniei lumina ca o stea, alungându-i gândurile negre. În inima lui, care îmbătrânea, învie încă o dată chipul acelei fete duioase pe care o adusese acasă ca mireasă cu douăzeci şi cinci de ani mai înainte.

Se uitară spre uşă. Giunia şedea cu capul pe genunchi în lumina firavă a opaiţului. Cufundată în întuneric, căuta oare bucuria aceea care îşi arătase o clipă faţa amăgitoare, ca apoi să lunece înapoi în beznă pentru totdeauna? Viitorul se căsca acum înaintea ei ca un balaur ce sta la pândă ca s-o înghită.

Se ridică tremurând de spaimă şi căzu la picioarele lui Hori:

— *Dada*, n-am alt adăpost în afară de casa dumneavoastră, hohoti ea. Nu mă alungaţi.

Hori se aplecă spre ea şi o mângâie pe umăr.

— Nu te teme, fata mea, spuse el. Asta-i casa ta. Eşti fiica mea tot atât pe cât eşti şi a lui Bhola.

Ea îi cuprinse piciorul.

— Nu mai am pe nimeni în lumea asta. Dă-mi adăpost. Tata şi fraţii mei n-au să-mi cruţe viaţa.

Dhania nu mai putu să-şi stăpânească tulburarea:

— Rămâi în casa noastră. Cât despre tatăl şi fraţii tăi, o să stăm noi de vorbă cu ei când or să vină încoace.

Aceste cuvinte erau un balsam alinător pentru inima zbuciumată a fetei. Îl lăsă pe Hori şi căzu la picioarele Dhaniei. Dhania o ridică şi o strânse fierbinte la piept, ca o pasăre care-şi strânge puii sub aripi.

Hori îi făcu semn nevestei să-i dea Giuniei ceva de mâncare, apoi se întoarse şi întrebă:

— Nu ştii unde e Gobar?

— Nu. Nu ştiu nimic, răspunse fata suspinând. Eu v-am pricinuit… şi izbucni într-un hohot de plâns.

Hori nu-şi putea ascunde îngrijorarea.

— Când l-ai văzut ultima oară părea supărat? întrebă el.

— Nu. Da' nu ştiu ce se petrecea în capul lui.

— Crezi că o fi încă în sat?

— Cred că a plecat, se tângui ea.

— Şi eu cred la fel. Ce netot! Doar nu suntem duşmanii lui. S-a întâmplat, s-a întâmplat. Trebuie să iei lucrurile aşa cum sunt. Fuga lui ne amărăşte pe toţi.

— Becisnic ce e! spuse Dhania ducând-o pe Giunia în casă. Ar fi trebuit să stea lângă tine. Dacă vine, n-are decât să rămână afară.

Hori se întoarse în colibă, frământându-se cu gândul la Gobar. Neliniştea fremăta în inima lui aşa cum o pasăre îşi fâlfâie aripile în nemărginirea cerului.

CAPITOLUL XI

Luni întregi nu s-a şters din amintirea oamenilor această întâmplare neobişnuită. Cei doi fraţi ai Giuniei, înarmaţi cu bâte, l-au căutat pe Gobar peste tot prin împrejurimi. Bhola jurase că nu va mai pune piciorul în satul lui Hori – să nu-l mai vadă în ochi! Nu mai stătuse de vorbă cu Hori în legătură cu însurătoarea lui şi-i ceruse să-i numere de îndată banii pentru vacă. Spusese că dacă Hori o să umble cu vicleşuguri îl dă în judecată şi-i scoate casa în vânzare. Sătenii începuseră să-l ocolească pe Hori; niciunul nu mai stătea să fumeze un *celum* împreună cu el sau să bea apă din mâna lui. Ba, mai mult, umbla vorba ca Hori să nu mai fie lăsat să ia apă din puţurile satului. Doar firea aprinsă a Dhaniei stăvilea încă luarea unei măsuri atât de aspre. Cea mai nefericită dintre toţi era Giunia, pricina ascunsă a acestui zbucium. Fuga lui Gobar îi adâncea nenorocirea. Stătea toată ziua închisă în casă şi, atunci când făcea un pas afară, o întâmpina o ooară atât de cumplită, încât faţa ei zvâcnea de ruşine. Se îndeletnicea

cu treburile casnice, tremurând ca nu cumva Dhania să fie nemulţumită de ceva. Ar fi vrut să gătească, dar se temea că ai casei n-au să se atingă de mâncarea făcută de mâna ei. Când nu avea ce face, plângea.

Într-o zi Dhania se întorcea de la bazarul din sat, când deodată îl zări venind în întâmpinarea ei pe Pandit Datadin. Îşi lăsă capul în piept vrând să se strecoare pe lângă el.

Datadin nu era însă omul căruia să-i scape un prilej ca acela.

— Vreo veste de la Gobar? o întrebă el veninos. Ce ruşine pentru voi! V-a făcut numele de râs.

Dhania părea să creadă adesea despre Gobar acelaşi lucru.

— *Dada*, când un om e urmărit de năpastă, îşi pierde judecata, zise ea amărâtă. Ce-aş putea să spun mai mult?

— Rău ai făcut că ai primit-o în casă pe ticăloasa aceea, stărui Datadin. Dacă o muscă a căzut într-o sticlă cu lapte, nu arunci laptele cu muscă cu tot. Scoţi musca şi păstrezi laptele. Aţi ţinut-o în casă şi v-aţi făcut cu toţii de râsul lumii. Dacă nu i-aţi fi dat adăpost, n-ar fi ajuns lucrurile până aici. Nu spun că un flăcău nu-şi face de cap din când în când. Dar asta-i altceva. Până nu împărţiţi orez obştei şi nu daţi un ospăţ în cinstea brahminilor, n-o să vă puteţi păstra *dharma*. Despre Hori ştiu că n-are minte. Pe tine te socoteam însă cu mai multă judecată.

Matadin, fiul lui Datadin, era încurcat pe ascuns cu o femeie dintr-o castă de rând. Îşi dădea însă cu unsoare de santal pe frunte, spunea pe dinafară cânturi din cărţile sfinte, oficia ritualurile, păzea cu grijă canoanele religioase şi făcea băi în Gange, spălându-se de păcate. De aceea *dharma* lui rămăsese neîntinată. Dhania ştia că Giunia era răspunzătoare pentru zbuciumul ei. Dar totodată îşi dădea seama că lumea judeca pe bogat şi pe sărac după legi morale deosebite.

— Nu sunt gata să jertfesc viaţa unei tinere fete pe altarul cinstei închipuite, răspunse ea. Ştiu bine că Giunia nu e nevasta legiuită a fiului meu. Au stat totuşi mână în mână. Cum pot s-o alung din casa mea? Când bogatu face vreun rău, nimeni nu-şi bate capul cu el, nimeni nu-l osândeşte. Când săracu' săvârşeşte acelaşi rău, toţi sunt cu ochii pe el. Bogatu poate spune că cinstea e mai de seamă decât nimicirea unei vieţi. N-am nevoie de cinstea asta!

Datadin avea pielea prea groasă pentru a înţelege asemenea cuvinte izvorâte din inimă. Bârfeala făcea parte din viaţa lui. El nu săvârşise niciodată un furt pentru care să-l pască pedeapsa. Lua însă parte la pradă pe căi ocolite, fără remuşcare. Se bătea în piept, căinându-se că-i sărac lipit pământului şi strigând că se aruncă în fântână atunci când vechilul *zamindar*-ului venea să strângă datoriile. Totuşi, avea de unde să dea bani cu împrumut. Făcea treburi bune ca peţitor, căpătând daruri şi câştigându-şi mulţumirea ambelor părţi. Era vraci de ţară şi potrivea îngrijirea bolnavilor după gustul lor, dându-le droguri plăsmuite sau leacuri băbeşti. Nimeni nu avea încredere în el. Totuşi era aşa de mieros la limbă, încât oamenii îi cădeau mereu în nadă.

— Ai dreptate, Dhania, încuviinţă el clătinând din cap cu înţelepciune. Dar niciodată nu e bine să stârneşti gura lumii.

Hori avusese un schimb de vorbe asemănător cu Petşuari, perceptorul. Cunoscut pentru evlavia lui, Petşuari îndeplinea ritualurile cuvenite de fiecare dată când era lună plină. Îşi făcea o fală din a chema bolnavii şi a le împărţi fără bani chinina dată de autorităţi în timpul epidemiilor de malarie. Dădea o mână de ajutor pentru potolirea certurilor dintre ţărani, mai înainte de a se amesteca poliţia, şi cu prilejul nunţilor împrumuta rudelor miresei pataşca lui, covoraşe şi alte lucruri.

Asta nu însemna însă că nu era un chilipirgiu. Pământul lui îl arau şi-l udau oamenii scoşi la corvezi. Meşter în asmuţirea zâzaniilor între săteni, lua bacşişuri şi de la unii, şi de la alţii. Dădea de asemeni mici împrumuturi ţăranilor şi, cu timpul, făcuse o avere frumuşică. În fiecare an storcea grâne de la ţărani, pe care le trimitea ca din partea lui poliţiştilor şi judecătorilor districtului. Trăia în belşug sub ocrotirea mai-marilor districtului. Toţi se temeau de el, fiind bine cunoscut ca un om cârcotaş şi cusurgiu. Nu era însă nerecunoscător: îi strângea în chingi pe ţărani, dar îi mai şi ajuta uneori.

— De ce ţi-ai adus pe cap pacostea aceea? îl întrebă el pe Hori.

Acesta îl privi pieziş.

— Ce vrei să spui?

— Ţi-ai pierdut şi tu minţile ca Dhania? Iuţi pasul ca să se ţină după Hori. De ce n-o trimiţi pe Giunia înapoi la taică-su? Dumnezeu ştie al cui o fi pruncul din pântecul ei. La fetele tale nu te gândeşti? Cine ţi le mai peţeşte acum?

Hori era sătul de atâtea sfaturi prieteneşti, necerute şi făţarnice.

— M-am gândit şi eu la treaba asta, răspunse el, iritat. Da’ ce să fac? Vrea Bhola s-o ia înapoi? S-o trimit la moarte când ştiu că băieţii lui îi aţin calea? Netrebnicu de fiu-meu a lăsat-o singură în restrişte. Dacă am s-o părăsesc şi eu, de deznădejde şi-ar putea face seama. Pe mine ar cădea atunci toată ocara. Dacă ai putea să vorbeşti cu Bhola s-o ia înapoi, mi-ai face un mare bine. Cât despre măritişul fetelor, cum o vrea dumnezeu. El o să-mi arate calea. Până acu, în obştea noastră n-a rămas nicio fată nemăritată.

Hori era cunoscut ca un om paşnic, şi nimeni nu-i voia răul. Cum putea însă lumea să treacă cu vederea o asemenea înfruntare? Ce încăpăţânat, smintitul! Nu voia cu niciun chip s-o ia pe calea cea dreaptă. Ei bine, dacă nu

ţine seama de obşte, nici obştea n-o să-l lase în pace!

Păzitorii legilor ţinură sfat de război chiar în noaptea aceea.

Datadin spuse următoarele:

— În lume colcăie păcatul, dar eu nu vreau să mă gândesc la asta, n-am obiceiul să fac rău nimănui. Zgripţuroaica asta de Dhania m. a înfruntat însă fără nicio pricină. Hori s-a căpătuit cu banii sfeterisiţi de la fraţii lui şi asta a scos-o din minţi. Cum văd că s-au procopsit cât de cât, prăpădiţii ăştia o iau razna! Bine zic cărţile noastre sfinte: fii înţelept, strânge-i bine în chingi pe bicisnicii de ţărani.

Petşuari trase un fum prelung din *celum*.

— Asta-i beleaua lor: cum au câţiva bani în buzunar, cum încep să şi-o ia în cap. Deunăzi, mojicia lui Hori m-a lăsat fără grai. Ia gândiţi-vă ce-o să se aleagă de sat dacă îngăduim să bântuie nestăvilit un asemenea rău? Celelalte văduve din sat n-or să urmeze oare pilda Giuniei? Astăzi pătimeşte Bhola, mâine ai putea să pătimeşti tu sau chiar eu. Nu uitaţi că la temelia obştei stă frica. Cum n-o să mai fie frica de nimic, cum or să-şi facă toţi de cap.

Thakur Jhenguri Singh se însurase de trei ori până atunci. Cea dintâi nevastă îi murise, lăsându-i cinci copii, când el avea patruzeci şi cinci de ani. Luase altă nevastă; aceasta se dovedise stearpă, şi el se însurase a treia oară. Acum avea cincizeci de ani şi ţinea în casă două neveste. Umblau însă tot felul de vorbe pe socoteala lor. Oamenii se temeau de el şi nu cutezau să-i aducă la cunoştinţă asemenea zavistii. E adevărat că nici nu se ivise prilejul pentru asta; la adăpostul bărbatului, ca sub o perdea groasă de fum, nevestele puteau să-şi facă de cap nepedepsite. *Thakur*, totuşi, era încredinţat că-şi struneşte nevestele cu o mână de fier. Ba mai mult: făcuse în aşa fel încât nimeni să nu le vadă la faţă. Ce se întâmpla însă în spatele lui… ei, asta era altă poveste.

— Giuniei ar trebui să i se taie capul! grăi el cu asprime. Încumetându-se să-i dea adăpost, Hori a otrăvit izvoarele curate ale obştei. Satul nostru e pângărit dacă el mai rămâne aici. Trebuie să-i dăm de veste despre asta şi *Rai* Saiiib-ului. Să-i spunem că dacă mai bântuie în sat vântul ăsta rău, cinstea nici unuia dintre noi nu mai e pusă la adăpost.

Pandit Nokhey Ram, vechilul *Rai* Sahib-ului, era un brahmin dintr-o castă înaltă. Bunicul lui fusese în *divan* [51]-vi1 unui stat. Se pustnicise însă, ajungând *sadhu*. Tatăl lui îşi închinase de asemeni o parte din viaţă proslăvirii lui dumnezeu. Nokhey Ram avea în el o înclinare religioasă, moştenită pesemne de la tatăl lui. Îndată ce se lumina de ziuă, se aşeza la rugăciuni, care ţineau câteva ceasuri. În clipa când se ridica însă din cugetare, mintea lui se cufunda în mlaşti/mă îndeletnicirilor lumeşti.

Socotea jignitoare pentru cinstea lui propunerea lui Jhenguri Singh de a se încredinţa întreaga tevatură *Rai* Sahibului.

— Nu e nevoie să-i spuneţi *Rai Sahib*-ului, se împotrivi el, privind împrejur poruncitor, cu ochii lui ca două crăpături înguste, pierdute în adâncimile obrajilor puhavi. O să stau eu de vorbă cu omul ăsta. Ar trebui să i se dea o gloabă de o sută de rupii. Atunci o să-şi ia singur tălpăşiţa din sat. Între timp, o să cer să i se pună sechestru pe pământ.

— Da dijma şi-a plătit-o, nu? întrebă Petşuari.

— A împrumutat de la mine treizeci de rupii pentru treaba asta, spuse Jhenguri Singh.

— Nu i-am dat încă hârtie la mână, zise bucuros Nokhey Ram. N-are nicio dovadă că şi-a plătit datoriile.

Hotărârâ cu toţii să-i pună lui Hori o amendă de o sută de rupii. Singurul lucru care mai rămăsese de făcut era ca hotărârea să fie întărită de adunarea satului –

51 Adunarea sfetnicilor unui şef de stat.

panciaiat-ii.

Aceasta avea să întârzie lucrurile cu câteva zile. În aceeaşi noapte, Giunia născu un băiat.

În ziua următoare, *panciaiat*-ii se adunară în pripă. Venise lume multă. Hori şi Dhania fuseseră chemaţi în faţa adunării. Obştea vesti că Hori trebuia să plătească o sută de rupii în bani şi treizeci *maund*-i de grâne.

— *Panciaiat*-i, strigă Dhania cu glasul răguşit, cu ochii în lacrimi. N-o să vă aştepte nicio bucurie dacă asupriţi un om sărman. Noi o să pierim, dar niciunul dintre voi n-o să fiţi fericiţi. Fie că o să rămânem în sat, fie că nu, blestemul meu o să vă ajungă negreşit. Ne-aţi dat pedeapsa asta grea fiindcă nu ne-am alungat nora să cerşească pe uliţe. Asta numiţi voi dreptate?

Petşuari strigă:

— Nu-i nora ta. E o desfrânată!

Hori îi spuse Dhaniei să stea liniştită.

— Dacă prin gura voastră a vorbit glasul lui dumnezeu, am să îndur pedeapsa asta până la sfârşit. Dacă dumnezeu vrea să plecăm din sat, de bună seamă că o să plecăm.

Se întoarse spre săteni şi urmă:

— N-am scos o singură grăunţă din hambar. Luaţi-le pe toate. Dacă grânele nu sunt de ajuns, vindeţi-mi boii.

N-o să dau o singură grăunţă şi n-o să plătesc niciun ban din gloabă, îl întrerupse Dhania. Ce e batjocura asta? Vreţi să ne luaţi şi cenuşa din vatră pe temei că trebuie să plătim gloaba? Nu puteţi să faceţi aşa ceva. Alungaţi-mă! Până acu n-am făcut decât să trudim din greu. Tot aşa o să trăim şi de acu-nainte dacă o să ne goniţi. Ce zor avem de voi?

Hori încerca s-o potolească.

— Toţi suntem ramuri ale aceluiaşi trunchi, zise el. Cum o să ne rupem unul de altul? Trebuie să te supui hotărârii satului. Moartea este oricând mai bună decât să

trăieşti cu numele pătat.

Se întoarse către adunare:

— Oameni buni, n-am decât grânele din hambar. Să nu-mi mai văd fiul dacă vă mint. Sunt aici ca să mă supun poruncilor voastre. Dacă însă în inimile voastre sălăşluieşte mila, lăsaţi-mi ceva pentru copiii mei.

Dhania turba de mânie.

Hori s-a spetit însă până noaptea târziu cărând grânele din hambarul lui în acela al lui Jhenguri Singh: douăzeci de *maund*-i de grâu, cinci *maund*-i de orz şi tot atâta mazăre.

Strânsese grânele astea cu trudă grea. Dhania şi fetele asudaseră pe câmp alături de el. Hori nădăjduise că acum o să poată face rost de bani, îndeajuns ca să plătească o parte din dijmă şi din dobânzile împrumuturilor. Fireşte, trebuiau să se mulţumească la masă cu turte de orz. Într-un fel sau altul vor izbuti ei s-o scoată la capăt în următoarele câteva luni, după care aveau să culeagă porumbul, meiul şi orezul. Acum, însă, toate socotelile acestea erau date peste cap. Pe deasupra îl striviseră cu o gloabă de o sută de rupii. Nici nu ştia ce-o să mai pună a doua zi pe masă. Iar de la Gobar nicio veste. Dacă era aşa de fricos, cum de căzuse neghiobul într-o asemenea greşeală? Da vorba ceea: ce ţi-e scris în frunte ţi-i pus; nimeni nu se poate lua de piept cu soarta. Iată-l, îşi cară la altul grânele, ca un om care-şi sapă el însuşi groapa. Îl rodea supărarea amarnic, gândindu-se ce-o să le dea de mâncare copiilor. Teama de obşte îl îmboldea, însă, ca spaima de o fiară cumplită. Nu-şi putea închipui cum ar putea trăi în afara obştei. Simţământul că nu putea fi viaţă în afara obştei, că nunţile, slujbele religioase, naşterea şi moartea aveau un înţeles numai înăuntrul obştei era adânc înrădăcinat în el. Scos din sânul ei, nu-l mai aştepta decât pieirea.

Când dădu să umple coşul cu ultimii doi *maund*-i de

orz, Hori simţi deodată mâna Dhanei pe a lui.

— Nu mai pot să rabd! strigă ea. Ai oprit ceva pentru copii? Trebuie oare să dai totul? Ia te uită! Mi-am trăit viaţa alături de un om fără inimă!

Hori îşi smulse mâna din strânsoarea ei.

— Nu pot să fac aşa ceva, Dhania. O singură grăunţă oprită înseamnă necinstea mea. Dacă mai au milă în inimă, au să-mi dea chiar ei ceva pentru copiii mei. Ce-au să-mi dea o să primesc. Dacă nu-mi dau nimic, facă-se voia domnului.

— Nu sunt *panci*[52]. Sunt diavoli. Dacă aştepţi milă de la ei, trăieşti în raiul nerozilor.

Văzându-l însă că nu se dă bătut, înşfăcă iute coşul.

— Ucide-mă, dar n-am să te las să-l duci! strigă ea. Nu vreau să-i văd pe blestemaţii ăia că se îngraşă din munca mea! Lor să le crească perciunii, iar copiii mei să moară de foame? Nu-s toate grânele de aici ale tale. Eu şi copiii mei am trudit şi noi pentru ele. Lasă coşul jos. Altfel nu mai am ochi să te văd.

Hori se opri. Într-adevăr, ce drept avea el să ia plinea de la gura copiilor? Răspunderea faţă de ai lui îl îndatora să se îngrijească de ei, nu să aducă o jertfă pe spinarea lor, pentru a câştiga preţuirea deşartă a obştei. Nu avea niciun drept asupra părţii lor.

— Ia-l d-aci. Am să vorbesc cu *panci*-i despre asta, încuviinţă el lăsând coşul jos.

Dhania luă coşul şi intră în casă; începu să îngâne un cântec de leagăn drept urare de bun venit pe lume pentru nepoţel. Pentru întâia oară i se întâmpla ca femeile din sat să nu fie lângă ea într-o clipă fericită a vieţii. Cânta însă din răsputeri ca s-o audă tot satul. Ce-i păsa de gura lumii?

În aceeaşi clipă, Hori îşi zălogea casa lui Jhenguri Singh pentru optzeci de rupii. Altă cale nu avea spre a face

---

52 Prescurtare de lh panciaiat-i.

rost de bani pentru plata gloabei. Vându-se ceva grâu şi mazăre pentru douăzeci de rupii. Nu erau însă de ajuns. Nokhey Ram îl sfătuise să-şi vândă boii. Petşuari şi Matadin se împotriviseră, spunând că dacă îşi vindea boii nu mai avea cu ce să are pământul. Mai bine să ia bani, punând drept chezăşie casa. Vânzarea boilor ar fi fost pentru el totuna cu izgonirea din sat.

Când Hori se întoarse acasă după ce iscălise hârtia, Dhania îl întrebă unde stătuse noaptea, atât de târziu.

Înghiţindu-şi amarul, acesta răspunse:

— M-am dus să plătesc pentru fărădelegile netrebnicului de fiu-meu. Hori aprinse opaiţul şi zise: Nu trebuia să plătesc datoria? Am zălogit casa pentru optzeci de rupii. Ce puteam să mai fac? Acum obştea m-a primit înapoi: pot să fumez cu oamenii un *celum*.

Dhania îşi muşcă buzele.

— Mare pagubă ar fi fost dacă nu fumai cu ei câteva luni. De ce îi fi tu atât de tont? Doar o căsuţă ne mai rămăsese din moştenirea strămoşească şi ai dat-o şi pe ea pentru un hârb. Mai avem câteva *bigha* de pământ. Într-o zi o să-l pierdem şi pe el. Atunci ai să pleci la cerşit. Te întreb: n-ai limbă în gură să le ceri să-ţi spună pentru ce te-au pedepsit când ei înşişi sunt atât de păcătoşi? Da, e un păcat să te şi uiţi în ochii lor.

Hori îi strigă să-şi ţină gura.

— Tu n-ai vrut niciodată să fii în rândul lumii. D-aia îndrugi la prostii.

— Ce păcat săvârşesc dacă nu mă tem de gura lumii? Păcat e să fii nărod. Şi câinii din uliţă îl cunosc pe un prostovan şi nu s-apropie de el. Mi-a fost norocul spart în fund când te-am luat. În casa ta nici măcar n-am mâncat ca lumea vreodată.

— M-am dus eu să mă ploconesc la taică-tău pentru tine? El mi te-a dat.

— Pesemne că atunci nu era în toate minţile,

răspunse Dhania. Mă miram şi eu de ce te îndrăgise aşa. Nici măcar chipos nu erai.

Din fericire, ciondăneala lor sfârşi doar în înţepături. La urma urmei ce era dacă pierduseră optzeci de rupii? Câştigaseră în schimb o comoară nepreţuită.

— Cu cine seamănă? întrebă Hori.

— Cu Gobar, răspunse veselă Dhania.

— E sănătos?

— E cel mai vioi copil pe care l-am văzut!

Capitolul XII

Gobar fugise noaptea copleşit de spaimă şi tremurând ca varga. Se temea că atunci când Giunia avea să se ivească în sat va izbucni tărăboiul. Se temea că maică-sa o va bate. Gândul acesta părea să-i atârne de picioare o ghiulea de plumb. Îi era mai puţin frică de taică-su decât de ea. Hori îşi ieşea repede din sărite, dar se liniştea numaidecât. Dhania putea să strige că se otrăveşte ori că pune foc casei. Nu, nu îndrăznea să dea ochii cu ei. Oftă. Unde o să se ducă sărmana fată dacă Dhania o alungă din uşă cu mătura? Să fie maică-sa atât de haină? Gălăgie o să facă, fără îndoială. Dacă însă Giunia o să plângă şi o să-i cadă la picioare, ar putea s-o îmbuneze. Desigur, el ar trebui să se ascundă până se va potoli furtuna, apoi să se întoarcă şi să se dea pe lângă maică-sa ca să-l ierte. Dacă până atunci ar putea să muncească undeva ca salahor câştigând câteva rupii, mai mult ca sigur că s-ar potoli.

— Mi-e inima grea, spuse Giunia. Piaza rea a făcut să ne întâlnim. Dacă n-ai fi venit să iei vaca, nu s-ar fi întâmplat nimic. Du-te înainte şi rânduieşte lucrurile. Eu am să vin mai târziu.

— Nu. Mai bine du-te tu înainte, stărui Gobar. Poţi să spui că te întorci de la târg şi ai întârziat pe drum. Am să fiu pe aproape.

— Mama ta se mânie repede, spuse Giunia. Dacă mă

bate?

— Nu te bate, o asigură Gobar. Mama nu e aşa de rea. Dacă se mânie, mă scutură pe mine, nu pe tine.

Ajunseseră la marginea satului.

— Du-te, o îndemnă Gobar.

— Vino după mine, îl rugă Giunia.

— Sunt acolo într-o clipă. Du-te.

— Îmi spune inima c-o să fie tămbălău. Nu-mi place că mă pui în încurcătura asta.

— N-avea grijă, am să fiu pe aproape.

— N-am putea să fugim undeva? întrebă ea.

— Când avem casa noastră? Nu te mai necăji degeaba.

— Dacă se întâmplă ceva, să vii repede.

— Am să viu, răspunse Gobar.

— N-o să mă laşi singură acolo? Ce mă fac dacă nu vii?

— Ai încredere în mine, Giunia. Nu sunt un ticălos. Am să fiu alături de tine câte zile oi avea.

Gobar privea nehotărât făptura nedesluşită a Giuniei, care se îndepărta topindu-se în întunericul din preajma casei lor. Deodată îl fulgeră un gând: soarta care îl aştepta era de neînlăturat. Stătea locului, ca ţintuit. Simţurile i se ascuţiseră: o auzi deodată pe maică-sa ocărând-o pe Giunia. Îi îngheţă sângele în vine. O clipă după aceea o zări pe Dhania luând-o la fugă spre câmp. Începu şi el să alerge pe urmele ei ca împins de o vijelie. Alerga peste câmp călcând grâul şi orzul crud. Dhania ajunse la coliba lui Hori. Se furişă tiptil în spatele ei şi ascultă.

Dhania vorbea. O, doamne, ce necruţătoare erau cuvintele ei! N-avea un pic de milă pentru o fată nefericită. Şi taică-său vorbea cu mânie împotriva ei. Iată cum era răsplătit pentru cinstirea pe care i-o arătase totdeauna tatălui său! Hotărî să se ducă şi el acasă. Dacă taică-său o

bate, face hărmălaie mare. O, doamne, cum de nu şi-a dat seama că lucrurile or să ia o întorsătură atât de urâtă? Da ce drept are taică-său s-o bată. pe Giunia sau s-o gonească? Casa era şi a lui, pe cât era şi a tatălui său. Ce fel de părinţi erau dacă nu-şi iubeau copiii? Se ţinu pe furiş după taică-său. Aproape de casă simţi că i se taie picioarele. Se rezemă de perete. Acum pesemne că strigau la sărmana fată, în vreme ce el aştepta neputincios afară. Într-o clipă de nesăbuinţă scăpără cu amnarul fără a-şi da seama că ar putea să ia casa foc. Nu îndrăznea să iasă la iveală şi să mărturisească totul. Cum are s-o mai poată privi în ochi pe Giunia? Se îndepărtă.

Merse o bucată de drum, împovărat de un simţământ de vinovăţie, ca un fugar de pe câmpul de luptă, îşi aminti cum îi mărturisise Giuniei dragostea sa, ce făgăduieli neasemuite îi făcuse. Îşi aminti clipele de vrajă când, cu suflarea cucernică şi cu privirea aprinsă de dragoste, puseseră alături, dezvăluindu-le, inima lui lângă a ei, tâmpla lui lângă a ei... înainte ca el să-i lumineze viaţa, trăise ca o păsăruică într-un cuibuşor, singuratică, fără iubire. Dar dacă nu cunoştea târcoalele otrăvitoare ale bărbătuşului, plăcerile nespuse şi bucuria dulcelui ciripit al acestuia, îi era cruţată totodată teama de juvăţul şoimarului, de vicleşugurile cu care erau prinse în laţ păsărelele. Gobar nu era cu totul încredinţat că adusese vreo rază de soare în inima ei, dar că-i pusese viaţa în mare primejdie, despre asta nu avea nici cea mai mică îndoială. La gândul acesta, ca la strigătul de îmbărbătare al unui tovarăş de luptă, în inima lui mohorâtă încolţi un nou imbold cutezător.

Făcu cale întoarsă. Găsi însă uşile închise. Lumina se strecura prin crăpături. Se apropie de o crăpătură şi o văzu pe Giunia cu faţa scăldată în lacrimi, lângă mama lui; taică-său şedea lângă ele. Maică-sa spunea: „Rămâi în casa noastră, fata mea. Am să stau eu de vorbă cu taică-tău şi cu fraţii tăi dacă vin încoace. N-ai nimic de temut atâta

vreme cât trăim noi”.

Bucuria tresăltă în el. Giunia era în sfârşit la adăpost de primejdie. Bucuros şi-ar fi acoperit părinţii cu aur dacă ar fi avut. Îşi dădu seama că Giunia putea gândi că o părăsise la ananghie. Hotărî însă cu tărie să nu intre în casă până ce nu va fi câştigat destul pentru a şterge pata de pe numele lui. Până acum muncise fără tragere de inimă, socotind că i se cuvenea de drept traiul în casa tatălui său, fără a se simţi îndatorat cu ceva faţă de ai săi. Iertarea pe care părinţii o dăruiseră atât de repede şi atât de mărinimos dădea un nou înţeles vieţii lui. În ziua aceea, pentru întâia oară, ceva ca o scânteie luminoasă se aprinse în inima lui.

Când Dhania şi toţi ai casei se duseră la culcare, el se întoarse la ţurla lui Hori şi începu să clădească castelele visului pentru viitor.

Auzise undeva că simbria unui salahor de bina la oraş era de şase *arma* pe zi. Dacă ar fi cheltuit o *arma* pe zi pentru mâncare, îi rămâneau cinci, ceea ce făcea zece rupii pe lună, adică vreo sută douăzeci într-un an. Când s-ar întoarce acasă cu o sută douăzeci de rupii, nimeni n-ar mai îndrăzni să-l ia peste picior. Chiar Datadin şi Petşuari i-ar vorbi cuviincios, iar maică-sa fireşte că ar fi mândră. Şi dacă ar câştiga aşa mai departe, ar scoate sărăcia din casă. Oamenii din obştea lui l-ar condamna. Puţin i-ar păsa. Nu-i nicio ruşine să fii muncitor. Şi simbria lui n-ar rămâne doar la şase *arma*, pe măsură ce ar învăţa meseria ar scoate tot mai mult.

O *arma* pe zi ar fi mai mult decât îndestulător pentru mâncare, gândea el. De odaie n-ar avea nevoie. Şi-ar petrece noaptea la marginea drumului, într-un templu sau într-o casă pentru pelerini. Poate că cei la care ar lucra i-ar da voie să doarmă într-un cotlon. Zece*sur* – i de făină ar costa o rupie. Ia te uită! La preţul ăsta o *arma* s-ar duce numai pe făină. Da: lemne, mazăre, sare, legume… Ei, la

urma urmei poate că nu i-ar trebui pâine de două ori pe zi. Ar scoate-o foarte bine la capăt, odată cu un pumn de boabe, iar altă dată cu o jumătate *sur* de făină. N-are decât să-şi potrivească nevoile după pungă. În loc de lemne, balega de vacă culeasă de ici, de colo ar fi foarte bună. Iar ca legume, ar cumpăra când şi când mazăre de un *pais* ca s-o pună la turte şi uneori cartofi, tot de un *pais*.

La naiba, nu se ducea la oraş să huzurească! Trebuia să pună ban pe ban. Chiar şi acasă mâncau la o masă boabe prăjite.

Da dacă nu găseşte de lucru? De ce să se gândească la aşa ceva? Topor de oase are cătare totdeauna. Doar haimanalele nu găsesc de lucru. Şi munca câmpului e grea. Mereu trebuie să lupţi cu seceta, cu mălura, să scapi trestia de zahăr de furnicile albe, orzul de rugină, muştarul de mană. Dacă are noroc, găseşte şi o slujbă de paznic de noapte. Ar fi straşnic să adauge două *arma* sau aşa ceva la simbria câştigată ziua. Ar aduce daruri tuturor – un *sari* pentru Giunia, un turban lui taică-său – ehei, câte şi mai câte!

Moţăia, legănat de aceste gânduri plăcute. Când se lăsă frigul mai mare adormi, cufundându-se într-un somn zbuciumat. În zori, porni spre Lucknow, cale de douăzeci de mile. Îşi făcea socoteala să ajungă la oraş spre seară. N-o să spună nimănui unde se duce. Taică-său ar putea să afle şi să-l aducă înapoi în sat. Îi părea rău numai de un lucru –; că nu mărturisise totul, deschis, maică-sii. Pe de altă parte, îşi zicea că bine făcuse nedând nimic în vileag: s-ar fi ţinut după el la oraş şi, oricum ar fi fost, l-ar fi împiedicat să facă ce-şi pusese în gând. Soarele se înălţase sus pe cer. Gobar nu băgase nimic în gură din ajun şi acum era hămesit de foame. N-avea însă bani să-şi cumpere ceva de mâncare. Culese şi ronţăi câteva poame sălbatice, amăgindu-şi foamea cu somnul. Într-un sat din drum

oamenii făceau *gur*[53] din trestie de zahăr, şi aroma lui dulce, ameţitoare îi gâdila nările. Se apropie repede de teascul lângă care fierbea într-un vas mare sucul de trestie şi ceru ulciorul şi funia ca să scoată apă din fântână. Îşi făcu mâinile căuş ca să bea, când un ţăran îi spuse:

— Nu bea apă pe inima goală, măi băiete. Na, trage-i mai bine olecuţă de *gur*. De-acu înainte n-o să mai facem. Ia, acuşi începe să lucreze fabrica de zahăr. O să cumpere trestia încă verde. Când zahăru o să coste ca şi *gur*u, cine mai cumpără *gur*? îi dădu lui Gobar câteva mâini de *gur* şi-l pofti să fumeze cu ei un *celum*.

— Nu fumez, minţi Gobar.

— Bine faci, frate, zâmbi săteanul, tutunul e scârbos, răufăcător. O dată ce te-ai învăţat, nu mai poţi să scapi de el.

Înviorat, Gobar mergea acum mai repede. Era iarnă, ziua scurtă. Nici nu băgă de seamă când trecu de prânz. Pe drum, zări o tânără femeie şezând sub un copac şi lângă ea un om, pesemne bărbatul ei. Părea că se certaseră. Omul încerca s-o liniştească. Câţiva drumeţi se adunaseră lângă ei şi făceau haz. Gobar se opri.

Femeia se holba la bărbat.

— Nu vreau! Nu vreau! Nu vreau!

— Hai să mergem!

— Nu vreau!

— Nu?

— Nu!

Omul o înhăţă de păr şi dădu s-o târască după el. Ea se trânti la pământ.

Neştiind ce să mai facă, omul strigă:

— Nu mă scoate din minţi! Ridică-te odată!

— Nu vreau! M-am săturat de tine până-n gât! zbieră femeia, înfruntându-l. Poţi să mă tai în bucăţi, da de mers

53 Zahăr clin trestie, făcut în casă.

nu merg!

— Am să-ţi retez beregata…

— O să te spânzure pentru asta!

El îi dădu drumul, se aşeză lângă ea şi-şi sprijini falca în palmă, ca şi când şi-ar fi dat seama că e înfrânt. Apoi se ridică.

— La urma urmei, spune-mi, ce vrei? strigă el scos din ţâţâni.

— Să mă laşi în pace! Asta vreau!

— Da ce te-a apucat?

— De ce să-i ocărască pe părinţii mei?

— Cine ţi-a ocărit părinţii?

— Du-te acasă şi întreab-o pe maică-ta.

— Nu mă duc dacă nu vii cu mine!

— Nu te duci, nu? Ţi-e frică de ea! Du-te şi te culcă în poala ei. E mama ta, nu a mea. Tu poţi s-o asculţi când ocărăşte. Eu de ce s-o ascult? Mănânc la voi o turtă şi muncesc cât patru. De ce să ascult de unul şi de altul? Nu mi-ai dat nici măcar un inel de aramă pentru cât ţi-am slugărit.

Privitorii se înveseleau nespus pe socoteala lor, dar cum nu era niciun semn că ciorovăiala avea să se sfârşească în curând plecară care încotro, unul câte unul sau câte doi. Gobar socotea că bărbatul n-avea pricină să se poarte rău cu nevasta lui, şi nu-i plăcea lucrul acesta. După ce se îndepărtară toţi ceilalţi, spuse:

— Nu-i frumos din partea mea să-mi bag nasul unde nu mă priveşte. Totuşi, n-ar trebui să fii aşa de rău cu nevasta dumitale.

Omului îi ieşiră ochii din cap de mânie.

— Da’ tu cine-i mai fi?

— N-are a face cine sunt, răspunse Gobar liniştit. Când cuiva nu-i place un lucru urât are dreptul să arate cu degetul.

Omul dădu din cap.

— Văd. Nu te-ai însurat încă. D-aia eşti aşa de milostiv.

— Când mi-oi lua nevastă n-o s-o trag de păr.

— Bine, bine. Vezi-ţi de drum. O bat, o fac fărâme – e nevasta mea. Hai, ce mai stai? Ia-o din loc.

— N-am să plec, spuse Gobar. Drumul e al tuturor, nu-i moşia nimănui. Stau cât îmi place. N-ai dreptul să-mi porunceşti să plec.

Omul îşi muşcă buza.

— Nu pleci? Poate vrei să-ţi arăt eu drumul?!

Gobar îşi strânse repede brâul. Era gata de luptă.

— Uite că nu plec, zise el.

— Văz bine că n-o să pleci până nu-ţi rup un mădular.

— Sau eu ţie.

— Nu vrei să pleci?

— Nu.

Omul încleştă pumnii şi tocmai voia să se repeadă la Gobar, când nevasta îl trase înapoi.

— Ce te bagi unde nu-ţi fierbe oala? îi strigă ea lui Gobar. Vezi-ţi de drum. Noi ne certăm, noi ne împăcăm – treaba noastră. El mă bate, eu îl turui la cap – ne priveşte. Ce te bagi?

Văzându-se bruftuluit astfel, Gobar dădu repede înapoi. „Ce drăcuşor de muiere!” îşi zise el.

După ce Gobar se îndepărtă, femeia începu să-şi dojenească bărbatul pentru năravul lui de a se lua la harţă cu oricine.

— Tânărul părea de neam bun, adăugă ea. Poate-i chiar din casta noastră. De ce nu l-ai tras de limbă? Mai ştii? S-o brodi pentru soră-ta.

Omul rămase pe gânduri o clipă, apoi o luă la fugă după Gobar, strigând şi făcându-i semn să se oprească. Gobar credea că vrea să se bată cu el. Era gata.

Omul zâmbea însă, arătându-se prietenos. Îl întrebă cum îl cheamă, vorbi cu el de una, de alta. Numele lui era Kodai.

— Eram cât pe ce să ne încăierăm, spuse el zâmbind. După ce-ai plecat, m-am gândit la toată dandanaua şi am găsit că ai dreptate. Am făcut rău că m-am luat la ceartă cu dumneata. Ai pământ?

Gobar spuse că are cinci *bigha* de pământ şi un plug.

— Iartă-mă pentru vorbele grele pe care ţi le-am spus. Omu-i orb la mânie. Nevastă-mea are multe însuşiri bune. Da uneori o apucă pandaliile. Spune-mi, cum să mă port urât cu mama? Ea m-a născut, ea m-a crescut. Dacă ea şi nevastă-mea nu se înţeleg, nu-mi pot dojeni decât nevasta, nu mama. Am dreptate sau nu? De bună seamă că nu trebuia s-o trag de păr. Da p-o femeie trebuie s-o mai înveţi minte câteodată. Numai aşa poţi s-o ţii în hăţuri. Ea vrea să plec de la mama. Ia gândeşte-te, e cu putinţă aşa ceva? S-o părăsesc pe mama, care m-a făcut!? Asta n-o să se întâmple niciodată, chiar dacă nevastă-mea se desparte de mine.

Kodai îl pofti pe Gobar la el acasă. Gobar îşi zise că, oricum, nu putea să ajungă la Lucknow înainte de a se însera, aşa că trebuia să poposească peste noapte undeva în drum. Spuse că merge bucuros acasă la Kodai. O luară înapoi spre copacul sub care îi aştepta femeia. Acum arăta însă ca o gospodină cuminte cu vălul lăsat pe faţă.

— La început n-a vrut să vină, îi spuse Kodai zâmbind nevestei sale. Zicea: cum să vină la noi după vorbele pe care i le-ai spus?

Femeia se uită la Gobar prin văl.

— Dacă te-ai speriat de o dojană aşa de blândă, îi spuse ea, ce ai să te faci când te-o lua la rost nevasta?

Satul, care, la drept vorbind, era un mic cătun cu un pâlc de case, se afla în apropiere.

Ajungând acasă, Kodai scoase afară o laviţă şi

aşternu pe ea un macat de bumbac. Îl pofti pe Gobar să fumeze un *celum* şi-i spuse soţiei sale să aducă şerbet. Femeia se întoarse într-o clipă cu un ulcior de şerbet şi picură zburdalnică un strop pe Gobar, cerându-şi astfel iertare pentru vorbele urâte pe care i le spusese, în afară de asta, nădăjduia că el o să fie viitorul logodnic al cumnatei sale şi ca atare avea tot dreptul să glumească cu el.

Capitolul XIII

Gobar îşi luă rămas bun de la Kodai cu noaptea în cap. Gazdele aflaseră că e însurat şi nu mai aduseseră vorba despre sora lui Kodai. Firea lui blândă şi purtarea plăcută îi făcuseră pe ai casei să-l îndrăgească, şi mai cu seamă pe mama lui Kodai, care îl petrecu la plecare cu sattu[54] şi cu zahăr drept daruri de despărţire.

Pe drum întâlni mai mulţi oameni care se duceau la Lucknow după lucru. Sporovăind despre una, sau alta, ajunseră înainte de nouă la bazarul Aninabad. În bazar era îmbulzeală mare. Gobar se mira: ia te uită, de unde s-o fi strâns atâta lume?!

Aşteptau să fie tocmiţi la lucru vreo patru, cinci sute de oameni – zidari, dulgheri, fierari, tâmplări, pietrari şi săpători de rând. Gobar îşi pierdu nădejdea. Cine să-l ia pe el? Nici măcar nu avea unelte şi scule care să-i arate meseria. Oamenii erau tocmiţi câte unul, câte doi; încet-încet, mulţimea se rărea; până la urmă rămaseră doar bătrânii şi cei de prisos, printre care şi Gobar. Tocmai atunci se ivi ca din pământ Mirza Kărşed. Rotindu-şi larg mâinile, făcu semn oamenilor să se apropie şi strigă:

— Hei! Care caută de lucru să vină după mine. Şase *arma* pe zi. La ora cinci sunteţi liberi.

O mână de zidari şi dulgheri alergară buluc după el, asemenea unui batalion de trupă neregulată care nu s-a aliniat niciodată într-o formaţie cumsecade de marş.

---

54 Făină de orz prăjită, amestecată cu zahăr.

Cu un baston gros pe umăr, Mirza luă comanda: un şirag de sărmani se luară răzleţi după el, ca oile după cioban.

— Care-i munca, domnule? îl întrebă pe Mirza unul dintre ei.

Răspunsul lui îl nedumeri: trebuiau să joace *kabba Ai*[55]! Atâta tot.

Şase *arma* ca să joci *kabbadi*! Era prea frumos ca să fie adevărat. Omul ăsta o fi nebun? Bănuiau că la mijloc era o înşelăciune. Banii sau învăţătura prea multă îl cam scrântesc pe om. Dacă o să-i ducă la el acasă şi de acolo o să-i trimită la plimbare, fără să le dea de lucru? Să le dea o arvună şi atunci sunt gata să joace *kabbadi* sau *cullidanda*[56], ba chiar de-a v-aţi ascunselea. Gobar îi spuse şovăitor lui Mirza că îi era foame şi că-l ruga să-i dea banii înainte, ca să-şi cumpere ceva de ale gurii. Mirza îi dădu şase *arma* şi strigă că-i va plăti pe toţi înainte.

După aceea îi duse pe un câmp îngrădit, afară din oraş. Dincolo de îngrăditură se ridica o căsuţă de stuf, năpădită de plante agăţătoare. În căsuţă se aflau numai două scaune şi o măsuţă cu câteva cărţi pe ea. Într-un colţ al terenului creşteau arbuşti de *mango*, *guava*[57], un lămâi şi se întindeau răzoare de flori. Dar cea mai mare parte a terenului era pustie.

Mirza îi alinie şi le dădu banii. Acum nu mai aveau nicio umbră de îndoială: omul era într-adevăr sănătos la minte.

Gobar fu pus să ude straturile de flori. I-ar fi plăcut mai bine să joace *kabbadi*. Da’ nu era nimic. Jucase destul *kabbadi* în copilărie. Lucrul important erau banii.

Acum, la bătrâneţe, îşi găsiseră babalâcii ăştia să joace *kabbadi*? Pentru cei mai mulţi dintre ei jocul acela nu

55 Joc de copii în India.

56 Joc asemănător cu baba-oarba.

57 Denumirea unei plante şi a unui fruct tropical.

mai era decât o amintire ştearsă. Munceau în oraş pentru o nimica toată cât era ziua de mare, se întorceau acasă seara târziu, zdrobiţi de oboseală, mâncau şi se culcau. A doua zi începeau truda din nou. Viaţa lipsită de orice rază de soare făcuse din ei nişte roboţi. Acum însă se simţeau din nou tineri. Mai mult morţi decât vii, şontorogi, ştirbi şi zbârciţi, strângeau în braţe *dhoti*-urile şi săreau de colo-colo lovindu-şi provocatori şoldurile. Terenul fu demarcat, cei doi căpitani aleşi, echipele formate. La prânz, jocul începuse. Era timp de iarnă cu soare blând, ideal pentru joc.

Voios, domnul Mirza vindea bilete la poartă. Avea totdeauna în buzunar fie un plan năstruşnic, fie altceva ca să scoată banii de la bogaţi şi să-i împartă săracilor. Prin foi volante şi afişe făcuse o publicitate largă meciului de *kabbadi* al bătrânilor. „Nemaivăzut! anunţau afişele. Un meci care va demonstra că bătrânii noştri se ţin încă bine. Intrarea de la zece rupii până la neînsemnata sumă de două *arma*. Scaune şi bănci pentru spectatorii simandicoşi, peluza pentru galerie”. La ora trei, mulţimea spectatorilor se revărsa în afara porţilor. Un şuvoi de automobile şi trăsurici se scurgea încet înăuntru.

Domnişoara Malti, Menta, Khanna şi *Rai Sahib*-ul erau şi ei de faţă.

Când începu jocul, Mirza îl invită pe Menta să joace cu el un tur de *kabbadi*.

Domnişoara Malti îl tachină:

— Un filosof trebuie să joace numai cu un alt filosof!

Mirza îşi răsuci mustaţa.

— Crezi că cu nu sunt filosof? Desigur, după numele meu nu am trena unui doctorat, ca Menta. Asta nu înseamnă însă câtuşi de puţin că nu sunt filosof. Dacă vrei, pune-mă la încercare.

— Eşti idealist, sau materialist? întrebă Malti.

— Şi una, şi alta.

— Nu poţi fi şi una, şi alta.

— Totuşi se poate. O întorc şi eu după cum bate vântul.

— Atunci nu ai convingeri proprii?

— Cum aş putea să-mi precizez concepţiile asupra unor probleme care nu vor atinge niciodată un stadiu final? Concluziile la care alţii ajung, buchisind cărţi şi veghind nopţi întregi, eu le deduc prin intuiţie. Ce fac filosofii decât să jongleze cu cuvintele şi să tatoneze ici şi colo?

Doctorul Menta îşi descheie *achkan*-ul.

— Mă duc să joc un tur de *kabbadi*. Primeşti provocarea?

Mirza îl întrebă pe Khanna dacă dorea şi el un partener la o repriză.

— O idee! exclamă Malti sărind de pe scaun. Un *round* cu Tankha”.

— Fă abstracţie de mine, spuse Khanna jenat, înroşindu-se.

Mirza şi Menta se dezbrăcară, se echipară repede pentru joc şi intrară pe teren, oprindu-se de o parte şi de alta a tuşei.

Spectatorii răcneau, prăpădindu-se de râs văzând maimuţărelile jucătorilor bătrâni. Aplaudau, huiduiau, aruncau bani favoriţilor.

— Ia uite la babalâcul ăla! striga unul. Ce ţanţoş e!

— Da ăla din faţa lui! spuse alt spectator. Parcă-i tata lui tata-mare! Da uite, ciolanele lor sunt încă de criţă. Mult trebuie să fi băut la viaţa lor!

Cei câţiva simandicoşi care şedeau sub marchiză nu păreau interesaţi de joc.

Domnul Khanna goli paharul cu bere de ghimber şi-şi aprinse tacticos o ţigară. Se întoarse spre *Rai* Sahib-ul.

— Crede-mă, banca nu va accepta o dobândă mai

mică. De altfel, ţi-am şi făcut o bonificaţie, dat fiind că eşti ca şi rudă cu mine.

Rai Sahib-ul zâmbi.

— Obişnuieşti să-ţi decapitezi rudele cu cuţitul tocit?

— Nu te înţeleg.

— De la Surya Pratap Singh ai luat dobândă de şapte procente. Mie îmi ceri nouă! Şi mai ai obraz să-mi spui că-mi faci o favoare!

Khanna neutralizã remarca printr-un hohot de râs.

— Ţi se poate acorda creditul în aceleaşi condiţii, acceptă el., Ştii că a dat băncii o ipotecă asupra domeniului său? Se pare că nu va fi în stare niciodată s-o radieze.

— Eu aş fi dispus să vând ceva. Plasează *bungalow*-ul mqu din Jackson Road. Mai bine vinzi o proprietate nefolositoare decât să plăteşti o dobândă de 9 la sută. La vânzare îţi dau un comision.

— Nu se găsesc acum amatori pentru *bungalow-ul* acela. E prea izolat. Am să mă gândesc totuşi. Cât ceri pe el?

— Un *lakh* şi douăzeci şi cinci de mii, răspunse *Rai Sahib-ul*. *Are* împrejurul lui cincisprezece *bigha* de pământ.

Sprâncenele lui Khanna se ridicară mirate.

— Asemenea preţuri se cereau acum cincisprezece ani, obiectă el. Valorile imobiliare au coborât de atunci sub 50 la sută.

— Ştiu, spuse *Rai Sahib-ul* scurt. Acum cincisprezece ani am dat un *lakh* şi cincizeci de mii pe el.

— Am să mă interesez. Comisionul meu, ştii, e 5 la sută.

— De la partea cealaltă 10 la sută, fireşte! Ce faci cu atâţia bani?

— Dă-mi cât doreşti. Eşti mulţumit? Dar *à-propos*, n-

ai cumpărat încă acţiuni la zahăr? Ai să regreţi dacă nu iei. N-ai subscris nici poliţa de asigurare! Ai prostul obicei să laşi lucrurile de azi pe mâine; tărăgănezi afacerile care pot să-ţi aducă un profit. La ce se pot aştepta oamenii de la dumneata? De aceea se zice că *zamindar*-ii au cap de alamă. Dacă ar fi după mine, ţi-aş fi confiscat de mult pământurile.

Tankha conversa în *tête-à-tête* cu Malti. Ea, îi atrase atenţia să stea mai departe: nu dorea să se amestece în campania electorală. Tankha primi cu calm observaţia, îşi sprijini coatele pe masă.

— Te rog să te gândeşti bine. Nu vei mai întâlni o asemenea ocazie. Rani1 Cianda nu are mici cea mai mică şansă împotriva dumitale. Doresc să fie aleşi în consiliu oameni cu experienţă şi cu state de serviciu pentru patrie. O femeie care trăieşte în lux, care-i urăşte pe oamenii simpli, o femeie a cărei singură calitate este aceea că ştie să dea mese guvernatorului şi altor demnitari nu are ce căuta în consiliul nostru. Sub noua formă de repartizare a mandatelor, membrii legislaturii vor avea multe lucruri de spus. Nu vreau ca de aceste prerogative să abuzeze nişte oameni indezirabili.

— N-am bani de cheltuit pentru alegeri, spuse Malti scurt, sperând să scape astfel de el. Rani *Sahiba* îşi poate permite luxul de a pune la bătaie un *lakh* sau doi. Eu nu pot.

— Spune-mi însă: ai dori să intri în consiliu, sau nu?

— Aş dori. N-aş vrea să lupt însă cu alt candidat.

— Atunci, sunt omul dumitale. Am să mă îngrijesc eu de acest lucru.

— Nu înţeleg. Nu vreau să risc ruşinea unei înfrângeri. Dacă *rani* Cianda îşi dezleagă punga, toţi vor vota pentru ea. Chiar şi dumneata.

— Vrei să spui că banii sunt secretul victoriei în alegeri?

— Contribuie şi personalitatea. Ce am făcut eu însă pentru ţară în afară de faptul că am stat o dată la închisoare? Şi dacă vrei să ştii adevărul, nu m-au dus la închisoare pentru o cauză patriotică, ci pentru motive personale – ca şi domnul Khanna, ca şi *Rai Sahib*-ul. Banul este fundamentul noii civilizaţii. Educaţia, patriotismul, nobleţea ereditară, ce sunt toate acestea în faţa banului? În istorie sunt capitole în care cei bogaţi au fost măturaţi de revoluţii. Acestea sunt excepţii. Ia propriul meu caz: dacă o femeie săracă

1 Vezi nota 1, pag. 76.

vine la clinica ttiea, trebuie să aştepte ore întregi până mă ocup de ea. Dar dacă o pacientă soseşte cu maşina, alerg la poartă s-o primesc. Nu pot în niciun caz să rivalizez cu *rani* Cianda. Pentru modul în care sunt constituite astăzi consiliile, cred că ea este candidatul cel mai indicat.

Deşi susţinea această conversaţie, atenţia ei era însă îndreptată spre joc. Echipa lui Menta avusese ghinion: mai bine de jumătate din jucători „muriseră”. Menta nu jucase niciodată *kabbadi*; Mirza cunoştea toate subtilităţile jocului.

— Ai lui Menta joacă slab, îi spuse Malti îngrijorată *Rai Sahib*-ului.

Acesta, sătul de nesfârşitele insistenţe ale lui Khanna în privinţa asigurării, fu bucuros de întreruperea ei. Răspunse repede, ridicându-se:

— Văd şi eu. Mirza este un jucător excelent.

— Ce l-o fi apucat pe Menta să se dea în spectacol? Ce prostie!

— De ce prostie? i-o reteză Malti. La urma urmei e un joc şi nimic mai mult. Tăcu o clipă. Dar jocul acesta nu are o pauză?

— Ce impertinenţă să concurezi cu Mirza! rânji Khanna. Îşi închipuia că e tot atât de uşor cum e să predai

filosofia.

— Nu se face pauză? întrebă din nou Malti.

— Jocul se sfârşeşte curând, o tachină Khanna. Partea comică va începe când Mirza îl va târî pe Menta încoace şi încolo şi-l va da cu capul de pământ, silindu-l să se declare învins.

— Nu te-am întrebat nimic, îl repezi Malti iritată. Vorbesc cu *Rai Sahib*-ul. Nu se face pauză?

— Nu. Nu cred, răspunse acesta.

— Uite, încă un „mort" dintre ai lui Menta, spuse ea.

— Hmmm... făcu Khanna cu vervă. E rândul lui Menta să „moară" curând.

— Cum îţi permiţi să vorbeşti astfel? îl apostrofă Malti. Dumneata n-ai avut curaj să intri în joc.

— Nu-mi plac jocurile rustice. Tenisul e mai adecvat pentru mine.

— Nici la tenis nu faci mare ispravă. Te-am bătut de atâtea ori.

— Nu cutez să te dezamăgesc pe dumneata.

Echipa lui Menta era „pe moarte", mai avea doar douăzeci de supravieţuitori. Rumoarea atinsese un punct culminant; privitorii aşteptau cu nerăbdare ca jocul să ia sfârşit. În sfârşit, Menta rămase singurul supravieţuitor. Soarta echipei depindea de el. Trebuia să intre pe terenul adversarului, să atingă jucătorii inamici şi să-şi croiască drum înapoi peste tuşă. Jucătorii pe care avea să-i atingă erau consideraţi „morţi"; dacă se întorcea teafăr peste tuşă, un număr echivalent de membri ai echipei sale erau socotiţi „înviaţi".

Toţi ochii erau aţintiţi asupra lui Menta. El înaintă calm spre terenul inamic. Tensiunea era mare. Rândurile inamice păreau însă prea solide pentru a fi forţate. Speranţa că ar putea reuşi să „învie" cel puţin o duzină sau aşa ceva din jucătorii săi se spulberă.

Mirza se repezi, aproape zbură, şi-l înşfăcă de mijloc. Menta se zbătea disperat, trăgându-l pe Mirza spre tuşă. Văzând acest lucru, echipa lui Mirza se năpusti asupra lui Menta şi-l imobiliză. Acesta zăcea nemişcat la pământ; încercă printr-o stratagemă să răzbească spre tuşă. Dacă ajungea la ea şi-ar fi „înviat” cincizeci dintre jucători.

Nu putea să mişte însă niciun deget. Mirza şedea călare pe el.

Malti se îndreptă indignată spre ei.

— Ceea ce faci nu-i corect, Mirza Kărşed. Jocul e pe sfârşite.

Mirza apăsa grumazul lui Menta.

— Nu-l las până nu se declară învins. De ce nu strigă: „mă predau”?

— Nu fi rău. N-o să-i scoţi vorbele cu cleştele, stărui Malti apropiindu-se.

— Am jucat după toate regulile, răspunse Mirzastând călare pe Menta. Sfătuieşte-l să spună „mă predau” şi-i dau drumul.

Menta încercă să se răsucească. Mirza îi apăsă însă capul în jos.

Malti voi să-l tragă la o parte pe Mirza.

— Asta nu-i joc, ci brutalitate, spuse ea.

— Hm! făcu Mirza.

Deodată, în chip inexplicabil, Mirza se rostogoli la pământ şi Menta o luă la fugă nebuneşte spre fuşă. Spectatorii îşi zvârliră şepcile în sus. Nimeni nu-şi dădea seama ce se petrecuse.

Mirza îl ridică pe Menta în triumf şi învingătorul fu dus spre marchiză. Menta era eroul zilei. Se împărţiră gratuit portocale muncitorilor. Celorlalţi oaspeţi li se servi un ceai. Menta şi Mirza şedeau unul în faţa celuilalt. Malti era lângă Menta.

— Azi am făcut o nouă experienţă, spuse Menta.

Simpatia unei femei poate schimba înfrângerea în victorie.

Mirza se uită la Malti şi apoi la Menta.

— Văd. Deci acesta era secretul! Mă miram cum de ai putut să-mi tragi un asemenea bobârnac.

Malti se simţea jenată.

— Ai fost foarte rău cu Menta.

— Din cauza lui, răspunse Mirza. De ce nu se declara învins?

— N-aş fi acceptat niciodată aşa ceva, spuse Menta. Chiar dacă m-ai fi ucis.

După ce băură ceaiul, oaspeţii plecară. Menta şi Mirza se spălau la puţ. Gobar scotea apă la un pas de ei.

— Pe când nunta? întrebă Mirza.

— Ce nuntă? răspunse Menta mirat.

— A dumitale, fireşte.

— Nunta mea? Cu cine?

— Ce nevinovat mă priveşti! Ce e de ascuns în asta?

— Habar n-aveam că sunt pe punctul de a mă însura.

Crezi că Malti se va mulţumi să trăiască cu dumneata ca o soră spirituală?

Menta deveni grav.

— Greşeşti întru totul, *Mirzaji*, spuse el. Domnişoara Malti e drăguţă, veselă, inteligentă, cu vederi largi, şi pe deasupra mai are multe alte calităţi. Însuşirile pe care doresc să le posede tovarăşa mea de viaţă îi lipsesc însă. În concepţia mea, soţia trebuie să fie o întruchipare a sincerităţii şi abnegaţiei, individualitatea ei să se eclipseze, să se contopească cu personalitatea soţului: trupul să fie al soţului, şi sufletul al soţiei. Ai să întrebi: de ce să nu se eclipseze individualitatea bărbatului? De ce a femeii? Fiindcă niciun bărbat nu e în stare să facă aşa ceva. Dacă se eclipsează, devine o arteră goală. Se va retrage într-o peşteră şi va visa să-şi contopească duhul cu spiritul cel atotpătrunzător. Bărbatul este nestatornic ca mercurul. În

vanitatea lui, se crede întruparea înţelepciunii. Năzuieşte să se identifice cu dumnezeu-tatăl. Femeia este însă răbdătoare ca pământul, liniştită, miloasă. Dacă bărbatul şi-ar însuşi din plin calităţile femeii, ar deveni un *mahatma*. Dar dacă o femeie şi-ar apropia însuşirile bărbatului, ar deveni diabolică. Bărbatul este atras cu adevărat numai spre femeia care posedă atributele esenţiale ale feminităţii. Până în prezent, nu m-am simţit atras de Malti. Cum să-ţi explic acest fapt? În orice lucru frumos de pe lumea asta văd imaginea femeii. Chiar dacă ai ucide-o, femeia să nu se gândească la răzbunare sau la violenţă. Chiar dacă ai iubi o altă femeie în prezenţa ei, acest lucru să nu-i stârnească gelozia. Dacă aş întâlni o asemenea făptură, i-aş cădea la picioare.

Mirza clătină din cap cu îndoială.

— N-ai să întâlneşti asemenea femeie în lumea asta.

— Nu una, mii, stărui Menta. Altfel ar însemna că lumea a început de mult să decadă.

— Un exemplu. Dă-mi un exemplu.

— Bunăoară, doamna Khanna.

— Ce-i cu ea?

— Khanna este un nefericit. Posedă o bijuterie şi doreşte un ştras. Cât îl iubeşte ea şi cum se sacrifică pentru el! Nu are însă loc în inima lui. El umblă numai după frumuseţea fizică. Dacă azi Khanna s-ar afla într-o încurcătură, ea s-ar jertfi pentru a-l salva. Dacă ar orbi ori s-ar îmbolnăvi de lepră, ea ar rămâne neclintită lângă el. Într-o zi îşi va da seama de adevărata ei valoare şi o va venera. Nu-mi doresc o soţie care poate conversa despre Einstein[58] sau îmi poate corecta cărţile. Îmi doresc o soţie care să-mi înalţe sufletul şi să-mi înnobileze viaţa.

Mirza Kărşed îşi mângâie barba.

— Apreciez idealismul dumitale. Dacă am să

58 Albert Einstein (1879—1955) — mare teoretician al fizicii contemporane, unul dintre creatorii teoriei relativităţii.

întâlnesc o asemenea femeie, am să mă însor şi eu.

— Să fim amândoi cu ochii în patru, spuse Menta râzând. Poate că într-o bună zi o să avem noroc!

— Domnişoara Malti n-o să renunţe la dumneata atât de uşor. Îţi dau în scris dacă vrei.

— Cu o asemenea femeie nu pot decât să mă amuz. Căsătoria, fireşte, este cu totul altceva. Căsătoria este o închinare a sufletului.

— Atunci dragostea ce e?

— Dacă dragostea nu-şi găseşte expresia în deplina contopire a doua suflete, împlinirea nu este cu putinţă. Fără aceasta, dragostea nu e decât poftă trupească.

Menta se îmbrăcă şi plecă. Se înserase. Gobar uda încă straturile de Hori. Mirza, mulţumit de el, îi spuse:

— Acum poţi să te duci.

Gobar îl întrebă dacă nu are o slujbă pentru el.

— O, vrei o slujbă? spuse Mirza. Perfect, te iau la mine.

— Cât o să primesc, domnule?

— Cât ai vrea?

— Ce să spun? Daţi-mi cât doriţi dumneavoastră.

— Îţi dau cincisprezece rupii. Ai să trudeşti însă din greu.

Gobar răspunse că nu se temea de greu. Pentru cincisprezece rupii era gata să muncească pe viaţă şi pe moarte.

— Poţi să te instalezi într-un ungher din căsuţa asta, spuse Mirza.

Capitolul XIV

Hori îşi dăduse toate grânele pentru plata gloabei şi ţinuse casa o lună încheiată cu rămăşiţele sărăcăcioase pe care le mai putuse agonisi de ici, de colo. Spre începutul lui iunie, starea de lucruri din casa lui începu să fie însă deznădăjduită erau cinci guri de hrănit şi niciun grăuncior

în casă. Fiind şi aşa înglodat în datorii, nu-i era cu putinţă să facă alt împrumut. Nici să se tocmească undeva la muncă nu putea. Trestia lui, udată bine, dădea în pârg, şi-i lua toată vremea. Din păcate însă, chiar pentru a munci pe pământul lui, trebuia mai întâi să mănânce.

Seara, pruncul plângea, dar pieptul Giuniei secase din lipsă de hrană. Rupa, care, spre deosebire de Sona, era prea mică pentru a înţelege ananghia în care se aflau, îşi mai înşela foamea în timpul zilei sugând borbotine de *mango*. Acum însă scâncea. Stomacul ei cerea o mâncare mai săţioasă. Hori alergă la dugheana lui Dulari. Era închisă. Cu o ultimă nădejde, se duse la Mangru, cămătarul. Mangru îi spuse de la obraz că nu-i dă niciun ban şi pe deasupra îl mai luă şi la rost:

— Nu uita că nu mi-ai plătit nicio *arma* drept dobândă pe ultimii trei ani, spuse el. Ce îndrăzneală! Vrea alt împrumut! Uită-te în ce hail ai ajuns: aşa li se întâmplă celor care umblă cu fofântica. Când vechilul ţi-a pus sula în coastă, ai scos banii fără murmur. N-ai zis nici care. Da cu banii mei cum e?

Hori se întoarse acasă cumplit de amărât. Şedea pe prag, când se ivi Punia, cumnata lui. Femeia văzu că nu e lumină în bucătărie.

— N-ai făcut focul până acum, cumnată? o întrebă ea pe Dhania. E vremea să pui mâncarea la fiert.

— Ce să mai pun? răspunse Dhania. Omul meu dă totul din casă ca să plătească gloaba, fără să-i pese dacă copiii trăiesc sau mor. Acu obştea n-o să se mai uite nici atât la noi.

Anul acela hambarul Puniei era plin. Ea mărturisise pe faţă că lucrul acesta se datora muncii stăruitoare a lui Hori. Când muncea pământul Hiira, culesul nu fusese nici pe jumătate ca acum.

— De ce n-ai trimis la mine să-ţi dau niscai grăunţe? întrebă ea. Ce-i al meu e tot atât şi al lui *mehto*. La nevoie

se cuvine să împărţim amărăciunile. Doar nu-s oarbă: văd ce inimos poate să fie un om. Dacă nu mi-ar fi sărit în ajutor *mehto*, unde aş fi ajuns?

O luă pe Sona cu ea şi se întoarseră repede cu două coşuri uriaşe pline cu orz. Mai înainte ca Dhania să-i fi putut mulţumi, se făcu nevăzută. Curând după aceea mai aduse un coş de mazăre.

— Las că fac eu focul, spuse ea.

Dhania văzu că în coşul cu orz erau şi câţiva *sur*-i de uruială de grâu. O podidiră lacrimile.

— Nu cumva ne-ai dat tot ce aveai? Ţi-ai oprit şi pentru tine?

Pruncul Giuniei plângea fără istov pe laviţa din ogradă. Punia îl luă în braţe şi-l giugiuli.

— Cu bunăvoinţa ta, cumnată, în casa mea e belşug. De data asta am scos cincisprezece *maund*-i de orz şi zece de grâu. Şi încă cinci de mazăre. Nu ascund nimic de tine. E destul pentru amândouă casele, până când s-o coace porumbul. După asta, cum o vrea cel de sus!

Giunia atinse piciorul Puniei. Sona făcu focul. Rupa dădu fuga să scoată apă. Traiul lor intră iarăşi pe făgaşul lui dintotdeauna. Casa zumzăia. Viaţa se alina ca un râu, năvalnic, care clocoteşte din pricina stavilelor, dar începe din nou să curgă domol odată cu îndepărtarea lor.

— Era zor nevoie ca *mehto* să plătească gloaba? întrebă Punia.

— Altminteri cum să-şi păstreze cinstea obrazului? răspunse Dhania în batjocură.

— Pot să spun ceva, cumnată? Nu te superi?

— Spune. Nu mă supăr.

— N-ar fi trebuit s-o opreşti pe Giunia.

— Ce puteam să fac? Şi-ar fi făcut seama.

— Ai fi putut s-o trimiţi la mine. Scăpai de orice belea.

— Asta o spui acu. Atunci ai fi gonit-o cu mătura.

— Cu gloaba pe care ai plătit-o, ai fi putut să-i faci o nuntă ca în poveşti lui Gobar.

— Nimeni nu-şi poate înfrunta soarta. Asta-i doar începutul. Bhola dă zor să-i plătim vaca. Zice că nu mai are nevoie să-i găsim logodnică. Feciorii lui ne prigonesc. Cum putem lupta singuri cu ei? Blestemata aia de vacă ne-a mâncat capul.

Hori le asculta vorbele din prag. După ce Punia plecă, el intră în bucătărie şi spuse:

— Punia n-are inimă rea.

— Tot aşa ai zis şi de Hiira, răspunse Dhania.

Dhania primise grâul, dar lucrul acesta o râcâia la inimă. Nestatornicia lucrurilor o adusese la atâta umilinţă!

— Nu te mulţumeşte omul cu nimic, o dojeni Hori. Nu-i frumos din partea ta.

— De ce m-ar mulţumi? răspunse Dhania. N-ai asudat tu pentru ea zi şi noapte? Nu mi-a dat nimic de pomană. Am să-i întorc totul cu vârf şi îndesat.

Punia ştia prea bine ce gândea cumnata ei. Îi era însă îndatorată lui Hori pentru ajutorul pe care i-l dăduse, îndată ce merindele lor aveau să se împuţineze voia să le trimită şi mai mult.

Când veni însă vremea ploilor şi nu căzu niciun strop, lucrurile luară o întorsătură proastă. Un val de căldură se abătu asupra întregului ţinut. Răbufnirile vântului păleau câmpurile. Fântânile secară, trestia se ofilise. Apa din râu se dădea oamenilor pe rând, spre a uda câmpul. Ca urmare a acestor neajunsuri, se isca gâlceavă peste gâlceavă. Până la urmă secă şi izvorul acesta. Prin partea locului începură să bântuie furturile şi tâlhăriile. Lumea se frământa.

În sfârşit, începu să plouă. Oamenii se mai înviorară. Pentru truditorii ogoarelor ploaia era şuvoi de aur. Părea că pământul crăpat n-o să se mai sature niciodată de apă. Oamenii scoteau plugurile. Copiii alergau să vadă câtă apă

se strânsese în gropi. Se întorceau strigând şi bătând din mâini: „Sunt pe jumătate pline!”

Seceta îşi făcuse însă mendrele. Trestia era sleită de vlagă. La ce mai foloseau tulpinile ei pipernicite şi firave? Soarta oamenilor era legată de trestia de zahăr. Greu te puteai aştepta că vor scoate dijma din vânzarea porumbului şi a meiului, şi cu atât mai puţin că vor putea să-i plătească pe cămătari. Se mângâiau cu nădejdea că cel puţin vitele vor avea ce să pască.

Luna ianuarie trecuse şi Hori nu plătise încă niciun ban din datorii. Într-o zi Bhola dădu buzna în casă peste el.

— Aşa îţi ţii făgăduiala? strigă el mânios. Ai făgăduit să-mi dai banii după tescuirea trestiei de zahăr. Tescuirea a trecut de mult. Plăteşte!

Hori ceru o păsuire. Bhola nici nu voia să audă.

— Îţi spun că n-am bani, spuse Hori deznădăjduit. Nici de împrumutat n-am de unde. Ce să fac? N-am nici măcar ce să pun pe masă. Dacă nu mă crezi, scotoceşte toată casa. Ce găseşti e al tău.

— La ce să-ţi scotocesc casa? pufni Bhola. Nu mă priveşte dacă ai bani sau nu. Îţi amintesc de făgăduială, atâta tot. Tescuitul a trecut. Vreau banii.

— Spune-mi, ce să fac?

— N-am ce spune mai mult!

— Nici eu.

— Atunci am să-ţi iau boii.

Hori îl privi uluit. Abia îşi putea crede urechilor, îşi lăsă capul în piept ca şi când l-ar fi lovit cineva. Bhola voia să-l doboare la pământ. Dacă-i lua boii îl lăsa fără mâini.

— Fără boi ajung la sapă de lemn, spuse el. Dacă însă *dharma* ta îţi spune că aşa e cinstit, ia-i.

— Nu mă priveşte dacă ajungi la sapă de lemn ori ba. Vreau banii mei.

— Şi ce-ar fi dacă aş spune tuturor că ţi-am dat banii

de mult?

Bhola fu luat pe neașteptate. Nu se gândise o clipă că Hori l-ar putea trage astfel pe sfoară.

— N-ar fi adevărat, răspunse el mânios. Dacă însă ai jura pe sfânta apă a Gangelui, n-aș mai avea ce face decât să mă împac cu gândul că am pierdut banii.

— Treaba asta mi-ar plăcea foarte mult. Da' nu vreau să fac așa ceva.

— Nu poți.

— Da. Nu pot. Am glumit. O clipă, Hori păru adâncit în gânduri. Apoi: De ce mă năpăstuiești, Bhola? Dacă Giunia a venit în casa mea, ce bine mi-a făcut? Mi-am pierdut fiul. Am plătit o gloabă de două sute de rupii. Am rămas sărac lipit pământului. Și acu tu vrei să mă nimicești. Crede-mă, habar n-aveam ce făcea pe-acolo fecioru-meu. Credeam că se duce împreună cu ceilalți cântăreți. Am aflat adevărul când Giunia a venit la noi în noaptea aia. Spune, dacă nu i-aș fi dat eu adăpost, unde s-ar fi dus? S-ar fi îngrijit cineva de ea?

Giunia stătea în ușa tindei și asculta. În ochii ei, Bhola nu mai însemna nimic: era un vrăjmaș și atâta tot. Temându-se ca el să nu-l facă până la urmă pe Hori să-i dea boii, o trimise pe Rupă după maică-sa, la câmp, unde aceasta se dusese să strângă balegă.

— Cheam-o repede încoace. E ceva de seamă. A venit tata, îi spuse Dhaniei când aceasta sosi.

— Știu. Am văzut casapu în ușă. Nici nu mă gândesc să dau ochi cu el.

— I-a cerut lui *dada* boii.

— Boii noștri?

— Da. A spus că dacă *dada* nu-i dă banii, ia boii.

— Și ce-a spus *dada* al tău?

— Că să facă după cum i-o fi *dharma*.

— N-are decât să-i ia. Într-o zi o să cerșească la ușa

noastră. Să mă scuipi în ochi dacă n-o să fie aşa.

Ieşi.

— Aud că *mehto* vrea boii noştri, spuse ea aprinsă de mânie. De ce nu-i dai? Vrea boii noştri, nu ne vrea mâinile. Cu mâinile noastre o să mai putem munci la alţii. Cu voia lui dumnezeu ne-om lua alţi boi. Ce-i aşa de ruşinos să fii muncitor cu ziua? N-o să mai stăm într-una cu ochii pe cer după ploaie şi n-o să ne mai încovoiem sub povara dijmei. Dacă ştiam că vaca e aşa de vătămată, nu i-aş fi luat-o nicicând. Din ziua când umbra ei a căzut aici, ne-a mers din rău în mai rău.

Bhola tocmai clipa asta o aşteptase. Era încredinţat că în afară de boi nu mai aveau altceva pe care să pună mâna, dar totodată era sigur că nu se vor da în lături de la nimic pentru ca boii să nu-i cadă în mână.

Ţintaş isteţ, ochise punctul lor cel mai slab.

— Dacă v-aţi închipuit c-o să vă las în apele voastre după ce am îndurat atâta ruşine, vă înşelaţi. Voi plângeţi după cele două sute de rupii ale voastre; mie însă mi-a fost terfelită cinstea. Aţi face bine s-o trimiteţi pe Giunia de unde a venit. Alungaţi-o şi nu vă mai cer nimic – nici boii, nici banii pentru vacă. Nu pot să mă împac cu gândul că ea stă aici ca o prinţesă, în vreme ce pe noi ne-a făcut de ocară. E fiica mea; a crescut la sânul meu. Dumnezeu mi-e martor că am iubit-o, nu mai puţin decât pe fiii mei. Da astăzi aş vrea s-o văd că pribegeşte din loc în loc, că cere de pomană la uşile oamenilor, că-şi caută hrana în grămezile de gunoi. Sunt tatăl ei! M-a făcut de râsul lumii pe mine, pe tatăl ei. Ruşinea pe care blestemata asta a adus-o asupra casei mele n-o să fie spălată până la al şaptelea neam. Şi voi o ţineţi în casa voastră, în chip ruşinos. Ce e asta decât ocară?!

— Ascultă, *mehto*, răspunse Dhania apăsat, ca şi cum ar fi vrut ca fiecare vorbă a ei să se întipărească în inima lui Bhola. Nu sunt aşa de neroadă. N-o să fac niciodată

ceea ce-mi ceri. Giunia ne e mai dragă decât viaţa! Dacă boii noştri pot răscumpăra cinstea strămoşilor tăi, dacă pot să şteargă ocara de pe numele tău, ia-i. Nu zic ba, Giunia a săvârşit o greşeală. Când a venit, la noi, voiam s-o gonesc. Da plângea. Ce să fac, am o inimă în piept. I-am dat adăpost. Dumneata, *mehto*, eşti om bătrân, totuşi nu poţi să-ţi înfrângi patima pentru femeie. Cum cutezi atunci să învinuieşti o fată tânără ca ea?

— O auzi, Hori? spuse Bhola cu o chemare îndurerată şi mută în ochi. Nu mă mai osândi şi tu acum. Hai, dă-mi boii.

— Ia-i, spuse Hori aspru.

— Gândeşte-te încă o dată.

— M-am gândit.

În vreme ce Bhola se ducea să dezlege boii, Giunia, în *sari*, cu pruncul în braţe, îi ieşi înainte.

— Tată, nu lua boii. Glasul ei tremura. O să plec. O să cerşesc. Dacă n-o să pot trăi din pomeni, mă zvârl pe gârlă.

— Piei din ochii mei! răcni Bhola. Să nu te mai văd înaintea mea, femeie blestemată! Să te zvârli pe gârlă e prea puţin pentru ce-ai făcut!

Giunia nu se uita la el. În clipa aceea ar fi vrut să fie pârjoliţă de pălălaia mâniei ce ardea în ea şi care nu izvora dintr-o pornire aprinsă, ci din uitarea de sine. Dacă s-ar fi deschis pământul şi ar fi înghiţit-o, s-ar fi socotit fericită.

Nu făcuse nici doi paşi, când Dhania o apucă de braţ.

— Unde te duci, fata mea? o întrebă ea. Casa asta e a ta acum, la fel ca şi după ce o să murim noi. De ce să te zvârli pe gârlă? N-are decât să se zvârle pe gârlă tatăl care îşi urăşte copilul, sânge din sângele lui. Mă mir că nu ţi-e ruşine, urmă ea întorcându-se spre Bhola. Ia boii, şi să-ţi fie de cap!

Dacă tatăl meu mă blestemă, nu mai am pentru ce trăi, spuse Giunia izbucnind în hohote de plâns. Lăsaţi-mă să mă duc şi să mor. V-am pricinuit atâtea suferinţe, atâta

nenorocire! Chiar maică-mea n-ar fi fost atât de bună cu mine cum aţi fost dumneavoastră. Am să mă rog lui dumnezeu că, de m-oi naşte din nou, să mă nasc fiica dumneavoastră.

Trăgând-o pe Giunia în casă, Dhania îi spuse:

— Omul ăsta nu ţi-e tată: e vrăjmaşul tău. Dacă ar fi trăit maică-ta, nu ţi s-ar fi întâmplat aşa ceva. N-are decât să se însoare din nou. Ai să vezi că îl aşteaptă ceea ce-i trebuie.

Giunia intră înăuntru cu Dhania. Bhola dezlegă boii din pripon şi plecă spre casă gâfâind, ca şi cum se întorcea de la un zaiafet, unde, în loc să se ospăteze cu bunătăţi, fusese bătut măr. Acum Hori n-avea decât să-şi muncească pământul cum o şti. Să-i fie de bine! Oamenii ăştia, ştia el, voiseră să-l facă de ocară. Altfel de ce ar ţine-o un om cinstit în casă pe târâtura aia? N-au obraz. Nu pot să găsească pentru fiul lor o fată cinstită pe care s-o îndrăgească? Da neobrăzarea târfei? Ce l-a mai înfruntat! Alta, în locul ei, nici nu s-ar mai fi arătat dinaintea ochilor lui. Neghiobii! Credeau că Giunia se pripăşise la ei pentru totdeauna? O fată care nu stă cuminte în casa tatălui ei nu se aciuieşte multă vreme nici în casa altuia. Ce-ar mai fi tras-o de păr pe vrăjitoarea asta de Dhania de faţă cu tot satul! Da ar fi fost bine să facă acum asemenea zarvă?

Se uită la boi. Vânjoşi, falnici. Poate să ia pe ei oricând o sută de rupii. Oricum ar fi, şi-a scos cu vârf şi îndesat cele optzeci de rupii.

Când ajunse aproape de marginea satului îi văzu pe Datadin, Petşuari, Sobhia şi alţi câţiva alergând după el. Îl străbătu un fior de spaimă. Presimţea că va avea neplăceri. Nu cumva vor să sară pe el şi să-i ia boii? Se opri. O să-şi vândă scump pielea.

— Ce înseamnă asta, Bhola, strigă Datadin, apropiindu-se. I-ai luat amândoi boii, şi el stă molcom! Asta te-a făcut să fii; aşa de neobrăzat? Noi ne vedeam de

treburile noastre. Da un semn dacă ne-ar fi făcut Hori, te jupuiam de viu. Dacă nu vrei să ai de-a face cu noi, du boii îndărăt, chiar acum. Nu ţi-e ruşine obrazului?

— A văzut că-i merge cu Hori. L-a prostit, adăugă Petşuari. Dacă ţi-e dator, du-te de fă plângere şi scoate o hotărâre împotriva lui. Cu ce drept pui mâna pe boi? Hm! Acu, dacă te-ar da în judecată pentru fapta asta, te-ar învăţa minte poliţaii 1

Bhola spuse sfios:

— Lala, nu i-am luat boii cu anasâna. Tocmai că el a vrut să mi-i dea.

— Niciun ţăran nu-şi dă boii de bunăvoie, răspunse Petşuari. Cum are s-o scoată la capăt fără ei? O să te înjuge pe tine la plug? Sobha, ia-i boii.

Sobha păşi înainte.

— Dă-mi funia. Fă plângere dacă vrei banii. Altminterea te snopesc în bătăi. I-ai dat bani pe ei? I-ai băgat pe gât o vacă blestemată, iar acum îi mai iei şi boii.

Bhola nu se clinti. Stătea în faţa boilor tăcut, dar gata la orice. N-avea niciun rost să-şi bată limba în gură împotriva lui Petşuari.

Datadin se îndreptă din şale.

— Ce mai aştepţi? sări el în sus mânios. Dă-i la cap. Cum cutează să ia boi din satul nostru?

Banşi, un tânăr vânjos, îl dădu grămadă pe Bhola cu un ghiont năprasnic. Acesta se ridică de jos, dar primi îndată o nouă lovitură.

Îl zăriră pe Hori alergând spre ei. Bhola se ridică şi se îndreptă spre Hori împleticindu-se pe picioare.

— Hori, spune-le adevărul. Ţi-am luat eu boii cu de-a sila?

— Încearcă să ne prostească, Hori, spuse Datadin.

Hori şovăia.

— Ei, adevărul este, spuse el stânjenit, că mi-a cerut

s-o alung pe Giunia sau să-i dau banii, zicând că alltfel îmi ia boii. I-am spus că nici pe Giunia n-o alung, nici bani n-am, dar dacă *dharma* lui îi spune că e frumos să-mi ia boii, n-are decât să-i ia.

— De vreme ce l-ai lăsat să hotărască după cum îi e *dharma*, nici vorbă că nu te-a silit, zise Petşuari, privindu-l dezamăgit. Aşa cum îşi înţelege el *dharma*, ea îi spune că a făcut bine. Boii sunt ai tăi, frate. Du-te.

Îl priveau pe Hori cu dispreţ. Bhola îşi dădu capul pe spate şi plecă mândru după boi.

Capitolul XV

Părea că „fluturaşul" Malti era în realitate o albină cumpătată şi harnică. Nu-şi petrecea viaţa doar în zburdălnicii: nu poţi mânca tot timpul numai dulciuri. Pentru ea, amuzamentul nu era o necesitate vitală şi nici egocentrism. Frivolitatea însă o ajuta fără îndoială să-şi mai uşureze povara vieţii.

Tatăl ei era unul dintre acei oameni rari, deosebiţi, cărora darul de a vorbi le aduce bănet, nu glumă. Aranja împrumuturi pentru *zamindar*-i, mijlocea tranzacţii pentru vânzarea proprietăţilor acestora, îi scotea din încurcături cu ajutorul înalţilor funcţionari; asta era îndeletnicirea lui. Ceea ce înseamnă că era un misit. Misiţii sunt oameni foarte descurcăreţi. Îşi iau asupra lor sarcini imposibile şi le fac foarte posibile. De pildă, pun la cale mariaje între *rajah* – i şi prinţese din casele domnitoare şi drept urmare îşi umplu buzunarele cu bani. Samsarii mai mărunţei sunt bine cunoscuţi ca „agăţători de muşterii". Cei care operează însă în stil mare, ca domnul Kaul, ies la vânătoare cu *rajah*-ii şi iau ceaiul cu guvernatorii.

Domnul Kaul avea trei fiice şi dorise ca ele să fie educate în Anglia. Ca orice *nouveau riche*[59], avea credinţa că educaţia engleză transformă radical omul – cine ştie, poate că în direcţia aceasta avea o influenţă climatul

591 Nou îmbogăţit, parvenit (în limba franceză, în original).

Angliei; în orice caz, i se părea mai mult decât probabil ca acest climat ascuţea inteligenţa. Dorinţa lui rămăsese însă pe trei sferturi nerealizată. Malti se afla încă în Anglia când domnul Kaul avusese un atac de paralizie, pierzându-şi totodată şi graiul; pentru un om ca el, lipsa posibilităţii de a vorbi însemna a-şi lua adio de la mijloacele lui de existenţă. Câştigând bine, trăise până atunci pe picior mare. Nu obişnuia să pună deoparte bani albi pentru zile negre. Rezultatul a fost că ani de-a rândul după aceea au trăit strâmtoraţi, de pe o zi pe alta. Toată povara întreţinerii familiei căzuse pe umerii domnişoarei Malti. Cu venitul ei de patru sau cinci sute de rupii pe lună era exclusă o viaţă largă. Totuşi reuşea cât de cât să facă faţă costului educaţiei celor două surori. Din păcate, domnul Kaul bea, şi ca atare era şi mână spartă. Ori de câte ori avea buzunarele goale, subscria calm poliţe pentru mii de rupii, dând ipoteci asupra *bungalow*-ului său în favoarea unui bancher. Bancherul, un vechi prieten, câştigase bani frumoşi mulţumită bunelor sale oficii şi nu-l refuza din politeţe. Datoriile se ridicaseră la douăzeci şi cinei de mii de rupii. Bancherul putea să le ia oricând *bungalow-ul*. Dar nu voia să facă acest lucru din consideraţie pentru vechea lor prietenie. Pe de altă parte, domnul Kaul adoptase o atitudine de indiferenţă ofensată, atât de caracteristică oamenilor egocentrici. Ignora amabil toate cererile de restituire a sumei împrumutate. Malti, fireşte, era necăjită. Mama ei însă – bunătatea personificată – nu cunoştea altă îndatorire mai mare decât aceea de a-şi sluji soţul. Încerca adesea să-l aducă la realitate pe soţul ei, domnul Kaul, şi făcea totul pentru ca divergenţele lor să nu degenereze în duşmănie.

Era seară, dar căldura încă mai persista. În văzduh, pâclă. Malti şi surorile ei şedeau jos pe peluză. Gazonul se ofilise din lipsă de îngrijire; din loc în loc se vedeau petice golaşe de pământ.

— Grădinarul nu îngrijeşte iarba? întrebă Malti.

— Doarme tot timpul, răspunse Saroj, sora ei mai mică. E gata să se scuze de douăzeci de ori pentru a explica de ce n-a făcut ceea ce trebuia să facă.

Saroj studia filosofia. Era înaltă, firavă, plăpândă, irascibilă, supărăcioasă. Medicii o sfătuiseră să nu se obosească şi să plece la munte. Ai ei nu aveau însă bani ca s-o întreţină acolo.

Varda, mezina, socotea că sora ei Saroj era prea răsfăţată. Dacă e vorba că, îmbolnăvindu-te, câştigi simpatiile tuturor, ei bine, de ce nu s-ar îmbolnăvi şi ea?! Iubea orice sub soare, numai pe Saroj nu. Ochii ei scânteiau, tenul ei era radios de sănătate.

— Tata îl trimite în toate părţile. N-are timp nici să răsufle. Şi tu spui că doarme, protestă ea.

— Tata ¡nu-l trimite nicăieri, stărui Saroj, iritată. Nu-i adevărat.

— Îl trimite în fiecare zi, replică Varda. Da, da, îl trimite. Şi azi s-a dus. Întreabă-l.

— Da?

Malti schimbă subiectul, cu tact.

— Doctorul Menta şi-a ţinut prelegerea azi, Saroj?

Saroj îşi încreţi nasul.

— Da, a ţinut-o. Dar nu-l asculta nimeni. A spus că bărbaţii şi femeile au în lumea asta sfere de acţiune deosebite. Şi faptul că femeile se amestecă în sferele bărbaţilor e cea mai mare ruşine a acestui secol. Fetele au început să bată din palme şi să fluiere. El s-a simţit foarte jenat. S-a aşezat pe scaun fără să sfârşească. Ce caraghios! A spus chiar că dragostea nici nu există: dragostea este numai o fantezie a poeţilor, a zis el. Doamna Hukku a făcut mare haz pe chestia asta.

— Ea trebuia să fie mai cu moţ! observă Malti ironică. Mai are obraz să vorbească despre subiectul acesta? Trebuia să-l asculţi pe doctorul Menta până la sfârşit. Ce impresie neplăcută trebuie să-şi fi făcut despre

voi, despre felul în care v-aţi purtat!

— Cine să aibă răbdare să-l asculte! Ideile lui sunt prea înaintate!

— Atunci de ce să-l sfidezi? El nu antipatizează femeile. Nu este însă unul dintre aceia care spun anumite lucruri numai ca să placă femeilor. Şi ce dovadă ai că femeile sunt pe drumul cel drept? E foarte probabil că, pe măsură ce va trece timpul, toate ne vom schimba opiniile într-o măsură oarecare.

Malti vorbi cu elan despre idealurile care le însufleţeau pe femeile din Franţa, Germania şi Italia şi adăugă că-l invitase pe doctorul Menta să vorbească la Liga femeilor.

— Tu spuneai însă că femeile trebuie să aibă drepturi egale cu bărbaţii, observă Saroj, nedumerită de înflăcărarea cu care îl apăra pe doctorul Menta.

— Acelaşi lucru îl spun şi acum, răspunse Malti. Trebuie să asculţi însă şi partea cealaltă. Cine ştie dacă nu greşim mult, mult de tot?!

Liga femeilor, un club de clasă, fusese înfiinţată de curând, datorită îndeosebi eforturilor domnişoarei Malti. Aderaseră la ea aproape toate femeile cultivate din oraş. Aprecierile făcute de Menta, despre care s-a pomenit mai sus, stârniseră senzaţie, şi liga hotărâse să-i dea o replică zdrobitoare. Sarcina de a pregăti replica revenise domnişoarei Malti. Zile de-a rândul ea îşi adunase materialul şi-şi clasase argumentele. Şi alte doamne se pregăteau să ia cuvântul. Când Menta apăru la Liga femeilor, sala era plină până la refuz, ceea ce îl făcu să se simtă foarte mândru. Înflăcărarea auditoarelor era oglindită nu numai pe feţele lor, dar şi în sectorul vestimentar. Doamnele îşi făcuseră apariţia în toalete de gală, încărcate de bijuterii, ca şi cum ar fi venit să asiste la o cununie. Făcuseră toate eforturile pentru a-l domina pe Menta. Cine poate spune că luxul nu este o armă

puternică! Malti era îmbrăcată într-un *sari* nou-nouţ şi o bluză după ultima modă. Se fardase cu multă atenţie, ca o mireasă. Doctorul Menta era singur împotriva unei mulţimi de femei. Totuşi, doamnele se simţeau încă neîncrezătoare în forţele lor. O scânteie de adevăr poate face praf un munte de ignoranţă.

Mirza, Khanna şi redactorul girant al *Fulgerului* şedeau în ultimul rând. *Rai Sahib*-ul venise ceva mai târziu şi stătea în spatele şirului de scaune. Mirza îi făcu semn să ia loc.

— Mulţumesc, stau foarte bine, răspunse *Rai Sahib*-ul. E zăpuşeală în sală. Văd că Malti ocupă scaunul prezidenţial. Felicitări, domnule Khanna!

Khanna făcu o grimasă.

— Are ochi numai pentru Menta. Eu am căzut în dizgraţie.

Menta îşi începu conferinţa:

— *Deviji*! Mă adresez domniilor-voastre în felul acesta – zeiţelor – şi desigur că nu vedeţi în asta nimic neobişnuit. Interpretaţi acest omagiu drept ceva foarte firesc. Aţi auzit însă domniile-voastre pe vreo femeie spunându-i unui bărbat: „zeule”? Dacă îi veţi adresa acest cuvânt, va crede că vă bateţi joc de el. Căci mila, devotamentul şi sacrificiul sunt virtuţi preţioase ale femeii. Ce am putea spune despre bărbat? Ce are el de dat? Nimic. El nu este cel care dă, el este cel care ia. El luptă pentru a-şi smulge drepturile de la alţii; lupta şi violenţa sunt trăsăturile de bază ale caracterului său.

Aplauze furtunoase.

— Ştie cum să învăluie femeile, remarcă *Rai Sahib*-ul.

— N-a spus nimic original, observă redactorul *Fulgerului*, care nu apreciase remarca *Rai* Saâiib-ului. De fapt, şi eu am exprimat aceeaşi idee în diverse ocazii.

Menta continuă:

— Totuşi, când văd că femeile noastre instruite nu

sunt satisfăcute de viaţa lor de sacrificiu şi devotament, că aleargă după o viaţă de luptă şi violenţă, crezând permanent că au găsit limanul fericirii, ei bine, regret c-o spun, dar nu găsesc că acesta e un prilej pentru a le felicita.

Doamna Khanna se uită sfidătoare la Malti. Malti lăsă capul în jos.

— Menta este un om îndrăzneţ. Spune adevărul în faţă, observă Mirza.

— S-au dus vremurile când puteai să amăgeşti femeile atât de uşor, replică redactorul *Fulgerului*.

Menta urmă:

— Când văd la o femeie maniere masculine mă indispun tot atât de mult ca atunci când văd un bărbat purtându-se ca o femeie. Sunt convins că niciuna dintre dumneavoastră nu va socoti un asemenea bărbat demn de încrederea şi dragostea sa. Vă asigur în acelaşi timp că nici femeia cu asemenea maniere nu poate câştiga încrederea şi dragostea statornică a unui bărbat.

Khanna era radios.

— Domnule Khanna, mi se pare că eşti foarte satisfăcut, îl tachină Rai Safiib-ul.

— Sunt curios să aud ce are de obiectat la asta Malti!?

— În graficul care ar reprezenta evoluţia civilizaţiei umane, continuă doctorul Menta, consider poziţia femeii superioară aceleia a bărbatului, în acelaşi sens în care dragostea şi sacrificiul sunt întotdeauna superioare discordiei şi războiului. Nu va fi nicio fericire pentru societate dacă femeile, părăsind templul creaţiei, vor hotărî să coboare pe câmpul de luptă. Sunt convins de acest lucru. Împins de orgoliu, bărbatul a dat o mare importanţă tendinţelor sale distructive. Lipsindu-şi fratele de libertate şi vărsându-i sângele, el socoteşte că a câştigat o mare victorie. Când seceră cu obuze trase de o

mie de tunuri aceiaşi copii pe care mamele i-au hrănit cu sângele lor, este ovaţionat ca un erou. Şi când mamele pun o pecete de şofran pe fruntea lui şi-l trimit pe câmpul de bătaie cu armura ocrotitoare a binecuvântării lor, el gândeşte că nimicirea este tocmai ceea ce îi trebuie omenirii, înclinarea lui spre nimicire devenind şi mai puternică.

Ce vedem astăzi? Acest instinct diabolic a stârnit un masacru înspăimântător; a nimicit milioane şi milioane de oameni, a pârjolit şi a ras de pe faţa pământului oraşe întregi. *Deviji*, vă întreb, vreţi să daţi o mână de ajutor pentru perpetuarea acestui joc drăcesc? Vă implor să părăsiţi aceste puteri ale întunericului şi să vă dedicaţi îndatoririlor dumneavoastră, căci numai ele reprezintă adevărata dumneavoastră menire.

— Malti nici nu mai ridică fruntea, spuse Khanna.

— E adevărat ce spune Menta, se declară de acord *Rai Sahib-ul*.

Redactorul *Fulgerului* pufni:

— Nimic nou. Toţi antifeminiştii bâiguie asemenea elucubraţii. Nu pot fi de acord că progresul omenirii se datorează iubirii şi sacrificiului. Omenirea a progresat în realitate prin perseverenţă, bărbăţie şi inteligenţă.

— Vă rog, vă rog, nu pot urmări ce spune, îi struni Kărşed.

Menta vorbea în continuare:

— Nu sunt dintre aceia, *deviji*, care cred că bărbaţii şi femeile sunt înzestraţi cu aceleaşi puteri şi însuşiri şi că nu e nicio deosebire între ei. Nu pot crede că există aberaţie mai îngrozitoare. Una din aceste aberaţii încearcă să ascundă experienţa secolelor aşa cum un nor ascunde soarele. Vă previn: nu căderi în cursa aceasta. Femeia e mai presus de bărbat, aşa cum lumina este mai presus de întuneric. Sacrificiul, non-violenţa şi iertarea sunt încă idealuri îndepărtate pentru bărbat; femeia însă le respiră

în mod firesc. De veacuri, bărbatul a năzuit să atingă aceste idealuri, în parte cu ajutorul înţelepţilor, în parte prin propria-i *dharma*. În zadar însă. Îmi menţin opinia: toată fervoarea sa religioasă, toate calităţile lui morale nu pot egala sacrificiul femeilor.

Aplauze tunătoare.

— Gândeşte fiecare cuvânt pe care-l spune, observă *Rai Sahib*-ul bucuros.

— Argumente răsuflate. Numai banalităţi, îşi dădu cu părerea Onkar Onkarnath, redactorul *Fulgerului*.

— Totuşi, dacă un argument perimat are o rezonanţă convingătoare, devine tot atât de concludent ca şi când ar fi inedit.

— Un om care încasează nici mai mult, nici mai puţin decât o mie de rupii pe lună şi-şi pierde timpul cu nonviolenţa, e lipsit de forţă spirituală. Tot ce a spus a spus ca să placă bărbaţilor şi femeilor credincioşi încă vechiului mod de gândire.

Khanna se uită la Malti.

— De ce o arăta aşa de umilă? Parcă ar vrea să intre în pământ de ruşine.

Kărşed îl înghionti pe Khanna.

— Ia cuvântul, Khanna. Altfel te-a dat gata Menta! A şi câştigat bătălia pe jumătate.

— Slăbeşte-mă, îl repezi Khanna morocănos. Am prins multe vrăbii ca ea şi le-am dat drumul.

Rai Sahib-ul îi făcu cu ochiul lui Kărşed şi se întoarse spre Khanna:

— În ultimele zile ai vizitat mereu Liga femeilor. Cât ai subscris pentru ea?”

Khanna se înroşi.

— Nu sunt de părere că trebuie să sprijin asemenea cluburi. Sub faţada artei, nu fac decât să încurajeze corupţia morală.

Conferinţa continuă:

— Se pretinde că toţi marii gânditori şi oameni de ştiinţă au fost bărbaţi; războinicii, oamenii de stat, navigatorii au fost bărbaţi. Şi ce au realizat toţi aceşti oameni mari? Chiar un *mahatma* sau altul, chiar întemeietorii de religii n-au făcut nimic altceva decât să propage ura şi să provoace vărsarea de sânge. Războinicii sunt imortalizaţi doar pentru că au tăiat gâtul unor fiinţe omeneşti; singurele relicve pe care le-au lăsat oamenii de stat sunt ruinele fostelor imperii; inventatorii au făcut din oameni sclavii maşinilor şi n-au rezolvat nicio problemă. În această civilizaţie creată de bărbat nu există pace şi nici simţământul tovărăşiei.

Onkarnath se ridică în scaun:

— Mi se face rău când aud pioşia asta trâmbiţată de buzele unui hedonist[60].

Kărşed îl apucă de braţ şi-l sili să se aşeze înapoi pe scaun.

— Nu fi naiv, îl domoli el. Aşa-i piesa! Omul flecăreşte tot ce-i trece prin minte. Unul îl ascultă şi aplaudă, altul tace. Şi cu asta gata. Azi vine un Menta, mâine altul, dar lumea merge înainte pe drumul ei. Ce te şifonează atât? i

— Nu pot să ascult asemenea baliverne.

— Cum să nu te necăjeşti auzind atâtea banalităţi pioase ieşind din gura unui prost? îl tachină *Rai* Safrib-ul pe Onkar.

Menta vorbea mai departe:

— Vă întreb: se cuvine ca o lebădă să imite vulturul? Se cuvine ca lebăda să lase deoparte frumuseţea ei senină de la Mansarovar[61] şi să se apuce să ucidă vrăbii? Chiar dacă o lebădă se transformă într-o pasăre de pradă, nu-i

---

60 Adept al hedonismului, concepţie filozofică care exprimă ideologia aristocraţiei sclavagiste din Grecia antică, conform căreia scopul vieţii este plăcerea.

61 Lac în Himalaia, vestit prin frumuseţea lui.

nimic îmbucurător în asta. Ciocul lebedei nu este ascuţit, ghearele de asemeni. Nici aripile ei nu zboară, nici ochii nu-i sunt ageri, ca să se repeadă după vrăbii. Firea ei nu este crudă. Vor trece secole mai înainte ca o lebădă să se poată transforma în pasăre de pradă. Şi chiar atunci, aproape că nu are nicio şansă să ajungă vultur. De un lucru puteţi fi sigure însă – atunci ea nu va mai fi lebădă – lebăda care ciuguleşte mărgăritare.

— Nu mă impresionează de loc, comentă Kărşed. Vorbeşte ca un poet. Femela vulturului vânează tot atât de bine ca şi vulturul.

— Pe baza acestor argumente care se bat cap în cap pretinde că e filosof? exclamă amuzat Onkar.

— Nu e filosof, ci impostor, îşi dădu Khanna pe faţă gândurile ascunse.

— Un filosof este un om... care nu se abate de la adevăr, adăugă Onkarnath.

— Habar n-am care-i adevărul şi care neadevărul, spuse Khanna, nesatisfăcut întru totul cu definiţia lui Onkarnath. Filosof e acela care-i un adevărat filosof.

Kărşed aplaudă:

— Bravo! Eureka[62]! Ai pus punctul pe i. Slavă domnului! Filosof e acela care-i un adevărat filosof. Ca să vezi!

Menta continuă:

— Nu spun că femeile nu trebuie să pretindă a fi educate. Poate că trebuie educate chiar mai mult decât bărbaţii. Nu au însă nevoie de acea educaţie care a transformat de pe acum pământul într-o hecatombă. Dacă şi femeile vor hotărî să alerge după o asemenea educaţie, omenirea va ajunge un cimitir. Educaţia dumneavoastră

---

621 „Am găsit !" în limba greacă. Sînt celebrele cuvinte pe care savantul grec. Arhimede (272—212 î.e/n.) le-a rostit în momentul cînd a descoperit unul dintre principiile de bază ale hidrostaticii, care a căpătat denumirea de „principiul lui Arhimede".

trebuie să vă conducă nu spre distrugere, ci spre natură, spre creaţie. Credeţi că dreptul de vot universal al cetăţenilor majori va duce la o societate mai bună? Smângăleala peniţelor sau clănţăneala limbilor în săli de judecată şi în birouri va duce la o societate mai bună? De ce alergaţi după nişte drepturi iluzorii, pernicioase, artificiale şi renunţaţi la drepturile pe care vi le-a hărăzit natura?

Saroj, care stătuse până atunci liniştită în afara unghiului de vedere al surorii sale, nu se mai putu stăpâni:

— Vrem să votăm întocmai ca şi bărbaţii! strigă ea.

— Da, vrem dreptul de vot! răsunară strigăte din toate colţurile sălii.

Onkarnath se ridică şi răcni:

— Jos cu antifeminiştii!

Malti bătu în masă.

— Linişte! Linişte! Cei care doresc să ia cuvântul vor avea prilejul s-o facă mai târziu.

Menta urmă:

— Dreptul de vot al cetăţenilor majori este un capriciu al epocii moderne. E un miraj, o ruşine, o înşelătorie. Când ai fost prins în vârtejul lui, nu mai ştii unde ţi-e capul. Cine spune că personalităţile care se ridică dintre dumneavoastră nu-şi pot găsi deplina desfăşurare a posibilităţilor fiindcă sfera dumneavoastră de activitate e limitată? În primul rând noi suntem fiinţe omeneşti şi numai după aceea altceva. Viaţa noastră începe în cămin. Acolo suntem născuţi şi crescuţi; acolo trecem prin fazele cele mai importante ale vieţii noastre. Dacă numeşti această sferă limitată, nu ştiu ce sferă poate fi numită nelimitată. Vreţi să abandonaţi această uzină unde este făurită soarta omului şi să alergaţi după acelea unde el este strivit şi stors de vlagă?

— Tirania bărbaţilor a stârnit spiritul de revoltă în femei, strigă Mirza.

— Sunt de acord, răspunse Menta. Bărbatul a fost nedrept cu femeia. Trebuie să înlăturăm nedreptatea. Nu trebuie să zvârlim însă şi pruncul odată cu apa din baie.

— Femeile vor un drept de care, uzând cum se cuvine, să-i poată împiedica pe bărbaţi de a abuza de drepturile lor, spuse Malti.

— Cele mai mari drepturi în lumea aceasta, replică Menta, sunt dobândite prin devotament şi sacrificiu. Şi dumneavoastră aveţi aceste drepturi. Dreptul de vot este un fleac în comparaţie cu ele. Mă doare când văd că femeile noastre iau Occidentul drept ideal al lor. Acolo femeia şi-a pierdut locul ei de onoare: nu mai este doamna casei, ci un exponat, un bibelou, un obiect de plăcere. În Occident, femeia vrea să fie independentă ca să se poată bucura de toate plăcerile vieţii. Plăcerile trupeşti n-au fost însă niciodată idealul femeilor noastre, care au dominat şi au condus familia prin devotament. Să ne însuşim ceea ce este sănătos în cultura occidentală, întotdeauna există o osmoză între o cultură şi alta. A-i maimuţări însă orbeşte pe alţii este un simptom de decadenţă morală. Femeile din Occident nu mai doresc să rămână mame de familie. Ele au abandonat modestia, această trăsătură de nepreţuit, pe altarul plăcerii. Când văd femeile instruite din Occident etalându-şi farmecele fizice, braţele, picioarele, mi-e milă de ele. Goana lor după senzaţii le-a orbit până într-atât, încât au uitat de modestie. Un blestem mai mare n-ar putea să se abată asupra femeilor.

Sala răsună de aplauze.

— Nu cred că vei respinge aceste argumente, i se adresă Mirza lui Onkar.

— Singurul lucru cu bun-simţ pe care i-a spus în toată poliloghia lui, admise Onkarnath cu invidie.

— Aici te-a handicapat, stărui Mirza.

— Nu mă handicapează nimeni, răspunse Onkarnath. Îi găsesc eu fisuri. Aşteaptă şi-ai să vezi. Cercetează

rubricile din *Fulgerul* de mâine.

— Şi mai ziceai că nu huiduieşti acolo unde adevărul e vădit! Dumneata nu faci decât să cauţi pete în soare, pentru a-ţi reînsufleţi ideile preconcepute.

— Un avocat e diligent cu interesele clientului său. El nu poate sta să cântărească adevărul şi neadevărul.

— Atunci dumneata eşti avocatul femeilor, neajutoratele, sărmanele de ele!

— Într-adevăr, întreci măsura.

— Există o conspiraţie, continuă Menta, organizată de bărbaţi pentru a coborî femeile de pe înaltul lor piedestal la nivelul bărbaţilor. Lucrul acesta îl fac îndeosebi laşii, care nu sunt în stare să poarte pe umeri responsabilităţile vieţii conjugale, şi aceia care merg pe făgaşul plăcerilor trupeşti, ca taurul care aleargă turbat pe câmpul altuia. Această conspiraţie a bărbaţilor a şi învins în Occident. Acolo femeile au ajuns pur şi simplu nişte marionete. Mi-e ruşine când văd că acest vânt rău a început să sufle acum şi în India, pentru a corupe o tradiţie de sacrificiu şi penitenţă. Femeile instruite, îndeosebi, sunt infectate rapid. Abandonând idealurile mamei de familie, se transformă ele însele fără niciun sens în nişte nimfe.

— N-avem nevoie de sfatul bărbaţilor, strigă aprinsă Saroj. Dacă bărbaţii pretind să fie independenţi, acelaşi lucru îl pretindem şi noi. Fetele noastre nu mai vor să facă din căsătorie o profesie. Dragostea va fi de acum înainte singura bază a căsătoriei.

Multe aplauze răsunară mai ales în rândurile din faţă, unde luaseră loc doamnele.

Menta replică netulburat:

— Ceea ce numeşti dumneata dragoste e o iluzie, e faţa goală a dorinţei, tot astfel cum abstinenţa este adesea un eufemism pentru eşecurile fizice. Adevărata bucurie, adevărata mângâiere izvorăşte din devotament. Devotamentul este sursa drepturilor, izvorul puterii.

Devotamentul este cimentul care ţine cuplul conjugal

13 – Godan unit în dragoste şi în idealuri comune. Unde lipseşte devotamentul, lipseşte şi încrederea. Din clipa în oare călăuzeşti viaţa altora, răspunderea ta sporeşte. Dacă vrei, poţi duce barca la liman prin vânt şi furtună. O greşeală, însă, şi barca se va scufunda târându-te după sine.

Conferinţa se sfârşi. Tema ei fiind controversată, se înscriseră la cuvânt mai multe doamne. Ora era înaintată. Malti închise dezbaterile cu un vot de mulţumiri adresate doctorului Menta. Înainte de a pune concluzii, ea anunţă că duminica următoare un număr de doamne aveau să-şi exprime punctul de vedere asupra acestui subiect.

— Sunt de acord cu tot ceea ce ai spus, îl felicită *Rai Sahib-ul* pe Menta.

— Cine altul să-l felicite dacă nu dumneata? râse Malti. Cine se aseamănă se-adună. Nu pot să pricep însă un lucru. De ce aceste predici ţintesc numai asupra femeilor? De ce să le incumbe numai lor sarcina realizării idealurilor, a sacrificiilor, a perpetuării tradiţiilor?

— Pentru că ele înţeleg importanţa acestor lucruri, răspunse Menta.

Khanna se uită atent la Malti, ca şi când ar fi încercat să ghicească ce gândeşte, apoi se aventură:

— După părerea mea, în ceea ce priveşte aceste opinii, doctorul Menta e depăşit cu o sută de ani.

— Care opinii? întrebă Malti cu un ton bătăios.

— Devotament, sacrificiu şi toate celelalte.

— Dacă dumneata crezi că opiniile lui Menta sunt învechite cu o sută de ani, hai să auzim opiniile dumitale moderne. Cum se poate face o căsnicie reuşită: ai cumva vreo reţetă anume?

Khanna era jenat: intenţionase doar să-i facă plăcere şi nu izbutise decât s-o supere pe Malti.

— Asemenea reţete sunt cunoscute doar de Menta,

răspunse el posomorât.

Doamna Khanna îi aştepta în vestibul.

— Cum vi s-a părut conferinţa? o întrebă Menta, salutând-o. Ea îşi plecă ochii.

— Excelentă. Cu o rezervă: dumneata eşti încă necăsătorit. De aceea vorbeşti despre femei în termeni atât de elogioşi. Ar trebui să ştii cum sunt femeile, în realitate, după o căsătorie. Oh, ştiu că te vei căsători. Ştiu. Ai spus în conferinţa dumitale că acei care nu se căsătoresc sunt laşi, nu-i aşa?

Menta izbucni în râs.

— Văd că mi-am săpat groapa cu mâna mea.

— Malti e o partidă bună.

— Cu o condiţie: să vă stea la picioare câteva zile şi să înveţe de la dumneavoastră ce implică *dharma* unei femei.

— Acum eşti un egoist. Dumneata ai învăţat ce implică *dharma* bărbatului?

— Caut un învăţător.

— Domnul Khanna e omul potrivit.

Menta râse.

— Nu. Prefer s-o învăţ de la dumneavoastră.

— Perfect. Cu plăcere. În primul rând, uită că femeia e superioară bărbatului. Bărbatul e superior femeii. El duce povara familiei. El insuflă femeii spiritul devotamentului şi al sacrificiului. Dacă lui îi lipsesc aceste calităţi, nici femeia nu le va avea. Spiritul de revoltă pe care îl găseşti astăzi la femeie îşi are rădăcinile în faptul că însuşi bărbatul şi-a pierdut aceste însuşiri.

Mirza se apropie în fugă şi-l îmbrăţişă pe Menta.

— Felicitările mele!

Menta îl privi ironic:

— Ţi-a plăcut conferinţa?

— Oh, grozav! Grozav! Frumos ai adus-o! Chiar

Malti, care nu s-a preocupat de nimeni, niciodată, e câştigată de partea dumitale.

— Să sperăm că va dura! ură doamna Khanna.

— Pe cine l-a interesat vreodată un şoarece de bibliotecă? spuse Menta indiferent. Eu sunt un idealist înveterat.

Doamna Khanna îşi urmă soţul spre locul rezervat pentru parcarea maşinilor. Mirza plecă şi el. Menta îşi luă bastoaiul de la vestiar şi tocmai voia să iasă, când Malti îl apucă de mână.

— Nu poţi să pleci aşa! în ochii ei era o chemare. Hai să te prezint tatălui meu. Cinează cu noi.

— Nu astăzi. Nu te supăra, se apără Menta, ciupindu-şi vesel urechile. Saroj o să mă mănânce de viu. Mi-e frică de fetele astea.

— Te rog. O să am eu grijă să nu facă aşa ceva. De altfel, nici nu va deschide gura.

— Bine, am să vin puţin mai târziu.

— Nu, nu mă lăsa singură. Saroj mi-a luat maşina. Du-mă dumneata acasă.

Plecară cu maşina lui Menta.

— Am auzit despre Khanna că-şi maltratează soţia. Am început să-l detest. N-ai încercat niciodată să-l corijezi? întrebă Menta.

— Uiţi că într-un joc sunt întotdeauna doi parteneri, răspunse Malti cu căldură.

— Nu pot niciodată să-mi închipui că un bărbat e în stare să-şi bată soţia.

— Chiar dacă e grosolană şi rea de gură?

— Chiar şi atunci.

— Nu eşti un om, eşti o minune!

— Dacă un om este grosolan, trebuie biciuit?

— Bărbatul nu e răbdător ca femeia. Chiar dumneata ai spus astăzi acest lucru în conferinţă.

— Aşadar bătaia e răsplata femeii pentru că e răbdătoare! Mă tem că, fiind amabilă cu Khanna, în fapt l-ai încurajat să-şi maltrateze soţia. Mulţumită ascendentului pe care îl ai asupra lui, îl poţi aduce foarte repede pe calea cea dreaptă. Dacă însă vei pleda pentru el, devii complice la crimă.

— Deci continui să dezbaţi, să dezbaţi, spuse Malti, indispusă. Uite, nu vreau să vorbesc despre Khanna în spatele lui. N-o cunoşti pe doamna Khanna. Eşti indus în eroare de privirile ei inocente, candide, şi o socoteşti o zeiţă sau aşa ceva. Regret, dar n-am o părere prea bună despre ea. Ai să fii scandalizat când îţi voi spune cât se străduie să mă calomnieze.

— Trebuie să aibă un motiv ca să-ţi poarte pică.

— Întreab-o. Poate că ştie. Eu nu mă pricep să ghicesc gândurile altora.

— Nu este întotdeauna necesar să întrebi. Doi şi cu doi fac patru. Dă-mi voie să-ţi explic. Dacă un bărbat încearcă să se infiltreze între mine şi soţia mea, îl omor. Dacă nu pot să-l omor, mă sinucid. Tot astfel, dacă încerc să strecor între noi o a treia persoană, o femeie, soţia mea are tot dreptul să-mi zădărnicească planurile. Asemenea probleme nu admit compromisuri. Aici este vorba de un instinct ancestral. Vei spune că această conduită este necivilizată şi antisocială. Nu sunt însă în stare să-mi înăbuş acest instinct şi nici nu doresc. În asemenea împrejurări, eu îmi fac legea.

— Cum ai ajuns la concluzia că cu vreau să mă infiltrez între Khanna şi soţia lui? întrebă Malti cu ostilitate. Mă jigneşti, exprimând despre mine asemenea impresii neîntemeiate. Nu mă interesează câtuşi de puţin Khanna.

— Nu spui acest lucru din inimă, domnişoară Malti, stărui Menta fără convingere. Crezi că oamenii sunt idioţi, nu văd? Eu n-o condamn pe doamna Khanna dacă crede şi

ea ce cred şi alţii.

— Oamenilor le place să-i dea la fund pe alţii, spuse Malti indignată. Asta-i natura umană şi eu n-o pot schimba. Mă calomniază degeaba. Nu pot să-l gonesc când vine să mă vadă. Dacă cineva încearcă să răstălmăcească acest lucru, ce pot…

Vocea ei părea sugrumată. Îşi întoarse faţa şi-şi şterse repede ochii cu batista.

— Şi dumneata… Nu m-am aşteptat niciodată la asta din partea dumitale.

Copleşită de milă pentru propria sa slăbiciune, tăcu. Îndată însă izbucni mânioasă:

— N-ai dreptul să-mi spui toate acestea. Dacă şi dumneata eşti dintre cei care nu se pot opri să nu arate cu degetul când un bărbat se întâlneşte cu o femeie, ei bine, nu-mi pasă. Dacă o femeie vine să te vadă o dată şi încă o dată, sub un pretext sau altul, dacă îţi cere sfatul în toate privinţele, te măguleşte, e gata să sară în foc la cel mai mic semn al dumitale, fac prinsoare că n-ai s-o iei peste picior. Dimpotrivă: nu mă îndoiesc că ea îşi va găsi curând drumul spre inima dumitale. Te rog, cu mâinile împreunate, te implor, nu mai rosti numele lui Khanna. Niciodată.

— N-o mai fac dacă nu te mai văd în compania lui, consimţi Menta, înveselit de izbucnirea ei.

— Ştiu destul de bine ce e buna-cuviinţă, spuse Malti. Dacă mă caută, nu pot să-l alung.

— Spune-i să se poarte mai frumos cu soţia lui.

— N-am dreptul să mă amestec în viaţa lui personală.

— Atunci nu poţi să-mi închizi gura mea personală. Ajunseseră la *bungalow*-ul domnişoarei Malti. Ea coborî din maşină şi intră în casă, fără a spune o vorbă. Pur şi simplu uitase că-l poftise pe Menta la cină. Dorea să fie singură, să plângă. Menta îi jignise adesea simţămintele, dar în ziua aceea o rănise mai adânc decât oricând.

capitolul XVI

În clipa când *Rai Sahib*-ul află că *panci*-i din sat îl pedepsiseră cu o amendă pe Hori, trimise după vechilul său, Nokhey Ram.

— Vreau să fiu informat de tot ce se întâmplă, îl avertiză el. Pe domeniul meu nu e loc pentru oameni care fac ceea ce nu trebuie.

Nokhey Ram fierbea.

— N-am fost singur în treaba asta, spuse el cu un uşor tremur de enervare în glas. Ce puteam să fac împotriva atâtora?

— Închide-ţi gura blestemată! strigă *Rai Sahib-ul* privindu-i încruntat pântecul rotund. Trebuia să-mi aduci cazul la cunoştinţă imediat. Nu permit ca *panci*-i să încaseze amenda decât după ce am fost informat. Ce drept au *panci*-i să se amestece între mine şi dijmaşii mei? Eu cu ce mă aleg din aceste amenzi? Dacă încasările au să meargă la tezaurul public şi ce pică pe de lături lunecă în buzunarele voastre, unde ajung eu? O să trăiesc cu aer? De unde să scot atâţia bani pentru cheltuielile cărora trebuie să le fac faţă în fiecare an? Familia dumitale a deţinut această slujbă de două generaţii. E regretabil că trebuie să te mai instruiesc în asemenea detalii. Cât a dat Hori?

— Optzeci de rupii, domnule.

— Numerar?

— N-a avut bani numerar, domnule. Parţial a plătit în natură; pentru rest şi-a ipotecat casa.

— Aşa! *Rai Sahib-ul* schimbă deodată macazul, luând apărarea lui Hori. Aşadar, dumneata şi viclenii dumitale panci mi-aţi şi ruinat un clin m-aş credincios 1 ia spune, cu ce drept îţi bagi nasul în treburile dijmaşilor mei, fără să mă întrebi? Pentru asta pot să vă zvârl în închisoare pe toţi, şi pe acel escroc de perceptor şi pe acel *pândit* ticălos. Vă credeţi pe moşia voastră? Trimite-mi până seara toţi

banii pe care vi i-a dat Hori. Bagă de seamă. Du-te. Stai. Hori şi fiul lui să vină la mine.

— Fiul lui a dispărut în noaptea cu pricina, spuse Nokhey Ram, foarte umil de data asta.

— Nu umbla cu fleacuri, izbucni Rai Safrib-ul. Niciun flăcău nu dispare după ce şi-a adus drăguţa acasă. Dacă voia să fugă, de ce ar fi adus-o? În spatele acestei întâmplări e unul dintre voi! Dacă mi-ai spune că te vei arunca în Gange ca să-ţi dovedeşti nevinovăţia, tot nu te-aş crede. Nu l-ai ameninţat cumva sub pretext că vrei să păstrezi prestigiul obştei? Atunci, ce altceva ar fi putut face decât să fugă?

Ce rost avea să discute cu *Rai* Sahib-ul? Stăpânul are întotdeauna dreptate. Nokhey Ram nu îndrăznea nici măcar să-l roage să întrebe pe careva cum se purtase el. Când bogătaşul e mânios, nu se linişteşte până nu se dezlănţuie pe deplin. Nu admite să-l contrazici.

Când *panci*-i auziră de porunca *Rai Sahib*-ului, îi trecură toate sudorile. Grânele erau neatinse, dar banii îi împărţiseră, ba îi şi cheltuiseră. Desigur, casa lui Hori era zălogită! Ce preţ avea însă o casă de ţară? Pentru Hori era mare lucru, pentru ei, nimic. Acum *Rai* Sahib-ul poftea să se înfrupte şi el. Mânia lui Hori trebuia să fi sporit la auzul acestei veşti. Petşuari L-ai se speriase mai mult ca toţi: putea să-şi piardă slujba. Se adunară să se sfătuiască, să vadă ce aveau de făcut. De buimăciţi ce erau, mintea lor nu mai judeca. Se învinuiau unii pe alţii. Până la urmă începură să se certe.

Petşuari întinse gâtul şi-i mustră:

— V-am spus să nu vă amestecaţi în daravera aia cu vaca. De, vreaţi să apucaţi şi voi o ciozvârtă! Totuşi, ar mai fi o portiţă de scăpare. Scociorâţi-vă de câte douăzeci de rupii fiecare. Dacă *Rai Sahib*-\li se duce la poliţie, s-a isprăvit cu noi.

Datadin bodogăni cu o ciudă prefăcută:

— Douăzeci de rupii! N-am nici douăzeci de *pais*. *A* trebuit să-i sărbătorim pe brahmini, să facem *horn*[63]. Asta a costat parale, nu glumă. Da' ce, o să îndrăznească *Rai* Sahib-ul să mă bage în temniţă? Ca Brahma, Nimicitorul[64]? Ehei, praf şi pulbere se alege din casa lui! Ştie el ce înseamnă să arunci ocara asupra unui brahmin?

Jhenguri Singh fu de aceeaşi părere. El nu era în slujba Rai Sahib-ului. Nu-l bătuse pe Hori, nu-l silise să scoată banii! La urma urmei, îi dăduseră prilejul să-şi ispăşească păcatul. De ce ar fi băgaţi în temniţă pentru asta?

Nokhey Ram totuşi tremura – se temea că n-o să poată ieşi din încurcătură cu una, cu două.

Simbria lui de zece rupii pe lună era o nimica toată. Scotea nu mai puţin de o mie din felurite matrapazlâcuri. Tăia şi spânzura peste mii de dijmaşi; patru vătăşei îi aşteptau tot timpul poruncile; pământul lui era muncit de oamenii scoşi la corvezi, şi chiar inspectorul de poliţie îl poftea să stea jos când îl chema la el. Unde ar mai fi putut hălădui astfel? Cât despre Petşuari, acesta, mulţumită înseşi slujbei sale de perceptor, se mai îndeletnicea olecuţă şi cu camăta. Ce se făcea el dacă-şi pierdea slujba? Două zile se tot frământă neliniştit, apoi deodată îl săgetă un gând. De câte ori se întâmpla să treacă pe la judecătorie obişnuia să frunzărească *Fulgerul*. Ce-ar fi să scrie o anonimă redactorului, arătând cum storcea *Rai Sahib*-ul bani de la dijmaşii lui? I-ar face bucata! Nokhey Ram spuse că nu era rău ce gândise. Ca atare, ticluiră scrisoarea şi o trimiseră la *Fulgerul*.

Pandit Onkarnath aştepta cu limba scoasă asemenea

---

63 Ritual în timpul căruia hinduşii, populaţia de bază a Indiei, aparţinînd religiei brahmane, aprind un foc, citesc rugăciuni şi aruncă în foc ghi — unt topit.

64 Zeu din mitologia indiană pe care hinduşii îl venerează ca zeitate supremă.

plocoane, şi trimise *Rai Săhib-ului* o notă în care extrăsese esenţialul. Nu voia să admită că asemenea lucruri puteau fi adevărate, scria el. Autorul scrisorii furnizase însă în sprijinul afirmaţiilor sale fapte atât de palpabile, încât se vedea silit să dea crezare sesizării. Responsabilitatea sa ca redactor îl obliga să dea publicităţii scrisoarea în interesul general. Fireşte, dacă *Rai Sahib*-ul avea ceva de spus în replică, va fi bucuros să publice răspunsul lui. Dar nu va putea să îngăduie ca prietenia să-l abată de pe calea adevărului.

Rai Sahib-ul se bătea cu pumnii în cap deznădăjduit. Primul lui impuls fusese să-l biciuie crunt pe Onkarnath şi să-i spună că era liber să relateze alături de scrisoare faptul că fusese biciuit. Reflectând însă mai bine, se stăpâni şi hotărî să se ducă numaidecât la Onkarnath. Orice întârziere putea atrage după sine terfelirea numelui său.

Întorcându-se de la plimbare, Onkarnath se aşezase la birou, reflectând asupra editorialului zilei. Gândurile lui rătăceau însă de colo-colo… în noaptea trecută, soţia îi adresase anumite ofense, care îl râcâiau încă. Dacă cineva i-ar fi strigat că este un nevoiaş sau un prostănac ghinionist, nici nu s-ar fi sinchisit. Să spui însă că nu avea nerv, că nu dădea dovadă de curaj, aşa ceva era prea mult. Şi să audă asta chiar din gura soţiei sale! Fireşte, el nu însera orice fel de relatări. Desigur că nu. Proceda totdeauna cu grijă. Dacă nu-şi vâra capul în gura leului, n-o făcea numai pentru că se gândea la viitorul familiei sale?! Aşa înţelegea soţia lui să-i răsplătească bunătatea lui? Treburile nu mergeau prea bine. Nu putea să-i cumpere *sari* de brocart. Dacă soţia profesorului Seth sau a doctorului Bhatia purtau *beneras*[65]-i, de ce s-ar fi jenat ea să poarte *khaddar*? Când el făcea o vizită unei persoane

65 Sflri-uri de Benares, oraş din India cunoscut prin ţesăturile de mătase care se fabrică aici.

importante nu uita să se ducă în cel mai ieftin costum, din pânză ţesută de mână, având la îndemână o replică zdrobitoare pentru cazul că s-ar fi făcut vreo aluzie la îmbrăcămintea lui. De ce oare îşi pierduse ea simţul respectului de sine? Trebuia să-şi dea seama că e tovarăşa de viaţă a unui devotat slujitor al patriei, şi cea dintâi calitate a unui patriot este, fără îndoială, dragostea pentru patria lui. Se gândea să schiţeze articolul redacţional în jurul acestei teme, când gândurile lui se îndreptară deodată spre *Rai Sahib-ul*. Cum va reacţiona oare acesta la misiva lui? Dacă Rai Sahib-ul avea să lămurească lucrurile, totul se isprăvea cu bine. Dacă îşi închipuia însă că putea să-l sperie pe Onkarnath prin ameninţări, sau să-l abată din drumul lui prin cuvinte mieroase, se înşela amarnic. O asemenea incizie, prin care-i demasca, din când în când, pe infractorii la lege, era singura răsplată pe care i-o oferea munca lui. Ştia că *Rai Sahib-ul* era o personalitate destul de influentă. Ca membru al consiliului se afla în relaţii destui de apropiate cu oficialităţile. Dacă voia, *Rai Sahib-ul* putea să-l dea în judecată pentru calomnie, sau să tocmească pe cineva care să-l bată. Onkar nu se temea însă de nimeni şi de nimic.

Auzi o maşină oprindu-se la scară.

Îşi aranjă hârtiile şi începu să scrie. Rai Sahib-ul intră neanunţat.

Onkarnath nu se ridică în întâmpinarea lui şi nici nu-l invită să ia loc. Îl ignora ca şi când faptele incriminate ar fi fost deja dovedite înaintea unei instanţe de judecată.

Ai primit nota mea? întrebă el grav, cu morgă. Desigur, nu eram obligat să-ţi scriu. Puteam să verific mai întâi aserţiunile respective. Între prieteni, însă… în fine, e ceva adevărat?

Rai Sahib-ul nu primise banii de la Hori şi putea să respingă uşor acuzaţiile. Era însă curios să vadă până unde va merge Onkar.

— Atunci n-am încotro, trebuie să inserez sesizarea, se pronunţă Onkarnath cu multă părere de rău. Nu-mi place să procedez astfel cu un prieten apropiat; adevărul este însă mai presus de noi. Dacă aş înţelege să fac compromisuri de conştiinţă, n-aş avea dreptul să ocup acest scaun redacţional.

— Nu e vorba de niciun compromis, spuse Rai *Sahib*-ul aşezându-se şi ducând tacticos la gură câteva frunze de *betel*. Înainte de a suporta eu vreo consecinţă vei regreta însă dumneata ziua când ai făcut acest pas. Dacă dumitale nu-ţi pasă de prieteni, nici mie nu-mi pasă.

— Nu mă ameninţa! Onkarnath luă o poză de martir. În ziua când am luat asupră-mi îndatoririle de ziarist am spus adio vieţii. Un ziarist nu-şi poate dori un sfârşit mai nobil decât să moară luptând pe baricadele adevărului şi ale dreptăţii.

— Atunci s-a risipit orice îndoială. Primesc provocarea. Până acum te-am privit ca pe un prieten. Dacă însă e vorba de luptă, să ne luptăm, amice! Nu te-ai întrebat niciodată, dragul meu, de ce am subscris eu la cinci emisiuni ale fiţuicii dumitale? Am bani: dumnezeu a fost milostiv cu mine. Am dat şaptezeci şi cinci de rupii ca să-ţi astup gura. Când te plângi că ai deficite şi chiţăi – dacă nu mă înşel chiţăi din trei în trei luni – treci peste dificultăţi datorită faptului că-ţi dau şi eu o mână de ajutor. De ce? La fiecare *Divali*[66], la fiecare *Dussehra* sau *Holi*[67], îţi trimit cadouri şi te invit la dineu. De ce? Hai spune, nu bănuieşti de ce?

---

66 Sărbătoare în cinstea zeiţei Lakşmi, care are loc în luna a şaptea din calendarul indian (corespunzătoare cu octombrie-noiembrie). Sărbătoarea este însoţită de iluminaţii şi focuri de artificii.

67* Sărbătoare în cinstea zeului Krishna şi a iubitei sale, păstoriţa Radha, care are loc în a douăsprezecea lună din calendarul indian (corespunzătoare cu februarie-martie). Oamenii întîmpină cu bucurie venirea primăverii, stropindu-se între ei cu apă vopsită şi presărîndu-se cu pulbere colorată.

— Eu sunt incoruptibil, replică aprins Onkarnath.

— Dacă asta nu-i pentru a te corupe, scumpe amice, atunci ce este? întrebă Rai *Sahib*-ul tăios. Hai, spune, ce este? Ai oare stupida neobrăzare să crezi că cei care îţi acoperă imperturbabili deficitele sunt cu toţii nişte idioţi? Scoate registrul. Am să-ţi arăt câţi bani ai încasat de la mine. Mii, zeci de mii. Dacă dumneata te baţi cu pumnul în piept şi faci pe patriotul, strigând *Zwadeshi* dar primeşti senin reclame pentru mărfuri şi medicamente străine, de ce aş fi eu atât de scrupulos când e vorba să încasez amenzi de la dijmaşii mei? Să nu-ţi treacă prin cap că eşti singurul care luptă pentru cauza ţăranilor! Eu trăiesc împreună cu ei; şi nu poate exista un om care să le dorească binele mai mult decât mine. Rezist aplicând amenzi. Pentru ce? Ofer recepţii oficialităţilor, subscriu donaţii pentru guvern, îmi întreţin rudele, întâmplător numeroase, o legiune întreagă. Crezi că la mine-i tarapana? Fiecare ban îmi vine de la dijmaşi. Dacă îţi închipui că *zamindar*-ii sunt o categorie fericită de oameni, te înşeli amarnic. Dacă am duce o viaţă corectă, fără tertipuri şi înşelătorii, n-am rezista o zi. Nu fiindcă suntem nişte scorpioni veninoşi, gata să înţepăm pe oricine; şi nici fiindcă ne-ar face plăcere să-i stoarcem pe săraci. Trebuie însă să susţinem demnitatea şi tradiţia clasei noastre. Profiţi de situaţia mea, şi nu numai dumneata: mulţi cred că sunt o gâscă bună de jumulit. Hai la mine, prietene, şi am să-ţi arăt cum sunt asaltat ca de un blestem, clipă de clipă, de dimineaţă până seara. Un negustor încearcă să-mi plaseze un şal de caşmir, altul îmi tot bate capul cu tutun şi parfumuri; al treilea face reclamă cărţilor şi periodicelor; unul face asigurări de viaţă, altul are de vânzare un gramofon! Dar droaia nesfârşită a celor care umblă cu colecte! Toţi se uită cu coada ochiului la buzunarul meu. Dacă nu salvez aparenţele de fiecare dată, sunt expus numaidecât ridicolului; dacă nu mai trimit cadouri oficialităţilor, sunt calificat îndată drept recalcitrant. Mă

scuteşti atunci dumneata de ridicol? Am intrat în congres – mai plătesc şi acum pentru asta: am fost pus de guvern pe lista neagră. Te-ai interesat vreodată ce datorii am? Dacă toţi bancherii m-ar da în judecată, nu mi-ar mai rămâne nici inelul acesta din deget. Dumneata n-ai nimic de pierdut: nici pământuri, nici proprietăţi, nici chiar prestigiu. Dacă vrei, îţi poţi permite să nu-ţi pese de nimeni şi de nimic, să stai închis aici în bârlogul dumitale. Ştii câtă corupţie colcăie în tribunale, cum este stors săracul, câte fete nevinovate sunt pervertite în fiecare zi? Ai curaj să scrii despre toate acestea? îţi pot procura fapte concrete şi tot ce vrei.

— Ştii prea bine, Rai Sahibji, că atunci când e cazul nu sunt niciodată lipsă la apel, spuse Onkarnath, ceva mai îmblânzit.

— Admit că te-ai arătat foarte activ o dată sau de două ori. Întotdeauna ai pus însă interesul personal înaintea binelui obştesc. Ori de câte ori te-ai aruncat într-o luptă, asta a însemnat un spor de venituri şi de glorie pentru dumneata. Dacă v. rei, pune în practică aceeaşi stratagemă şi cu mine; nu-ţi va merge! Evident că bani n-o să-ţi dau. Asta ar echivala cu un şperţ. În schimb, voi oferi un giuvaer soţiei dumitale. Vreo obiecţie? Şi acum, între noi fie vorba, scrisoarea pe care ai primit-o n-are nicio bază. Ca şi alţi *zamindar*-i, aplic şi eu amenzi care îmi aduc un venit de câteva mii de rupii pe an. Dacă doreşti să mă privezi de această sursă de venituri, vei păgubi şi dumneata. Trăieşte şi lasă-l şi pe altul să trăiască, amice. Ce rost are să ticluieşti un pamflet despre cinste şi datorie, subminând prin asta şi poziţia dumitale şi pe a mea? Nu sunt duşmanul dumitale, ştii prea bine. Cunosc faptul că uneori eşti strâmtorat, poate mai strâmtorat decât mine. Dacă însă ai făcut legământ să păşeşti pe îngusta cale a adevărului, atunci, fireşte, e cu totul altceva. Atâta am avut de spus. Şi acum am să te las nobilei dumitale trude.

Rai Sahib-ul se ridică.

— Şezi, te rog, stărui Onkarnath, luându-l de mână. Aş dori să mă explic. Fără îndoială că ai fost foarte binevoitor cu mine şi îţi sunt nespus de recunoscător pentru acest lucru. În cazul de faţă este însă vorba de principii. După cum ştii, îmi voi apăra principiile chiar cu riscul vieţii.

— Foarte bine, amice, scrie ce doreşti, spuse dulceag *Rai Sahib-ul*, aşezându-se din nou. Nu vreau să-ţi calci principiile pentru a salva o reputaţie oarecare. N-ar fi de niciun folos. Oricine ştie că *zamindar-ii* îşi asupresc dijmaşii, unii mai mult, alţii mai puţin. Dacă dulăul şi-ar tot păzi osul, ce-ar mânca? în orice caz, să sperăm că pe viitor n-o să-ţi mai dau prilejul să te plângi. Dacă ai încredere în mine, uită totul de data asta. Dacă ar fi fost vorba de alt gazetar, aş fi pus să fie biciuit în public. Cu dumneata e însă altceva – eşti prietenul meu. Trăim în secolul atotputerniciei presei. Ce să mai vorbesc de mine? Chiar guvernul se teme de presă. Hai să nu mai vorbim despre asta. Ia spune, cum stai cu tirajul?

Onkarnath răspunse indispus că, târâş-grăpiş, reuşea s-o scoată cât de cât la capăt.

— Nu mă aştept la ceva mai bun în împrejurările actuale, adăugă el. Nu m-am apucat de jurnalism cu gândul că am să fac bani. Sunt mai mult decât satisfăcut dacă pot fi în serviciul publicului cu toate mijloacele de care dispun. Ţara să prospere, acesta e visul meu; indivizii nu contează.

— Apreciez sentimentele dumitale, spuse *Rai Sahib-ul* cu simpatie exagerată. Dar, pentru a lucra bine, omul trebuie să trăiască omeneşte. Dacă se frământă din pricina dificultăţilor materiale, cum să se mai concentreze asupra lucrului?

— Adevărul e că nu vreau să scad nivelul gazetei mele. Tirajul e acelaşi. Dacă m-aş hotărî să public poze şi reportaje senzaţionale, tirajul ar creşte. Sunt convins. Dar

asta nu e politica gazetei mele. Există destule mijloace ingenioase pentru a atrage cititorii. Totuşi eu le consider nedemne.

— Marea dumitale onestitate impune un respect pe măsura ei. Îţi dau o sugestie: adaugă în contul meu o sută de nume pe lista abonaţilor. Plătesc eu abonamentele respective.

Onkarnath îşi plecă fruntea recunoscător.

— Mulţumesc. Păcat că publicul şi-a pierdut încrederea în ziar. Pentru şcoli, colegii şi temple se găsesc fonduri. N-am văzut însă pe nimeni să vină cu donaţii pentru propăşirea presei, deşi e un adevăr bine cunoscut că ziarele constituie instrumentul cel mai puţin costisitor pentru educarea opiniei publice. Dacă ziarele ar primi alocaţii aşa cum primesc universităţile, n-ar irosi atâta timp şi spaţiu pentru reclame. Îţi sunt recunoscător pentru amabila dumitale ofertă.

Rai Sahib-ul îşi luă rămas bun. Faţa lui Onkarnath nu exprima satisfacţie. Oferta pe care el nu o solicitase n-avea în aparenţă nicio explicaţie. Onkarnath o acceptase „în ciuda sarcasmului muşcător care răzbătea din cuvintele Rai *Sahib*-ului. Realitatea era că Onkarnath se afla într-o mare jenă financiară. Salariile tipografilor nu fuseseră plătite de trei luni; facturile furnizorilor de hârtie, care se ridicau la aproape o mie de rupii, erau încă neachitate. Oferta venise ca un noroc neaşteptat: îl ferise de umilinţa de-a cere un împrumut.

Soţia lui, Gonti, îl dojeni cu blândeţe pentru că întârziase la masă:

— Ţi-ai făcut obicei să întârzii mereu, îi spuse ea. Cât pot să ţiu jarul sub grătar pentru tine?

Faţa lui era răvăşită.

— De ce eşti necăjit? Iar te supără stomacul?

Onkarnath făcu o grimasă:

— Cine e necăjit? Eu? Aşa ceva nu mi s-a mai

întâmplat în viaţa mea, nici chiar în ziua când m-am însurat. În dimineaţa asta am câştigat o mie cinci sute de rupii. Trebuie să mi se fi bătut ochiul când m-am sculat.

— Câte?

— O mie cinci sute. Adineauri a fost la mine *Rai* Sahib-ul. Mi-a promis că va suporta costul a o sută de abonamente.

Bucuria de pe faţa ei se şterse.

— Degeaba îţi faci iluzii.

— *Rai Sahib*-ul este un om de cuvânt.

— N-am văzut niciodată un *zamindar* care să-şi ţină cuvântul. Nu poţi avea încredere în ei.

— Primul lucru pe care am să-l fac astăzi este să-i trimit o notă de plată.

— Trimite-i. Asta nu schimbă însă situaţia. O să te amâne pe mâine. Mâine va fi plecat într-un voiaj şi „nu se va întoarce mai înainte de trei luni.

Îl cuprinse îndoiala. Ce putea face dacă *Rai Sahib-ul* se răzgândea!

— Aşa ceva nu prea e posibil. *Rai Sahib-ul* nu umblă cu înşelătorii.

— Nu-ţi spun eu că eşti un naiv! stărui Gonti sceptică. O mică efuziune de simpatie, şi ţi-ai pierdut capul. Bogătaşii aceştia dorm pe grămezi de asemenea promisiuni. Dacă şi le-ar ţine pe toate, ar rămâne săraci. Hai, mănâncă.

Onkarnath era însă atât de agitat, încât nici masa nu-i mai tihni.

— Îl am oricâind la mână, căuta el însuşi să se îmbărbăteze. Dacă nu-mi dă banii, o să-i servesc o lecţie pe care s-o ţină minte toată viaţa. Evident, idealul mi l-am trădat. Dacă *Rai Sahib-ul* mă va duce de nas – blestem pe capul lui! – va avea de-a face cu mine! Dinte pentru dinte! Jefuiesc un om care îi pradă la rândul lui pe alţii. De ce mi-

aş face scrupule?!

capitolul XVII

În tot satul se răspândise vestea că *Rai Sahib-ul* îi chemase pe *panci*, că le ceruse şi le luase banii pe care aceştia îi storseseră de la Hori. Se zvonea că voise chiar să-i bage la închisoare, dar că ei îi căzuseră la picioare, lingând acolo unde scuipaseră, şi că astfel au scăpat. Dhania, care-şi sărase inima la auzul acestor vorbe, începu să-i ocărască pe *panci*:

— Nimeni n-aude strigătul celor în nevoie, spuse ea, da dumnezeu l-a auzit. Credeau c-or să se îngraşe cu banii noştri? Dumnezeu le-a dat o palmă aşa de grea, că au vărsat şi mama banilor din ei! Acu, dacă mai poftesc să vină să-mi ia casă, n-au decât să-i lingă pereţii, că nu-mi mai pasă.

Venise vremea semănatului. Hori n-avea boi. Să-i iei plugarului boii în septembrie e ca şi cum l-ai lăsa fără mâini. Oamenii arau. Ici şi colo se auzeau cântecele semănătorilor. Pământul lui Hori, pustiu, lăsat de izbelişte, semăna cu cocioaba dărăpănată a unei văduve. Punia avea o pereche de boi. Şi Sobha la fel. Nu puteau să-şi lase însă muncile lor pentru a-l ajuta pe Hori. Cât era ziulica de mare, bietul om rătăcea amărât de colo-colo pe ogoare. Ici căpăta de lucru, dincolo stătea de pomană. Cu grăunţele pe care le câştiga astfel izbutea oarecum să-i hrănească pe ai săi. Dhania, Rupa şi Sona găseau şi ele de lucru în acelaşi fel. Atâta vreme cât ţineau muncile câmpului mai încropeau ei câte ceva, aveau cât de cât ce pune pe masă; în sinea lor se răzvrăteau însă împotriva sărăciei în care se zbăteau.

Seara, lipsurile din casa stârneau încordare între bărbat şi nevastă.

Septembrie trecu. De lucru găseau tot mai puţin. Soarta lor atârna de trestia de zahăr, al cărei cules venea acum la rând.

Era o noapte de iarnă în toată puterea cuvântului. În casă, nimic de-ale gurii. Ziua îşi înşelaseră foamea cu mazăre prăjită. Eupa şedea lângă vatra rece, dând din colţ în colţ de foame. Suspina în tăcere lângă uşă: nu era nimic de mâncare, la ce să mai ceară degeaba? Când nu mai putu să rabde, plecă tiptil la Punia. Acolo spuse că a venit după jar. Punia pusese la fiert legume şi făcea turte de mei. Mirosea atât de plăcut, încât Rupa simţea că-i lasă gura apă.

— N-aţi făcut focu pân-acu? o întrebă Punia.

— N-avem ce găti, răspunse Rupa sfioasă. La ce să mai facem focu?

— Atunci ce nevoie ai de jar?

— Îi trebuie tatii la *celum*.

Punia trase din vatră o balegă aprinsă şi o împinse spre ea. Rupa n-o luă însă. Se apropie de Punia.

— Tuşico, ce frumos miroase! Tare-mi plac turtele de mei.

Punia zâmbi.

— Hai, îmbucă şi tu câteva.

— Nu. O să mă certe mama.

— De unde să ştie maică-ta!

Rupa înfulecă pe săturate şi o luă la fugă spre casă, fără să se mai şteargă la gură.

Hori şedea pierdut pe gânduri. Deodată, se trezi cu Pandit Datadin. Alta acum: ce-o mai vrea? Atinse piciorul lui Datadin şi-i dădu un scaun.

Datadin spuse ocrotitor:

— Hori, iacătă că de data asta pământul tău a rămas pârloagă. Nu ne-ai cerut niciodată ajutor; dacă cereai, Bhola n-ar fi cutezat să se atingă de boi. Am fi isprăvit cu el o dată pentru totdeauna. Uite, Hori, jur pe şiragul ăsta sfânt că nu ţi-am pus eu gloaba. Degeaba mă vorbeşte de rău Dhania. Lala Petşuari şi Jhenguri Singh au făcut

isprava asta! Eu am fost acolo numai ca să întregesc numărul trebuincios. Voiau să te pedepsească şi mai rău. Eu m-am împotrivit. Acuma drăguţii de ei nici nu mai ştiu pe unde să scoată cămaşa. Socoteau că pot să facă totu' de capu' lor. Uitau că aici e un stăpân. Da ia spune: ce gând ai cu semănăturile?

— Nu ştiu, răspunse Hori cu glas înăbuşit. Ţelină o să ajungă ogoru!

— Laşi pământu' nemuncit? Asta nu-i bine.

— Dacă aşa a vrut dumnezeu, ce să fac?

— Atâta vreme cât sunt eu aci, pământul tău nu rămâne pârloagă. O să-ţi dau o mână de ajutor. Mâine vreau să-l văd semănat. Ţărâna e încă umedă. Până acu nu-i nicio pagubă, doar c-o să întârzie culesu cu vreo zece zile. Ce-o ieşi luăm pe din două. Cred că e cinstit aşa. Azi mi-a venit gândul ăsta. Îmi făcea rău când vedeam că ogoru tău o să rămână neînsămânţat. Te doare inima.

Tot timpul cât ţinuseră ploile, Hori cărase bălegar la câmp şi apoi arase. Acum, după atâta trudă, trebuia să împartă totul pe din două cu Datadin, pentru că-l ajuta la semănat. Şi să-i mai rămână şi îndatorat! Nu, mai bine să rămână pârloagă. Da dacă nu-şi plătea dijma de data asta, îi luau pământul. Nu mai avea scăpare. Aşa că, până la urmă, căzu la învoială.

— Hai să-ţi cântărese sămânţa, spuse Datadin vesel. Mâine de dimineaţă, cum te scoli, începi treaba. Ai mâncat, nu-i aşa?

Hori îi spuse posac că în seara aceea nici nu făcuseră focul.

Datadin îl dojeni:

— Doar eu nu-ţi sunt duşman, ştii bine! O să mă supăr! Măi omule, ce-i atâta sfială? Doar toţi trăim laolaltă, nu? Ce dacă tu eşti dintr-o castă de jos şi eu brahmin? Toţi suntem o singură familie. Toţi avem şi zile fericite, şi nefericite. Dacă mâine mi se întâmplă ceva, la cine o să

caut ajutor dacă nu ia voi? Acum, vorba ceea, ce-a fost a fost. Hai, să-ţi dau un *maund* sau două de grăunţe, să ai în casă.

În mai puţin de o jumătate de ceas Hori se întoarse cu un *maund* de orz într-un coş. Dhania, cu lacrimi în ochi, se apucă să piseze orzul. Ce păcate făcuse de o pedepsea dumnezeu aşa?

A doua zi ieşiră la câmp să semene. Hori, Dhania şi fetele munceau din răsputeri ca şi când toată roada avea să fie a lor. Câteva zile după aceea udau ogorul cu însufleţire. Datadin găsise muncitori sârguincioşi, pe degeaba. Fiul lui, Matadin, trecea acum mereu pe la Hori. Un zurbagiu bun de gură. Ce câştiga Datadin pe căi mai mult sau mai puţin cinstite risipea el pe băutură, petrecând şi veselindu-se. Avea ţiitoare, o fată de oameni sărmani. Nu fusese în stare să-şi găsească o nevastă ca lumea. Oamenii ştiau de legătura asta, dar vorbeau despre ea numai pe şoptite. Cucernicia noastră stă în hrana noastră: dacă ţinem curăţenia în hrană şi nu încălcăm cele oprite, credinţa noastră nu-i în primejdie: hrana este pavăza credinţei, îşi zicea Matadin.

Fiindcă acum era tovarăş cu Hori, Matadin avea mereu prilejul să stea de vorbă cu Giunia. Potrivea în aşa fel lucrurile, ca să vină când nu era nimeni acasă. Giunia, deşi nu întru totul o frumuseţe, era tânără şi mai drăguţă decât ţiitoarea lui. Învăţase la oraş să se îmbrace cu gust şi să vorbească frumos. Pe deasupra, era sfioasă – cea mai preţioasă podoabă a femeii. Când Matadin îi luă uneori pruncul în braţe, era nespus de încântată.

Într-o zi o întrebă:

— Ce te-a făcut să fugi cu Gobar?

— Soarta m-a adus aici, răspunse ea cu sfiiciune. Ce pot să spun mai mult?

— Cât de necinstit se poartă! îşi dădu cu părerea Matadin, privind-o tulburat. Să laşi o *lăkşmi* ca dumneata

în restrişte şi să umbli haihui! Mare pezevenghi! M-aş mira să nu se fi înhăitat cu vreuna pe undeva. Pe pişicherii ăştia e prea puţin să-i împuşti!

Giunia izbucni în plâns. Matadin se uită în toate părţile şi-i luă mâna.

— De ce suferi pentru el, Giunia? S-a dus? Dusu – s-a! Am să-ţi dau orice-i vrea: bani, straie, giuvaere, tot ce-ţi place.

Giunia îşi trase uşor mâna şi se dădu înapoi.

— *Maharadj*, e foarte frumos din partea dumitale. Eu m-am rătăcit între două lumi. N-am dobândit nici cerul, nicio viaţă fericită pe pământul ăsta. Nu ştiam că lumea e aşa de păcătoasă. M-a amăgit cu vorbe dulci.

— Este un derbedeu fără leac, se aprinse Matadin. Un bicisnic. Se sfădea mereu cu părinţii lui. Juca jocuri de noroc, bea; se ţinea numai de potlogării şi de târfe. Poliţaiul a vrut o dată să-l ridice, ca pe un ticălos ce era. Am pus o vorbă bună şi l-am scăpat. Ehei, ba chiar vâna fără voie. L-am prins o dată asupra faptului, da' i-am dat drumul. La urma urmei, era unul de-ai noştri.

Tocmai atunci intră Sona.

— Cumnată, spuse ea, mama a zis să pui grăunţele la soare, să se usuce. Altminteri ies prea multe tărâţe. Tare umede-s grăunţele astea! Pandit Datadin şi-o fi udat oare hambarul?

Matadin se dezvinovăţi:

— Când suflă musonul şi lemnele se umezesc. Ce să mai zici de grăunţe!

Matadin plecă. Sona îi zădărnicise urzeala.

— Ce-a căutat ăsta aici? întrebă ea.

— Ce să caute, se încruntă Giunia. Vrea o funie. I-am spus că nu ne-a mai rămas niciuna.

— Cu vorba asta a vrut doar să-şi facă drum. E un stricat.

— Ce e rău la el? N-am găsit nimic de osândit.

— Tu nu ştii, cumnată. Trăieşte cu Selia.

— Asta înseamnă că e stricat?

— Ce altceva poate să facă un om stricat?

— Şi fratele tău m-a adus aici. El e tot un stricat?

Sona ocoli întrebarea.

— Dacă-l mai văd la noi, îl ocărăsc, să ştii.

— Şi dacă te-ai mărita cu el?

— Cum vorbeşti! De ce îmi vrei răul?

— Ce, e rău să fii măritată?

— Cu el? Arde-l-ar focu să-l arză!

— Îţi închipui că tu o să iei neapărat un zeu? E flăcăul cel mai bine îmbrăcat din sat.

— De ce nu-l iei tu? Eşti de o mie de ori mai frumoasă ca Selia.

— De ce eu? N-am un bărbat?

— Şi eu am să stau cu bărbatul pe care o să-l iau, fie bun, fie rău.

— Da dacă o să te măriţi cu un şontorog bătrân?

Sona izbucni în râs.

— Îi fac turte moi, îl ţin cu meremeturi, îl ajut să se ridice copăcel, şi după ce-şi dă duhul îmi pun un văl pe faţă şi-l bocesc.

— Da dacă o să iei unu tânăr? Ia spune, cum ţi-ar plăcea mai mult să-ţi fie bărbatu – bătrân ori tânăr?

— Pentru mine, toţi care mă îndrăgesc sunt tineri; şi toţi ăilalţi, bătrâni.

— Dar-ar dumnezeu să iei un babalâc! Aş vrea să te văd atunci cum l-ai iubi! O să te rogi să moară mai repede ca să poţi trăi cu unu tânăr.

— Nu, mi-ar fi milă de el.

Se hotărâse ca noua fabrică de zahăr a domnului Khanna să înceapă producţia în curând. Agenţii fabricii cutreierau din sat în sat, cumpărând pe loc trestia de

zahăr. Într-o zi, se iviră şi în satul lui Hori. Din cele vorbite cu ei, ţăranii îşi dădură seama că era mai bine să vândă fabricii trestia decât să facă din ea *gur*. Când preţul trestiei avea să ajungă cât acela al gurului, atunci ce nevoie mai era să trudeşti la tescuit, spuneau ei. Chiar dacă ar fi primit mai puţin pentru trestie, pierderea nu avea însemnătate, de vreme ce luau banii numaidecât. Satul putea să aibă atunci bani gheaţă: unul vrea să-şi cumpere boi, altul să-şi plătească rămăşiţele din dijmă, al treilea să scape din ghearele cămătarilor. Hori dorea arzător să-şi cumpere o pereche de boi. Nădăjduia să scoată pe trestia de zahăr vreo sută de rupii. Cu banii ăştia putea să găsească doi boi bunişori. Da ce face cu cămătarii? Datadin, Mangru, Dulari, Jhenguri Singh începuseră să facă gălăgie. Dacă îi puneau sula în coastă, banii n-aveau să-i ajungă nici măcar pentru plata dobânzilor. Parcă era un făcut – niciodată nu izbutise să ia un ban de undeva fără să-l simtă cămătarii. Mai întâi şi mai întâi trebuia să-şi cumpere boi. Da cum? Toţi aveau să-l vadă că încarcă trestia în căruţă şi primeşte banii la cântar. Cum te văd şi mă vezi, Datadin şi Mangru au să se ţină după el ca o umbră şi în clipa când are să ia banii or să se năpustească asupra lui.

Seara, Girdhar îl întrebă:

— Unchiule Hori, când ai de gând să cari trestia?

— Nu m-am hotărât încă, ocoli Hori întrebarea. Da' tu?

— Nici eu, unchiule, răspunse Girdhar în doi peri.

Şi alţi săteni o scăldau; se pândeau unii pe alţii.

Având datorii, cea mai mare grijă a lor era să scape de ochiul ager al lui Jhenguri Singh.

— Dar-ar holera în el! îl blestemă Sobha.

Hori zâmbi.

— Ţine pe palme două neveste şi noi abia putem da de mâncare uneia. O să ne ia totu', n-o să ne rămână

niciun *pais*.

— Vorba-i cum o cărăm, frate? Eu n-am nici măcar boi.

— Ne trebuie cel puţin două sau trei zile pentru treaba asta. Ce-ar fi să vorbim cu cantaragiul Jamadar? Să dea zor la cântărit. Poate să ne plătească mai târziu. În vremea asta îl tot ducem cu vorba pe Jhenguri Singh că aşteptăm să ne dea banii.

— Nu-i el aşa de prost, se îndoi Hori gânditor. O să înşface banii de-a dreptul din mâna celui care ne-o plăti, iar noi o să rămânem cu buza umflată. De vreme ce-i fabrica lui Khanna, vezi bine! Şi el e cămătar! D-al mare! Lucrează toţi mână-n mână. Corb la corb nu-şi scoate ochii.

Sobha era amărât.

— Nu zău, om mai scăpa noi vreodată din ghearele cămătarilor?

— În viaţa asta, nici pomeneală, răspunse Hori. Şi când te gândeşti că nu vrem să huzurim. Să avem şi noi, acolo, ce pune pe masă, ce îmbrăca, să putem ţine capul sus. Nici măcar de-atâta n-avem parte.

— De data asta trebuie să-l trag pe sfoară, scrâşni Sobha cu ură. Îi dau ceva lui Jamadar şi-l fac să mă amâne cu plata de la o zi la alta. Jhenguri Singh o să se sature tot umblând după mine.

— Nu faci nimic cu vicleşugurile astea, râse Hori. Cel mai bun lucru e să te duci să vorbeşti de-a dreptul cu Jhenguri Singh. Am căzut în mreaja lui – cu cât ne zbatem, cu atât ne încurcăm mai mult în ochiurile ei.

— Vorbeşti ca un bătrân, *dada*. E curată ruşine să stai cu braţele încrucişate. Ce-i dacă mă încurc în ochiuri? Trebuie să lupt. Ce o să se întâmple? La o adică, Jhenguri Singh o să-mi scoată casa în vânzare. N-are decât. Alt împrumut nu mai fac, să ştiu bine că plesnesc. Să mori, să crăpi de foame, da să nu iei un ban pe datorie. Dacă nu iei

bani, nu dai nici dobânzi. Da vorba-i te lasă-n pace? Dacă unul dintre ei te dă în judecată, ăilalţi te momesc să-ţi dea bani cu dobândă mică. Şi uite că iar ai căzut în capcană! Ei, asta o să fac – iau banii numai când n-o să fie de faţă Jhenguri Singh.

— De, încercarea moarte n-are, încuviinţă Hori îngrijorat.

— Cântărim trestia şi luăm banii pe furiş.

— Da, n-ar fi rău!

A doua zi, dis-de-dimineaţă, mulţi ţărani începură să taie trestia de zahăr. Hori plecă la câmp însoţit de Sobha, de Dhania şi de fete. Hori abia începu lucrul, când se pomeni deodată cu cămătarii pe cap. Veneau unul după altul – Dulari, Mangru, Datadin, Petşuari şi odrasla lui Jhenguri. Adulmecaseră ce gânduri avea! Dulari purta brăţări groase de argint şi cercei de aur; îşi dăduse cu *kajal* în jurul ochilor şi se sulemenise gros – o faţă de bătrână maimuţărind tinereţea.

— Nu tai trestia până nu ne dai banii! strigă ea. Cu cât te păsuiesc, cu atât eşti mai neobrăzat. De doi ani nu mi-ai dat niciun ban. Numai dobânda se ridică la cincizeci de rupii.

— Lasă-mă să tai întâi trestia, se rugă Hori. O s-o vând şi ce pot îţi plătesc. Nu fug din sat, iar de murit, vezi bine, n-o să mor curând. De unde să-ţi dau bani dacă nu vând trestia?

Dulari îi smulse coasa din mâini.

— Umbli mereu cu fofârlica. De-aia nu-ţi merge bine.

Cu cinci ani mai înainte, Hori luase de la Dulari treizeci de rupii. În trei ani datoria crescuse la o sută. Hori iscălise atunci o poliţă. Peste încă doi ani dobânzile se urcaseră cu încă cincizeci de rupii.

Dulari tocmai plecase, când se ivi Mangru: tuciuriu, burduhos, cu doi colţi lungi ieşindu-i din gură, de parcă era gata să te muşte. N-avea încă cincizeci de ani, dar din

pricina gutei mergea sprijinindu-se în băţ. Pe deasupra, mai suferea şi de năduf.

— Plăteşte-ţi întâi datoria, spuse el rezemându-se în băţ. După aia poţi să pui mâna pe trestie. Ţi-am dat bani cu împrumut, nu de pomană. Nu cumva crezi c-o să ţi-i las o veşnicie? Afurisit să fii, am să-mi iau banii înapoi chiar şi de la strigoiul tău, dacă o să fie nevoie.

— Atunci de ce-ţi ieşi aşa din sărite? se amestecă Sobha. Ia-i de la strigoiul lui Hori. Sau, mai bine, când o să ajungeţi amândoi în cer, răfuieşte-te cu el înaintea lui dumnezeu.

La auzul unei asemenea batjocuri, Mangru izbucni într-o grindină de ocări.

— Ce mai dau din coadă şi se gudură ticăloşii când vin să-ţi ceară banii! Şi ce se smiorcăie mârşavii când e vorba să ţi-i dea înapoi! Să ştii că-ţi scot casa în vânzare. Şi ţie îţi iau boii. La dracu'! Pe ce lume credeţi că vă aflaţi?

Sobha avea alt ghimpe împotriva lui.

— Spune drept, câţi bani i-ai împrumutat de-i ceri acum trei sute de rupii?

— Dacă nu plăteşti dobânda în fiecare an, datoria creşte.

— Nu aşa. Spune câţi bani ne-ai dat la început? Cincizeci de rupii. Nu-i aşa?

— Da când? Cu câţi ani înainte? Asta vă place grozav s-o uitaţi!

— Ei, acu cinci-şase ani, nu mai mult, spuse Hori.

— Zece ani bătuţi pe muchie. Ăsta-i al unsprezecelea an.

— Nu ţi-e ruşine să ceri trei sute pentru cincizeci cât i-ai împrumutat?

— Ruşine? La dracu'! Ce ruşine poate să-mi fie? Nu cerşesc. Îmi cer banii mei!

Hori făcu ce făcu şi-l mai îmbună pe Mangru,

scăpând de el. Datadin, firește, era acum tovarăș cu Hori și deocamdată nu socotea potrivit să-l necăjească. Cât despre Jhenguri Singh, acesta se înțelesese cu casierul de la fabrică.

Delegații fabricii erau ocupați cu încărcarea în căruțe a trestiei de zahăr, pe care o cărau la râu, într-un punct aflat la o jumătate de milă distanță. O căruță făcea opt drumuri pe zi și barcazul încărca trestia din cincizeci de căruțe deodată. Introducând acest sistem de transport economic, Jhenguri Singh pusese tot ținutul înconjurător sub controlul său.

Îndată ce începu cântărirea trestiei, Jhenguri Singh se postă la poarta fabricii. Cântărea numaidecât trestia fiecărui cărăuș, primea bonurile de la socotitor, oprea datoriile oamenilor, și banii rămași îi dădea cărăușului. Țăranii cârteau, dar el nu se sinchisea. Zicea că primise porunci de sus și el n-avea nicio putere!

În sfârșit, veni rândul lui Hori. Trestia lui, cântărită, făcea o sută douăzeci de rupii. Jhenguri Singh scăzu la repezeală toate dobânzile pe care i le datora și-i dădu douăzeci și cinci de rupii.

Hori se uită înmărmurit la bani.

— Ce să fac cu banii ăștia, *thakur*? Ia-i și pe ei. O să găsesc de lucru cu ziua.

— Te privește. Jhenguri îi aruncă banii la picioare, îi iei, nu-i iei, treaba ta. Destul m-a boscorodit stăpânu pentru tine. Cere mereu să-i vărs gloaba. Îmi pare rău că o duci atât de greu, prietene. D-aia ți-am dat douăzeci și cinci de rupii. N-ar fi trebuit să iei niciun ban. Dacă *Rai Sahib*-ul n-o lasă mai moale, n-am încotro, o să-i dau banii din buzunarul meu.

Hori își adună încet banii. La poarta fabricii îl întâmpină Nokhey Ram. Fără a spune o vorbă îi puse în palmă cele douăzeci și cinci de rupii și plecă repede. Îi vuia capul.

Sobha îşi vându-se trestia de zahăr pentru aceeaşi sumă ca şi Hori. Când ieşi din fabrică, îl încolţi Petşuari.

— N-am bani de dat, îl înfruntă Sobha. Ce pot să fac?

— Nu ţi-ai vândut trestia? îl întrebă mânios Petşuari.

— Ba da.

— Nu mi-ai făgăduit că-mi plăteşti din ce-o să iei?

— Ba da.

— Atunci de ce nu-mi dai banii? Ai plătit altora, nu?

— Da.

— Şi cu mine cum rămâne?

— Ce mai am îmi trebuie ca să le dau de mâncare alor mei.

— Sobha, ţi-o spun, ai să plăteşti! Să ştii c-o să-ţi pară rău! Ai să plăteşti înainte de a se însera, scrâşni Petşuari. Nu uita că pot să te bag la puşcărie pe şase luni. Şase luni. Nicio zi mai puţin. Eu nu sunt un trepăduş de-al vreunui cămătar sau *zamindar*. Sunt un slujitor al Coroanei, şi Coroana stăpâneşte lumea cu toţi cămătarii şi *zamindar*-ii tăi la un loc.

Petşuari se îndepărtă fierbând. Sobha şi Hori păşeau în tăcere. Bruftuluiala lui Petşuari le cam luase piuitul, în sfârşit, Hori căpătă grai:

— Dă-i banii, Sobha. Dacă trestia ar fi fost nimicită de vreun foc, ce făceai? Cu gândul ăsta m-am mângâiat şi eu.

— Ştiu că trebuie să-i dau banii, *dada*, răspunse Sobha cu glas înfundat. N-am încotro.

Girdhar venea în întâmpinarea lor, împleticindu-se pe picioare.

— Unchiule Hori, Jhenguri mi-a luat toţi banii. Nu mi-a lăsat nici măcar un *pais* ca să-mi cumpăr grăunţe uscate. Ucigaşu! M-am rugat, am plâns! Da’ nu găseşti milă în inima nelegiuitului ăstuia.

— Eşti beat, îl dojeni Sobha. De unde ai avut bani să iei rachiu?

— Ha, ha, ha, am ascuns o *arma* în gură! Se lovi cu pumnul în pântec. Pune mâna. N-am băut toată ziua un strop de apă. Să mor dacă mint. Am cumpărat şi eu olecuţă de rachiu. Da, mărturisesc, am făcut-o de oaie. Da am şi eu dreptul să beau de o *arma*. Crede-mă, nu sunt beat. Crede-mă. Cum o să mă îmbăt cu o *arma*? Mă prefac. Ha, ha. Sunt aşa de fericit, unchiule. Mi-am plătit datoria. Am împrumutat douăzeci şi am dat înapoi o sută şaizeci. Aşa împrumut mai zic şi eu!

Când Hori ajunse acasă, Rupa dădu fuga să-i aducă apă să se spele. Sona îi pregăti repede *celum*-ul şi Dhania puse dinaintea lui boabe prăjite şi sare. Apoi se aşezară în jurul mesei cu ochii pironiţi pe faţa lui, aşteptând. Hori era amărât. Nu se spălă, nu se atinse de mâncare. Se simţea vinovat ca un om care tocmai săvârşise un omor.

— Cât ţi-au dat? îl întrebă Dhania, luându-şi inima în dinţi.

— O sută douăzeci. Da a trebuit să împart în stânga şi-n dreapta. Nu mi-a mai rămas nimic.

Aprinsă de mânie, Dhania începu să tremure ca varga.

— Tare aş vrea să ştiu ce-a fost în capul ziditorului când a făcut un om aşa de întunecat la minte ca tine! De ce nu mă ia o dată dumnezeu, să scap de viaţa asta blestemată! Frumos din partea ta că ai dat toţi banii prigonitorilor! N-ai avut cap să păstrezi măcar atât cât să cumperi boii! Cu ce o să-i mai iei acum? O să mă pui pe mine la jug? O să te înjugi pe tine la plug? Sau ne aruncăm toţi pe gârlă? Da, n-avem decât să ne aruncam toţi pe gârlă. Mai bine să se sfârşească odată cu viaţa asta, să se isprăvească odată decât să mori aşa, încet, cu zile. Şi deodată se îmblânzi. Degeaba îl ocăra pe Hori. Ce putea să facă sărmanul de el când cămătarii îl pândiseră tot timpul şi-i sugeau sângele ca lipitorile?

— O să găsim de lucru, spuse Hori, lăsându-şi capul

în piept cu vinovăţie.

— Aici, în sat, nu! Nu ţi-ar fi ruşine să munceşti ca un amărât, tu, un *mehto*?

Hori trase câteva fumuri din *celum*.

— Nu-i nicio ruşine să munceşti, spuse el. Când muncitorul a agonisit bani de ajuns, se face iar ţăran. Dacă nu mi-ar fi fost ursit să muncesc cu ziua pe la uşile altora, n-ar fi căzut pe capul meu urgiile astea. Întâi a murit vaca, pe urmă a fugit Gobar…

— La ce v-aţi strâns aici?! le luă Dhania la rost pe Giunia şi pe fete. Duceţi-vă la treabă. Degeaba aţi aşteptat ca tatăl vostru să vă aducă zorzoane de la târg. Nu s-ar îndura el să cheltuiască o rupie pentru voi. N-are inimă largă! D-aia îi ies toate pe dos.

Hori îşi dădu seama că Dhania îl împunsese în glumă şi izbucni în râs.

— Trebuia să aduci ceva pentru copii, spuse Dhania. Dacă ai fi fost mai dârz cu Jhenguri, fără îndoială că ţi-ar fi lăsat şi ţie vreo rupie.

Îşi dădu seama că se pripise prosteşte să-i dea cele douăzeci şi cinci de rupii lui Nokhey Ram. Greşeala-i greşeală. Acu ce să mai facă?

Giunia intrase în odaia ei.

— Mi-e milă de *dada*, îi spus ea Sonei. S-a întors acasă spetit după o zi întreagă de trudă şi mama s-a apucat să-l dojenească. Ce poate să facă, de vreme ce-l schingiuiesc cămătarii?

— Acuma cu ce-o să mai cumpere boii? Cămătaru nu se sinchiseşte de nevoile noastre. Îl doare de banii lui.

— Ei, dacă ar fi fost mama acolo! spuse Sona.

— Ehei, tu să fi fost acolo! Ar fi acu trai pe vătrai la noi, o zgândări Giunia pe Sona. I-ai fi zâmbit mieros cămătarului, i-ai fi zis una şi bună, iar el ar fi uitat şi de mama banilor. Ascultă vorba mea, aşa ai putea să scoţi sărăcia din casă.

Sona astupă gura Giuniei cu amândouă mâinile.

— Nu fi toantă! Dacă-i spun mamei de câte ori dă pe-aici Matadin, o să-ţi tragă o praftură…

— N-ai decât să-i spui. N-ai nicio dovadă împotriva mea. Dacă vine în casă pot să-l gonesc? Ehei, n-o să capete el nimic de la mine! Doar, aşa, câteva vorbe bune. Eu nu-s o fetişcană năroadă. Până nu ştiu sigur că fratele tău mi-e necredincios, sunt a lui şi el e al meu. Dacă el se uită la alta, am dreptul şi eu să fac ce-mi place. Da’ nici chiar să glumesc nu pot atâta vreme cât el nu-i aici? Nu, nu sunt eu d-alde alea, taler cu două feţe.

Tocmai atunci veni şi Sobha.

— Dă-i rupiile astea lui Petşuari, frate, spuse el punând banii în mâna lui Hori. Nu ştiu cum de mi-am ieşit din fire.

Hori se ridică.

Se auzi chemarea unui corn. La capătul celălalt al satului locuia un *thakur*, Dhian Singh. Era ostaş şi venise în învoire, după ce lipsise din sat zece ani. Foarte umblat, Dhian Singh fusese la Bagdad, Aden, Burma, Singapore. Hotărâse să se însoare şi, pentru a lua ochii brahminilor, spunea pe de rost o mulţime de *puja*[68].

— Cred că *puja* s-a isprăvit, spuse Hori. Acu urmează *am*[69].

— Hai să mergem şi noi şi să gustăm un pic din danie, spuse Sobha.

În ziua când *thakur* Dian Singh sosise în sat împărţise câte un *sur* de dulciuri la fiecare casă. Ori de câte ori se întâlnea cu Hori, se oprea şi-l întreba cum o duc ai lui. Era umilitor să fii de faţă la *puja* şi să nu dai ceva

---

68 Citirea rugăciunilor în cinstea unei zeităţi, însoţită de stropirea statuii zeităţii cu apă şi punerea florilor în faţa ei.

69 Ritualul aprinderii unei candele cu ulei şi mirodenii în faţa zeităţii ; denumirea acestei candele ; imnuri de laudă care se cîntă în timpul ritualului.

pentru *am*. El mu putea să dea însă nimic, nici măcar o părăluţă de aramă. Ce ruşinos, să vină la el cu talgerul pentru *am*, şi el să nu pună un bănuţ! Fireşte, Hori nu se gândea atât la sfinţenia slujbei; îl mâhnea mai ales faptul că avea să-l podidească ruşinea faţă de cei dimprejur, dacă nu dădea nimic atunci când talgerul pentru *am* era purtat de colo-colo. Nehotărât, se întinse pe laviţă. Deodată, sări în sus. De ce să fie el robul unor datini? De ce să ia în seamă mândria făţarnică? Au să râdă de el? N-au decât să râdă până li s-o duce gura la ceafă. Nu-i cerea lui dumnezeu decât să-i îngăduie a-şi arăta evlavia cât se putea mai cuviincios.

Şi Hori plecă spre casa *thakur*-ului.

capitolul XVIII

Relaţiunile lui Khanna cu soţia lui, Govindi, erau permanent încordate. De ce erau încordate nu e uşor de spus. Astrologii îşi dădeau cu părerea că stelele lor erau în opoziţie, deşi înainte de a se căsători *pândit-ii* făcuseră totul pentru ca horoscopurile să fie în perfectă armonie. Conform ştiinţei dragostei, trebuia să existe însă un alt motiv al neînţelegeri or dintre soţ şi soţie. Poate că psihologii ar fi avut altă părere în această privinţă. Fapt este însă că relaţiile celor doi soţi erau încordate. Khanna, un om bogat, frumos, sociabil, jovial şi educat, era una dintre personalităţile de vază ale oraşului. Govindi nu părea un model de frumuseţe dar, oricum, nu arăta rău: avea tenul ca spicul de grâu, ochii candizi, o uşoară paloare în obraji, o expresie visătoare, pigmentată cu mândrie, o atitudine care dispreţuia convenienţele banale şi manierele mondene. Khanna avea tot ceea ce pot oferi banii: un frumos *bungalow*, mobilat cu mult gust, o limuzină aerodinamică şi, la bancă, un cont activ – o sumă de necrezut. Toate acestea nu aveau însă nicio importanţă pentru Govindi: oceanul învolburat al plăcerilor o lăsa rece. Nu dorea decât să-şi crească copiii şi să vadă de gospodărie. Era atât de obsedată de aceste îndeletniciri,

încât mintea ei nu zbura niciodată spre plăcerile mondene. Ea nu era o jucărie: nu dorea câtuşi de puţin să arate ca o femeie senzuală. Dacă soţul ei nu avea bunul-simţ să-i vadă frumuseţea lăuntrică şi alerga după fete vesele, „de societate”, asta era nefericirea lui.

În ea dragostea pentru „poezie” se înfiripase încă din timpul şcolii. Chiar şi acum îşi exersa pana făcând vor

15 – Godao suri. Nimeni nu-i aprecia însă efuziunile lirice. Poezia ei nu consta numai în simple zboruri ale fanteziei. Fiecare cuvânt îi reflecta viaţa dureroasă şi era hrănit cu lacrimi calde, totul oglindea visul ei de a trăi într-o utopie unde domneau pacea şi bucuria. Khanna râdea de poemele ei şi uneori le rupea. Zidul bogăţiei care se ridica tot mai sus amenința zi de zi viaţa lor conjugală. Curtenitor, radios cu clienţii, Khanna era de obicei mojic şi irascibil acasă. Politeţea lui nu părea decât o mască cu care înşela lumea, căci nu avea rădăcini în caracterul său. Adesea, la mânie, îi spunea vorbe grele soţiei sale. În asemenea cazuri, Govindi se retrăgea în camera ei şi plângea toată noaptea, în timp ce Khanna şedea în salon delectându-se cu muzică, sau se repezea la club să tragă un chefuleţ. În ciuda acestui lucru, Khanna era totul pentru soţia lui. Chiar după ce căzuse în dizgraţie, rămăsese sclava lui. Nu putea concepe viaţa fără el.

Domnul Khanna trebuie să fi avut probabil vreun semn rău prevestitor, căci dimineaţa, când deschise ziarul, constată că multe dintre acţiunile lui înregistraseră scăderi neaşteptate. Muncitorii de la fabrica de zahăr declaraseră grevă. Se temea şi de alte necazuri. Cumpărase argint, sperând să-l vândă cu profit, dar preţul lui scăzuse. Negociase o tranzacţie cu *Rai Sahib-ul*, dar acesta tărăgăna lucrurile. Băuse mult noaptea trecută şi acum era mahmur şi se simţea îngrozitor: parcă se dezintegra. Şoferul tocmai îl anunţase că maşina nu mergea prea bine. Dar vestea din Lahore? Acolo fusese intentată o acţiune judiciară împotriva băncii sale. Asta punea capac la toate.

Domnul Khanna se frământa cu gândul la aceste necazuri, care se ţineau lanţ, când Govindi veni şi-i spuse că Bişam mai avea temperatură şi că ar fi fost cazul să trimită după doctor.

Bişam era mezinul lor. Plăpând din naştere, o indispoziţie sau alta îl dădeau întotdeauna gata. La zece luni ale lui părea de cinci. Khanna era convins că băieţaşul nu avea zile multe şi devenise indiferent. Tocmai de aceea Govindi îl iubea pe acest copil mai mult decât pe toţi ceilalţi.

Simulând afecţiunea paterna, Khanna spuse:

— Nu e bine să îndopi copiii cu medicamente fără un motiv bine justificat. La cea mai uşoară indispoziţie alergi la doctor. E a treia zi de când are temperatură. Mai aşteaptă o zi. Poate să scadă de la sine.

— N-a dormit o clipă în ultimele trei zile, insistă Govindi. Am încercat tot ce a fost posibil.

— Bine, atunci am să trimit după doctor, spuse Khanna. Pe cine vrei să consulţi?

— Mă gândesc să-l chem pe doctorul Nag.

— Fie şi doctorul Nag. Un lucru însă: un medic cu reputaţie nu este neapărat cel mai indicat. Doctorul Nag ia onorarii mari, dar rareori am auzit de un pacient care să se simtă bine după tratamentul prescris de el. Dimpotrivă, umblă vorba că ar da şi el o mână de ajutor morţii.

— Poţi chema pe cine vrei. Am amintit de doctorul Nag fiindcă a venit adesea la noi.

— Ce-ar fi s-o chemăm pe Malti? Onorariul ei e rezonabil şi apoi doctoriţele se pricep mai bine la copii.

— Nu prea văd în ea un doctor.

Khanna o privi fix.

— Crezi că a săpat la pământ în Anglia? A păzit porcii? Uiţi că a vindecat mii de pacienţi?

— S-ar putea să ai dreptate. Eu n-am însă nicio

încredere în ea. Malti vindecă numai inimile bărbaţilor şi nimic altceva.

Khanna fierbea, clocotea. Govindi se frământa. Numele domnişoarei Malti era ca o pânză roşie fluturată în faţa unui taur.

Khanna zvârli cât colo hârtiile de pe birou.

— Mi-ai făcut o viaţă imposibilă!

Govindi răspunse cu o voce stridentă:

— Atunci du-te şi te însoară cu Malti. Asta-i! Dacă te vrea.

— Ce vrei să spui?

— Te-o dori poate ca sclav, dar ca soţ, niciodată.

— Crezi că am ajuns atât de jos? Şi începu să înşire exemple pentru a dovedi că Malti îl preferă *Rai Sahib*-ului şi chiar *Raja Sahib*-ului. Dacă nu ne vedem o zi, suferă, se lăudă el.

Govindi gesticula nerăbdătoare:

— Te preferă fiindcă vede că eşti un naiv. Pe alţii nu-i poate prosti tot atât de uşor.

— Pot să mă căsătoresc cu ea când vreau. Astăzi, acum.../

— N-o să se mărite cu tine nici dacă te-ai târî la picioarele ei. Pentru ea eşti un *ponney*. Îţi dă iarbă, te bate uşor pe bot şi te mângâie pe crupă ca să te ţină în formă pentru călărie. Are în poşetă o mie de specimene senile ea» tine.

— Dacă sunt un idiot, cum se face că la uşa mea se ploconesc sute de inşi? Spune, ce *raja* sau *zamindar* nu mă tratează cu consideraţie? Şi asta fiindcă sunt mai deştept ca ei!

— Nu, ci fiindcă ai un talent pe care-l are şi Malti: tu le tai lor gâturile cu un brici ascuţit, şi ea ţi-l taie pe al tău cu unul bont.

— O urăşti, nu-i aşa? Ei, află că tu nu faci nici cât

praful de pe tălpile ei!

— În ochii mei e mai josnică decât o prostituată!

Săgeţile ascuţite zburau astfel dintr-o parte într-alta.

Govindi n-ar fi pus cearta asta la inimă dacă soţul ei n-ar fi comparat-o cu Malti, şi nici Khanna, dacă Govindi n-ar fi făcut-o pe Malti prostituată. Cunoşteau şi unul, şi altul punctul slab al celuilalt: amândoi erau jigniţi şi enervaţi la culme. Khanna turba de furie. Deodată se ridică şi o pălmui violent. Govindi ieşi pe uşă plângând în hohote.

Doctorul Nag sosi ceva mai târziu. Domnul Khanna îl chemase de asemenea pentru consult pe chirurgul oraşului şi pe *vaid*-ul Neelkanth. Govindi şedea încremenită cu copilul în braţe, absentă la ceea ce spuneau şi făceau medicii. Avea impresia că în clipele acelea drumurile ei şi ale lui Khanna se despărţiseră, că el îi trântise în obraz uşa afecţiunii.

A doua zi, febra copilului cedă. Govindi chemă o tonga Nu mai putea să stea într-o casă unde era tratată permanent atât de îngrozitor. Rana era aşa de adâncă, încât chiar şi legăturile ei cu copiii păreau că se rupseseră. Îşi făcuse datoria: acum era rândul lui Khanma să vadă de dânşii. N-o lăsa inima să-l părăsească pe prăsilea, odorul, lumina ochilor ei. Pe el îl va ocroti cu propria-i viaţă. Ceilalţi copii plecaseră într-o excursie. Simţea că trebuie să-i vadă neapărat înainte de a-i părăsi. Îşi stăpâni însă această dorinţă.

Seara, parcul era înţesat de lume. Oamenii şedeau pe iarbă sorbind băuturi în adierea răcoroasă. Trecând prin *Hazratgunj*[70], Govindi tocmai cotise spre Zoos, când îi zări pe Khanna şi pe Malti într-o maşină. Avea în mod vag impresia că soţul ei arătase spre ea şi spusese ceva, iar Malti zâmbise. Poate că se înşela. Oricum, Khanna nu era atât de josnic ca să râdă de soţia lui cu străinii. Cât despre

---

70 Strada principală din LvK'know,

1 Grădina zoologici

Malti, ce neruşinare din partea ei să se afişeze aşa, cu oricine. Se spunea că are clientelă numeroasă şi că se trage dintr-o familie onorabilă. De ce nu se mărită oare, în loc să bată astfel drumurile? Dar cine s-o ia? Nu, poate că greşea. Existau totuşi bărbaţi care s-ar fi socotit fericiţi să aibă o soţie ca Malti, Era oare împotriva căsătoriei? înainte de a se mărita, bărbaţii îngenuncheau înaintea ei. După căsătorie, ajunsese roaba unui oarecare. Ei, în societate erau puţine femei ca Malti! Acestea îi ţineau pe bărbaţi la locul lor.

Simţea o pornire de simpatie pentru Malti. Condamnând-o, fusese nedreaptă, îşi spunea ea. Propria ei situaţie părea oare de invidiat? Ce era atât de îngrozitor dacă, ştiind toate acestea, Malti prefera cu înţelepciune să nu se lase prinsă în cursa căsniciei?

Prin Zoo era linişte şi pustiu. Govindi coborî din *Tonga* şi, cu copilul în braţe, se îndreptă spre peluză. După câţiva paşi i se udă un *ciapal*: peluza tocmai fusese stropită. Încercând să ferească gazonul, piciorul ei nimerise în noroi.

Pe iarbă se afla un furtun din care ţâşnea apă. Îşi spălă piciorul şi *ciapal*-ii, apoi păşi pe pământ uscat. Se gândea la moarte; era foarte tulburată. Ce-ar fi fost să moară subit? Omul care conducea *Tonga* îi va spune lui Khanna, şi Khanna, foarte probabil, va primi vestea plin de bucurie. Va duce însă batista la ochi şi va vărsa câteva lacrimi de crocodil. Asta îi era viaţa! Nimeni pe lume care să plângă câteva lacrimi sincere la moartea ei! se gândi la zilele când soacra ei trăia şi Khanna ducea o viaţă cumpătată. Nu-i plăcea când mama îşi dojenea fiul pentru un fleac sau altul. Azi îşi dădea seama că făcea totul din dragoste pentru nora ei. Acum însă toate acestea făceau par. te din trecut. Înaintea *ei* se afla viitorul, în primul rând trebuie să chibzuiască ce avea de făcut. Hotărâse să-şi câştige singură existenţa. Se gândea să cumpere lucruri de

la „Gandhi Asram”[71] şi să le plaseze. Ce, era ceva de ruşine în asta? Cel mult are să fie arătată cu degetul: „Uite-o pe fosta soţie a lui Khanna!” Dar poate evita lucrul acesta: să plece, să se stabilească în alt oraş. O să câştige destul ca să se întreţină. Khanna o lua în bătaie de joc fiindcă o întreţinea el. De acum înainte o să se zbată singură.

Îl zări pe Menta venindu-i în întâmpinare. Se necăji. Dorea să fie singură – şi iată-l: masiv, ca viaţa. Copilul începu să plângă.

— Ce faceţi aici, la ora asta? întrebă Menta.

— Nimic precis. Ca şi dumneata, am ieşit la plimbare, răspunse Govindi încercând să liniştească copilul.

Menta zâmbi.

— Cu mine-i altceva. Sunt ca un câine vagabond. Nu sunt al nimănui. Daţi-mi mie copilul.

— Când ai învăţat să ţii copiii în braţe?

— Abia acum încep să învăţ. Acum. E timpul.

— Văd. Văd că zilele dumitale sunt numărate.

— Asta depinde de mine. O să dau examen. Sunt gata pentru asta. Pierdem nopţi în şir pregătind examenele la universitate. Examenul acesta e însă mai important. Aici e vorba de viaţă.

— Aş vrea să văd cum ai să te descurci.

Îi dădu copilul lui Menta. El îl aruncă în sus şi-l prinse de câteva ori. Copilul tăcu.

Menta spuse jubilând:

— Vedeţi? Metoda mea de-a legăna face minuni. Trebuie să-mi procur de undeva un copil!

— Numai copilul? Nu şi mama? glumi ea.

— Nu cred că vreo femeie m-ar plăcea în totul, spuse Menta cu o seriozitate comică.

— Ce se aude cu Malti? E o fată educată,

---

71 „Azilul lui Gandhi", instituţie de binefacere pentru văduve, întemeiată de Gandhi.

încântătoare. Ce-ai dori mai mult la o femeie?

— Malti nu are niciuna din calităţile pe care aş dori să le aibă o soţie.

— Adevărat? E întotdeauna înconjurată de admiratori. Mi s-a spus că tipul ei de femeie e la modă astăzi.

— Soţia mea va fi cu totul altfel. Menta îşi feri mustaţa de mâna copilului. O soţie demnă de a fi venerată.

Govindi nu se putu stăpâni să nu râdă.

— Atunci nu vrei o femeie, ci o zeiţă. Asemenea femei sunt atât de puţine în lumea asta!

— O, nu. Una trăieşte în oraşul acesta.

— Aş putea s-o cunosc şi eu, să învăţ viaţa de la ea?

— O cunoaşteţi îndeaproape. E soţia unui milionar. Urăşte însă bogăţia.

Govindi se simţi scăldată într-un val de bucurie. Prefăcându-se că încă nu înţelege prea bine ce voise să spună Menta, zise:

— Tipul de femeie la care te referi este însă o femeie ideală şi femeia ideală e foarte adesea şi o soţie ideală.

— Sunt multe idealuri care nu-şi găsesc locul în această epocă.

— Idealurile sunt eterne şi universale.

În sinea ei se simţea însă transportată. Cuvintele lui Menta o învăluiseră într-o vrajă. Avusese întotdeauna foarte multă stimă pentru el.

— Totuşi, o să-mi faci cunoştinţă cu doamna aceea, nu?

Menta lipi obrazul copilului de al său.

— Este aici.

— N-o văd.

— Vorbesc cu ea.

Govindi izbucni în râs.

— Râzi de mine.

Menta vorbi cu înflăcărare:

— *Deviji*, vă rog să nu mă înţelegeţi greşit. Şi vă rog să nu vă subestimaţi. Sunt foarte puţine persoane pentru care am într-adevăr consideraţie. Dumneavoastră sunteţi una dintre acestea. Răbdarea, sacrificiul şi dragostea dumneavoastră sunt inegalabile. Dumneavoastră sunteţi întruchiparea idealului meu despre feminitate.

De bucurie, ochii ei căpătaseră o nuanţă profundă. Îi fremăta fiecare fibră a trupului.

— De ce te-ai îndreptat spre filosofie, *Mentaţi*? întrebă ea, stăpânindu-şi bucuria. Dumneata trebuia să fii poet.

Menta râse inocent.

— Credeţi că cineva poate deveni poet fără să fie filosof? Filosofia este o treaptă a poeziei.

— Ceea ce înseamnă că dumneata eşti un poet în devenire. Ştii însă că soarta unui poet nu este niciodată de invidiat?

— Ceea ce lumea numeşte suferinţă pentru poet este în realitate bucurie. Bogăţia şi luxul, frumuseţea şi puterea, ştiinţa şi inteligenţa îi ademenesc pe oameni, dar ele nu-l atrag nicidecum pe poet. Lucrurile care stăpânesc cugetul poetului sunt lacrimile izvorâte din speranţe spulberate, amintiri moarte, inimi zdrobite. Filosofia interpretează misterele vieţii, poezia se contopeşte cu ele. Am citit câteva din poemele dumneavoastră. Am văzut ce pline de zbucium sunt. Câtă intensitate de pasiune! Vădit, natura a fost nedreaptă cu noi, prin faptul că n-a creat mai multe femei ca dumneavoastră.

— Te înşeli, *Mentaţi*, spuse Govindi cu glasul copleşit de durere. Vei găsi asemenea femei în fiecare casă. Dar nu pot să le elogiez. Ce preţ are femeia dacă nu-şi poate face soţul fericit? Uneori mă gândesc că ar trebui să învăţ această artă de la Malti. Acolo unde eu am eşuat ea a reuşit. În timp ce eu nu pot câştiga inimile celor care-mi

sunt dragi, ea a câştigat inimile străinilor.

— Consideri vinul superior apei? întrebă Menta. Vinul te face să-ţi pierzi capul; pentru cel însetat apa e însă dătătoare de viaţă şi desfătare.

— Dar poţi s-o risipeşti cu găleata fără să stai pe gânduri, spuse Govindi bravând excelent. Mulţi sunt însă gata să mizeze totul pentru un pahar cu vin. Cu cât este vinul mai împlinit, mai ameţitor, cu atât pare mai plăcut. Mi s-a spus că şi dumneata bei din când în când, *Mentaţi*.

Ultima remarcă îl durea. Dacă i s-ar fi ţinut o lungă predică despre abuzul de băutură nu s-ar fi simţit atât de ruşinat, atât de vinovat cât se simţea la acea scurtă osândă care ieşise de pe buzele ei. Argumentele logice le-ar fi putut înlătura cu o anumită doză de spirit. Dar cum putea para un dulce *double entendre*[72]? Regreta că făcuse analogia cu vinul.

— Trebuie să admit că mă simt vinovat, spuse el aproape roşind. Dacă încerc să-mi tăinuiesc slăbiciunea, acest lucru va fi mai rău decât însuşi păcatul. Fac însă un legământ înaintea dumneavoastră că pe viitor nu voi mai pune pe buze niciun strop.

Govindi era buimăcită.

— Ce-ai făcut, *Mentaţi*? Niciodată nu m-am gândit la aşa ceva. Îmi pare foarte rău.

— Nu, ar trebui să fiţi fericită că aţi izbăvit de păcat un suflet.

— Te-am izbăvit, eu? Eram eu însumi pe punctul de a te ruga să-mi arăţi calea mântuirii.

— Sunt fericit! spuse Menta.

— Nu pot vedea pe altcineva căruia să-i pot destăinui nenorocirea mea. Pentru mine viaţa a devenit de nesuportat. Până acum am îndurat suferinţa. Mai mult nu pot să rabd. Malti e hotărâtă să mă distrugă. N-am nicio

72 Echivoc, dublu înţeles (în limba franceză, în original).

armă ca să pot lupta cu ea. Dumneata te bucuri de un ascendent asupra ei. Pentru nimeni n-are atâta consideraţie ca pentru dumneata. Poţi să mă salvezi. Astăzi am plecat de acasă „hotărâtă să nu mă mai întorc niciodată. Inima femeii este însă slabă, *Mentaţi*. Dragostea e aerul vieţii ei. Ea socoteşte că e cu neputinţă să-şi smulgă dragostea, atâta vreme cât există viaţă în ea. Am tăinuit durerea în inima mea. Astăzi te implor, te implor cu mâinile împreunate, să mă salvezi de Malti.

Mai mult nu putu vorbi. Cuvintele se înecară într-un nestăpânit hohot de plâns.

Menta nu se ridicase niciodată atât de sus în propriii săi ochi, nici chiar atunci când Academia Franceză caracterizase o lucrare a lui drept un foarte bun tratat filosofic. Imaginea pe care o venera în străfundul inimii stătea înaintea lui şi-i implora. Se simţea în stare să străpungă munţii, să străbată înot oceane. Era ca un copil călare pe un cal balansoar, care îşi făureşte propriile sale închipuiri, zicându-şi că zboară spre cer. Pentru o clipă uitase că Govindi îi pusese în faţă o sarcină imposibilă. Uitase că va trebui să-şi sacrifice principiile ca s-o aducă la îndeplinire.

Spuse cu tărie:

— Până azi n-am ştiut că vă provoacă atâta suferinţă. Blestem pe ochii, pe sufletul, pe mintea mea că n-am putut să văd asemenea lucruri simple!

— Să nu uiţi însă că nu-i uşor să smulgi prada din ghearele unei leoaice.

— Inima femeii, ca pământul, poate da roade sau spini: depinde de ce ai semănat.

— Trebuie să regreţi că m-ai întâlnit astăzi.

— Dimpotrivă, *deviji*, azi am trăit cea mai mare bucurie a vieţii mele. Nu mă veţi crede când rostesc aceste cuvinte.

— Am pus atâta răspundere pe umerii dumitale!

— Sunt gata să fac orice pentru dumneavoastră. Dacă am să pier pentru îndeplinirea dorinţei dumneavoastră, mă voi socoti fericit! Nu, nu e o exagerare poetică.

Acesta este, după credinţa mea, adevărul adevărat. Nu-mi pot stăpâni ispita de a vă mărturisi care este idealul vieţii mele. Mă închin în faţa naturii şi vreau să văd omul în adevărata lui lumină – râzând când e fericit, plângând când suferă, ucigând la mânie. Nu pot trăi în armonie cu aceia care încearcă să înăbuşe durerea şi bucuria, cu cei care cred că lacrimile sunt semnul slăbiciunii, şi râsul, semnul mărginirii. Consider viaţa ca un divertisment magnific unde nu-şi au locul restricţia, invidia şi amărăciunea. Nu meditez asupra trecutului; nu mă agit pentru viitor. Prezentul este singurul lucru care are însemnătate pentru mine. Frica de viitor ne face laşi; povara trecutului ne încovoaie la pământ. Ei bine, noi avem atât de puţine forţe pentru atingerea idealurilor noastre, încât, dacă le împrăştiem asupra trecutului şi viitorului, se vor irosi, se vor irosi iremediabil. Suntem de pe acum îngropaţi sub ruinele istoriei, ale tradiţiilor ei, ale dogmelor, şi nu putem să ne ridicăm deasupra lor. Energia pe care ar trebui s-o utilizăm pentru realizarea destinului nostru uman, prin cooperare şi fraternitate, e risipită pentru lichidarea vechilor răfuieli, pentru plata datoriilor lăsate de înaintaşii noştri. Ceea ce se numeşte dumnezeu şi mântuire îmi stârneşte râsul. Năzuinţa mântuirii, înclinaţia spre venerare sunt culmea vanităţii: ele ne vor distruge. Unde e viaţă, activitate, bucurie şi dragoste, acolo e dumnezeu. A face viaţa fericită, aceasta este adevărata veneraţie, dreapta mântuire. Pedantul zice: nu lăsa zâmbetul să fluture pe faţa ta, nu îngădui lacrimilor să-ţi podidească ochii. Dacă însă nu poţi să râzi, dacă nu poţi să plângi, nu eşti om, eşti o piatră. Ştiinţa care ucide sufletul nu este ştiinţă, ci o piatră de măcinat. Iertaţi-mă. V-am ţinut aproape o prelegere. E târziu. Permiteţi-mi să

vă conduc acasă. Copilul a adormit în braţele mele.

— Am venit cu o *Tonga*, spuse Govindi.

— S-o plătim.

Când Menta se întoarse după ce *Tonga* plecase, Govindi îl întrebă:

— Unde vrei să mă duci?

— Acasă, fireşte.

— Nu mai am casă, *Mentaţi*.

— Dar casa domnului Khanna?

— Acolo plouă cu insulte asupra mea.

— Nu, *deviji*. Acolo e căminul dumneavoastră şi va rămâne întotdeauna căminul dumneavoastră. Dumneavoastră l-aţi făurit; dumneavoastră i-aţi dat viaţă. Maternitatea conferă cel mai înalt rang în viaţă. Cel care se află într-un rang atât de înalt e mai presus de insultă sau de umilire. O mamă dă viaţă. Ce importanţă are dacă cineva e supărat cu ea sau strigă la ea?!

Govindi observă cu o uşoară nerăbdare:

— Nu sunt numai mamă, sunt şi femeie.

Menta tăcu o clipă.

— De acord, acceptă el. Cred însă că o femeie e mai înainte de orice şi mai presus de toate mamă. Toate celelalte calităţi ale ei decurg din virtutea cardinală a maternităţii. Maternitatea este cea mai înaltă religie, cel mai mare sacrificiu, cea mai strălucită victorie asupra vieţii. Cât despre Khanna, ceea ce pot spune în legătură cu el e că săvârşeşte totul într-o transă. Această transă va trece însă. Nu este departe ziua când veţi fi din nou venerată cu sfinţenie în inima lui.

Govindi nu răspunse. Se îndreptă spre maşină. Menta deschise repede portiera. Pe drum tăcură amândoi.

Când Govindi coborî, la lumina din maşină Menta văzu lacrimi în ochii ei.

Copiii ieşiră valvârtej din casă, strigând: „Mă-Mă!” şi

se agăţară de ea. Faţa îi era luminată de mândrie maternă.

— Îţi mulţumesc pentru tot ceea ce ai făcut, îi spuse ea lui Menta, lăsându-şi capul în jos. Pe obrazul ei se rostogolea o lacrimă.

Menta se simţea şi el nespus de mâhnit. Ea trăia în bogăţie, dar inima îi era plină de suferinţă.

CAPITOLUL XIX

Complexul sportiv, proprietatea lui Mirza Kărşed, se compunea dintr-un club, un teren de tenis şi o arenă pentru lupte, toate strânse la un loc. Localnicii nu aveau un teren potrivit pentru stadion. Mirza amenajase pentru ei în complexul său o mică arenă sub un umbrar de stuf. Luptători erau berechet – uneori se organizau competiţii la care luau parte deodată câte o sută de concurenţi, printre care însuşi Mirza.

Panciaiat-ii din localitate îşi ţineau aci adunările, dând dezlegare certurilor şi neînţelegerilor dintre bărbat şi nevastă, soacră şi noră, frate şi frate. Complexul era centrul vieţii sociale a localităţii şi totodată sediul furtunos al politicii locale. Complexul oferea adăpost militanţilor politici care schiţau programe şi ţineau cuvântări înflăcărate. El era de asemenea nucleul vieţii cetăţeneşti a oraşului. La ultima întrunire, Malti fusese aleasă prezidentă a comitetului congresului din localitate. De atunci locul acesta se bucura deşi mai multă popularitate.

Gobar stătea aci de peste un an. Nu mai era flăcăul ageamiu de la ţară, deşi în inima lui rămăsese sătean – un tânăr domol, cu pumnii încleştaţi, care nu se dădea bătut cu una, cu două. Încet-încet, îi intrase în sânge viaţa de oraş. După prima lună de muncă mâncând pe sponci, strânsese câteva rupii. După aceea se făcuse vânzător ambulant, neguţătorind urzici, fiertură de mazăre dulce dreasă cu miroase, cartofi şi brânză de vacă. Apoi înjghebase la marginea drumului o tarabă unde vindea vara şerbet la gheaţă şi iarna ceai. Era cinstit; neguţătoria

înflorea. Izbutea să agonisească două-trei rupii pe zi. Se tundea englezeşte, purta un *dhoti* frumos şi pantofi de lac, lucitori; îşi cumpărase un şal roşu de lână, nu mai mesteca betel şi fuma ţigări.

Se ducea adesea la întrunirile publice şi începuse să-şi facă o idee despre problemele politice care se puneau în faţa ţării. Socotea că ajunsese să înţeleagă cum se guverna şi ce însemnau deosebirile de clasă. Nu se mai temea de constrângerea convenţiilor sociale şi de sancţiunea prublică pe care o implica încălcarea lor. Se ducea la adunările *panciaiat*-ilor, unde vedea că oamenii ieşeau basma curată chiar dacă se făcuseră vinovaţi de păcate mult mai mari decât ale lui, şi nu vedea de ce trebuia să se mai ascundă sau să nutrească temeri zadarnice.

Cu toate că se afla de atâta vreme la oraş, nu trimisese niciun ban acasă. Se îndoia de priceperea părinţilor lui în mânuirea banilor. Tatăl lui s-ar fi apucat să caute o vacă, iar mama lui ar fi cumpărat cine ştie ce marafeturi. El n-avea bani de risipit. Începuse să-i împrumute pe *ekka-wala*[73]-i, pe *dhobi* [74]-i şi pe birjarii din împrejurimi, putând să-şi întrebuinţeze astfel mai bine economiile. În scurt timp, cam unsprezece luni, ducând o viaţă cumpătată şi muncind stăruitor, se făcuse cunoscut ca un tânăr aşezat. Voia s-o aducă şi pe Giunia la oraş.

Într-o zi, după ce se spălase la cişmeaua din marginea drumului, îşi fierbea cartofi pentru cină, când Kărşed Mirza se ivi în uşă. Gobar nu mai era în slujbă la el, dar avea cel mai mare respect pentru fostul lui stăpân.

— Cu ce vă pot fi de folos, domnule? întrebă el foarte cuviincios.

— N-ai ceva bani disponibili? întrebă Mirza de afară. De trei zile n-am pus în gură un strop de alcool. Mă simt

---

73 Ekka-wala — vizitiul unei şarete cu două locuri.

74 Dhobi — casta spălătorilor ; în India, cu spălatul rufelor se ocupă mai mult bărbaţii.

îngrozitor.

Gobar îi dăduse până atunci mici împrumuturi, dar nu mai văzuse banii. Mirza nu avea conştiinţa datornicului.

Banii îi lunecau pur şi simplu printre degete; cum îi avea, cum zburau. Gobar nu putea să-l refuze de la obraz. Încercă să ocolească răspunsul, vorbindu-i pe ocolite asupra relelor pe care le aducea băutura.

Mirza intră şi se aşeză pe pat.

— Şi eu aş vrea să termin cu băutura, dar nu pot, spuse el. Cred că aş muri dacă aş face aşa ceva. Oh, n-ai grijă de banii dumitale. Am să ţi-i dau înapoi până la un *pais*.

— Credeţi-mă că n-am, domnule, spuse Gobar. V-aş da cu plăcere dacă aş avea.

— N-ai nici măcar două rupii?

— N-am. Deocamdată n-am.

— Îţi las inelul amanet.

Gobar era ispitit, dar îl luase gura pe dinainte.

— Ce vorbă-i asta, domnule? Credeţi că dacă aş avea bani nu v-aş da?

— N-am să-ţi mai cer altă dată, Gobar, stărui Mirza jalnic. Dă-mi pentru ultima oară. Abia mai pot să mă ţin pe picioare. Am băut vin cu toptanul şi m-am distrus. Acum ce să mă fac? Chiar dacă va trebui să cerşesc, nu pot, nu vreau să mă las de băutură.

Gobar nu-i dădu totuşi. Mirza se gândea la sumedenia de prieteni pe care îi avea în oraş. Mulţi dintre ei prosperaseră cu sprijinul lui şi pe mai mulţi încă îi ajutase când se aflau la nevoie. Nu-i făcea însă plăcere să se ducă la ei după ajutor. Cunoştea o mulţime de mijloace rapide de îmbogăţire, cu care făcuse la repezeală mulţi bani. Nu avea însă noţiunea valorii banului. Nu se liniştea până nu risipea tot.

Gobar se apucă să cureţe cartofii. Odaia unde locuia

era proprietatea lui Mirza, care nici nu se gândise să-i ceară vreo chirie, deşi putea foarte uşor să ia pentru ea cinci rupii pe lună.

Câtva timp după aceea, *ekka-wala* Aladin veni să-i ceară lui Gobar un împrumut. Aladin avea chelie, barbă căruntă şi un ochi de sticlă sclipitor. Fiica lui se muta în casa socrului ei; avea grabnic nevoie de cinci rupii pentru a face faţă acelei împrejurări. Gobar îi dădu banii cu dobândă de o *arma* la rupie.

— De ce nu trimiţi după nevasta dumitale? îl întrebă Aladin, punând, mulţumit, banii în buzunar. Câtă vreme ai să-ţi mai faci singur de mâncare?

Gobar se plânse de scumpetea vieţii la oraş. Nu socotea cu putinţă să ţină o familie cu cât câştiga el.

— Allah o să te ajute, o s-o scoţi la capăt, frate, răspunse Aladin, aprinzându-şi ţigara. Cu banii pe care-i cheltuieşti singur aici poţi să-ţi ţii şi nevasta. Femeia e cheia casei. Pe Allah, când eram singur, oricât aş fi câştigat, niciodată nu găseai la mine o leţcaie. Uneori n-aveam bani nici de tutun. Da calu! Ajungeam acasă istovit şi trebuia să-i dau de mâncare, să-l adăp. Apoi, fuga la brutărie. După ce mi-am luat nevastă, am ţinut casa cu aceeaşi bani, dar de data asta viaţa era mult mai înlesnită. Dacă nu poţi să trăieşti omeneşte, ce preţ mai are viaţa, Gobar? D-apoi când e nevasta la casa omului, şi câştigul sporeşte. Vremea pe care o iroseşti acum ca să fierbi mazăre şi cartofi o poţi întrebuinţa vânzând mai multe pahare de ceai. Toată lumea bea ceai, se ştie. Ei, şi când te culci, seara, nevasta te mai trage, te mai doftoriceşte.

Gobar rămase pe gânduri. Simţindu-se deodată nespus de singur, hotărî să plece îndată după Giunia. Uită chiar că fierbeau cartofii şi se apucă să-şi strângă lucrurile. Sărbătoarea *Holi* era aproape; se gândi că ar trebui să cumpere câte ceva pentru cei de acasă. Dorinţa de a apărea mărinimos învinse în el înclinarea firească

spre zgârcenie. Când, dacă nu acum, avea prilejul să-şi cheltuiască banii agonisiţi din greu? Cumpără câte două sari-uri pentru maică-sa, pentru surori şi pentru Giunia; cumpără un *dhoti* şi un ciaddar1 pentru taică-său, o sticlă cu ulei de păr şi o pereche de *ciapal*-i pentru Sona, o păpuşă japoneză de celuloid pentru Rupă, iar pentru Giunia o trusă de toaletă în care se afla un flacon cu ulei

1 Un gen de şal.

de păr, *sinclur*[75] şi o oglinjoară, Pentru copil luă un costumaş de gata cu căciuliţă.

Mulţi dintre vecini veniră să-l vadă.

— Las casa în grija dumneavoastră, îi rugă el. Cu ajutorul lui dumnezeu o să mă întorc a doua zi după *Holi*.

— Nu uita să-ţi aduci nevasta, îi spuse cu un zâmbet sfios una dintre femei. Dacă te întorci singur, nu te mai lăsăm să intri în casă.

Între timp Bhure sosise cu *ekka*[76]. Gobar îşi puse calabalâcul în ea şi plecară.

Gobar era vesel că pleacă acasă. Bhure era bucuros că-l duce la gară. Calul zbura ca vântul.

Gobar scoase o rupie dintr-un ascunziş al dfioti-ului şi i-o întinse lui Bhure.

— Ia, frate. Cumpără nişte dulciuri pentru nevasta dumitale, spuse el.

În prima clipă, Bhure se bucură. Îndată însă începu să tune şi să fulgere:

— Eşti doar unu de-ai noştri, Gobar. Dacă mergi cu *eklca* mea, nu aştept să fiu plătit pentru asta. Aşa zgârie-brânză mă crezi?

Gobar tăcu chitic. Uitându-se încurcat la el, îşi dădu jos calabalâcul şi alergă să-şi ia bilet.

---

75 Praf de culoare roşie, făcut din chinovar ; femeile măritate îşi fac cu acest praf un semn pe frunte şi îşi vopsesc cărarea din păr.

76 Şaretă cu două locuri. (Vezi ekka-wala, nota 1, pag. 238).

capitolul XX

Aprilie sosi cu făgăduinţa unei vieţi noi. Florile de *mango* îmbălsămau văzduhul. Undeva, într-un copac, ciripea un *koel* începuse plantarea trestiei de zahăr. Hori plecase la câmp cu noaptea în cap. Dhania, Sona şi Rupa cărau snopi de trestie de la eleşteu la ogor. Hori tăia tulpinile în bucăţi, cu cosorul. Trudea pentru Datadin – nu-l mai socoteau un ţăran, ci o mână de lucru ca oricare alta. Legăturile lor nu mai erau acum acelea de la enoriaş la preot, ci de la slugă la stăpân.

— Mişcă mai repede, Hori, strigă Datadin. Aşa, ne apucă noaptea cu treaba neisprăvită.

Hori răspunse, rănit în mândria lui:

— Fac tot ce pot, *maharadj*. Nu trândăvesc.

Datadin era un stăpân aspru. Niciun muncitor nu stătea prea mult la el. Hori îi ştia năravul.

Datadin se apropie şi se opri în faţa lui.

— Treaba se poate face în fel şi fel, spuse el. Dacă eşti îndemânatic, isprăveşti într-un ceas. Dacă te laşi pe tânjeală, nu termini nici până seara.

Neavând ce face, Hori îşi înghiţi amarul şi dădu zor. Flămânzise mai bine de o lună; îşi înşelase foamea cu o masă pe zi, alcătuită din boabe prăjite. A doua masă era numai o părere. Uneori nu mânca nimic. Voia şi el să taie mai repede, dar mâinile nu-l ascultau. Of, de s-ar putea odihni o clipă!

Dhania şi fetele, pline de noroi, îşi aruncau poverile jos şi stăteau oleacă, să mai răsufle.

Datadin se năpusti asupra lor.

— Crezi că aici e bâlci, Dhania? De ce zăboviţi? Nu vă plătesc ca să prindeţi muşte. Un ceas, ca să faci un drum!

Dhania se încruntă:

— *Maharadj*, nu ne laşi nici măcar să ne tragem sufletul? Doar suntem făpturi omeneşti, nu vite de dârvală.

Dacă ai căra dumneata asemenea poveri, ai înţelege.

— Vă plătesc ca să munciţi, se răsti Datadin, nu să vă odihniţi. Dacă vreţi să trândăviţi, duceţi-vă şi staţi acasă.

Dhania era cât pe ce să se dezlănţuie, dar Hori o dojeni:

— De ce nu pleci, Dhania?

Sona o trase spre lac, temându-se că ar putea să izbucnească o ceartă. Când Datadin n-o mai putea auzi, Dhania începu să-l ocărască în fel şi chip ca să-şi verse focul.

— Linişteşte-te, mamă, o potoli Sona. Ai parte numai de gâlceavă.

Hori îşi văzu mai departe de treabă. Era buimac. Părea îmboldit de o pornire nefirească. Cosorul se ridică şi cădea fără contenire, ca o ghilotină. Vedea negru în faţa ochilor. Se învârtea pământul cu el. Tăind mereu, mâinile lui se mişcau încolo şi încoace ca un metronom, fără răgaz. Era lac de sudoare. Îi zvâcneau tâmplele. Lucra însă cu aprindere, stăpânit de o pornire drăcească.

Deodată începu să se piardă. Parcă se cufunda într-un hău. Cosorul îi lunecă din mână şi el căzu pe brânci, în nesimţire.

Apropiindu-se cu povara, Dhania văzu un pâlc de oameni strânşi grămadă în jurul lui Hori, care zăcea întins pe pământ. Auzi un plugar spunând:

— Stăpâne, nu trebuia să fiţi aşa de aspru. Nu e obişnuit să lucreze în felul ăsta.

Dhania se repezi deznădăjduita spre Hori. Îi luă capul în braţe.

— De ce m-ai lăsat singură pe lume, bărbate? Adu apă, Sona. Rupa, dă fuga, spune-i lui Sobha că i s-a întâmplat ceva lui *dada*. O, *Ram*![77] Ce să fac?

Petşuari se apropie repede.

---

77 O, doamne !

— Nu plânge, Dhania, nu i s-a întâmplat nimic. A leşinat de căldură. O să se trezească numaidecât. Hai, hai, nu te pierde cu firea.

Dhania căzu la picioarele lui Petşuari.

— Dumnezeu mi-a luat totul, hohoti ea. Am răbdat în tăcere atâta vreme. Acu nu mai pot. Soţul meu, giuvaerul meu!

Sona aduse apă. Petşuari stropi faţa lui Hori, în vreme ce alţi câţiva îi făceau vânt. Mădularele lui Hori erau moi şi reci.

Dhania spuse neliniştită:

— Aşa ceva nu i s-a mai întâmplat niciodată. Nu, Lala, niciodată.

— A mâncat aseară? întrebă Petşuari.

— Da, am făcut câteva turte, răspunse Dhania. Dumneata ştii însă ce greu o ducem de la o vreme. Nu ne-am hrănit ca lumea de luni de zile. I-am spus să nu muncească atâta. Mereu i-am spus. Da' n-ascultă. Nouă nu ne-a fost dat să trăim înlesniţi.

Hori deschise ochii. Privirea lui se roti rătăcită de la unul la altul.

Dhania se lipi de el.

— Cum te simţi? Faţa ei era răvăşită. M-ai făcut să mor de spaimă.

— Mi-e mai bine, răspunse Hori cu glas stins. Ce s-a întâmplat?

— Munceşti prea mult, îl dojeni ea blând. Acu te-a ţinut dumnezeu în viaţă pentru copiii tăi. Ce ne-am fi făcut fără tine?

Petşuari râse:

— Ce mai bocea!

— Ai plâns, Dhania? întrebă Hori.

— Vorbeşte şi dumnealui aşa, răspunse ea ghiontindu-l uşor pe Petşuari.

— Ce femeie toantă, murmură Hori cu ochii înrouraţi de lacrimi.

Doi oameni îl însoţiră până acasă şi-l culcară în pat. Datadin era necăjit. Sădirea trestiei întârzia. Matadin îi aduse însă lui Hori lapte cald şi o sticlă cu apă de trandafiri.

Tocmai atunci se ivi şi Gobar, urmat de un *culi1*, care-i ducea calabalâcul.

Câinii de pe uliţe lătrau. Îl cunoscură însă repede şi începură să dea din coadă. Rupa strigă:

— Vine Gobar!

Şi o luă la fugă, bătând năvalnic din palme. Sona făcu vreo câţiva paşi, apoi se opri, stăpânindu-şi bucuria: crescuse mult în anul acela, şi acum era foarte cumpănită. Giunia ieşi în uşă cu vălul lăsat pe faţă.

Gobar atinse piciorul tatălui său, pe al maică-sii şi o luă pe Rupa în braţe. Dhania îl binecuvântă şi-i strânse capul la piept. Ce voinic crescuse fiul ei! Ce chipeş arăta în straiele lui noi! I se părea că găsise un giuvaer pe care îl pierduse de mult în zbuciumul, în vâltoarea vieţii.

Hori îşi întoarse faţa la perete.

— Ce are *dada*, mamă? întrebă Gobar.

— L-a durut puţin capul, răspunse Dhania. Hai să te speli. Unde ai fost toată vremea asta? Cine mai fuge aşa de acasă? N-ai avut grijă să ne scrii nici măcar o dată. Ţi-ai amintit de noi abia acum, după un an. Mi-au orbit ochii tot aşteptându-te.

— Nu eram departe de voi, mamă, spuse Gobar, cam ruşinat. Am fost la Lucknow.

— Şi nu ne-ai scris niciodată.

Sona şi Rupa forfoteau de colo-colo cu lucrurile aduse de Gobar. Giunia stătea deoparte, neobişnuit de mândră. Sosise ceasul să se răfuiască cu el pentru că o părăsise.

1 Muncitor iţecsufipat.

Copilul gângurea, nerăbdător să pună mina pe darurile colorate. Giunia îl strângea în braţe încordată.

— Cumnată, ţi-a adus un pieptene şi o oglindă, îi spuse Sona.

— N-am nevoie, răspunse Giunia nepăsătoare. Să şi le ţină pentru el.

Rupa scoase o căciuliţă drăgălaşă:

— E pentru Ciunnu.

Şi o puse copilului în cap.

Gobar se apropie de Giunia; ea zvârli căciuliţă şi intră în odaie. Gobar voia să se ducă după ea s-o împace, dar nu îndrăznea.

Şedea în odaia din faţă cu darurile întinse înaintea lui. Rupei nu-i plăcea prea mult păpuşa. Ar fi vrut mai bine *ciapal*-i că ai Sonei. Dhania îşi luă asupră-şi datoria plăcută de a împărţi dulciurile. Rupa făcu nazuri şi de data asta. Numai atât? Ar fi avut ce face ea singură cu toate! Din cufăr fură scoase sari-urile frumos tivite, ca acelea pe care le purta nevasta lui Petşuari. Erau atât de noi şi de subţiri! Şi un şal pentru Hori, şi un *dhoti*!

— Fiule, spuse Dhania bucuroasă, bine-ai făcut că ai adus şalul. ăl vechi e o zdreanţă.

Gobar îşi dăduse seama în ce strâmtoare se aflau ai lui. Sari-ul Dhaniei avea mai multe petice. AI Sonei era rupt, al Rupei atârna în zdrenţe. Feţele lor se aspriseră. Totul părea dărăpănat de jur-împrejur.

Gobar intră în odaie ca să stea de vorbă cu nevasta lui. Ea îi înfruntă privirile.

— M-ai lăsat aici şi niciodată nu te-ai îngrijit să vezi ce fac. Nu ţi-a păsat dacă mai trăiesc sau am murit. Te-ai trezit din somn abia după un an. Ce urât din partea ta! Credeam că alergi după mine. Nu ştiam că vrei să te descotoroseşti. În bărbaţi nu poţi să ai încredere. Pesemne că te-ai înhăitat acolo cu altă femeie. O nevastă la ţară şi

alta la oraş. Asta trebuie să-ţi fi venit grozav la socoteală.

— Dumnezeu mi-e martor! răspunse Gobar. Nici măcar nu m-am uitat vreodată la altă femeie. Am fugit de acasă de ruşine şi de frică. M-am gândit însă necontenit la tine. Am venit să te iau cu mine. Ai tăi trebuie să fie foarte supăraţi pe tine, nu?!

— Tata voia să mă ucidă.

— Ce spui!

— El şi fraţii mei erau puşi pe bătaie. Da mama le-a băgat minţile în cap. Totuşi ne-au luat boii.

— Cum asta… Tata nu s-a împotrivit?

— Cum putea să-i înfrunte singur? Oamenii din sat au încercat să-i ia apărarea. Da tata e prea cumsecade. Ce puteau să facă?

— Cum stăm cu câmpul?

— E o ruşine. Muncim pământul nostru în parte cu Pandit Datadin. Trestia de zahăr n-am sădit-o până acum.

Gobar avea în brâu două sute de rupii. Aceasta ar fi fost de ajuns ca să-l facă să-şi piardă capul de fudulie. Când auzi însă cât de nedrept se purtaseră toţi cu tatăl lui, începu să fiarbă sângele în el.

— Îi învăţ eu minte, spuse el, ridicându-se. Cum au îndrăznit să ne ia boii din ogradă? Tâlhari blestemaţi! O să-i bag pe toţi la puşcărie. Îi dau în judecată.

Giunia îl apucă de mână.

— Hai, ia şi mănâncă ceva înainte să pleci. Ai toată ziua în faţă, încercă ea să-l domolească. *Panci-i* ne-au pedepsit cu o gloabă de optzeci de rupii şi treizeci *maund*-i de grâne. Asta ne-a pus la pământ de-a binelea.

Sona intră cu copilul. Arăta drăgălaş în costumaşul nou. Gobar îl mângâie, dar gândurile lui rătăceau aiurea. Ce drept avuseseră *panci-i* să pună gloabă? Ce-i privea pe ei că adusese o fată în casă? Se va răfui cu fiecare, pe rând.

Copilul gângurea în braţele lui şi deodată dădu un chiot ascuţit.

Gobar făcu baie, îşi puse straiele noi, neatinse, se pieptănă cu deosebită grijă şi îşi făcu ieşirea pe uliţă ca un viteaz cuceritor, cu gând să dea o raită prin sat. Trecu pe la unchii lui şi pe la vechii prieteni. Nimic nu se schimbase cu adevărat în sat. Doar Petşuari îşi sporise casa cu încă o odaie, iar Jhenguri Singh îşi făcuse un puţ lângă uşă. Asta era de ajuns ca să pună paie peste foc.

Jhenguri Singh se spăla lângă puţ. Gobar trecu fluierând, cu nasul pe sus, fără să-i dea ziua bună.

— Când te-ai întors, Gobar? îl întrebă Jhenguri Singh. Ce mai faci? Ce-ai învârtit la Lucknow, băiete? Lucrezi acolo?

— Nu m-am dus la Lucknow să caut de lucru. Fac negustorie.

Jhenguri Singh îl măsură încet din cap până-n picioare.

— Cât câştigi?

— Trei rupii pe zi. Patru. După cum e dever.

Jhenguri Singh, chiar după ce lua şapte piei de pe muşteriii lui, nu scotea mai mult de treizeci de rupii pe lună. Şi flăcăiandrul ăsta câştiga o sută de rupii! De uimit ce era, amuţi. Fireşte, el era dintr-o castă mai înaltă ca Gobar, dar înaintea banilor casta nu însemna nimic.

— Ei, câştigi bani buni, fiule, spuse el mieros. Aici, în sat, n-ai cum să scoţi mai mult de trei *arma* pe zi. Dacă ai putea să găseşti ceva de lucru şi pentru băiatul meu ăl mare, pentru Bhavania, l-aş trimite cu tine la Lucknow. N-are tragere de inimă la carte, merge şontâc-şontâc. Ar fi bun de slujbaş. Ia-l cu tine. Sunteţi prieteni, nu? O începe şi el de la puţin. Ce să-i faci, numai să se poată căpătui într-un fel.

Gobar râse în zeflemea.

— Pofta de câştig uşor fără muncă duce omul de

râpă, *thakur*. În viaţă nu-ţi aduc mulţumire decât banii scoşi prin mijloace cinstite. La Lucknow nu-i greu să găseşti o slujbă. Da şi asta-i cu un rost. Toţi vor băieţi dezgheţaţi şi cinstiţi. Aş putea să-l procopsesc pe careva cu Bhavani. Dar dacă se ţine de pozne, pe mine au să mă ia de gât, nu pe el.

Jhenguri înghiţi în sec. Auzi neobrăzatu?! Parcă numai el era cinstit.

Ţinta următoare fu Datadin. Acesta şedea la masa când Gobar trecu în buiestru pe uliţă.

— Ce mai faci, Gobar? strigă el vesel. Am auzit că ai pus mâna pe o slujbă bună. N-ai vrea să găseşti ceva şi pentru Matadin? El nu ştie decât să bea.

— Ce vă frământaţi să-i găsiţi slujbă lui Matadin? răspunse Gobar. Dumneavoastră nu vă lipseşte nimic, *maharadj*. Scoateţi bani din piatră seacă. Bateţi la uşa oamenilor şi cu asta basta, ce urmează e floare la ureche. Naştere, moarte, nuntă, prohod – ce-i al dumneavoastră-i pus deoparte. Aveţi pământuri, mai daţi bănişori cu dobândă, mai faceţi un samsarlâc, ba mai puneţi şi câte o gloabă. Nu v-ajunge atâta bănet? La ce vă trebuie mai mult? Sau aţi dibuit cum să-i luaţi pe lumea ailaltă?!

„Ia te uită, potaia neruşinată! Şi-a luat nasu la purtare! A uitat buna-cuviinţă faţă de cei mai mari! Nu ştie că taică-su slugăreşte pentru Pandit Datadin! Când se umflă, pâraiele mici dau repede peste maluri!” Datadin rânjea însă mereu, ca omul care zâmbeşte când un copil îl trage de mustaţă.

— Bună glumă! spuse el vesel. Aerul de la Lucknow te-a făcut mai isteţ. Câţi bani ai adus? Eu ce parte am? Crede-mă, Gobar, m-am gândit de multe ori la tine. Mai stai aici câteva zile?

— O să stau. Trebuie să-i dau în judecată pe *panci-i* care, zicând că pun gloabă, au hăpăit hulpavi o sută cincizeci de rupii alor mei. Blestemaţii! N-au decât să mă

alunge din sat dacă le dă mâna!

După ce-şi vărsă astfel focul, Gobar îşi văzu de drum. Prietenii lui erau tulburaţi.

— Numaidecât să-l dai în judecată, Gobar, spuse unul dintre ei. Babalâcul ăsta e mai veninos decât şarpele negru. Ia-l de gât şi pe Petşuari. Broasca aia râioasă!

Gobar îşi netezi mustaţa.

— Ştiu eu câte parale fac cu toţii! Porcii! mormăi el. Da' nu pot să stau mult aici. Uite ce-ar trebui să le facem, să sărbătorim *Holi* anul ăsta cu tămbălău mare şi să-i snopim în bătăi!

După ce mâncă, Gobar hotărî să stea de vorbă cu Bhola. Până nu vedea boii aduşi înapoi nu putea să aibă linişte.

— Fiule, nu isca tărăboi, îl povăţui Hori, îngrijorat. Bhola a luat boii, dar nu uita că şi noi îi datorăm bani.

— *Dada*, lasă-mă, nu te amesteca în treburile mele, răspunse Gobar. Vaca lui l-a costat cincizeci de rupii. Boii noştri făceau o sută cincizeci. Am muncit cu ei vreme de trei ani, aşa că făceau numai o sută, să zicem. Trebuia să ne dea în judecată, nu să ne ia boii. Ai pierdut boii şi ai plătit o sută cincizeci de rupii drept gloabă. Aşa se întâmplă când omul e prea moale. Ia spune, ar fi îndrăznit să ia boii dacă aş fi fost eu aici?

Hori îşi lăsă capul în piept, vinovat.

— Vorbeşti aspru, fiule, zise Dhania. Cum puteam să mai stăm în sat dacă ne scoteau din rândul lumii? Şi nu uita că avem în casă două fete încă nemăritate, în viaţă şi moarte obştea…

Gobar o întrerupse:

— Obştea se purta cuviincios cu noi. Nimeni nu ne surghiunea. De ce n-ai putut să-mi peţeşti o logodnică? Fiindcă n-aveam bani, d-aia! Când ai punga plină, puţin îţi mai pasă de obşte şi de surghiun. Lumea e de partea celor care au bani.

Dhania auzi copilul plângând şi intră în casă. Gobar ieşi în uliţă.

— Să merg şi eu cu tine? întrebă Hori.

— Nu mă duc să mă iau de piept cu ei, răspunse Gobar. Nu-ţi fie teamă: legea e de partea mea. N-o să mă încaier cu ei.

— Hai să merg şi eu, o să te ajut la nevoie.

— Nu. Mai rău o să strici treaba.

Dhania ieşi din casă. Gobar plecase.

— Când o să-ţi bage dumnezeu minţile în cap?! sări ea cu gura pe Hori. Crezi că Bhola o să dea boii cu una, cu două? Au să tabere toţi trei pe el. Dumnezeu să-l păzească! De ce nu l-ai oprit?

Hori înşfăcă băţul din ungher şi se repezi glonţ pe uşă. Gobar se vedea ca o pată, mistuindu-se repede în zare.

Hori avea remuşcări. Dacă ar fi fost mai dârz, Gobar n-ar fi plecat. Era aşa de slăbit, încât nu se simţea în stare să alerge după el. Neputincios, se aşează jos pe pământ.

— Ocroteşte-mi fiul, doamne! murmură el.

Când ajunse în satul lui Bhola, Gobar văzu câţiva inşi stând la umbra unui *banian* şi jucând la noroc. Crezând că Gobar era vreun poliţist, jucătorii îşi adunară banii şi se împrăştiară care încotro, speriaţi. Jungi, unul dintre fiii lui Bhola, îl recunoscu însă.

— Ia te uită, e Gobar! îşi zise el, ascunzându-se după un copac.

— Nu te teme, Jagga, îi strigă Gobar. *Ram-ram*! Eu sunt, Gobar. M-am întors astăzi. M-am gândit să trei pe la voi. Cine ştie când am să mai dau pe aici? *Raja* în slujba căruia sunt are nevoie de câţiva paznici. I-am spus că o să-i aduc nişte flăcăi de nădejde. Dacă vrei, s-a făcut. E o slujbă bună.

Jungi era şi aşa uimit de înfăţişarea fercheşă a lui

Gobar: pantofii lucitori, cămaşa vărgată, părul spilcuit; era din cap până în picioare un* adevărat *babu*[78]. Cine ar fi crezut că ăsta era neţesălatul de Gobar?!

Jungi juca la noroc şi bea. Banii pe care-i lua de acasă nu-i ajungeau însă pentru îndeletnicirile acestea.

— Ce mai tura-vura, viu, zise el. Acasă doar trândăvesc. Ce simbrie o să-mi dea?

— N-avea grijă, îi spuse Gobar, tainic, între patru ochi. Totul e în mâinile mele. Ai să capeţi cât ai să ceri. Mi-am zis: de ce să iau un străin când pot să bag în slujbă pe unul de-al meu?

— Şi ce-o să am de făcut? întrebă Jungi cu înfrigurare.

— Ce vrei. Dacă-ţi place, iei o slujbă de paznic; dacă nu, strângi dijmele. E aşa de uşor să-i spui stăpânului că dijmaşul n-a fost acasă! În felul ăsta poţi să câştigi în fiecare zi ceva bani peste simbrie.

— O să am unde să stau?

— De ce nu? Loc e berechet. Un palat întreg, ştii, apă, cişmele, lumină electrică, orice. Kamta e acasă?

— E dus la târg cu lapte. Taica nu mă lasă să mă duc eu la târg. Zice că dau banii pe băutură. Acu nu mai beau aşa de mult, frate. Da tot îmi trebuie doi *pais* pe zi. Asta, între noi. Şi zici că-mi faci rost de slujbă?

— Te iau cu mine după *Holi*.

— Atunci, aşa rămâne?!

Ajunseră acasă la Bhola. Acesta torcea bumbacul. Gobar îi atinse piciorul.

— *Dada*, iartă-mă pentru tot ce-am făcut.

Bhola se opri din lucru.

— Te-ai purtat atât de mârşav, încât şi dacă ţi-aş tăia beregata n-aş săvârşi un păcat. Acu, c-ai venit la uşa mea, nu-ţi fac nimic. Da dumnezeu o să te pedepsească pentru

78 Apelativ reverenţios pentru micii funcţionari.

năpasta pe care ai adus-o pe capul meu. Când ai sosit?

Gobar povesti în două vorbe ce întorsătură fericită luase soarta lui şi-i ceru voie să meargă şi Jungi cu el la oraş. Bhola se bucură nespus. Dacă Jungi pleca cu Gobar, chiar fără să fi trimis bani acasă, netrebnicul ar fi avut cel puţin cu ce să trăiască.

— Dacă îşi vede de treabă, se face om, *dada*, spuse Gobar.

— Da, numai să-şi vadă.

— Dacă intră în slujbă, o să-şi dea seama că e înţelept să se ţină de treabă.

— Când vrei să pleci înapoi?

— După *Holi*. La ferma noastră e cam harababură. După ce pun rânduială acolo, pot să fac ce vreau.

— Spune-i lui Hori să dea uitării toate greutăţile prin care a trecut şi să înalţe laudă lui dumnezeu.

— I-am tot spus şi eu să uite toate ticăloşiile, Pa nu vrea.

— Cunoşti vreun *vaid* în Lucknow? Mă chinuie tuşea asta.

— Un *vaid* vestit locuieşte aproape de mine. O să stau de vorbă cu el. Când îţi vine să tuşeşti mai mult? Ziua, sau noaptea?

— Noaptea, fiule. Nu închid ochii o clipă. Dacă s-ar putea învârti ceva pe acolo aş veni şi eu la oraş. Pe aici nu-i rost să scoţi un ban.

— *Dada*, tocmai că la oraş se pot face multe negustorii. Aici nu se-ndeasă nimeni la lapte, chiar dacă ai da şi zece sur-i cu o rupie. Eşti nevoit să-l vinzi pe nimica toată negustoraşilor de zaharicale – cârpănoşii ăia. Da acolo poţi să vinzi *maund*-i de lapte – cinci sur-i o rupie.

Jungi intră în casă să aducă şerbet pentru Gobar.

— M-am săturat să tot stau înfundat aici la ţară, spuse Bhola. Jungi – ce să mai zic? Nu e bun de nimic. La

târg se duce Kamta. De vite eu trebuie să văd; hrăneşte-le, adapă-le, priponeşte-le, paşte-le. Toate-spe capul meu. Acu vreau să mă odihnesc şi eu. Chiar de-aş mânca o dată pe zi, da să stau tihnit într-un ungher. Nu mai pot să îndur toată hărmălaia, toată gâlceava asta de fiecare zi. Când mă apucă tusea simt că mor de năduf. Da' n-are cine să-mi dea o cană cu apă. Vezi priponul ăla rupt? Nimeni nu s-a gândit să pună altu-n loc. Tot eu trebuie s-o fac şi p-asta.

— Hai cu mine la Lucknow, *dada*, îl îndemnă Gobar cu căldură. Acolo o să vinzi uşor laptele – cinci *sur-i* o rupie. Bani peşin. Cunosc o mulţime de oameni. Văd de o ceainărie. O să-ţi cumpăr zece sur-i în fiecare zi.

Jungi aduse şerbetul. Gobar bău un pahar de apă şi spuse repede:

— *Dada*, dacă n-ai ce face, stai la ceainărie, câştigi o rupie pe zi.

Bhola rămase pe gânduri, apoi spuse şovăielnic:

— Am fost orbit de mânie. V-am luat boii. Ia-i înapoi. N-am ce face cu ei. Noi nu muncim pământul.

— Da am vorbit să iau alţi boi.

— Nu, nu, nu mai lua alţii. N-ai nevoie. Îţi faci treaba cu ăştia.

— O să-ţi trimit banii.

— Nu-i nevoie. Nu-mi mai datoraţi nimic. Ce-a fost a fost! La urma urmei, ar fi trebuit să fiu fericit că Giunia a intrat într-un neam bun. Sunt un măgar şi jumătate. Eram cât pe ce s-o ucid.

Când Gobar plecă seara spre casă, luă boii cu el. Jungi îl însoţea ducând sfios două oale mari cu brânză.

Capitolul XXI

Şase luni din douăsprezece poţi auzi tobe şi ţimbale cântând în cinstea uneia sau alteia dintre sărbători. Cu o lună înainte de *Holi* încep să cânte *phagh* [79]-ul.

---

79 Sărbătoare de primăvară în timpul căreia hinduşii cîntă un imn de

În iunie se spune poemul lui *Alha* şi, odată cu venirea ploilor, au întâietate cânturile *Kajri*[80]. Şi astfel totul se înlănţuieşte, rotunjindu-se cu citirea în cor a *Rāmāyanei*.

Satul Semari e aidoma celorlalte. Ameninţările cămătarilor şi obijduirile slujbaşilor *zamindar*-ului nu pot stinge însufleţirea sătenilor. N-are a face că ţăranul moare de foame, că umblă despuiat, că n-are o leţcaie în buzunar. Setea lui înnăscută de a se bucura de viaţă nu poate fi înăbuşită.

De obicei sărbătoreau *Holi* în fiecare an. Se adunau în bătătura lui Nokhey Ram. Acolo *bhang* [81]-ul curgea gârlă; se stropeau unii pe alţii cu apă colorată şi dănţuiau în cinstea sărbătorii. Asta însemna o cheltuială de două rupii pentru Nokhey Ram. În sat însă nu era altul atât de pricopsit pentru a chema oamenii la el.

De data aceasta însă Gobar adună mulţimea la uşa lui. Bătătura lui Nokhey Ram rămase pustie. Acesta cumpărase *bhang* pentru petrecăreţi, dar nu era nimeni care să-l pregătească. Adusese de asemenea tobe şi ţimbale, dar n-avea cine să cânte cu ele. Gobar făcuse anume *un bhang* înmiresmat cu apă de trandafiri, şofran şi migdale. Îi dăduse gata pe toţi. Cinstea oamenii cu tutun, aromat anume pentru prilejul acesta. Chiar şi apa colorată fusese înmiresmată cu *keora* Gobar ştia” cum să câştige banul, dar se pricepea şi mai bine să-l cheltuiască. În afară de *bhang* – care se dădea pe săturate tuturor oaspeţilor – poftise cântăreţi, dănţuitori şi măscărici să petreacă pe cheltuiala lui. Şi erau o sumedenie. Chiar şi Sobha era un imitator destul de bun şi un ventriloc deosebit de talentat. Şi Girdhar era meşter în treaba aceasta: imita cu aceeaşi dibăcie un avocat, un poliţist, un cămătar, un perceptor.

---

slavă zeului Krishna.

80 Dansuri şi cîntece populare care se organizează toamna în anotimpul ploilor.

81* ŞăuUiră narcotică ; infuzie din frunze de cînepă indiană.

Lumea începuse să se îmbulzească de cu seară în faţa casei lui Gobar. Şi atunci când Girdhar şi ceata lui începură reprezentaţia, era omor de om. Girdhar stătea în faţa privitorilor sub înfăţişarea lui *thakur* Jhenguri Singh – aidoma până la cel mai mic amănunt – pleşuv, cu mustaţa lungă, ţinându-şi pântecul cu mâinile. Se reprezenta o mică scenetă comică: Jhenguri Singh şedea la masă şi nevasta cea dintâi îi făcea vânt.

El o privea cu ochi iubăreţi.

— Frumuseţea-ţi e atât de fermecătoare, încât, văzându-te, chiar şi un tânăr ar leşina.

Ea se îmbufnă:

— De-aia ţi-ai adus încă o nevastă?

— O, nu, am adus-o ca să te slujească. Ea nu-i nimic pe lângă tine.

A doua nevastă, care auzise fără să vrea aceste vorbe, se îndepărtă paraponisită.

A doua scenă: *thakur* era culcat în pat, iar nevasta a doua şedea jos, pe pământ, cu capul întors.

— De ce eşti supărată pe mine, dragostea mea? o întrebă el.

— Nu sunt dragostea dumitale, răspunse ea ameninţătoare. Sunt o roabă, adusă aici să-i slugăresc pe alţii.

— Nu, nu, tu eşti crăiasa inimii mele. Am ţinut-o în casă pe cotoroanţa asta ca să te slujească pe tine.

De data aceasta îi auzi vorbele prima nevastă, care dădu buzna peste ei cu o mătură. *Thakur* o rupse de goană ca să-şi scape pielea.

În actul al doilea se vedea un ţăran atingând umil piciorul lui Jhenguri Singh. După multe rugăminţi *thakur* catadicsi să-i împrumute zece rupii. Acesta iscăli poliţa trebuincioasă şi el îi înmână omului cinci rupii. Ţăranul spune nedumerit:

— Sunt numai cinci rupii, stăpâne.
— Ba-s zece. Du-te şi numără-le din nou acasă.
— Nu, stăpâne; sunt cinci.[82]
— O rupie mi se cuvine mie, ca mulţumire. Dreptu-i?
— Da, stăpâne.
— Una pentru c-am scris hârtia. Dreptu-i?
— Da, stăpâne.
— Una chiar pentru hârtie. Dreptu-i?
— Da, stăpâne.
— Una, pentru aldămaşul obişnuit. Dreptu-i?
— Da, stăpâne.
— Una, dobânda mea. Dreptu-i?
— Da, stăpâne.
— Cinci rupii, bani gheaţă. Cu totul zece. Dreptu-i?
— Luaţi-le atunci şi p-astea cinci.
— Glumeşti?
— Nu glumesc, stăpâne. O rupie i-o dăruiesc nevestei a tânără a matale. Una pentru a bătrână. O rupie ca să cumperi frunze de *betel* pentru nevasta a bătrână. Şi una pentru a tânără. Face patru. A cincea ca să te prohodească cu ea pe matale.

În felul acesta, fură luaţi după aceea în tărbacă şi maimuţăriţi unul după altul îndeosebi Datadin şi Petşuari. Snoavele erau vechi, plămădeala lor – crudă. Girdhar şi tovarăşii lui jucau însă atât de bine, încât ţăranii se prăpădeau de râs. Petrecerea ţinu toată noaptea. Dimineaţa, cântecele auzite în noaptea aceea erau

17 – Godan pe buzele tuturor. Căpetenia satului ajunsese ţinta ştrengarilor în zbenguielile lor. Jhenguri Singh, care era el însuşi un şugubăţ, luă totul în glumă. Petşuari, însă, făcea spume la gură. Datadin era atât de mânios, încât se lua la harţă cu oricine îi ieşea în cale. Cât

82 Plantă cu flori foarte parfumate, întrebuinţată la fabricarea parfumului şi a unei băuturi înmiresmate.

despre Nokhey Ram – pe care chiar şi Rai Sahib-ul îl cinstea aşa cum se cuvine – aproape că-şi ieşise din minţi. Să fie batjocorit astfel chiar în satul lui! Aşa ceva nu putea să îndure! Ce n-ar fi dat Pandit Datadin să-i fi fost hărăzită puterea dumnezeiască: i-ar fi blestemat năprasnic pe ticăloşii aceia, praful şi pulberea s-ar fi ales de ei! Dar vai! în veacul ăsta păcătos blestemele dumnezeieşti îşi pierduseră puterea. De aceea, văzând în ce ape se scăldau oamenii în asemenea vremuri maştere, se gândi la un vicleşug: se duse la Hori acasă. Mormăi:

— Nu ieşi la lucru nici astăzi, Hori? Văd că eşti sănătos. Pe ogorul meu muncile întârzie prea mult.

Gobar dormise până târziu. Ieşi afară frecându-se la ochi. Auzise ce spusese Datadin. Fără să dea ziua bună, zise rece:

— Tata nu mai munceşte pentru dumneata. Trebuie să sădim şi noi trestia.

Datadin luă cu vârful degetelor un pic de tabac şi-i făcu vânt în gură.

— Ce vorbă-i asta? Nu poate să-mi lase treaba încurcată. Dacă vrea, n-are decât să plece de la lucru după luna iulie. Mai devreme nu se poate.

Gobar căscă.

— Doar nu l-ai cumpărat din târg. E slobod să iasă la muncă numai când vrea şi să nu muncească dacă nu-i mai place.

— Să nu muncească? Hm!

— Da.

— Atunci să-mi dea banii înapoi şi, pe deasupra, dobânda. Dobânda pe trei ani se ridică la o sută de rupii. Una peste alta fac două sute de rupii. Am socotit să scad dobânda, în totul trei rupii pe lună. Se pare însă că nu-ţi place socoteala asta. Atunci dă banii. Dacă faci pe nababul, poartă-te ca un nabab.

— *Maharadj*, răspunse Hori, n-am zis că nu vreau să

muncesc pentru dumneata. Da' trebuie să sădim şi noi trestia de zahăr.

— Ce muncă şi pentru cine? întrebă Gobar. Nu ne-am băgat slugi la nimeni. Toţi suntem deopotrivă. Ce-i nerozia asta scârboasă?! Dacă ne-a dat o sută de rupii, vrea să robim pentru dânsu toată viaţa, ca să-i plătim dobânzi? Iar capetele rămân, va să zică, neştirbite toată vremea! Ăsta-i împrumut cu răzbunare. Blestemată sugere de sânge!

— Dacă nu-ţi place, să-ţi fie de bine. La ce să ne mai ciorovăim d-a surda? De la alţii iau dobândă o *arma* la rupie. Pentru tine am lăsat-o la jumătate de *arma*.

— O să plătim dobândă una la sută. Niciun *pais* mai mult. Îţi place, bine; nu, dă-ne în judecată. Unu la sută dobândă e destul.

— Cred că de prea mulţi bani te-ai zărghit la cap!

— Dumneata te-ai zărghit. Dai o rupie şi vrei înapoi zece. Mândria noastră, dacă avem vreuna, se duce pe gârlă împreună cu sudoarea. Am împrumutat treizeci de rupii de la dumneata ca să ne cumpărăm boi. Cele treizeci de rupii s-au făcut o sută; suta a crescut la două sute. De la treizeci, la două sute! Şi în câtă vreme, *dada*?

— Aproape nouă ani, spuse Hori cu glas stins.

— De la treizeci, la două sute, în nouă ani! Gobar se lovi în piept. La cât s-ar fi ridicat cu dobândă de unu la sută? Socoti repede pe pământ cu o pietricică. Şaizeci şi şase de rupii, capete şi dobânzi laolaltă, spuse, ridicându-se de jos. Fie şaptezeci. Niciun ban mai mult.

— Ai auzit hotărârea fiului tău? îl întrebă Datadin batjocoritor pe Hori. Ar pofti să iau şaptezeci de rupii în locul celor două sute ale mele. Câtă vreme o să mai dăinuie atâta nedreptate neruşinată pe lumea asta? Se întoarse spre Gobar. Nu te amăgi din pricina asta, fiule. Eu sunt brahmin. N-o să ai pace dacă-mi hăpăi banii.

Foarte bine, nu-mi mai trebuie nici cele şaptezeci de rupii. Nici în judecată nu vă dau. Da eu sunt brahmin şi

ştiu cum să-mi iau banii înapoi. O să veniţi la uşa mea şi-o să-mi daţi banii în genunchi.

Gobar era netulburat. În capul lui Hori bântuia însă o furtună. Dacă ar fi fost vorba de banii unui *thakur* sau ai unui negustor, nu era nimic. Da banii unui brahmin!

Dumnezeu să-l apere de mânia brahminului! Se zicea că atunci când mânia unui brahmin se abătea asupra cuiva, pierea toată seminţia acestuia, până la ultimul vlăstar. Simţămintele religioase ale lui Hori i se învolburau în cuget. Se repezi şi căzu la picioarele lui Datadin.

— *Maharadj*, atâta vreme cât trăiesc eu, o să-mi plătesc datoria până la capăt. Nu lua în seamă vorbele fiului meu. Daravera asta e între noi amândoi. El n-are de ce să se amestece.

— Ţângău obraznic! Hm! Vrea să iau şaptezeci de rupii! Nu l-a dat nimeni în judecată până acu. Oraşul i-a sucit capul.

— Ţi-am spus, am să plătesc tot.

— Atunci ieşi la muncă mâine.

— Aş ieşi bucuros dac-aş putea, *maharadj*. Da am de săcit şi trestia mea.

Datadin plecă. Gobar se uită cu dispreţ la tatăl lui.

— Zi, vrei să-ţi împaci zeul, ai? pufni el. Ehei, oamenii ca dumneata l-au stricat.

— Fiule, nu trebuie să ne terfelim cinstea obrazului, răspunse Hori. Culegem ce-am semănat. O să plătim dobânda aşa cum ne-am înţeles. E un brahmin. Nu putem să-l înşelăm.

— Cine spune că trebuie să ne terfelim cinstea? Sau să înşelăm un brahmin? Da' de ce să plătim o dobândă aşa de mare? Băncile cer douăsprezece *arma*, noi îi dăm lui o rupie. Ce mai vrea? Să ne jefuiască?

— O să se creadă păgubit.

— Să fie sănătos. Da' nu putem să-l fericim pe el

săpându-ne groapa cu mâna noastră.

— Fiule, atâta vreme cât trăiesc, lasă-mă să fac aşa cum cred eu. După ce-oi muri, o să faci ce-ţi place.

— Atunci, dă-i dumneata banii. Nu mă mai amestec în treburile dumitale. Îţi umfli singur datoria. N-ai decât să te descurci cum ştii.

Gobar intră în casă.

— De ce te dondăneai cu *dada*? întrebă Giunia.

Gobar îi spuse toată povestea.

— Datoria creşte mereu, încheie el. Câtă vreme o să-l pot ajuta? Tot ce câştigă intră în buzunarul cămătarilor. Niciodată nu s-a sfătuit cu mine când a luat bani cu împrumut şi nici nu i-a luat pentru mine! De ce-aş răspunde pentru ei?

Cămătarii unelteau şi urzeau în fel şi chip să-l pună pe Gobar cu botul pe labe. Dacă nu era strunit, avea să ajungă spaima satului. Se întrebau miraţi de unde ştia el ce zice legea despre dobânzi. Ce voia oare să spună când striga că n-o să plătească o dobândă mai mare de unu la sută?

Fruntaşii satului se pizmuiau, fireşte, unul pe altul. Se bucuraseră nespus văzând cum sunt luaţi în tărbacă prietenii lor. Petşuari şi Nokhey Ram schimbaseră răvaşe între ei.

— Flăcăii ăştia cunosc şi maţele din noi! Ce l-au mai încondeiat pe Jhenguri Singh! Săracu’ de el! Ai auzit ce mai hohotea lumea când au ajuns la cele două neveste ale lui?

Nokhey Ram râse cu poftă.

— E adevărat ce-au spus. Am văzut-o adesea pe cea tânără hârjonindu-se în uşă cu flăcăii din sat.

— Da’ pe bătrâna ai văzut-o ce-şi mai dă cu *kajal* şi cu *sindur* ca să pară tânără?

— Se iubesc amândouă ca şi câinele cu pisica! Şi lui

Jhenguri nu-i e ruşine. Altul în locul lui şi-ar fi luat câmpii de mult.

— Am auzit că şi ţie ţi-au zis una bună. E adevărat că te-au călcat în picioare după ce te-au închis în casa unui sărăntoc?

— Îi pun eu la locul lor pe potlogarii ăştia! Am să-l dau în judecată pe Hori pentru neplata dării pe pământ. Ce crede că sunt eu?

— Parcă a plătit dările, nu?

— Da' unde e ţidula? Ce dovadă are că a plătit? Nimeni nu cercetează catastifele de plăţi. O să trimit după el azi.

Hori şi Gobar munceau la câmp. Hotărâseră să planteze trestia de zahăr. Nu vorbeau unul cu altul. Boii lui Hori erau înjugaţi la plug. Gobar scotea apă din fântână, uitându-se la găleata de piele. Cele două fete, Sona şi Rupa, îndreptau apa prin şanţuri pe măsură ce venea de la puţ. Se ciorovăiau, întrebându-se dacă a doua nevastă a lui Jhenguri mânca mai întâi, sau dacă acest lucru îl făcea bărbatul ei. Sona zicea că ea mânca mai întâi, dar Rupa n-o credea.

— Dacă mănâncă mai întâi, de ce nu e grasă? De ce e gras *thakur*?

Sona răspundea:

— Crezi că dacă mănânci te îngraşi? Dacă mănânci, îţi sporeşte puterea, nu te îngraşi.

— Vrei să spui că nevasta lui Jhenguri e mai puternică decât el?

— S-au certat nu mai departe decât alaltăieri. Ea i-a dat un brânci, iar el a căzut şi s-a lovit la genunchi.

— Tu o să mănânci înaintea bărbatului tău?

— Sigur că da.

— Mama îi dă însă întâi lui *dada*.

— D-aia, când îl cată omu', o ceartă *dada* pe mama.

Eu o să fiu tare, o să-mi învârtesc bărbatu pe deget. Bărbatu tău o să te ologească în bătăi.

— De ce să mă bată? N-o să-i dau prilejul.

— Nici n-o să asculte ce zici. Cum ai făcut ceva rău, cum o să te snopească în bătăi.

Mânioasă, Rupa se repezi la sari-ul Sonei să-l sfâşie cu dinţii. Văzând că nu izbuteşte, încercă s-o zgârie pe obraz.

Sona se apără.

— O să-ţi taie şi nasul.

Rup a se năpusti asupra ei şi o muşcă de mână. Sona îi dădu brânci şi Rupa căzu jos, ţipând. Sona se uită la urmele dinţilor de pe braţul ei şi începu să se văicărească şi ea.

Scos din sărite, Gobar le pălmui pe amândouă şi fetele o luară la fugă jelind de mama focului. Apa nu mai venea pe şanţuri şi câmpul rămase neudat, ceea ce duse la vorbe aprinse între tată şi fiu.

Dacă cineva îşi juleşte piciorul, mai totdeauna se întâmplă să se lovească în acelaşi loc, aşa încât rana nu se vindecă luni de zile. Legătura dintre tată şi fiu se surpa în acelaşi fel şi prăpastia se adâncea cu fiecare nouă ciocnire.

Gobar se întoarse acasă şi o luă pe Giunia ou el ca să ude câmpul. Dhania şi fetele îi priveau în tăcere cum se îndepărtează. Dhania osândise şi ea asprimea fiului. N-ar fi zis nimic dacă Gobar ar fi bătut-o pe Rupa. Pălmuind însă o fată mare ca Sona, mersese cam prea departe.

Gobar se gândea să plece la Lucknow chiar în seara aceea. Nu-i plăcea deloc ce se petrecea acasă. Se supărau pe el că se amesteca în treburile casnice. Dacă atingea uşor cu o palmă pe una din surorile lui, săreau ciopor pe el – parcă ar fi fost străin, nu unul de-al casei. N-o să stea niciodată acolo ca un chiriaş la un han de rând.

Hori şi Gobar se ridicaseră de la masă, când sosi un om al lui Nokhey Ram şi spuse că stăpânul lui ar vrea să

stea de vorbă cu Hori.

— Ce-are cu mine la ceasul ăsta, seara, atât de târziu? Am plătit tot ce datoram.

Hori n-avea chef să se ducă. Nokhey Ram îl chemase, însă, şi n-avea încotro. Gobar stătea nepăsător. Hori se întoarse în mai puţin de o jumătate de oră. Îşi umplu cu tutun *celum-ul* şi începu să pufăie fără a spune o vorbă.

În cele din urmă, Gobar, care nu mai putea să se stăpânească, îl întrebă despre ce fusese vorba.

— Am plătit până la un *pais* toate dările pe pământ. Da' el zice că doi ani sunt încă neplătiţi. Chiar deunăzi, când am vândut trestia de zahăr, i-am dat pe loc douăzeci şi cinci de rupii. El stăruie că trebuie să plătesc rămăşiţa pe doi ani. I-am spus de la obraz că n-am să-i mai dau o *arma*.

— Ai ţidulele?

— Nu mi-a dat niciodată ţidulă la mână.

— Atunci de ce i-ai plătit?

— Nu mi-a trecut prin cap c-o să-mi facă una ca asta. Toate-s din pricina isprăvilor tale. Ţi-ai bătut joc de el şi acu se răzbună pe noi. Ştii vorba ceea: capul plecat nu-i de sabie tăiat. Zice că datorez şaptezeci de rupii cu dobândă cu tot. De unde să iau acu şaptezeci de rupii?

— Batjocoriţi sau nebatjocoriţi, spuse Gobar, n-ar fi putut să facă lucrul ăsta dacă aveai ţidula. Nu înţeleg cum de eşti aşa de lăsător. Puteai să-i trimiţi banii prin poştă. Ar fi costat ceva mai mult, da nu mai aveai nicio grijă.

— Numai din pricina ta se întâmplă toate acestea, stărui Hori. Toţi fruntaşii satului sunt împotriva noastră. M-au ameninţat chiar c-or să mă izgonească de-aci. Ce-o să se întâmple cu noi?

— Mă duc să stau de vorbă cu el. Rânduiesc eu lucrurile cum trebuie.

— N-o să faci decât să le înrăutăţeşti.

— Nu-mi pasă mie dacă-i place dumnealui sau nu. Nici nu mă sperie pe mine cu izgonirea. O să-l târăsc prin judecăţi, o să-l pun să jure pe sfânta apă a Gangelui. O să mă iau de piept cu el până-n pânzele albe.

Şi Gobar plecă repede spre casa lui Nokhey Ram.

Căpeteniile satului se adunaseră acolo la sfat. Când îl văzură pe Gobar, se neliniştiră, privindu-l hoţeşte, cu coada ochiului, ca nişte uneltitori.

— Ce-i zarva asta, domnule? întrebă Gobar cu aprindere. Tata şi-a plătit toate datoriile şi dumneata spui totuşi că mai are rămăşiţe pe doi ani. Mare harababură.

Nokhey Ram se întinse, mare şi tare, pe divan.

— Atâta vreme cât trăieşte Hori, nu stau de vorbă cu tine despre treburile lui.

— Eu sunt nimic în casa mea?

— Poţi să fii cine-i vrea în casa ta. Aici nu eşti nimic.

— Zi aşa! Foarte bine, dă-i drumul, izgoneşte-ne. Da să ştii că banii nu-i vezi până n-o să juri pe sfânta apă a Gangelui înaintea judecăţii. Am să aduc o sută de mărturii ca să dovedesc că nu dai ţidule la mână. Ţăranii sunt oameni neştiutori, şi dumneata tragi foloase de pe urma lor. Casa mea e aproape de locuinţa *Rai Sahib*-ului. Oamenii din sat n-au decât să se teamă de el. Eu nu mă tem. Am să-i spun toată povestea. Să vadă cum mă faci să plătesc de două ori.

Vorbele lui aveau puterea adevărului. Într-un om sfios chiar şi adevărul rămâne mut. Tencuiala de ciment face zidul de cărămidă tare ca piatra. Tencuind cu acelaşi ciment pământul moale, acesta se fărâmă ca praful. Nokhey Ram se pleoşti sub această lovitură, dată de-a dreptul.

Îşi storcea mintea ca şi când ar fi încercat să-şi amintească ceva.

— De ce te frământi atât? spuse el mieros. Dacă Hori a dat banii, trebuie să-i fi trecut undeva. O să mă uit mâine

în hârtii. Mi-amintesc că parcă mi-a plătit Hori ceva. Nu te aprinde, tinere. Dacă am primit banii, nu pot s-o iau aşa, cu otusbirul. Tu n-o să minţi pentru o nimica toată, nici eu n-o să mă îmbogăţesc băgând banii tăi în buzunar.

Când se întoarse acasă, Gobar începu să tune şi să fulgere împotriva lui Hori cu atâta aprindere, încât bătrânului aproape că-i dădură lacrimile.

— Eşti mai rău ca un copil, striga Gobar. Dacă miorlăie o pisică, crezi că e răgetul unui leu. Câtă vreme mai pot să te apăr? Am să-ţi dau şaptezeci de rupii şi, dacă Datadin le primeşte, ia o ţidulă la mână în care să scrie că i-ai plătit tot ce-i datorai. Dacă îi plăteşti un *pais* pe lângă cele şaptezeci de rupii, nu mai vezi un ban de la mine. Nu pot să răspund la nesfârşit pentru toate datoriile dumitale. Plec mâine. Bagă de seamă: nu mai lua niciun ban cu împrumut de la nimeni. Şi caută să-i faci pe Datadin, Mangru şi Dulari să ia numai unu la sută.

— De ce te grăbeşti să pleci, fiule? îl întrebă Dhania, care tocmai intrase. Mai stai cu noi câteva zile, până isprăvim cu sădirea trestiei. Trebuie să ne ajuţi să punem rânduială în toate daraverile astea.

— Uiţi că atâta vreme cât stau aici pierd cel puţin două rupii pe zi. În sat pot să câştig cel mult patru *arma* pe zi, muncind pe la alţii. O s-o iau şi pe Giunia cu mine. Am bătaie de cap cu mâncarea.

— Fă cum doreşti, fiule. Da’ o să fie prea mult pentru ea să gătească şi să vadă de copil.

— Mie îmi arde să fie copilul răsfăţat, sau să-mi orânduiesc şi eu viaţa? Nu mai pot să gătesc singur.

— Nu vreau să-ţi stau în cale, fiule. Da’ nu e uşor cu nagode după tine într-un oraş mare. Nu poţi să te descurci cu una, cu două.

— Greu găseşti un om care să-ţi vrea binele, mamă. În lumea asta fiecare îşi trage spuza pe turta lui. Dacă cineva crede că poate să scoată ceva de la tine, îţi caută

prietenia. Nici chiar părinţii nu-i văd cu ochi buni pe copiii fără bani.

Dhania se aprinse:

— Zi aşa, noi nu suntem mai acătării ca prietenii tăi de vreme bună?!

— Aşa stau lucrurile.

— Greşeşti. Părinţii nu sunt niciodată răi cu copiii lor. Când fac aripi, copiii nu mai vor să ştie de părinţi. Pot să-ţi dau nu una, ci douăzeci de pilde chiar de aci, din sat. De ce se înglodează părinţii în datorii? Nu fiindcă vor să se lăfăie în belşug. O fac pentru copiii lor.

— De unde să ştiu eu pentru cine v-aţi împrumutat voi? N-aţi cheltuit un singur *pais* pentru mine.

— Ai crescut aşa voinic de la sine?

— Nu te-a costat märe lucru să mă creşti. Când am fost mic m-ai alăptat şi după aia m-ai lăsat să umblu haihui, ca un copil al nimănui. Am mâncat ce-au mâncat şi alţii. N-ai pus deoparte atâta lapte şi atâta unt pentru mine. Iar acum dumneata şi *dada* aşteptaţi de la mine să vă descurc datoriile, să vă plătesc birul pe pământ, să fac faţă cheltuielilor pentru măritişul fetelor, ca şi când viaţa mea n-are niciun alt ţel decât să mă zbat cu datoriile voastre. Am şi eu pe ai mei, la care să mă gândesc.

Dhania era uluită. Pe neaşteptate, cel mai scump vis al vieţii ei i se prăbuşise în faţa ochilor. Crezuse prosteşte că zilele de sărăcie rămăseseră o amintire. Din ziua în care se întorsese Gobar, inima ei fremăta de bucurie. Glasul îi era mai dulce, mişcările mai blânde. După atâta aşteptare, dumnezeu se îndurase de ea: îşi plecase capul adânc recunoscătoare. Liniştea sufletească se oglindea în blândeţea ei. Vorbele lui Gobar îi sfredeleau inima, spulberându-i toate nădejdile.

Ba nu. Poate că se înşela. Gobar nu fusese niciodată atât de hain, atât de câinos. Niciodată nu ceruse cine ştie ce părinţilor săi. Era mulţumit cu ce se îndura viaţa să-i

dea. De ce vorbise astăzi sfredelitor ca focul acest băiat neîntinat încă? Nimeni nu-l înfruntase, nimeni nu făcuse ceva împotriva dorinţelor sale. El însuşi începuse să vorbească despre datorii. Cât despre ea şi Hori, erau mai mult decât fericiţi la gândul că el se ţinea acum bine pe picioarele lui şi trăia omeneşte. Dacă voia, îşi ajuta tatăl, dacă nu, nu, şi pace bună. Dacă voia s-o ia pe Giunia cu el, n-avea decât. Spusese şi ea ceva împotrivă, numai fiindcă îi dorea binele. De ce să se simtă atins? Să-l fi asmuţit oare Giunia împotriva părinţilor săi? Aici nu-i era cu putinţă să ducă un trai uşuratic, să se îmbrace frumos. Trebuia de asemenea să vadă de gospodărie. La oraş, pe de altă parte, putea să aibă bani mulţi, să mănânce bine, să se îmbrace ca lumea şi să doarmă fără grijă. Giunia urzise toată vraja asta! Când trăia la tatăl ei, n-o lua nimeni în seamă. Cum, necum, îl prinsese bine în mreje pe prostănacul ăsta de băiat. Când venise la ei era însărcinată în cinci luni. Dacă nu i-ar fi dat adăpost, ar fi cerşit din uşă în uşă. Din pricina ei trebuiau să plătească gloaba, din pricina ei fuseseră osândiţi de obşte, ea era vinovată că avea să piardă pământul şi să îndure atâtea greutăţi. Şi acum muşca mâna care o hrănise. Câtă neobrăzare, să ajungă a îndepărta de părinţi comoara cea mai de preţ, pe fiul lor.

Spuse cu glas chinuit:

— Fiule, niciodată nu te-ai purtat astfel cu noi. Aici şi-a băgat coada altcineva. Doar noi nu-ţi suntem străini: suntem părinţii tăi, fetele astea sunt surorile tale, casa asta e casa ta. Noi n-o să trăim cât lumea. Dacă tu ţii sus cinstea casei tale, asta va fi până la urmă cinstea ta. Omul nu-i porc: nu-şi umple burta, şi gata. Câştigă pentru ai lui, nu pentru alţii. Nu ştiam că Giunia o să se ridice împotriva noastră. Încălzeşti şarpele la sân şi el se întoarce să te muşte.

— Mamă, răspunse Gobar aspru. Nu mai sunt un copil. Giunia nu mă poate înrâuri cu nimic. O ponegreşti degeaba. Adevărul este că nu pot să duc în spate povara

întregii case. Fac şi eu ce pot, dar ghiulele de picioare nu pot să-mi atârn.

Giunia ieşise şi ea din odaia ei.

— De ce vi l-aş înstrăina? Fiecare ştie ce-i binele în viaţă. N-am venit pe lumea asta să ne chinuim, să flămânzim şi să murim în sărăcie. Toţi dorim să trăim mai îndestulaţi, mai înlesniţi.

— Nu mai face pe firoscoasa, o repezi Dhania. Ia te uită, ai aflat deodată ce e bine şi ce e rău pe lume! Ai uitat de ziua aceea când ai venit la noi şi mi-ai căzut la picioare? Dacă ne-am fi gândit atunci ce era bine şi ce era rău pentru noi, unde ai fi fost astăzi?

Se stârni un adevărat balamuc. Clocoteau de mânie, se înfruntau, se ocărau. Hori şedea tăcut în tindă, Rupa şi Sona stăteau în ogradă cu ochii în pământ. Dulari, Punia şi alte câteva surate veniră să potolească cearta. Dhania şi Giunia zbierau însă una la alta, întrerupând hărmălaia doar ca să verse şiroaie de lacrimi. Pentru pricini necunoscute, femeile înclinau de partea Giuniei. Poate fiindcă Giunia îşi păstrase cumpătul, în vreme ce Dhania îşi ieşise cu totul din fire. Poate fiindcă bărbatul Giuniei câştiga acum bine şi nădăjduiau să le pice şi lor ceva dacă îi ţineau partea.

Hori ieşi în ograda.

— Vă rog mult, isprăviţi, le spuse el. Sfârşiţi odată. Nu vă ajunge?

Dhania se întoarse spre el.

— Aşa, acu ai început şi tu să clănţăni! Era turbată de mânie. Foarte bine. Foarte bine. Sunt vinovată. Da’ nici ea nu e mai brează.

— Dacă omul nu vrea să stea, poţi să-l ţii cu funia de gât? o împăciui Hori. Părinţii au datoria să-şi ajute copiii să se ridice pe picioarele lor. Am făcut şi noi ce-am putut. Aşteptai să fii răsplătită pentru asta? Părinţii datorează totul copiilor lor, dar copiii nu le datorează lor nimic. Dacă

vrea să plece, lasă-l să plece cu binecuvântarea maică-sii. Cât despre noi, cum o fi voia lui dumnezeu. Patruzeci şi şapte de ani din viaţa mea sau şi dus. Puţinii care-mi mai rămân au să treacă şi ei într-un fel.

Gobar era gata de plecare. Chiar un pahar cu apă din casa lui era acum un blestem pentru el. Pentru ocările pe care i le strigase, nu mai putea să vadă faţa mamei sale. Lucrurile fuseseră adunate. Giunia îşi puse sari-ul ei de culoare aprinsă şi îmbrăcă pruncul.

— Fiule, zise Hori, e prea mult dacă îţi cer să te pleci în faţa maică-tii înainte de a părăsi casa? Poţi să faci atâta lucru pentru mama ta? Ea te-a născut, ea te-a hrănit cu sângele ei!

Gobar întoarse capul.

— Nu e mama mea.

Ochii lui Hori se înrourară de lacrimi.

Giunia atinse piciorul soacrei sale cu mâneca. Nicio vorbă de binecuvântare nu ieşi de pe buzele Dhaniei. Nici măcar n-o privi. Gobar porni înainte cu copilul în braţe, urmat de Giunia, cu aşternutul copilului împăturit sub braţ; după ei venea un băiat cu calabalâcul în spate. Câţiva vecini se uitau după ei.

Dhania suspina. Nu se mai simţea mamă. Ciudat, parcă se afla într-o casă pârjolită, făcută scrum. Nu ştia unde să-şi ascundă capul şi să plângă.

capitolul XXII

De câtva timp se duceau tratative pentru căsătoria fiicei *Rai* SaJub-ului. Alegerile băteau şi ele la uşă. Mai presant însă decât toate acestea pentru *Rai Sahib*-ul era procesul pe care trebuia să-l deschidă imediat. Acest proces implica speze judiciare de cincizeci de mii de rupii, în afară de alte cheltuieli. Cumnatul său, unicul proprietar al unui domeniu imens, murise în floarea tinereţii, într-un accident de automobil. *Rai Sahib*-ul revendica domeniul în favoarea fiului său minor, dar vărul cumnatului intrase în

posesia domeniului şi nu voia să-l împartă cu dânsul. *Rai Sahib-ul* făcuse tot posibilul pentru a ajunge la o tranzacţie în baza căreia uzurpatorul să se dea la o parte, în schimbul unei anuităţi substanţiale. Ar fi fost gata să cedeze în favoarea acestuia jumătate din venitul domeniului. Dar omul era de neînduplecat. Ba mai mult, începu să adune veniturile domeniului. *Rai Sahib*-ul nu mai putea face altceva decât să intenteze împotriva lui o acţiune civilă. Această acţiune necesita cheltuieli mari, dar domeniul era evaluat la douăzeci de *lakh*, deci merita osteneala. Juriştii pe care-i consultase îi dăduseră asigurări categorice că va dobândi câştig de cauză. Nu trebuia pierdut niciun moment. Singura dificultate era că toate cele trei probleme se iviseră concomitent şi amânarea nici uneia dintre ele nu părea oportună. Fiica *Rai Sahib*-ului avea optsprezece ani, dar problema căsătoriei ei nu putuse fi soluţionată până atunci din lipsă de fonduri lichide. Nunta nu putea să coste mai puţin de un *lakh*. Toţi pretendenţii probabili ridicau cereri extravagante.

Din fericire avea în perspectivă o partidă bună. Soţia lui Kanwar Digvijaia Singh murise recent de tuberculoză, şi acesta se grăbea să se căsătorească din nou. Pretenţiile lui erau moderate şi, pentru a nu scăpa acest prilej, *Rai Sahib-ul* îşi dădea seama că mariajul trebuia contractat cât mai curând, cu prima ocazie favorabilă. Kanwar *Sahib-ul* era o colecţie de vicii. Parcurgea toată gama stupefiantelor, de la opium la haşiş, cărora le adăuga băuturile şi tutunul. Îngăduinţa faţă de vicii era apanajul oamenilor bogaţi. Ce altă întrebuinţare mai profitabilă puteau să dea banilor? În pofida acestor tare, Kanwar *Sahib-ul* era înzestrat cu o inteligenţă sclipitoare, şi discipolii lui îi apreciau în mod deosebit învăţăturile. Era o autoritate în muzică, teatru, chiromanţie, astrologie, şi nu avea egal în luptele corp la corp, în luptele cu bâta şi tir. Era frumos şi nu ştia ce-i frica. Nu-şi precupeţise sprijinul pe care-l dăduse Mişcării naţionale, dar conspirativ,

fireşte. Guvernul era informat însă despre acest lucru. Totuşi, prestigiul lui rămăsese neştirbit, şi guvernatorul însuşi îl vizita o dată sau de două ori pe an. Era încă tânăr – avea treizeci de ani – se bucura de o sănătate excelentă şi putea mânca la un picnic o capră întreagă. Kanwar Sahib-ul era încă în doliu când iniţiase tratative pentru mâna fiicei *Rai Sahib-ului*. Pentru Kanwar Sahib-ul mariajul acesta reprezenta pur şi simplu o acţiune diplomatică, în scopul lărgirii sferei sale de influenţă. *Rai* Sahib-ul era membru al Consiliului legislativ, dar chiar şi fără aceasta era destul de bine cunoscut. Kanwar *Sahib-ul* ceruse fără rezerve mâna fiicei acestuia şi astfel afacerea fusese perfectată.

Problema alegerilor era de asemeni arzătoare. Semăna cu un peşte de aur pe care l-ar fi avut în gură: nu putea nici să-l înghită, nici să-l dea afară. Îşi pusese candidatura de două ori şi de fiecare dată rămăsese mai sărac cu o sumă considerabilă. De data aceasta hotărâse şi un *raja sahib* să-şi pună candidatura în alegeri. Proclamase cu surle şi trâmbiţe că, orice s-ar întâmpla, îl va înfrânge neapărat pe *Rai Sahib-ul* Amarpal Singh, că nu se va lăsa, chiar de-ar fi să cumpere voturile cu o mie de rupii bucata, chiar dacă domeniul lui în valoare de cincizeci de *lakh* ar fi ras de pe suprafaţa pământului. Oficialităţile înseşi îi promiseseră sprijinul lor. *Rai Sahib*-ul era destul de inteligent ca să aprecieze just situaţia. Şi el avea însă un nume, şi el era un om bogat, şi se bucura de privilegii ereditare. Putea să nu ridice mănuşa? Ei, dacă *Raja* Suria Pratap Singh ar fi venit la el şi i-ar fi cerut prieteneşte să se retragă în favoarea lui, ce încântat ar fi fost de această propunere! *Rai Sahib*-ul fusese membru al consiliului în două legislaturi şi mandatul nu mai prezenta interes pentru el. Când rivalul lui îl provocă însă în mod public, răspunsul nu putea fi decât acceptarea acestei provocări.

Exista totuşi un mijloc pentru a ieşi din impas. Domnul Tankha îl asigurase că dacă se va retrage în

favoarea *Raja Sahib-ului*, *Raja* i-ar fi oferit bucuros un *lakh*. Se părea că domnul Tankha îl şi sondase pe *Raja Sahib-ul* în această privinţă. Acum aflase însă că acesta nu dorea să renunţe la plăcerea de a-l înfrânge pe *Rai Sahib*-ul, motivul principal fiind alianţa matrimonială dintre familia *Rai* Sahib-ului şi aceea a Kanwar Sahibului. *Raja Sahib*-ul se temea că o asemenea alianţă a celor două familii mari va fi ostilă intereselor sale. Totodată, *Raja Sahib-ul* simţea un ghimpe în inimă din pricina perspectivei Rai Sahib-ului de a intra în posesiunea domeniului moştenit de la cumnatul său decedat. Hotărâse să-l zdrobească pe *Rai Sahib*-ul, să facă praf şi pulbere din prestigiul acestuia.

Rai Sahib-ul era conştient de impasul în care se afla. Bănuia că, urmărindu-şi propriile sale interese, domnul Tankha făcea un joc dublu. Fusese chiar informat că, în realitate, domnul Tankha îl sprijinea acum pe *Raja Sahib-ul*. Aceasta adăuga o insultă la o injurie. *Rai* Sahibul trimitea când şi când după domnul Tankha. De fiecare dată însă domnul Tankha fie că nu era acasă, fie că, pur şi simplu, uita să vină la întâlnire. Până la urmă, *Rai Sahib-ul* se văzu silit să se ducă personal la domnul Tankha. Din fericire, domnul Tankha era acasă, dar *Rai Sahib*-ul trebui să-l aştepte o oră încheiată, pe acelaşi domn Tankha, care mai înainte considera un punct de onoare pentru el din a-i face cel puţin o dată pe zi o vizită de curtoazie. În sfârşit, domnul Tankha îşi făcu apariţia, parfumat şi elegant, cu o ţigară de foi între dinţi. Îi întinse mâna *Rai* Saâub-ului.

— Te aştept de peste o oră şi abia acum binevoieşti să-ţi faci apariţia!

Domnul Tankha se aşează pe sofa. Pufăi uşor din trabuc, de câteva ori.

— Îmi pare rău, răspunse el. Am fost teribil de ocupat. Puteai să-mi dai un telefon şi să-mi fixezi o întâlnire.

Rai Sahib-ul fierbea. Îşi stăpâni însă furia. Nu era momentul să se dezlănţuie.

— Da, am făcut o greşeală, răspunse el. Eşti foarte ocupat zilele astea?

— Teribil de ocupat. Altfel v-aş fi vizitat eu.

— Am venit să discut cu dumneata chestiunea aceea. Ştii despre ce e vorba. Nu văd nicio şansă de compromis. Adversarii mei fac mari preparative.

— Ştii bine cât de capricios este *Raja Sahib*-ul. Totdeauna are în buzunar cine ştie ce proiect fantasmagoric. De data asta îl obsedează ideea că trebuie să te învingă în alegeri. Când are o idee fixă nu mai poţi să-l opreşti. Chiar dacă ar avea de suportat pagube teribile. Ştii că e dator vândut. Naiba să-l ia. Nu şi-a plătit personalul de şase luni, dar construcţia noului său palat continuă. Toată pardoseala a făcut-o numai din marmură, iar lucrătura zăbrelelor e atât de minunată, că-ţi ia ochii. În fiecare zi trimite oficialităţilor coşuri cu daruri. Am auzit că a angajat ca intendent un englez.

— Parcă spuneai că o să-l convingi să ajungă la un aranjament cu mine?!

— Am făcut tot posibilul. Sunt însă neputincios când un om aruncă banii nebuneşte în dreapta şi-n stânga.

— Mai ales atunci când câteva mii de rupii ar putea să ia drumul buzunarului dumitale! remarcă *Rai* Sahib-ul nemaiputându-se stăpâni.

— Doreşti să fiu brutal de sincer? Da, nu sunt un sfânt. Şi nici dumneata nu eşti! Suntem aici ca să câştigăm bani. Dacă dumneata eşti în căutarea unor idioţi bogaţi, şi eu sunt la fel. Ţi-am sugerat să-ţi retragi candidatura în alegeri şi perspectiva de a pune mâna pe o mare sumă de bani te-a determinat să-mi accepţi propunerea. Dacă *Raja* s-ar fi declarat de acord, ai fi fost mai bogat cu suma respectivă. Fără a lua cu împrumut un singur *pais* nu numai că ţi-ai fi măritat fiica cu Kanwar *Sahib*-ul, dar ai fi

deschis şi procesul. Din nefericire pentru dumneata, planul s-a spulberat. Dar dacă dumneata n-ai şanse de câştig, de ce să pierd şi eu? A trebuit să mă agăţ zdravăn de pulpana *Raja* Sahib-ului, străduindu-mă să mă salvez.

Rai Sahib-ul l-ar fi împuşcat pe şnapan. Canalia! îl dusese de nas. Şi acum ce abil învârtea tertipurile, lăsându-l în încurcătură!

— Aşadar, nu mai e nicio speranţă, spuse el.

— Nicio speranţă, dacă n-ai altă cale.

— Accept la cincizeci de mii.

— *Raja Sahib*-ul n-o să fie de acord.

— Douăzeci şi cinci de mii?

— Nu văd nicio şansă. Ştiu ce intenţii are.

— Intenţiile dumitale, sau ale lui?

— Crezi că mint?

— Nu spun că minţi, răspunse politicos *Rai Sahib*-ul. Ştiu însă un lucru: ai putea să mă ajuţi dacă ai vrea s-o faci.

Domnul Tankha îşi privi ceasul.

— *Rai Sahibji*, dacă doreşti să cunoşti tot adevărul, află că ai fi pus mâna pe un *lakh* dacă mi-ai fi pasat un cec de zece mii! Dumneata ai gândit însă cu totul altfel. Ţi-ai zis că atunci când vei lua banii de la *Raja Sahib*-ul, o să-mi arunci şi mie acolo câteva fărâmituri. Vicleşugurile astea nu mă prostesc pe mine! Dacă ţi-ai fi încuiat banii în *safé* şi m-ai fi trimis la plimbare, ce-aş mai fi putut face ca să-mi scot paguba? Aş fi rămas păcălit şi atâta tot.

Rai Sahib-ul îl privi în ochi:

— Mă crezi atât de lipsit de onestitate?

Tankha se ridică de pe scaun.

— Dar aici nu e vorba de onestitate. Asta se numeşte astăzi abilitate, şi, în privinţa aceasta, permite-mi să adaug, nimeni nu e mai versat ca dumneata.

Rai Sahib-ul încleştă pumnul.

— Nimeni nu e mai versat ca dumneata, da, da! La primele alegeri am luptat pentru dumneata din răsputeri. După multă tocmeală mi-ai zvârlit şi mie acolo un biet os de ros, numai cinci şutici. La alegerile următoare mi-ai băgat pe gât o maşină veche, o rablă. Dar, vorba aceea, ulciorul nu merge de multe ori la apă. Cunoşti aceste înţelepte vorbuliţe, desigur!

Ieşi din încăpere şi porunci să tragă maşina la scară.

Lipsa lui de curtoazie depăşise orice limite. În primul rând îl făcuse pe un om ca *Rai Sahib-ul* să aştepte mai bine de o oră. După aceea numai că nu-i arătase uşa. *Rai Sahib-ul* se sui în maşina lui şi se duse direct la domnul Khanna, acasă.

Era aproape nouă, dar domnul Khanna mai dormea încă dus. Nu se întorcea niciodată acasă înainte de ora două şi era firesc să doarmă dimineaţa atât de târziu. *Rai Sahib-ul* aşteptă şi aici o jumătate de oră. Domnul Khanna apăru zâmbitor la nouă şi jumătate.

— În sfârşit, iată-te, exclamă *Rai* Sahib-ul pe jumătate enervat, pe jumătate în glumă. Cine n-ar fi lipsit de griji după ce şi-a clocit ouşoarele? Dacă ai fi fost un biet *zamindar* ca mine, ai fi stat şi dumneata la uşa cuiva. Te-ar fi apucat nebuniile tot aşteptând.

Domnul Khanna deschise caseta cu ţigarete.

— M-am culcat târziu azi-noapte, spuse el vesel. Ce s-a întâmplat?

Rai Sahib-ul îi explică pe scurt impasul în care se afla. În sinea sa îl antipatiza pe Khanna. În pofida faptului că fuseseră colegi, era permanent în gardă, căutând să profite pe Socoteala *Rai* >ahib-ului oriunde se ivea ocazia.

Khanna spuse grav:

— Dacă aş fi în locul dumitale, nu mi-aş pune candidatura anul acesta. În schimb, m-aş concentra asupra procesului. Cât priveşte mariajul fiicei dumitale, pentru asta nu e înţelept să faci datorii. Kanwar *Sahib-ul* mi-e

prieten. Am să vorbesc cu el să nu pună chestiunea dotei.

— Uiţi un lucru, domnule Khanna, observă *Rai Sahib-ul* sarcastic. Eu nu sunt bancher. Sunt un *zamindar*. Kanwar *Sahib*-ul poate să nu insiste asupra dotei, dar eu am o singură fiică. După moartea soţiei mele, am fost pentru ea şi tată, şi mamă. Copiii sunt singura mea bucurie în viaţă. Vreau să le fac nunţi somptuoase. Pe de altă parte, îmi este imposibil să nu-mi pun candidatura în alegeri. Ştiu că voi fi înfrânt. *Raja Sahib-ul* trebuie să ştie însă că mai am destulă tărie de caracter ca să-l înfrunt.

— Şi trebuie să susţii procesul, fireşte.

— Desigur. Totul depinde de acest proces. Cu ce mă poţi ajuta?

— Cunoşti instrucţiunile consiliului nostru de administraţie în asemenea probleme. *Raja Sahib-ul*, după cum ştii, este şi membru în consiliul nostru de administraţie. Consiliul ne-a dat instrucţiuni să lansăm o campanie pentru lichidarea împrumuturilor exigibile. Mă tem că nu va fi posibil să-ţi deschid un nou credit.

— Domnule Khanna, îmi vei scufunda barca în mijlocul şuvoiului.

— Tot ceea ce îmi aparţine îţi stă la dispoziţie. În ceea ce priveşte însă banca, nu pot să procedez altfel decât conform instrucţiunilor date de consiliu.

— Dacă voi câştiga procesul – şi îl voi câştiga fără doar şi poate – voi restitui împrumutul până la o *arma*.

— La ce sumă se ridică în prezent pasivul dumitale?

Rai *Sahib-ul* ezită un moment.

— La vreo şase *lakh*. Poate ceva mai puţin.

— Ori că nu-ţi aminteşti, preciză domnul Khanfta, ori că încerci să-mi ascunzi realitatea.

— Nu, nu, protestă *Rai Sahib*-ul cu energie. N-am uitat nimic şi nici nu ascund ceva. La ultimul calcul domeniul meu personal a fost evaluat la cincizeci de *lakh*. Domeniul rămas de la soţie are aproape aceeaşi valoare.

Un pasiv de cinci-şase *lakh* nu grevează aproape de loc un activ atât de mare.

— Cum poţi spune că celălalt domeniu nu e grevat de datorii?

— Pe cât ştiu, nu e grevat.

— După câte sunt eu informat, e grevat însă de datorii în sumă de zece *lakh*. Alt credit nu ţi se poate deschide pentru el. Domeniul dumitale este şi el grevat de un pasiv de zece *lakh*. Iar valoarea lui nu este de cincizeci de *lakh*; abia dacă face douăzeci şi cinci. În această situaţie, nicio bancă nu va accepta să-ţi deschidă vreun credit. Dacă mi-ar fi permisă o comparaţie – te afli pe marginea unui vulcan – o erupţie şi te-ai prăvălit în crater. Te sfătuiesc să fii foarte prudent.

— Îmi dau seama de toate acestea, amice, conchise *Rai Sahib-ul* strângând mâna lui Khanna. Care este însă tragedia vieţii, care este esenţa acestei tragedii dacă nu faptul că viaţa te determină să faci ceea ce n-ai vrea să faci?! Trebuie să-mi aranjezi un împrumut. Cel puţin doi *lakh*.

— Doi *lakh*? Imposibil!

— Khanna, am să-mi zdrobesc capul de uşa dumitale. Sunt disperat. Am făurit aceste planuri, sperând că mă vei ajuta. Dacă nu mă ajuţi, mă otrăvesc cu mâna mea. Nu pot să-mi plec genunchii în faţa lui *raja* Surya Pratap Singh. Aş putea să temporizez căsătoria fiicei mele. Aş putea de asemenea să amân procesul. Dar alegerile bat la uşă. Sunt foarte nefericit.

Khanna spuse uimit:

— Doi *lakh* pentru alegeri?

— Nu-i vorba de alegeri, prietene, e o chestiune de onoare! Onoarea mea nu valorează oare nici măcar doi *lakh*? Dacă ar trebui să-mi vând întregul domeniu, zău că nu mi-ar păsa. Aş fi însă nenorocit dacă i-aş permite lui Surya Pratap Singh să mă joace cum vrea.

— Ţi-am spus care e poziţia băncii mele. Dintr-un anumit punct de vedere, banca a decis să nu mai deschidă credite. Voi încerca să obţin termene speciale pentru dumneata. Afacerile sunt însă afaceri. Pe ce comision pot conta? Va fi necesar să fac o excepţie pentru dumneata. Ştii că *Raja Sahib*-ul se bucură de un ascendent asupra consiliului. Va trebui să procedez cu de la mine putere.

Rai Sahib-ul se întunecă la faţă. Khanna era unul dintre prietenii lui cei mai intimi. Urmaseră colegiul împreună, în viaţă fuseseră nedespărţiţi.

— Fă cum vrei, spuse el trist. Te-am privit întotdeauna ca pe fratele meu.

Khanna se uită la el recunoscător.

— E foarte amabil din partea dumitale. Şi eu te-am privit ca pe fratele meu mai mare şi încă te mai consider un frate. N-am avut niciodată vreun secret faţă de dumneata. Dar afacerile sunt afaceri. Aşa cum, în virtutea faptului că-mi eşti ca un frate, nici eu nu pot pretinde un comision mai mare de la dumneata, tot astfel nici dumneata nu poţi insista să reduc acest comision. Te asigur însă că voi face tot posibilul pentru a obţine termene cât mai avantajoase. Treci mâine pe la bancă în orele de birou. Să vedem ce formalităţi sunt necesare. Şi cu asta, gata. Ei, ai auzit ultima noutate? Menta e îndrăgostit nebuneşte de Malti. Trece pe la ea de două ori pe zi şi seara ies la plimbare împreună. Am suficient simţ al demnităţii ca să nu mă duc s-o văd. A fost o vreme când însemnam totul pentru ea, când alerga la mine pentru orice. Dacă avea nevoie de bani, îmi trimitea un pici cu un bileţel. Acum întoarce capul când mă vede. Am primit din Franţa un ceas extra pentru ea. I l-am dus. N-a vrut să-l primească. Ieri i-am trimis un coş cu fructe – cele mai delicioase fructe din Kaşmir – n-a vrut să-l primească. Cum se schimbă oamenii!

În sinea lui, *Rai Sahib-ul* se bucura. Simulă însă

compasiunea.

— Chiar admiţând că e în relaţii de dragoste cu Menta, nu e frumos din partea ei să rupă toate relaţiile cu dumneata.

— Asta mă doare, *Sahibji*, spuse Khanna pe un ton nespus de trist. Am ştiut din capul locului că nu va putea fi a mea. Crede-mă, nu mi-am făcut niciodată iluzii că m-ar iubi. E zadarnic să speri că ea ştie ce înseamnă dragostea. Eram doar captivat de frumuseţea ei. Oamenii ştiu că dinţii şarpelui sunt veninoşi: totuşi îl hrănesc cu lapte. Nicio pasăre nu e atât de egoistă ca papagalul: totuşi oamenii îl ţin în colivii de aur pentru a-i admira verdele irizat al penelor. Pentru mine, Malti era ca un papagal. Din păcate, nu mi-am dat seama din timp de acest lucru. Am risipit mii de rupii pentru ea, *Sahibji*. Îi trimiteam bani la primul semn. Chiar şi acum se foloseşte de una din maşinile mele. Mi-am ruinat căminul de dragul ei, *Sahibji*. Sunt ani de când n-am mai avut intimităţi cu Govindi. Am manifestat aceeaşi apatie faţă de ea, ca un om care a fost multă vreme bolnav, faţă de dulciuri. Malti m-a făcut să joc aşa cum un scamator face maimuţele să ţopăie. Şi ce-am mai ţopăit! Mă lua peste picior – o găseam nespus de amuzantă. Mă domina – îmi plecam capul înaintea ei. La drept vorbind, niciodată nu-mi dădea speranţe – aceasta e realitatea! Chiar şi aşa mă învârteam însă ca un fluture în jurul flăcării frumuseţii ei. Acum nu-mi mai arată nici măcar politeţea obişnuită. *Sahibji*, Khanna nu este însă omul care să fie jignit astfel fără să riposteze. Am păstrat cu grijă bileţelele ei. Îi voi cere toţi banii pe care i-am cheltuit cu ea, până la ultimul *pais*. Cât despre doctorul Menta, îl expediez eu ramburs de aici. O să-l fac să simtă că-i e prea cald în oraşul acesta!…

Se auzi claxonul unei maşini. Apăru domnul Menta.

Khanna îi strânse mâna.

— Ia loc, domnule Menta. Vorbeşti despre lup, şi

lupul la uşă.

— Trebuie să fi plecat de acasă într-un moment propice, de vreme ce v-am întâlnit pe amândoi la un loc, spuse Menta. Aţi citit probabil în ziare despre proiectul de construcţie al unei săli de gimnastică pentru femei. Domnişoara Malti e prezidenta comitetului de iniţiativă. După socotelile mele, construcţia va costa doi *lakh*. E un lucru extrem de necesar, desigur că dumneavoastră ştiţi lucirii acesta mai bine decât mine. V-am înscris numele pe lista donatorilor. Domnişoara Malti ar fi dorit să vă viziteze personal, dar tatăl dumisale nu se simte prea bine astăzi.

Menta îi arătă *Rai* Sahib-ului lista de subscripţie. Primul nume: *Raja* Surya Pratap Singh: cinci mii de rupii. Trei mii de rupii lângă al doilea nume: Kanwar Digvijaya Singh. Urmau şi alte nume. Domnişoara Malti subscrisese cinci sute de rupii. Domnul Menta o mie.

— Ai şi strâns patruzeci de mii, constată *Rai Sahib-ul* posomorât.

— Datorită numai generozităţii unor domni ca dumneavoastră, răspunse Menta cu mândrie. Acesta-i rezultatul a trei ore de străduinţă. *Raja* Surya Pratap Singh a dovedit rareori interes pentru cauzele publice. De data aceasta, însă, a completat cecul fără o vorbă. Se arată semne de redeşteptare în ţară, ascultaţi-mă pe mine. Oamenii sunt gata să sprijine o cauză dreaptă. Doresc numai să fie siguri că banii lor vor merge acolo unde trebuie. Îmi pun mari speranţe în dumneata, domnule Khanna.

— Eu nu mă amestec în fleacurile astea, răspunse domnul Khanna. Nu pot înţelege de ce maimuţăriţi atât de slugarnic Occidentul! După cât se vede, femeile noastre au şi pierdut interesul pentru căminul lor. Dacă vor fi obsedate de gândul educaţiei fizice nu va ieşi de aici nimic bun. O gospodină nu are nevoie de gimnastică. Iar o femeie care nu face nimic acasă nu merită niciun sprijin…

— În cazul acesta n-am să mai insist pe lângă dumneata, spuse Menta, fără să arate vreun semn de descurajare. Dacă nu ai încredere într-un proiect… *Rai Sahibji*, sper că dumneata nu ai aceleaşi vederi!

Rai Sahib-ul era însă cufundat. În gânduri. Cele cinci mii de rupii ale lui Surya Pratap Singh îl deprimau adânc.

— Cine, eu?

— Am întrebat dacă ne oferi sprijinul dumitale.

— Nu întreb dacă proiectul e util sau nu. Nu. Pentru mine este de ajuns faptul că îl susţii dumneata.

— Aş dori să apreciezi şi dumneata. Dacă vei socoti proiectul util, ajută-ne. Preţuiesc sinceritatea. Am apreciat atitudinea domnului Khanna.

— Eu sunt îngrozitor de sincer. De aceea am o reputaţie proastă, confirmă domnul Khanna.

Rai Sahib-ul zâmbi uşor.

— Eu am pierdut capacitatea de a gândi. Nu fac decât să-i urmez pe oamenii cu bunăvoinţă. Ei, cât ar trebui să…

— Cât doreşti.

— Precizează dumneata, domnule Menta.

— Două mii?

— Două? *Rai Sahib*-ul scoase stiloul şi scrise cinci mii lângă numele său.

Menta se simţi atât de ruşinat, încât uită până şi să-i mulţumească *Rai* Sahib-ului. Se gândi că făcuse din capul locului o gafă, arătând lista. Gândul acesta îl rodea.

Khanna se uită la *Rai Sahib-ul* cu un amestec de milă şi dispreţ, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Mare dobitoc eşti!”

Pe neaşteptate, Menta îl îmbrăţişă pe *Rai Sahib*-ul.

— Dumnealor sunt *rajah-i*, observă domnul Khanna. Cine să dea bani dacă nu ei?

— Dumneata eşti *rajah*-ul *rajah*-ilor, replică Menta.

Dumneata domneşti peste ei. Dumitale îţi dau ei ipoteci asupra palatelor!

— *Mentaţi*, remarcă *Rai Sahib-ul* încântat, ai pus punctul pe i. Bancherii noştri sunt adevăraţii *rajah-i*!

— N-am nimic împotriva dumitale, *Khannaji*, preciză Menta. Nu mă nelinişteşte faptul că astăzi n-avem ochi să ne vedem. Într-o zi însă ne vei ajuta. Instituţiile noastre publice n-ar fi putut niciodată să funcţioneze fără sprijinul milionarilor. Cui datorăm înfiinţarea atâtor şcoli şi case pentru pelerini? Pretutindeni în lumea noastră, bancherii deţin poziţiile cheie. Ei diriguiesc administraţia ţării; ei domină guvernul. Nu sunt supărat pe dumneata. Un om care poate înfrunta temniţa pentru cauza ţării sale poate mult mai uşor să dea pentru noi două mii de rupii. Am decis ca piatra de fundaţie a edificiului să fie pusă de Govindi *devii*. Ne vom prezenta curând în audienţă la guvernator; suntem plini de speranţe că vom obţine şi sprijinul său. Ştiţi cu cât entuziasm este *lady* Wilson alături de Mişcarea feminină. *Raja Sahib-ul* şi ceilalţi membri ai comitetului erau de părere ca *lady* Wilson să fie invitată pentru a pune piatra de fundaţie. E mai bine însă ca această onoare să fie încredinţată uneia dintre surorile noastre. Ne vei onora desigur şi cu prezenţa dumitale la această solemnitate, nu?

— Fireşte, răspunse Khanna cu un sarcasm vădit. Din moment ce *lord* Wilson este pe punctul de a binecuvânta această operă, prezenţa mea acolo devine esenţială. În felul acesta îţi poţi asigura concursul multor bogătaşi. Dumneavoastră, colectorii de fonduri, cunoaşteţi toate stratagemele. Nu-i rău să-i mai jumuleşti din când în când pe nerozii bogaţi.

— De vreme ce avem o pletoră de bogătaşi, asta-i o supapă. Dacă nu sunt cheltuiţi în scopuri legitime, banii se risipesc pe jocuri de noroc, curse de cai şi alte divertismente uşor imaginabile.

Domnul Khanna se ducea la bancă la ora unsprezece. Menta plecă. *Rai Sahib-ul* dădu să se ridice, când Khanna îl sili să se aşeze din nou în fotoliu.

— Menta a ajuns acolo unde a vrut. Dacă Govindi pune piatra de fundaţie şi eu stau deoparte, situaţia va fi extrem de ridicolă. Mă mir cum a consimţit Govindi la aşa ceva şi cum a putut să suporte Malti una ca asta. E ceva suspect la mijloc.

— În asemenea cazuri, o soţie trebuie întotdeauna să se consulte cu soţul ei, confirmă *Rai Sahib*-ul.

Khanna îl privi cu recunoştinţă.

— De aceea sunt supărat pe Govindi. Şi totuşi lumea mă blamează. Spune-mi, ce interes am eu să mă amestec în asemenea treburi? Aceste colecte fanteziste sunt bune pentru cei pe care îi scot banii din casă, pentru cei care au timp de pierdut şi sunt obsedaţi de mania popularităţii. Ştiu eu cum se învârtesc lucrurile astea! Unul devine preşedinte, altul vicepreşedinte, al treilea secretar şi aşa mai departe. Apoi încep să organizeze benchetuieli pentru oficialităţi, se dau bine pe lângă cei mari, ademenesc studentele de la universitate şi strâng în jurul lor o liotă de idioţi. Asemenea lucruri se petrec în aceste cluburi! Educaţia fizică e praf în ochii lumii. Şi cine plăteşte totul? Dumneata, eu şi toţi imbecilii bogaţi. În ce încurcătură m-a băgat Govindi! Se ridică, apoi se aşează din nou. Nu ştiu cum am să ies cu faţa curată!

— Nu-ţi face o problemă din asta, îl îmbărbătă *Rai Sahib*-ul cu compasiune. Spune-i soţiei dumitale să-i trimită lui Menta o scrisoare prin care să decline invitaţia. Asta-i tot!

— Nu e posibil. Au şi vorbit despre asta cu *lady* Wilson. Ştirea s-a răspândit şi va apărea şi în ziarul de seară. Aici e mâna domnişoarei Malti! E clar – o nouă lovitură umilitoare pentru mine!

— Poate să ai dreptate.

— E limpede. Vrea să mă umilească.

— Ce-ar fi să pleci din oraş în ajunul zilei în care va avea loc festivitatea?

— Nici aşa ceva nu e posibil, spuse Khanna posomorât, clătinând din cap. Ruşinea ar fi şi mai mare. Trebuie să asist la solemnitate chiar dacă aş fi bolnav de holeră.

De îndată ce *Rai Sahib*-ul plecă, Khanna tăbărî pe Govindi.

— De ce ai acceptat invitaţia?

Govindi, care era încântată de onoarea ce i se făcuse, tocmai voia să-i spună că schiţase o cuvântare pentru acea ocazie; scrisese chiar şi câteva versuri pentru a le citi în cadrul cuvântării. Nici nu se îndoia că soţul ei va fi bucuros de invitaţie: onorând-o pe ea, îl onorau de fapt pe el. Buna dispoziţie pe care o observase la soţul ei cam de o săptămână îi ridicase moralul. Visa cu ardoare să-şi captiveze auditoriul. Şi acum aproape că-şi pierdu cumpătul. Spuse timidă:

— Doctorul Menta a fost foarte insistent, era imposibil să nu accept invitaţia.

— Dacă ţi-ar fi cerut să te arunci într-un puţ, l-ai fi ascultat?

Niciun răspuns.

— Dacă dumnezeu nu te-a înzestrat cu judecată, de ce nu te-ai sfătuit cu mine înainte de a accepta invitaţia? La mijloc e un vicleşug al lui Menta şi al domnişoarei Malti, ca să mă uşureze de două mii de rupii. Nu vor avea de la mine însă niciun *pais*. *Ar* fi de preferat să-i scrii că nu poţi accepta invitaţia.

Govindi rămase pe gânduri. Apoi îngăimă:

— Te rog, scrie-i tu în numele meu.

— De ce eu? Tu ai acceptat invitaţia, nu eu.

— Şi dacă doctorul Menta mă întreabă ce motive am?

Ce-am să-i spun?

1Să le ia dracu’ de motive! N-am să dau un ban pentru această şleahtă de dezmăţaţi!

— Dacă nu vrei, nu eşti obligat să le dai.

— Iar vorbeşti anapoda. Cum pot să nu le dau nimic când tu pui piatra de fundaţie? Ce-o să zică lumea?

Govindi răspunse chinuită, de parcă ar fi simţit între coaste vârful unei baionete:

— Am să-i scriu.

— Scrie-i chiar astăzi.

— Bine.

Khanna ieşi în arşiţa de afară. Întrucât era târziu pentru a se mai duce la birou, curierul îi aduse corespondenţa acasă. Zahărul era în urcare. Khanna se lumină la faţă. Deschise a doua scrisoare. Comitetul, constituit pentru stabilirea preţului trestiei de zahăr, referise că o asemenea măsură nu era posibilă. Ei vezi? Nu spusese şi el mereu acelaşi lucru? Individul ăla de Agbihotri pusese însă în mişcare cerul şi pământul ca să determine guvernul să instituie acel comitet. Şi acum ce palmă primise! Asta era o chestiune care-i privea exclusiv pe fabricanţi şi pe cultivatori. Ce rost avea să se amestece aici guvernul?

Văzu o maşină care se apropia. Din ea coborî domnişoara Malti.

Era fragedă ca o floare de lotus, strălucitoare ca o flacără; viziunea vioiciunii, a voioşiei, încrezătoare în ea însăşi, fără griji, ca şi cum nu s-ar fi îndoit că toate uşile bucuriei şi consideraţiei îi erau deschise! Khanna ieşi pe verandă în întâmpinarea ei.

— Doctorul Menta a fost aici?

— Adineauri.

— A spus unde se duce?

— Nu.

— Nu ştiu unde a dispărut. L-am căutat pretutindeni. Cât ai donat pentru sala de gimnastică?

Khanna răspunse fâstâcit:

— Nu m-am gândit încă la această chestiune.

Malti îl privi fix cu ochii ei mari, rotunzi. Părea că se gândeşte dacă era cazul să-l compătimească sau să se supere.

— Trebuia să fi dat banii până la ora asta. Aveai destul timp să te gândeşti după aceea. L-am silit pe Menta să vină la dumneata. Nu era prea entuziasmat, se temea că o să-l trimiţi la plimbare. Dacă nu dai dumneata, nu vom obţine nimic nici de la ceilalţi oameni de afaceri. Vrei să mă jigneşti? Toată lumea dorea s-o invităm pe *lady* Wilson pentru a pune piatra de fundaţie. Eu am stăruit să facă acest lucru Govindi *devii*. Şi dumneata nu te-ai gândit, nici măcar în treacăt, la problema asta. Dumneata pricepi labirintul afacerilor bancare, dar refuzi să pricepi un lucru atât de simplu! Ce altceva pot înţelege din atitudinea dumitale decât că vrei să mă jigneşti?

Se învăpăiase la faţă. Încăpăţânarea lui se dusese apa sâmbetei. Îşi dădea seama că situaţia domnişoarei Malti era mult mai delicată decât a sa. Obrazul lui parcă se zbârcise deodată.

— Eşti nedreaptă cu mine, Malti, protestă el.

— Sper că am înţeles greşit. Dacă aş lua cuvintele dumitale în sensul lor aparent, ar trebui să-ţi evit până şi umbră. Ştiu că eşti unul dintre admiratorii mei. Din pricina bunătăţii inimii mele am refuzat daruri de la alţii şi le-am acceptat pe ale dumitale cu gratitudine. Atunci când aveam nevoie, ţi-am cerut bani cu împrumut. Dacă asta te-a făcut să înţelegi mai mult decât trebuia, te iert. Nu vreau să aduc cuiva vreo acuzaţie. Notează însă bine un lucru: niciun bărbat nu va câştiga vreodată inima unei femei ou ajutorul banilor.

— Malti, te implor, niciun cuvânt mai mult! Să

rămânem cel puţin prieteni.

Scoase carnetul de cecuri din sertarul biroului şi completă un cec pentru o mie de rupii.

— Donaţia asta este pentru sala de gimnastică, sau preţul comportării mele? întrebă ea punând cecul în poşetă.

— Să nu mai vorbim despre asta, Malti, să nu mai vorbim.

Malti râse.

— Ca să vezi! Ţi-am luat banii şi te-am şi dojenit. Sper că n-o să mai fi răutăcios de acum înainte.

— Nu, câte zile voi avea!

— Trage-te de urechi şi stai la colţ.

— Te rog, lasă-mă singur, Malti. Mergi prea departe.

Malti râse şi mai tare.

— Uite, Khanna, dumneata mă jigneşti şi ştii prea bine că nimic nu degradează relaţiile dintre oameni mai grav decât jignirile. Eu n-am fost aspră cu dumneata. Credeam că ţi-am făcut un bine…

— Îmi tai gâtul cu un cuţit bont, asta numeşti a face un bine?!

— Mi-am umplut dulapurile, prădându-te. Acum n-o să-mi mai trimiţi daruri.

— De ce pui sare pe rană? Doar sunt şi eu om. Malti îl privi cercetător, dorind să se convingă dacă era într-adevăr om.

— N-am observat nici cel mai mic semn în acest sens.

— Iar dumneata eşti o enigmă. Sunt convins de acest lucru.

— Da, pentru dumneata sunt o enigmă şi voi rămâne o enigmă.

Zbură ca o pasăre. Khanna rămăsese cu capul sprijinit în palmă, întrebându-se dacă nu cumva totul fusese un vis.

capitolul XXIII

După ce Gobar şi Giunia plecară, casa rămase pustie. Dhaniei îi era dor de Munnu, nepoţelul ei. Era copilul Giuniei, dar Dhania văzuse de el, îl scăldase, îl dăduse cu *kajal* la ochi, îngânase pentru el cântece de leagăn şi-l alintase în clipele de răgaz. Obrăjorul lui nevinovat, fraged trezea în ea dragostea maternă, făcând-o să uite de toate necazurile. Văzând pătucul gol, aproape că plângea. Cu ce fusese ea vinovată de o pedepsise Giunia atât de crunt? Vrăjitoarea vârâse zâzanie între mamă şi fiu, năruind un cămin fericit.

— De ce o învinovăţeşti pe Giunia toată vremea? izbucni Hori, scos din ţâţâni. Dacă grunjul de aur are o vână urâtă, cu ce e vinovat giuvaergiul? N-ar fi plecat dacă n-ar fi venit Gobar s-o stârnească. De ce nu învinovăţeşti oraşul că a sucit capul băiatului?

— O aperi prea mult, se împotrivi Dhania mânioasă. Trebuia s-o gonesc cu mătura în noaptea când a venit aci!

Hori plecă să treiere grâul. Se uită înapoi peste umăr şi spuse:

— Hai să zicem că ni l-a răpit pe Gobar. Ce te tot amărăşti şi iar te amărăşti? A făcut şi el ce face toată lumea. Acu are o familie a lui de care trebuie să vadă. De ce ar purta pe umeri povara noastră?

— Din pricina ta s-a întâmplat tot necazul ăsta.

— Atunci, alungă-mă de aici! Hai, ia-ţi tu pe cap toate grijile – du-te tu şi vezi de boi, du-te tu şi treieră grâul. Eu o să stau acasă şi o să pufăi din *celum*.

— Da. Tu o să găteşti mâncarea şi eu o să muncesc la câmp.

Izbucniră amândoi în râs. Dhania se apucă să împletească codiţele Rupei, iar Hori se îndreptă spre hambar.

Primăvară! Visări: bucuria şi miresmele se cern din belşug asupra lumii. Muştiucul înăbuşit al fcoei-ului cântă

dulce, însufleţit, stârnind nădejdi tinere în inimi bătrâne. Un stol de grauri se lasă ciripind pe florile de *neem*; salcâmii îmbălsămează văzduhul. Soarele se prefiră printre frunzele de *mango*, iar razele lui de aur licăresc ca nişte steluţe în ochiurile de umbră. Scăldată în atâta lumină, chiar şi inima zbuciumată a lui Hori începe să cânte:

„Zi şi noapte inima mea arde de dorinţă.

Koel-ul cântă pe crengile unui mango;

Vai, unde e pacea din inima mea P”.

O zări pe Dulari apropiindu-se într-un *sari* trandafiriu. Avea verigi groase de argint la glezne şi o salbă grea de aur la gât. Faţa i se zbârcise, dar inima îi era veselă ca întotdeauna. În tinereţe, Hori obişnuia să facă glume nevinovate cu ea, la câmp. După moartea bărbatului ei, Dulari nu mai ieşea la muncă, ci-şi petrecea toată vremea în prăvălie, cu urechile ciulite la toate noutăţile din cele patru colţuri ale satului. Nu era gâlceavă în sat la care să nu fie de faţă, gata s-o facă pe împăciuitoarea. Niciodată nu dădea împrumuturi cu dobândă mai mică de o *arma* la rupie. Însetată de dobânzi mari, era în stare să-şi ia rămas bun chiar şi de la capete. N-ar fi lăsat o iotă din dobândă. Pentru a pune mâna pe bani nu se ducea să se plângă la judecătorie sau la poliţie. Limba ei ascuţită era singura armă de care se slujea. Cu cât îmbătrânea, cu atât îi era mai ascuţită limba. Totuşi, încet, încet, îşi pierduse din veninul de altă dată. Acum oamenii nu făceau decât să râdă de grosolăniile ei: „Tuşico, ce faci matale cu atâta bănet? N-o să poţi duce nici măcar un bănuţ pe lumea

19 – Godan ailaltă! Ce-ar fi să-l împărţi la săraci? O să-ţi fie de mare folos în viaţa care va să vină”.

A-i aminti de lumea cealaltă însemna a o scoate din sărite.

— Parc-ai fi cu adevărat o tinerică, o zgândări Hori.

— Azi e marţi, răspunse Dulari, fără să glumească. Ia seama să nu mă deochi. Asta-i una din pricinile pentru

care nu mă îmbrac prea bine. Când ies din casă, toţi încep să se zgâiască la mine, de parcă n-ar mai fi văzut femeie în viaţa lor. Petşuari Lala nu s-a lăsat nici acu de năravurile lui.

Hori se opri. Ciuli urechea. Boii o luaseră înainte.

— Cum aşa? Petşuari e tare evlavios de la o vreme, spuse el. Nu vezi că de două ori pe lună citeşte legenda lui Vishna[83]? Nu intră în templu şi dimineaţa, şi seara?

— Toţi stricaţii o fac pe evlavioşii la bătrâneţe! La urma urmei, trebuie să-ţi ispăşeşti păcatele! De ce să arunci ocheade unei femei bătrâne ca mine?

— Cine zice că eşti bătrână? Dacă m-ai întreba pe mine…

— Ţine-ţi gura, ştrengarule. Acu te spurc! Feciorutău o duce bine la oraş, da nu te-ai gândit o dată să mă pofteşti şi pe mine să-l sărbătorim. Aşa-mi tot vorbeşti mereu de florile mărului.

— Jur pe tine, n-am văzut un *pais* din banii lui. Habar n-am cât a avut şi ce-a cheltuit. Mi-a adus doar un turban şi o pereche de *dhoti*-uri.

— Bine că a început să se ţină pe picioarele lui. Într-o zi o să-şi ia pe umăr toată răspunderea casei. Să-i dea dumnezeu sănătate. Până una-alta, ai face bine să-mi dai banii. Dobânda creşte.

— O să-mi plătesc datoria până la un *pais*. Numai să-mi pice ceva bani de undeva. Da chiar de nu ţi-oi plăti, ce-are a face? Doar nu-s un străin pentru tine. Sunt tot atât de mult al tău precum îţi sunt şi banii.

Dulari nu mai avu ce zice la ghiduşia asta. Se depărtă zâmbind. Hori alergă după boi şi-i duse să treiere grânele la aria obştească a satului. Toţi trebăluiau de colo-colo: vânturau, treierau, cântăreau. Simbriaşii satului se

---

83 Vishna sau Vishnu, unul dintre principalii zei ai hinduşilor, întruchipează natura veşnic vie ; este venerat mai ales sub forma încar- naţiilor lui pământeşti, Krishna şi Rama.

adunaseră ca să primească leafa anuală de la stăpâni.

Jhenguri Singh şedea pe lăvicioară sub un pom, veghindu-şi partea. Câţiva negustori de grâne se tocmeau la preţ. Aria semăna acum cu bazarul satului. O femeie vindea boabe, alta poame. Un vânzător de dulciuri se ivise cu coşul plin de zaharicale ieftine, de ţară. Pandit Datadin venise să-şi ia partea de grâne de la Hori. Aşteptând, vorbea sârguincios cu Jhenguri Singh.

Datadin îşi puse o frunză de tutun în căuşul palmei.

— Ai auzit ultima noutate? întrebă încet, în vreme ce degetele lui mărunţeau încet tutunul. Stăpânirea a cerut cămătarilor să scadă dobânzile. Dacă nu le scad, nu se mai dă nicio hotărâre judecătorească împotriva datornicului.

— Ehei, *pândit*, răspunse Jhenguri, punându-şi în gură oleacă de tutun zdrumicat, care datornic la ananghie nu bate la uşa ta de o sută de ori? Atunci poţi să-i ceri orice dobândă! Atâta vreme cât stăpânirea nu le dă ţăranilor putinţa să se împrumute din altă parte, legea asta s-a născut moartă. De bună seamă, o să zicem că primim o dobândă mai mică, dar la fiecare sută de rupii oprim dinainte douăzeci şi cinci. P-asta n-are cum s-o afle stăpânirea.

— Cunosc ei toate vicleşugurile! O să se gândească cum să pună şi aici oprelişti.

— N-au ce să facă.

— Da dacă au să ceară ca poliţele să fie iscălite şi de primar, ce-o să se întâmple?

— Când omu’ are nevoie de bani, se roagă de primar să iscălească. Oricum ar fi, cele douăzeci şi cinci de rupii ale noastre nu ne scapă din mână.

— Şi dacă te prinde? Ştii care-i pedeapsa? Paisprezece ani de temniţă.

Jhenguri chicoti.

— Ce copilării spui, *pândit*! Crezi că lumea S-a schimbat netam-nesam, peste noapte? Legea e de partea

celui bogat. Nu zice legea că acela care împrumută bani nu trebuie să fie aspru cu datornicul, că zamindar-ul n-are voie să-şi obijduiască dijmaşul? Totuşi, vezi ce se întâmplă în fiecare zi. Când un ţăran e mai colţos, *zamindar*-ul şi cămătarul îl lasă în pace. Ba chiar îi caută prieteşugul, îl ajută, şi-i storc pe cei mai neajutoraţi. Ia chiar pilda dumitale: datorezi cinci sute de rupii *Rai* Sahib-ului. Cutează Nokhey Ram să ţi-i ceară? Ştie doar că e bine pentru el să trăiască în bună pace cu dumneata. Şi-apoi are oare datornicul cu ce să alerge mereu la judecăţi? Fii pe pace, treburile au să meargă şi de acu-înainte tot aşa. N-avem de ce să ne facem sânge rău!

Jhenguri Singh dădu ocoil armanului, apoi se aşeză iar pe lăvicioară.

— Da cu însurătoarea lui Matadin ce s-aude? Eu zic că i-a venit vremea. Toată lumea e de părerea asta.

Datadin tresări – parcă l-ar fi înţepat o viespe. Înţelese unde bătea Jhenguri Singh.

— Puţin îmi pasă mie de cei care mă muşcă în spate, răspunse el cu aprindere. Să-l aud pe unu că-mi spune ceva în faţă. Îi smulg mustaţa! Care-i mai grijuliu ca noi să-şi îndeplinească în fiece zi îndatoririle religioase? Ştiu destui care nu-şi spun o dată rugăciunile, o dată nu citesc o carte sfântă. Şi mai au obraz să se laude că-s brahmini. Cum poate să râdă cineva de noi când în fiece lună nu-i post pe care să nu-l ţinem, când nu punem în gură un strop de apă fără să ne spălăm cum zice la carte? Nu-i joacă, *thakur*, să-ţi faci datoria aşa cum ne-o facem noi! Dacă zice careva că m-a văzut vreodată bând apă atinsă de mâna altcuiva ori mâncând ceva din bazar, îl fac să-şi înghită vorbele de faţă cu toţi. Selia nu se atinge de tacâmuri. Nu ne-a trecut pragul niciodată. Niciodată! Nu zic că nu-i o faptă urâtă pentru Matadin să ţină femeia asta în taină. Da de vreme ce-a luat-o, ar fi josnic pentru el s-o lase. Vorbesc pe faţă – nu-i nimic de ruşine aici – o spun fiindcă femeia-i

curată ca paharu.

În tinereţile lui, Datadin îşi făcuse şi el mendrele. Fusese însă totdeauna grijuliu în privinţa îndatoririlor religioase. Matadin, un fiu vrednic de taică-său, păşise pe urmele lui. Pentru ei, totul era să mormăie rugăciunile în fiecare zi, să papagalicească mereu cărţile sfinte, să ţină sărbătorile şi să gătească mâncarea cu mâinile lor. Atâta vreme cât tatăl şi fiul nu încălcau aceste îndatoriri religioase, nimeni n-ar fi cutezat să-i acuze că s-ar fi rătăcit de pe calea cea dreaptă a credinţei.

— Am spus şi eu aşa, ce-am auzit de la alţii, zise Jhenguri mişcat.

Dând pilde din *Mahdbharata*[84] şi *Purana*[85], Datadin înşirui un pomelnic de brahmini care-şi luaseră neveste din caste mai prejos de a lor, dovedi că fiii lor fuseseră primiţi ca brahmini şi că brahminii de azi erau strănepoţii strănepoţilor acestora. În două vorbe, susţinu sus şi tare că obiceiul brahminilor de a avea ţiitoare din caste mai prejos de a lor data din zorii istoriei.

— De ce sunt brahminii împotriva căsătoriilor cu fete din caste de jos?

Jhenguri Singh era vădit impresionat de docta dizertaţie a lui Datadin.

— Fiece vreme cu obiceiurile sale, *thakur*. Dacă un om e silit să ia otravă, poate până la urmă să se înveţe cu ea. Eu vorbeam de vremurile de aur. Acu, în vremurile astea negre, în vremurile noastre, trebuie să facem ce porunceşte obştea. Ce-s eu de vină? Niciun brahmin nu-şi dă fiica după fiul meu. Ţi-am cerut şi dumitale şi altora să

---

84 Veche epopee eroică indiană, creată în limba populară şi tradusă în sanscrită. începînd din secolele VI şi V î.e.n., capitole separate ale acestui poem au fost prelucrate de preoţii brahmini.

85 Cărţi religioase ale hinduşilor ; cuprind numeroase legende şi comentează teoriile din Vede — cărţi sacre.' Citirea Pumnului intră în obligaţiile fiecărui hindus din casta superioară — casta brahminilor.

vedeţi dacă nu s-o putea găsi vreo fată pe undeva. Doar n-o să i-o fac eu acu!

— De ce vorbeşti aşa, *pândit*? Ai uitat că ţi-am peţit două fete? Dar când au auzit că vrei câte-n lună şi-n stele, au plecat. Cum ai putut să ceri atât? Nu te-ai gândit cine eşti dumneata? Cum se poate ca un om care are numai zece *bigha* de pământ şi trăieşte cu ce scoate de la enoriaşii lui să ceară atâta zestre?

Datadin îşi netezi mânios barba.

— Am numai zece *bigha* de pământ, e adevărat. Trăiesc cu ce scot de la enoriaşii mei. Şi asta-i adevănat. Nu uita însă că am dat de zestre câte cinci sute de rupii fiecăreia dintre cele două fiice ale mele atunci când s-au măritat. Aşa că de ce să nu cer şi eu cinci sute de rupii pentru fiul meu? Dacă fetele mele s-ar fi măritat fără zestre, n-aş fi cerut nici eu pentru fiul meu. Cine-s eu? Ei bine, atâta vreme cât va dăinui obştea hindusă, brahminul rămâne brahmin. Zamindar-ii pot să piară, dar brahminii n-au de ce să se teamă! Noi câştigăm lesne câteva sute de rupii pe an. Dacă avem noroc, scoatem şi mai mult. *Zamindar*-ul şi cămătarul nu pot duce viaţa noastră fără griji. Cât despre Selia, suntem mai bucuroşi de ea decât de fata unui brahmin. Fata unui brahmin ar sta ca o mireasă toată vremea. Ar da şi ea, acolo, cu nasul prin bucătărie. Selia munceşte însă cât trei. Şi nu-i dăm să mănânce decât de două ori pe zi. Uneori îi mai dăruim şi câte un *sari*.

Sub un alt copac, treierişul era în toi la grânele lui Datadin. Lalu, din casta pielarilormâna boii, şi Selia vântura grânele. La celălalt capăt, Matadin îşi făcea de lucru cu ceva.

Selia, zveltă, isteaţă, nu era tocmai o frumuseţe, dar râdea drăgălaş. Mişcările ei mlădii, domoale îi dezvăluiau firea veselă, pătimaşă. Părea că va începe deodată să dănţuie cu fiece fibră a trupului. Părul ei ciufulit zbura în vânt, în vreme ce alerga sprintenă de la o grămadă de grâu

la alta, prinsă parcă în vârtejul unui joc.

1 Una dintre cele mai asuprite caste.

— Selia, spuse Matadin, trebuie să dăm gata treaba până se întunecă. Când oboseşti, trec eu în locul tău.

— N-avea grijă, *pândit*, răspunse ea. Isprăvim până diseară.

— Atunci să încep să car grânele, îşi dădu cu părerea Matadin.

— Le car eu, *pândit*. Le bag în hambar. Când se întunecă, o să găseşti o grămadă bună.

Dulari cutreiera şi ea după datornici. De *Holi*, Selia cumpărase vopsea de doi *pais* şi nu-i dăduse încă banii.

— E mai bine de o lună de când ai luat vopsea. De fiecare dată când îţi cer să mi-o plăteşti dai din şolduri şi pleci p-aci-ncolo. Te rog să-mi dai banii azi.

Matadin se depărtă tiptil. N-avea poftă să plătească datoriile Seliei. Altă dată trăgea foloase de pe urma dragostei acesteia. Acum nu mai era decât o maşină care lucra la porunca lui.

— Sss, Dulari, o potoli Selia. Hai, na grăunţe de patru *pais*. N-ai vrea să-mi iei şi viaţa pentru vopsea de doi pais, nu?

Îi puse aproape un *sur* de grăunţe în poala sari-ului.

În clipa aceea Matadin se ivi de după copac, vânăt de mânie. O înşfăcă pe Dulari de poala sari-ului.

— Ce-i jaful ăsta, Dulari? strigă el scos din sărite. Pune grăunţele înapoi în grămadă. Repede! apoi se întoarse spre Selia. Cine ţi-a îngăduit să dai iama prin grăunţe? tună el. Ce drept ai tu asupra grânelor mele?

Dulari aruncă repede grăunţele în grămadă.

Uluită, Selia se uita la Matadin cu gura căscată. Ochii i se înrourară de lacrimi.

— O să-ţi plătesc altă dată, Dulari, o rugă ea. Ai milă.

Dulari se uită la Matadin cu dispreţ.

— Eu n-am niciun drept asupra lucrurilor, tale? îl întrebă Selia pe Matadin după ce Dulari se îndepărtă.

— Nu, răspunse Matadin cu ochii holbaţi de mânie. N-ai niciun drept. Munceşti şi eşti plătită pentru asta! Nu poţi să-mi înstrăinezi avutul după cum ţi se năzare. Dacă nu-ţi place, călătorie sprâncenată! Mână de lucru e berechet.

Selia se uită la Matadin neputincioasă, ca o pasăre alungată din colivie cu aripile tăiate. Unde să se ducă? Deşi nemăritată, era socotită de toată lumea femeia lui Matadin. N-avea altceva de făcut decât să zboare înapoi în colivie, chiar dacă ar fi trebuit să-şi fărâme capul de gratiile ei.

Îşi amintea de ziua aceea, cu doi ani mai înainte… Matadin se jurase pe şiragul sfânt aninat de gâtul lui c-are s-o privească totdeauna ca pe o soţie legiuită. Mistuit de patimă, ce se mai ţinea după ea în grădină, pe câmp, pe malul râului! Şi acu, cât de rău o înjosea acelaşi om!

Nu spuse nimic. Simţea un nod în gât. Se apucă iar de lucru, cu inima grea.

Deodată, taică-său, maică-sa, doi fraţi şi câţiva alţi pielari ieşiră ca din pământ şi-l înconjurară pe Matadin. Mama Seliei îi smulse din mână coşul cu grăunţe şi-l zvârli cât colo.

— Nenorocito, dacă vrei să munceşti, poţi să munceşti la: casa ta. Dacă eşti ţiitoarea unui brahmin, trăieşte ca un brahmin. După ce-ai făcut de ocară obştea noastră nu mai are nicio noimă să rămâi tot a noastră. Mai bine te-ai duce şi te-ai zvârli pe gârlă de ruşine!

Jhenguri Singh şi Datadin se apropiară în fugă.

— Ce s-a întâmplat, Ciaudhory? îl întrebă Jhenguri pe tatăl Seliei.

Acesta, un bătrân de şaizeci de ani, tuciuriu, costeliv, cu obrazul împietrit zbârcit ca pielea uscată, răspunse încruntat:

— Nu-i nimic, *thakur*! O să-l facem şi pe Matadin un biet pielar ca noi, chiar de-ar fi să ne spurcăm sângele. Selia e o fată. O să se găsească şi pentru ea un bărbat! N-avem de ce să ne sfădim pentru asta. Oricine ar ţine-o, trebuie s-o ţină însă ca lumea. Dacă dumneata mu ne poţi face pe noi brahmini, putem noi să te facem pielar.

Datadin bătu cu toiagul în pământ.

— Uiţi cine eşti, Harkun, strigă el mânios. Iată-ţi fiica! Poţi să ţi-o iei. N-o ţinem cu sila. Lucrează la noi şi o plătim pentru asta. Găsim destui oameni care să muncească pentru noi.

Mama Seliei îşi vântură pătimaşă degetul pe lângă nasul lui Datadin.

— Grozav mai eşti de drept, *pândit*! Frumos, n-am ce zice! N-ai fi vorbit aşa dacă ar fi fugit de acasă fiica dumitale. Da noi nu însemnăm nimic, noi suntem nişte pielari prăpădiţi. Aşa-i? Noi n-o luăm doar pe Selia. O să vină şi Matadin cu ea. El i-a adus ruşinea asta pe cap. Zici că eşti tare cucernic! Se culcă cu fata unui pielar, da nu se atinge de mâncarea făcută de mâna ei şi neruşinata asta suferă totul în tăcere! Altcineva în locul ei v-ar fi otrăvit de mult, pe toţi!

— Aţi auzit ce-au spus oamenii ăştia? strigă Harku însoţitorilor lui. Ce mai aşteptaţi?

Doi pielari se repeziră şi-l apucară pe Matadin de mâini. Al treilea îi smulse de la gât şiragul sfânt. Mai înainte ca Datadin şi Jhenguri Singh să-şi dea seama ce se întâmplă, doi cârpaei vârâră un oscior în gura lui Matadin. Matadin încleştă dinţii, dar osul respingător îi pătrunse totuşi printre buze. Gâtlejul lui zvâcnea. În clipa când buzele i se deschiseră, osul îi lunecă în gură.

Atraşi de gălăgie, oamenii se apropiau în fugă. Oricât ar părea de ciudat, niciunul nu-i lua însă de piept pe pângăritorii *dharmei*. Matadin şi-i făcuse duşmani pe toţi prin purtarea lui vrednică de osândă cu fetele din sat.

Sătenii se prefăcură doar că se amestecă în gâlceavă. În sinea lor erau însă bucuroşi să vadă că Matadin îşi ispăşeşte păcatele. După ce se hărţuiră oleacă, de ochii lumii, noii-veniţi se împrăştiară care încotro.

Matadin vărsa. Datadin îl freca pe spate.

— Lemniţa-i mănâncă pe toţi! Cinci ani au să stea la închisoare.

— Nu mă ameninţa! pufni Harkhu, înfruntându-l. Noi nu suntem păduchi ca tine. Oriunde am fi, putem să ne câştigăm pâinea.

Matadin se trânti la pământ, buimac. Mândria lui de brahmin se risipise. Osişorul acela îi spurcase nu numai gura, ci şi sufletul. Oricât s-ar fi pocăit, oricâtă apă sfântă ar fi băut, oricâte milostenii ar fi făcut şi oricâte hagialâcuri, *dharma* lui era pângărită! Din ziua aceea avea să fie socotit spurcat, necurat chiar în casa lui! Chiar mama lui iubită avea să-l privească cu scârbă. Chiar şi cei care cu o clipă mai înainte i se plecau la picioare îşi vor întoarce faţa la vederea lui. Nu-i va mai fi îngăduit să intre în templu sau să se atingă de tacâmuri. Şi toate acestea din pricina Seliei, o fată de pielar.

Selia, cu capul plecat, ca şi când i-ar fi fost ruşine de cele petrecute, încremenise în locul unde vânturase grăunţele.

— Ce mai aştepţi? o întrebă maică-sa, apropiindu-se de ea. Hai, hai cu mine! Ţi-ai făcut părinţii de ocară! Ce blestemăţie mai vrei să faci acum?!

Selia nu se clintea.

— Nu viu nicăieri. Lasă-mă să-mi îndur soarta.

— Nu vii cu mine? ţipă maică-sa.

— Nu.

— Vino, nenorocito!

— Nu.

Fraţii o înşfăcară de mâini. Ea se împotrivi

îndărătnică. Dar n-o lăsau; începură s-o târască. Sem-ul ei se sfâşie, spatele i se făcu numai vânătăi. Totuşi nu voia să meargă.

— Lăsaţi-o în pace, le porunci până la urmă Harkhu fiilor săi. Nu mai e fata mea. Dacă mai calcă pragul casei mele, o omor în bătăi.

— Da, omoară-mă dacă-ţi mai calc pragul, strigă Selia deznădăjduită.

Maică-sa se repezi la ea şi începu s-o izbească cu piciorul. Dacă n-ar fi sărit Harkhu s-o scape, ar fi ucis-o în bătăi, atât de mânioasă era.

Selia căzu la picioarele tatălui ei.

— *Dada*, poţi să mă ucizi. Ucideţi-mă toţi. Oh, mamă, de ce eşti atât de haină cu fiica ta? Nu pot să-l părăsesc pe *pândit*. N-are decât să mă lase să flămânzesc, să mă bată, să mă omoare! Nu pot să-l părăsesc. Mai bine moartea decât să ajung nevasta altcuiva. Ce-aţi câştigat dacă l-aţi pângărit?

Plecară. Ea se îndepărtă spre arman, şchiopătând şi gemând de durere. Se aşeză jos într-un colţ al ogrăzii şi, acoperindu-şi faţa cu sari-ul, începu să plângă.

— De ce n-ai plecat cu ei? îi strigă Datadin cu glasul tăios ca oţelul. Nu ne-ai făcut destul sânge rău şi până acum?

Selia îl privi rugător. Ochii ei licăreau ciudat.

— De ce m-aş fi dus cu ei? O să trăiesc cu acela a cui sunt.

— Dacă mai cutezi să intri în casa mea, am să te bat cu încălţările!

— Am să stau acolo unde o să-mi poruncească el, răspunse cu tărie Selia. Într-un palat sau sub cerul lui dumnezeu.

Matadin şedea mult, cu gândurile rătăcite. Era vremea prânzului. Razele soarelui cădeau pe faţa lui. Fruntea îi era scăldată de sudoare. Ca şi când s-ar fi

dezmeticit deodată, întrebă:

— *Dada*, ce mă fac acu? Spune-mi, sunt pierdut?

Datadin îl mângâie blând pe creştet:

— Fiule, aş dori să te pot sfătui. Fă baie, mănâncă şi apoi o să cerem sfatul pândit-ilor. O să facem ce-o să ne spună ei. Da' pe Selia trebuie s-o alungi.

Matadin se uită la Selia cu ochii sângeraţi.

— Nici măcar privirea n-o să mi-o mai arunc spre faţa ei blestemată, răspunse el încruntat. *Dada*, o să fie bine după ce mă pocăiesc?

— Fireşte, fiul meu. După pocăinţă spurcăciunea e îndepărtată.

— Hai să stăm chiar acu de vorbă cu *pândit*-ii.

— Bine, fiule.

— Dacă *pândit*-ii au să spună că păcatul meu e prea greu ca să fie ispăşit?…

— Atunci nu mai avem nicio nădejde.

— Şi mă părăseşti?

— Nu, fiule. Cum se poate una ca asta? Chiar dacă ar trebui să-mi jertfesc averea, *dharma*, cinstea mea, şi tot n-am să te părăsesc.

Matadin îşi luă băţul şi-l urmă pe tatăl lui spre casă. Selia şchiopăta după ei.

Matadin se uită înapoi şi spuse sec:

— Nu te mai ţine după mine. Între noi s-a isprăvit totul. Nu eşti mulţumită de câte mi-ai făcut?

Selia îi apucă mâna şi i-o ţinu strâns.

— Nu poţi să mă părăseşti aşa! în sat sunt oameni mai mărinimoşi şi mai vrednici de cinste ca tine. Da eu nu m-am gândit vreodată nici măcar să mă uit la ei. Cum poţi să mă alungi?! Am să muncesc cu ziua, am să cerşesc dacă nu-mi dai să mănânc, da nu plec de lângă tine!

Îi dădu drumul la mână şi întorcându-se la arie îşi văzu de lucru.

Hori era încă în toiul muncii, când Dhania îi aduse prânzul. Legă boii de un copac.

— Hai să iei ceva în gură, Selia, o îmbie el. Dhania a adus de mâncare. Ia te uită, eşti plină de sânge pe *sari*. Mai întâi spală-te pe spate, că altminterea o să-ţi obrintească rănile. Ce cruzime din partea părinţilor tăi!

— Toţi sunt cruzi, *dada*. N-am întâlnit încă un suflet de om!

— Ce zice pândit?

— Că s-a isprăvit totu-ntre noi.

— Aşa crede el?

— Da. Crede că-şi poate dobândi iar cinstea dacă mă prigoneşte pe mine. Da cum mai poate să ascundă ce ştie toată lumea? Dacă nu mai vrea să-mi dea de mâncare, n-are decât. Pot să văd şi singură de mine. Până acu am tot muncit. O să muncesc şi de acu înainte. Cât despre un adăpost deasupra capului, ştiu că nu mi-ai închide uşa dacă te-aş ruga să mă laşi să dorm într-un ungher.

— Avem loc berechet, fata mea, răspunse Dhania, mişcată. În casa noastră eşti binevenită oricând.

— Uiţi de *pândit*, spuse Hori. Dacă ne face vreun rău?

— Mult ne pasă nouă de *pândit*! răspunse Dhania. Dacă nu-i place, n-are decât! A înjosit-o pe fata asta, a scos-o din obştea ei, şi acu are neruşinarea să spună că n-o mai cunoaşte. De ce nu s-a gândit la asta înainte? Mai întâi batjocoreşti fata şi pe urmă îi întorci spatele?!

Hori îşi zise că Dhania făcea o greşeală. Pielării fuseseră obijduiţi, fără îndoială. Dar, la urma urmei, Selia era fata lor şi puteau s-o ia cu ei, chiar cu sila, dacă nu înţelegea de vorbă bună. Oricum ar fi fost, nu trebuiau să-l batjocorească pe Matadin, să-i pângărească *dharma*.

— M-am săturat de sfaturile tale, îi spuse ea lui Hori. Toţi bărbaţii sunt la fel. Când Matadin a înjosit-o pe Selia, n-a ridicat nimeni un deget, da când i-a venit rându lui

Matadin, toată lumea a început să-l căineze. Selia n-are şi ea *dharma* ei? Bine a făcut Harkhu că i-a învăţat minte pe aceşti nemernici! Hai, Selia. Vai, fato, ce de sânge ai pe spate!

Selia căzu la picioarele Dhanei şi izbucni în hohote de plâns.

CAPITOLUL XXIV

Hori trebuia să se îngrijească de măritişul Sonei, care împlinise şaptesprezece ani. De altminteri, se tot gândea la asta de multă vreme, dar nu avusese bani. Anul acela, însă, nu mai putea s-o amâne, chiar dacă avea să ia alţi bani cu împrumut ca să facă faţă cheltuielilor. Ar fi fost gata chiar să zălogească pământul. Dhania era de părere că, oricât s-ar fi calicit, măritişul fetei avea să-i coste totuşi pe puţin trei sute de rupii. Odată cu primirea Giuniei în casă, oamenii nu prea îi mai priveau cu ochi buni. Orice ar fi făcut, n-ar fi găsit pentru Sona un mire potrivit, fără să scoată din pungă vreo sută de rupii. Anul trecut nu putuse să agonisească cine ştie ce din culesul de iarnă. Căzuse la învoială să împartă grânele pe din două cu Pandit Datadin. Acesta învârtise atât de viclean socoteala în ceea ce privea costul mâinii de lucru şi al seminţelor, încât Hori se alesese numai cu un sfert din grânele culese. Pe deasupra trebuise să plătească numai el, în întregime, dările pe pământ. Şi, ceea ce era mai rău, cânepa şi trestia de zahăr fuseseră vătămate – cânepa de prea multă ploaie, iar trestia de furnicile albe. Anul ăsta însă, din fericire, culesul de iarnă fusese mulţumitor, iar trestia de zahăr mergea bine şi ea. Avea destule grâne ea să facă faţă nevoilor nunţii. Numai să poată încropi pe deasupra vreo două sute de rupii, bani gheaţă! Dacă Gobar l-ar ajuta cu o sută, ar putea să ia încă o sută de la Jhenguri Singh sau de la Mangru. Aceştia nu se mai arătau atât de îndărătnici când era vorba să-i dea un împrumut, de vreme ce ştiau că fiul lui câştiga bine, şi că, prin urmare, banii lor erau în deplină siguranţă.

Într-o dimineaţă, Hori o întrebă pe Dhania ce-ar zice dacă s-ar duce la Gobar pentru o zi sau două.

Dar vorbele pe care Gobar le rostise la plecare erau prea proaspete în mintea Dhaniei. Nu voia în ruptul capului să ia bani de la fiul ei.

— Atunci, spune, cum ieşim din încurcătură? o întrebă Hori aprins.

— Ce-ai fi făcut dacă Gobar nu s-ar fi dus la oraş? răspunse Dhania, dând din cap cu încăpăţânare. Fă şi acu tot aşa.

— Păi asta te-am întrebat: ce să fac?

— Bărbaţii trebuie să se gândească la lucrurile astea.

— Să zicem că n-aş fi aici! Ce-ai face?

Dhania îl privi dojenitoare.

— Dacă aş mărita-o fără niciun fel de zestre, cu un degetar de iarbă, nimeni n-ar râde de mine. Îţi dă mâna să faci şi tu aşa ceva?

Hori ar fi vrut să poată face la fel – ar fi scutit o mulţime de bani. Trebuia să se gândească însă la obrazul său. La nunta surorilor lui veniseră numai din partea mirilor trei sute de oaspeţi. Tatăl lui dăduse fetelor câte o zestre frumoasă şi le făcuse nunţi ca în poveşti. Hori era cunoscut în toate satele vecine. Ar mai putea el scoate capul în lume dacă şi-ar cununa fata fără de nicio zestre? Mai bine moartea decât ruşinea asta! Oricum ar fi, nu ajunsese totuşi atât de prăpădit. N-are oare pământ, boi, o casă şi un nume bun în sat? Dacă ar vinde o *bigha* de pământ, ar lua o sută de rupii pentru ea. Nu! Pentru un ţăran pământul e mai scump ca viaţa, mai scump chiar decât mândria moştenirii sale strămoşeşti. Avea numai cinci *bigha* de pământ, şi chiar de-ar fi vândut numai una, cum era să mai trăiască?

Zilele treceau şi Hori nu se putea hotărî în niciun fel.

Asta se petrecea în timpul sărbătorilor *Dussehra*. Fiii lui Jhenguri Singh, Petşuari şi Nokhey Ram veniseră să-şi

petreacă vacanţa acasă. Tustrei urmau o şcoală englezească şi, cu toate că se apropiau de douăzeci de ani, mai va până la universitate! Era lucru obişnuit la ei să rămână repetenţi de două şi de trei ori în fiecare clasă. Toţi erau însuraţi, ba fiul lui Petşuari, Baindeşuari, avea chiar un copil.

Nu făceau altceva decât să joace cărţi, să bea *bhang* şi să se veselească. Treceau de mai multe ori pe zi prin faţa casei lui Hori şi, ciudat, Sona ieşea chiar atunci în uşă. În zilele acelea purta sari-ul pe care i-l adusese Gobar de la oraş. Hori simţea că i se urcă sângele în cap când îi vedea pe plimbăreţi vânzolindu-se ca nişte nori negri, rău prevestitori, pe deasupra unui Ian.

Într-o zi veniră tustrei să se spele la fântâna de la care lua apă Hori ca să-şi ude câmpul. Sona, la fântână, îşi făcea de lucru cu găleata. Lui Hori nu-i plăcea de loc treaba asta.

În aceeaşi seară se duse la Dulari. Se gândea că, de vreme ce femeile erau mai bune la inimă, poate că avea să-i dea un împrumut cu o dobândă mai mică. Dar Dulari începu să-şi depene povestea necazurilor sale. Nu era casă în sat, spuse ea, care să nu-i datoreze bani. Chiar şi Jhenguri Singh împrumutase de la ea douăzeci de rupii. Dar nu vedea pe niciunul că se gândeşte să-i întoarcă datoria; de unde să mai aibă din ce da alte împrumuturi?

— Mi-ai face un mare bine dacă m-ai ajuta acu. Mi-ai lua o piatră de pe inimă. Jhenguri şi Petşuari au pus ochii pe pământul meu. Pământul ăsta e moştenirea pe care mi-au lăsat-o strămoşii. Dacă-l pierd şi pe el, unde ajung? Un fiu vrednic năzuieşte totdeauna să sporească bunăstarea alor lui: nevrednicu risipeşte şi bruma pe care a moştenit-o.

— Mă jur că n-am niciun ban pus deoparte, spuse Dulari. De tine nu mă ascund. Sona e ca şi fata mea. Da ce pot să fac? Uite, ia-l pe fratele tău, Hiira. A împrumutat de

la mine cincizeci de rupii ca să-şi cumpere boi. Acu, ia-l de unde nu-i! Când îi spun neveste-sii să-mi dea banii, îmi sare în cap. Sobha face şi el pe prostul, nici nu se gândeşte că are la mine o datorie.

Când toţi trag targa pe uscat, cum poţi să mai nădăjduieşti c-o să-ţi dea banii înapoi? De, ce să fac, văd şi eu ce greu o duc şi o las mai moale. Totuşi, nu te sfătuiesc să-ţi vinzi pământul. Dacă ai pământ, mai poţi cel puţin să ţii fruntea sus. Şi urmă în şoaptă: După părerea mea, băiatul lui Petşuari trece prea des prin faţa casei tale. De altminterea şi alelalte două pramatii fac la fel. Ia seama. Să nu zici că nu ţi-am spus! Au năravuri rele de la oraş. Ce ştiu ei de obiceiurile satului? Uită-te la băieţii din sat: se sfiesc, sunt cuviincioşi. Da ăştia trei! Parcă-s nişte tauri cuprinşi de furie. Fata mea, Kaishalya, tocmai venise de la socru-său. Când am văzut însă ce-i cu haimanalele astea, am şi trimis-o înapoi. Poţi să stai de veghe douăzeci şi patru de ceasuri în şir, zi de zi?

Hori zâmbi.

— Nu glumesc, Hori, spuse ea. Ehei, ce fecior de lele erai şi tu în tinereţele tale! Când te căta omu' îţi făceai drum pe la mine! Mi-adue aminte, parc-a fost ieri. Da totdeauna te trimiteam la plimbare.

— Nu totdeauna, o întărită Hori. Veneam fiindcă îmi făceai zâmbre. Vrabia vine a doua oară când s-a obişnuit cu ograda.

— Mincinosule!

— Ei, dac-ar fi aşa! Nu te uitai tu la mine, da îţi picasem cu tronc! Ce mai oftai de dorul meu!

— Ba, mi-era milă de tine când te vedeam că-mi tot dai târcoale. Nu erai şugubăţ ca să-mi pici cu tronc.

Intră un muşteriu şi ceru sare de un *pais*.

— De ce nu te duci la Gobar? S-ar putea să-ţi dea el ceva bani, schimbă ea vorba.

— Nu-mi dă nimic, răspunse Hori mohorât. Când

copiii fac aripi îşi uită părinţii. Am vrut eu să mă duc, da nu m-a lăsat Dhania. Ar fi în stare să-mi facă un tărăboi! O ştii ce fire are.

— Eşti un mototol, mititelule! râse Dulari.

— Ce să fac, dacă tu m-ai lăsat de căruţă! Trebuia să-mi găsesc şi eu o nevastă.

— Dacă ai fi vrut să fii robul meu, poate că te luam pe tine.

— Niciodată nu e prea târziu. Poţi să mă iei şi acu. Cred că două sute de rupii oi face şi eu!

— N-o să-i spui Dhaniei?

— Mă jur!

— Şi dacă-i spui?

— Să-mi tai limba.

— Foarte bine, am să-ţi dau două sute de rupii, ca să-ţi faci treaba.

Mişcat, Hori căzu la picioarele ei. Dulari se depărtă însă repede.

— Uite, asta nu-mi place la tine. Să ştii că trebuie să am banii înapoi cu dobândă, într-un an. Da, să nu uit. Am auzit că *pândit* e supărat foc pe tine. De ce n-o goneşti pe Selia din casa ta? Văz eu, cauţi ceartă cu luminarea!

— N-o lasă Dhania să plece. Eu n-am nicio putere în treaba asta.

— Am auzit că *pândit* s-a dus la Benares[86]. Un brahmin vestit de acolo i-ar fi cerut cinci sute de rupii ca să-l dezlege de păcat. Când s-a întâmplat ca banii să dezlege un păcat? O dată ce *dharma* s-a dus, dusă-i! Banii nu mai sunt de niciun folos. Acu n-are decât să se pocăiască cât o vrea, nimeni n-o să mai bea apă din mâna lui.

Asemenea întâlniri plăcute erau rare în viaţa lui Hori. Făcu cale întoarsă. În drum, se opri la Sobha şi-i spuse să

86 Oraşul sfînt al hinduşilor.

fie gata că-l pofteşte pe curând la logodnă. Apoi se duseră amândoi la Datadin ca să-l întrebe când erau zilele cele mai prielnice pentru această împrejurare. Întorcându-se de acolo, se aşezară pe pragul casei lui Hori ca să se sfătuiască asupra amănuntelor petrecerii.

Dhania ieşi la ei.

— Ceasurile-s târzii. E vremea să mâncaţi. Puteţi să sporovăiţi apoi toată noaptea.

Îmbiind-o să stea şi ea la sfat, Hori spuse:

— *Pandit* a statornicit ziua prielnică acu, pe curând, când începe vremea nunţilor. Dă-mi o mână de ajutor: scrie pe o hârtie tot ce-o să ne trebuiască. Eu n-am habar de aşa ceva.

— Ai făcut rost de bani, sau vorbeşti aşa, ca să te afli în treabă?

— N-avea tu grijă de asta, răspunse Hori fudul. Spune-mi doar ce-ţi trebuie.

— Nu vreau să visez cai verzi pe pereţi. Spune-mi, ai făcut rost de bani?

Hori îi spuse că Dulari se îndurase să-i dea.

— Hm! Ce dobândă ţi-a cerut! Te seacă la ficaţi! De unde o să-i dai înapoi atâţia bani?

— Vrei, nu vrei, asta-i şi bună pace! N-am avut încotro, se dezvinovăţi Hori.

— Ţi-a dat banii, ori ţi-a făgăduit aşa, într-o doară?

— Mi-a spus răspicat că mi-i dă.

Sona trăgea cu urechea. Când auzi că hotărâseră să împrumute două sute de rupii pentru măritişul ei, mintea începu să-i clocotească ca varul nestins peste care torni apă. Opaiţul ardea lângă uşă – peretele de deasupra lui era înnegrit de funingine. Un câine de pripas aştepta răbdător să-i pice şi lui ceva. Boii rumegau domol. Sona ieşi afară cu Selia şi se opri lângă ieslea boilor.

— Ai auzit că *dada* vrea să împrumute două sute de

rupii de la Dulari pentru nunta mea? spuse ea mohorâtă.

— Ce altceva poate să facă de vreme ce n-are niciun ban în casă? răspunse Selia.

Sona privi cununile negre ale pomilor ce se zăreau în întunericul serii.

— Nu vreau ca părinţii mei să se înglodeze în alte datorii pentru mine.

— Gospodarii cuprinşi, care ţin la obrazul lor, cer totdeauna zestre, prostuţo, spuse Selia. Dacă mirele e flăcău tomnatic, atunci se schimbă socoteala. Sau vrei să iei de bărbat un bătrânel?

— De ce un bătrânel? Fratele Gobar nu-i bătrân şi totuşi nu i-au dat zestre.

— Dacă nu dai zestre, îţi faci neamul de ocară.

— O să-i spun ursitului meu că dacă stăruie să ia zestre n-am să mă mărit cu el.

— Şi dacă-ţi răspunde că n-are ce face, că de tatăl lui atârnă să ceară sau să nu ceară zestre?

— Îl mai întreb o dată. Dacă spune că asta-i treaba lui taică-său, atunci râul Gonti nu-i departe. Mă arunc în el. Părinţii mei s-au trudit din greu ca să mă crească. Nu-i drept ca asta să le fie răsplata pentru jertfa lor – să-i înglodez într-o nouă datorie! în doi ani astea două sute de rupii se fac de două ori pe atât. *Dada* n-are de unde să plătească atâţia bani.

Sona fusese făgăduită fiului unui ţăran bogat din satul Sonari, de peste râul Gonti. O rugă pe Selia să se ducă la el cu un răvaş. Satul era chiar pe malul râului, şi Seliei îi era uşor să dea de el când ieşea cu vitele la păscut.

În zori, Selia plecă spre Sonari. Hori o opri însă din drum. Pe Dhania o durea rău capul şi el o rugă pe Selia să-l ajute la câmp în locul ei. Selia se gândi că o să încerce să se ducă la Sonari după-amiază.

Târziu după-amiază, când Hori veni la fântână, Selia nu era de găsit nicăieri.

— Ptiu, ia-o de unde nu-i! bombăni el. Mi se pare că nu-i aminte de treabă. Sona, nu ştii unde a plecat?

— Parcă a spus că se duce la spălătoreasă, minţi Sona.

— Las, că te ajut eu, zise Dhania, ridicându-se de pe lăvicioară. Vezi bine că n-o plăteşti. De ce te superi pe ea?

— Da' ce, nu trăieşte în casa noastră? Ba ne-am mai aprins şi paie-n cap din pricina ei. Am să-i spun eu câteva vorbuliţe când s-o întoarce!

Sona se uita nerăbdătoare spre Sonari. În inima ei, nădejdea se lupta cu îndoială. Îşi zicea în sine: „De ce s-ar lipsi de bani? Cu cât omul e mai bogat, cu atât iubeşte mai mult banii. Gouri *mehto*, viitorul meu socru, e bine cunoscut pentru zgârcenia lui. De bună seamă, Mathura avea altă fire, dar trebuia să se supună dorinţelor tatălui său. Dacă aveau să ceară zestre, o să le spun de la obraz că n-au decât să ia o fată de bogătaş. Da ce-ar fi ca Gouri *mehto* să cadă la învoială?…" Ochii îi sclipiră şi obrajii i se învăpăiară deodată de sfială.

De ce-o întârzia atât Selia? Sonari era la doi paşi. Or fi oprit-o acolo? A, uite-o că vine! Da, era Selia. Dar de ce mergea atât de încet? Inimai se opri în loc. Pesemne că nici n-au vrut s-audă de rugămintea ei. Altfel Selia ar fi venit în fugă. Ei, de-acu Sona n-o să mai fie niciodată a lor!

Temându-se de Hori, Selia o luă de-a dreptul spre câmp şi se apucă de lucru. Sona aşteptă două ceasuri într-o înfrigurare nespusă.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea, alergând spre Selia de îndată ce isprăviră treaba.

— A trebuit să găsesc clipa prielnică. Mathura era undeva pe câmp şi am tot umblat după el. I-am dat răvaşul. Nu mai putea de bucurie. A spus c-ar fi foarte fericit să te ia şi fără zestre. Se îndoia însă că tatăl lui o să se învoiască la aşa ceva. Zice că bătrânu' e zgârcit rău. Ei, a lăsat vitele şi s-a dus la Gouri *mehto*. Ce bogat e *mehto*! Are fântâna

lui şi zece *bigha* cu trestie de zahăr. Arată însă din cap până-n picioare ca un cosaş. Dar are noroc. Au început să se ciorovăiască. *Mehto* i-a strigat să nu se amestece în treburile lui. Mathura a spus că n-o să se însoare dacă tatăl lui cere zestre. Bătrânul s-a mâniat aşa de tare, că l-a luat la bătaie în faţa mea. Oricare alt băiat ar fi dat şi el. Dacă Mathura l-ar fi pălit numai cu un singur pumn, taică-său nu s-ar mai fi ridicat de jos. Mathura a îndurat însă loviturile fără să crâcnească. S-a uitat la mine cu ochi jalnici şi a plecat. Atunci *mehto* s-a întors spre mine şi a început să mă ocărască. Da mie nu mi-a păsat de el. „*Mehto*, i-am spus, două sute de rupii nu-s cine ştie ce avuţie. Cu banii ăştia nici dumneata n-o să te procopseşti, nici Hori n-o să sărăcească şi mai mult. Ai să pierzi însă o mireasă bună pentru fiul dumitale”.

— Şi tatăl lui s-a apucat să-l bată numai pentru atât? întrebă Sona cu ochii plini de lacrimi.

În noaptea aceea avu fierbinţeală mare.

A treia zi, bărbierul satului aduse o scrisoare de la Gouri *mehto*.

„Gouri *ram* trimite bineţe lui Hori *mehto*, care-i vrednic de cea mai mare cinste.

Am chibzuit în linişte asupra celor ce-am vorbit amândoi mai demult în privinţa zestrei. Acu îmi dau seama că un asemenea târg va să fie spre paguba celor două case, a băiatului şi a fetei. Acu, când cele două neamuri au să se unească prin legătura cununiei, n-ar trebui să făptuim nimic care ar fi neplăcut unuia dintre noi. Nu-ţi face griji în privinţa zestrei. Am primi cu mulţumire orice ai putea să dăruieşti însurăţeilor”.

Hori, aprins, dădu buzna în casă şi-i citi Dhaniei scrisoarea.

— Adevărat, e foarte frumos din partea lui Gouri *mehto*, spuse ea până la urmă. Da’ trebuie să ne gândim şi la obrazul nostru. Ce-o să zică lumea când ne-ţi vedea că

ne calicim atât? Banii vin şi se duc, da cinstea rămâne. O să dăm ce putem, iar Gouri *mehto* o să primească. Scrie aşa în răspunsul la scrisoarea lui. Oare o fată să n-aibă niciun drept la banii tatălui ei? Da la urma urmei nici nu e nevoie să scrii. O să-i trimitem vorbele astea lui Gouri *mehto* prin bărbier. Hori ieşi buimăcit în ogradă. Ospătându-l pe bărbier cu şerbet, îi spuse ce veste să ducă.

După ce bărbierul plecă, Hori bombăni:

— Ce-ai făcut, Dhania? Ciudat om mai eşti şi tu! Când faci un pas înainte, când dai doi înapoi. Mai întâi te împotriveai să iau bani cu împrumut, da când ai văzut scrisoarea lui Gouri, ai început să te făleşti. Dumnezeu să te mai înţeleagă.

— Trebuie să ne purtăm după împrejurări. La început Gouri *mehto* se gândea să facă pe grozavul, dar acum se poartă omeneşte. Dacă cineva dă cu o cărămidă în tine, dă şi tu cu o piatră. Da dacă îţi trimite bineţe, nu-i răspunde cu ocări.

— De unde o să faci rost de bani pentru toată dandanaua asta?

— Nu-i treaba mea să fac rost de bani. E a ta.

— Eu nu văd pe nimeni care să ne împrumute, afară de Dulari.

— Fie şi Dulari. Nimeni n-o să dea bani fără dobândă. Dacă ţi-e scris să te îneci, n-are a face unde se întâmplă asta – în râu sau în lac.

Hori ieşi în ogradă şi se aşeză jos pufăind din *celum*. De data asta ar fi scăpat uşor din încurcătură, gândea el, dar, ca totdeauna, Dhania stricase totul.

CAPITOLUL XXV

Bhola se însurase în sfârşit a doua oară. Viaţa fără femeie era urâtă ca moartea. Cât fusese Giunia acasă, îl îngrijea ea. Noră-sa, prinsă de treburi, nu avea vreme de el. Spre norocul lui, găsi o tânără văduvă, al cărui bărbat

murise abia de trei luni. Trecu mereu pe la ea şi-i tot bătu capul până când căzu la învoială să se mărite cu el.

Înainte de a lua ea frâul casei, nimeni nu le întreba pe nurorile lui Bhola ce mâncau, cu ce se îmbrăcau şi cum îşi petreceau vremea. Jangi plecase la Lucknow cu nevasta, iar soţia lui Kanta rămăsese stăpână peste gospodărie. Vindea lapte pe sub mână în fiecare zi şi astfel pusese deoparte pentru sufleţelul ei vreo patruzeci de rupii. Odată cu sosirea noii sale soacre, pierdu puterea pe care o avusese până atunci. Urmarea fu că se iscară certuri după certuri: casa ajunsese un balamuc. Tatăl şi fiul începuseră să nu se mai înţeleagă nici ei. Până la urmă hotărâră să se gospodărească deosebit. E un obicei de când lumea ca în clipa despărţirii să se stârnească neapărat şi gâlceavă. Kanta era tânăr – se supunea lui Bhola, fiindcă acesta era tatăl lui. Dar de când taică-său îşi adusese acasă nevastă tânără, Kanta nu mai avea ochi să-l vadă. Într-o zi îl dădu grămadă, îl buşi zdravăn şi-l zvârli afară din casă. Vecinii îl priveau şi ei cu ochi răi pe Bhola fiindcă se însurase la bătrâneţe şi de aceea nu se amestecară în ceartă. Bhola îşi petrecu noaptea sub un pom şi dimineaţa se duse la Nokhey Ram să se plângă de năpasta care căzuse pe capul lui. Nokhey Ram era căpetenie – el tăia şi spânzura peste satul lui Bhola şi peste împrejurimi. Nokhey nu-l avea la inimă pe Bhola, dar când văzu muieruşca sprinţară după el, se arătă gata să-i dea adăpost într-o odăiţă de lângă staul. Îşi adusese aminte deodată că avea nevoie grabnică de un om priceput la vite. Îl tocmi pe Bhola cu trei rupii pe lună şi cu mâncare de un *sur* pe zi.

Nokhey Ram era un omuleţ grăsun, bondoc, chel ca în palmă, cu ochii duşi în fundul capului, cu pielea gălbuie. Purta un turban uriaş, o cămaşă scurtă, şi iarna se înfăşură într-un şal. Nu era zi să nu-şi facă o frecţie cu ulei, din care pricină straiele lui erau veşnic îmbâcsite, soioase. Avea casă grea, şi pe deasupra şapte fraţi, cu odraslele lor cu tot, a căror povară cădea de asemenea pe umerii săi. Fliul

lui cel mai mare, elev în clasa o nouă a unei şcoli englezeşti, îl toca de bani, dorind să trăiască aşa cum trăieşte un *babu*. *Rai Sahib-ul* îi dădea o simbrie de douăsprezece rupii pe lună, dar el cheltuia aproape o sută. Fireşte că atunci când îi cădea în gheare vreun dijmaş îl jumulea zdravăn. Mai înainte, când simbria lui era numai de şase rupii, nu se purta aşa de hapsân cu dijmaşii. Odată cu sporirea simbriei îi crescuse însă şi pofta. Aflând de lucrul acesta, *Rai Sahib-ul* nu-i mai dăduse alte sporuri.

Toată lumea din sat nu zicea nici care înaintea lui: chiar Datadin şi Jhenguri Singh socoteau că e înţelept să se dea bine pe lângă el. Doar Petşuari se ţinea băţos. Nokhey Ram se mândrea cu faptul că era brahmin şi că putea să-l facă pe un *kayastha*[87] să joace cum îi cânta el. Petşuari se fălea că e *kayastha*, mânuitor al penei, şi ca atare lăsa mult în urmă pe un brahmin, fiindcă prin mâinile lui treceau hârtiile stăpânirii. Mai mult, el era un slujitor al guvernului britanic, în a cărui împărăţie soarele nu apunea niciodată, în vreme ce Nokhey Ram era doar slujbaşul unui *zamindar*. Dacă Nokhey

Ram postea de fiecare *ekadaşi*[88] şi ospăta la masa lui cinci brahmini, Petşuari, mai cu moţ, spunea pe de rost stihuri din *Satya Narain*[89] de fiecare dată când era lună plină şi poftea la ospăţ nu cinci, ci zece brahmini. Petşuari era mai moţat ca Nokhey Ram şi în altă privinţă: gurile rele şopteau că se încurcase pe ascuns cu o văduvă *kohar*[90]. Odată cu sosirea lui Bhola, Nokhey Ram avea prilejul să ajungă deopotrivă cu Petşuari şi în privinţa asta. Ca să-l momească pe Bhola, îi spuse:

---

87 Casta scribilor în India de Nord şi cea Orientală (ca rang, cea mai apropiată de brahmini).

88 Ritual hindus, care se oficiază în a unsprezecea zi a lunii, după calendarul mahomedan.

89E Legenda lui Narain, care în mitologia indiană este una din încarnările zeului Vishna.

90 Văduvă dintr-o castă de jos.

— Stai la mine, Bhola. Nu-i nicio supărare. Când îţi trebuie ceva, spune-mi. Am de lucru şi pentru nevasta ta. La mine e treabă berechet.

— Stăpâne, se rugă Bhola, cheamă-l aici pe Kanta măcar o dată şi întreabă-l dacă aşa trebuie să se poarte un fiu cu tatăl lui. Casa eu am făcut-o, vitele eu le-am cumpărat, iar acu s-a făcut el stăpân pe toate şi mi-a arătat uşa. Nu. Aşa ceva nu-i frumos de loc. Aştept să-mi faci dreptate.

— Bhola, pe Kanta n-ai să-l poţi da pe brazdă cu una, cu două, îl domoli Nokhey Ram. Dar nimeni n-ajunge bine prin mijloace necinstite. Dumnezeu o să-l pedepsească pentru faptele sale rele. El vede totul – pe toţi îi răsplăteşte. Aşteaptă şi-ai să vezi. Până atunci poţi să stai la fel de bine şi aici.

Bhola se duse atunci la Hori, povestindu-i şi acestuia păţania sa.

— Copiii ăştia şi-au luat-o în cap, frate, spuse Hori, amintindu-i lui Bhola de cele ce i se întâmplaseră şi lui. Îi creşti anevoie pân’ ce se fac mari, şi când se ridică pe picioarele lor încep să te vrăjmăşească. Uite, ia-l pe băiatul meu, Gobar. S-a certat cu maică-sa şi ne-a părăsit. Trece an după an, şi de la el nicio veste. Fetei mele i-a venit vremea măritişului, da lui nici că-i pasă.

Acu, n-am încotro, o să-mi zălogesc pământul pentru două sute de rupii. Oricum, trebuie să ţii capul sus în lume, frate.

După un timp oarecare, Kanta simţi pe pielea lui că bătrânul era, la urma urmei, foarte folositor în gospodărie. Se scula cu noaptea în cap ca să dea nutreţ vacilor, să le mulgă, apoi pleca la târg să vândă laptele. Când se întorcea de la târg dădea din nou de mâncare vacilor şi le mulgea iar. Asta îl făcuse să-i vină mintea la cap. Nevasta lui tăbăra adesea cu gura pe el: „Vrei să mă ucizi cu atâta muncă, se tânguia ea. Dacă viaţa asta nenorocită mă

aşteaptă de-acu înainte, mă duc înapoi la părinţi”. Kanta se sperie la gândul că, pe lângă munca istovitoare de fiecare zi, avea să-şi mai gătească şi mâncarea. Tocmi o slugă. Lucrurile nu se schimbară în bine. Sluga nu făcea altceva decât să fure paie şi să le vândă pe furiş. Pierzându-şi orice nădejde, Kanta îi dădu drumul. După asta începu iar ciorovăiala cu nevastă-sa, care până la urmă îl şi părăsi şi plecă la părinţii ei. Înnebunit, Kanta alergă la Bhola.

— Iartă-mă, tată. Întoarce-te acasă. Am să mă port ca un fiu cumsecade.

Bhola stătea ca pe ghimpi la Nokhey Ram, unde ducea o viaţă trudnică de argat. Uneori Nokhey Ram mergea până acolo, încât îi poruncea să-i umple cu tutun celum-ul sau să-i facă patul. Bhola se oţăra în sinea sa, dar n-avea încotro, trebuia să îndeplinească poruncile. Acasă, deşi îl aştepta gâlceava, cel puţin era scutit de înjosirea de a slugări la alţii.

Când auzi de asta, Nohori, nevasta lui Bhola, spuse înţepată:

— Vrei să te întorci în casa din care ai fost alungat? Nu ţi-e ruşine obrazului?!

— Nici aci nu stau pe tron, răspunse Bhola.

— N-ai decât să te duci, spuse acru Nohori. Eu nu viu.

Bhola ştia că Nohori avea să se împotrivească. Ştia şi de ce: pricina asta era de ajuns ca să-l facă s-o ia de acolo. În vreme ce el era privit ca un nimic, Nohori era ţinută pe palme de Nokhey Ram. Ba chiar ajunsese să poruncească slugilor.

Răspunsul ei îl mânie. Dar n-avea ce face. Dacă ar fi fost destul de dârz ca s-o lase în plata domnului, ea n-ar fi putut să facă altceva decât să-l urmeze supusă, căci Nokhey Ram n-ar fi cutezat să-i dea adăpost numai ei. Lui îi plăcea să vâneze pe furiş. Şi Bhola rămase la Nokhey Ram.

Curând începură clevetirile.

— Ai văzut că Nohori purta azi un sari roşu?

— Ia te uită! Până acu n-avea nici după ce bea apă. Acu schimbă straiele în fiece zi.

— De vreme ce ţiitorul ei e chiar mai-marele poliţailor, ce nevoie are să se teamă de cineva?!

— Bhola o avea orbul găinii de nu vede ce se petrece chiar sub nasul lui?

Într-o zi, lui Lala Petşuari îi fu sortit să mănânce papară. Poamele de *mango* se copseseră. El şedea în crângul de *mango*, veghind culesul. Tocmai atunci se nimeri să treacă pe acolo Nohori, în veşminte de preţ.

— Nohori *rarii*, o strigă el, poftim de gustă nişte *mango*. Sunt grozave.

Nohori crezu că Petşuari îşi bătea joc de ea. Începuse să se înfumureze şi aştepta ca toţi să se plece la picioarele ei ca înaintea nevestei unui *zamindar*. Fudulul e de obicei bănuitor, iar cel cu cugetul încărcat şi mai abitir.

Nohori se opri.

— De când eşti aşa de milostiv, Lala? Uite ce, să ştii că nu-ţi îngădui să faci glume cu mine. Altfel o să-ţi pară rău.

Asta era prea mult pentru Petşuari. Ca să vezi! O femeie dintr-o castă de jos şi să se fudulească atât! Dacă îşi făcea mendrele cu Nokhey Ram, credea că poate vorbi de sus oricui!

— Ţi-ai pierdut capul fără pricină, îi răspunse Petşuari. Înainte de a vorbi, alege-ţi cuvintele. Dacă nu te-ar fi ocrotit Nokhey Ram, n-ai fi mai mult decât o cerşetoare.

Femeia alergă acasă şi începu să-şi strângă catrafusele.

— Ce s-a întâmplat, Nohori, o întrebă Nokhey Ram, foindu-se pe lângă ea. S-a purtat careva urât cu tine?

Nohori ştia să-i facă pe bărbaţi să joace cum le cânta ea. Era mare meşteră în treaba asta. Nokhey Ram era un om cu carte, cunoştea legile şi pe-o parte, şi pe alta, învăţase multe lucruri cât fusese trepăduş la unii avocaţi de frunte din oraş. Totuşi, în mâinile acestei femei fără carte nu era decât o jucărie. Mustaţa i se zbirii.

— Dacă cutează careva să-ţi arunce măcar o privire, îi scot ochii!

Îşi înşfăcă bastonul şi se năpusti vijelie spre crângul de *mango* al lui Petşuari.

— Ia fă-te-ncoa', porc de câine! îi strigă el. Îţi smulg mustaţa! Te-ngrop de viu! Apropie-te, năpârcă! Las, că scot eu fumurile din tine! Cine crezi că eşti, ai? Un conţopist scârbos şi murdar!

Petşuari încremenise. I se tăiase răsuflarea. Un cuvânt dacă scotea, avea să dea de un mare bucluc. Până atunci nimeni nu-l ocărise astfel în faţa lumii. Cândva fusese pus jos lângă lac şi bătut măr, dar nu aflase nimeni de întâmplarea aceea. Acum asculta ocările fără să crâcnească.

În urma celor petrecute, Nohori se îngâmfă şi mai mult. Acum ea domnea peste sat. Toţi ştiau că, dacă o linguşeau cât de cât, Nokhey Ram putea să le facă multe hatâruri. Dacă voiai să-ţi împarţi pământul, dacă îi cereai să te păsuiască cu plata dărilor, sau dacă doreai un loc ca să-ţi clădeşti o casă, era înţelept să ciocăneşti întâi la uşa ei.

Bhola nu voia să se lase învârtit pe deget de ea. Ştia că nimic nu e mai înjositor în viaţă decât să fii sub papucul femeii. Nohori îi luă chiar şi simbria lui amărâtă de trei rupii. Nu-i lăsa nici măcar un *pais* pentru tutun, în vreme ce ea dădea în fiece zi două *arma* pe frunze de *betel*. Bhola ajunsese la cheremul tuturor. Chiar şi slugile îi porunceau să aibă grijă de *celum* sau să spargă lemne. Sărmanul om, obosit crunt după truda zilei, se culca pe laviţa goală sub

pom, lângă uşă. De mâncare avea turte învechite şi un pic de sare.

Sătul ca de mere acre de acest trai, hotărâse cu tărie să se întoarcă acasă.

— N-am poftă să fiu roaba nimănui, se împotrivea Nohori.

— Nu ţi-am cerut să vii cu mine, spuse Bhola luându-şi inima în dinţi. Vorbeam despre mine.

— Nu ţi-ar fi ruşine să mă laşi singură?

— Mi-am pus ruşinea în *celurn* şi am fumat-o de mult.

— Eu nu mi-am fumat-o pe a mea. Să ştii că n-am să te las să pleci.

— Dacă tu vrei să faci cum te taie capul, eu de ce să nu fac la fel?

— Bagă de seamă, o să chem *panciaiat*-ii şi o să le cer să-ţi ponegrească numele.

— Mi-ai ponegrit tu destul obrazul. Crezi că nu ştiu cu ce te îndeletniceşti?

— Hm, vorbeşti ca şi când mi-ai dărui giuvaeruri în fiecare zi! N-o să-ţi rabd eu neobrăzarea asta, s-o ştii!

Bhola sări în sus, îşi înşfăcă băţul şi dădu să plece. Nohori îl apucă de încheietura mâinii. Neputând să scape din strânsoarea ei ca de menghină, se aşeză jos pe pământ, ca un copil neputincios, dându-şi seama cu durere cât era de neajutorat. Voia să-i spună că nu-i e frică de ea şi că hotărâse s-o părăsească. Iar de *panciaiat*-i de ce s-ar teme? *Panciaia*tul era om ca toţi oamenii şi nu un căpcăun!

Aceste gânduri nu se preschimbară însă niciodată în vorbe. Părea că Nohori îi făcuse farmece.

capitolul XXVI

Întruchipând aproape tot ce-i vrednic de laudă în această tagmă a perceptorilor, Petşuari era un tipicar neasemuit în îndeplinirea îndatoririlor sale. Nu îngăduia unui ţăran să încalce cu o iotă pământul altuia şi n-ar fi

răbdat niscaiva vicleşuguri în privinţa plăţii împrumuturilor date de cămătari. Socotea că cea dintâi îndatorire a sa era să ţină cumpăna între sătenii care căutau să-şi tragă fiecare spuza pe turta lui. Nu avea o părere bună în privinţa înţelegerilor paşnice. O asemenea stare de lucruri, după părerea lui, era un semn neîndoielnic că totul se duce de râpă. Socotea o cinste a stârni dihonia între oameni şi a-i face să se bănuiască unul pe altul.

În vremea aceea pusese ochii pe Mangru Şah. Mangru, cel mai bogat om din sat, nu se amesteca între taberele locale şi nu dorea să iasă cu nimic la iveală. Casa lui era afară din sat. Acolo avea de asemeni o fântână, o grădiniţă şi un mic paraclis. Neavând copii, îşi redusese foarte mult afacerile şi-şi petrecea cea mai mare parte a timpului în cugetare. Mulţi dintre datornicii lui erau răi platnici. De obicei le scria, nu-i dădea în judecată. Hori îi datora aproape o sută cincizeci de rupii, dar nu se arăta prea grijuliu să-i dea banii înapoi, mai ales că nici Mangru nu se arăta prea grăbit să-i ceară, căci văzând greutăţile în care se zbătea îl lăsa în pace.

Din fericire, în anul acela trestia de zahăr a lui Hori crescuse mai înaltă ca a tuturor şi omul nădăjduia să ia pe ea două-trei sute de rupii. Petşuari îl sfătui pe

Mangru să nu scape prilejul. Acum avea pe ce pune mâna. Trebuia să facă neapărat o plângere în judecată.

Mangru nu era atât de mărinimos pe cât era de lăsător. N-avea chef să-şi bată capul, să umble prin judecăţi. Când însă Petşuari îl asigură că nu era nevoie să fie de faţă la judecată, că hotărârea putea să se dea şi în lipsă, el făcu plângerea.

Hori nici nu bănuia ce se pusese la cale împotriva lui. Află acest lucru când veniră să-i scoată în vânzare trestia de zahăr. Află şi mai abitir când întregul sat se strânse lângă pământul lui. Atunci o luă la goană spre Mangru

Şah. Dhania începu să-l ocărască pe Petşuari, pe care, cu mintea ei ageră, îl bănuia că uneltise toate acestea. Mangru Şah îşi începuse rugăciunile, şi Hori nu putu să stea de vorbă cu el. Ocările Dhaniei se spulberară în vânt. Trestia de zahăr fu scoasă la mezat pentru o sută cincizeci de rupii şi vândută lui Mangru Şah. Limba ascuţită a Dhaniei îl oprise chiar şi pe Datadin să încerce s-o ia el.

— De ce stai şi căşti gura? strigă Dhania, căutând să-l asmuţă pe Hori. Du-te de-l întreabă pe Petşuari dacă aşa se cuvine să fie obijduit un om cumsecade din sat.

— Petşuari trebuie să fi auzit că l-ai ocărit, se împotrivi Hori. La ce să mă mai duc la el?

— Dacă se ţine de blestemăţii, am dreptul să-l ocărăsc.

— Cum ai vrea să fie eu putinţă şi una, şi alta? Ocărăşti omu' şi apoi te aştepţi la bunătate din partea lui!?

— Să-l văd pe careva că se apropie de pământul meu!

— Oamenii fabricii au să se apropie. Cum o să-i opreşti? Şi tu şi eu o să ne uităm neputincioşi cum au să ne taie trestia. N-o să poţi decât să-i ocărăşti cum îţi vine la gură. Şi măcar dac-ar fi de vreun folos!

— Nimeni n-o să cuteze să taie trestia câtă vreme trăiesc eu!

— Au să taie trestia în faţa ta. Tot satul ăsta, două sate, trei sate n-or să-i poată opri. Trestia nu mai e a noastră. E a lui Mangru.

— El a udat şi a săpat trestia în văpaia din iunie?

— Nu, tu ai făcut-o. Da acum trestia-i a lui. Suntena datornici.

Trestia de zahăr s-a dus, iscând încă o încurcătură. Dulari se învoise să-i dea lui Hori două sute de rupii, bizuindu-se pe trestie. Se gândise că trestia de zahăr o să-i acopere vechea datorie, aşa încât putea să-i dea un nou împrumut. După socotelile ei, Hori nu putea să plătească mai mult ca două sute de rupii. Să-i împrumute mai mult ar

fi fost primejdios. Pe de altă parte, ziua măritişului fetei se apropia. Gouri *mehto* făcuse toate pregătirile pentru cununia fiului său. Acum era cu neputinţă să mai amâne nunta. Lui Hori îi venea s-o sugrume pe Dulari. Stătu de vorbă cu ea stăruitor. Afacerile însă nu cunosc mila.

Ajungând acasă, Hori zise:

— Ei, şi acum?

— Ţi-a făcut pe plac, îl repezi Dhania batjocoritoare.

— E vina mea?

— N-are a face a cui e vina. Cine-necine, vorba-i că ai adus lucrurile acolo unde ai vrut.

— Vrei să zălogesc pământul?

— Şi cum o să mai trăim dacă zălogeşti pământul?

— O să muncesc cu ziua.

Pământul le era însă drag amândurora: era totul pentru ei. Fără pământ, omul era, vorba ceea, doar un argat.

Răspunsul ei întârzia. Hori întrebă:

— Tu ce-ai vrea să fac?

— Ce să spun?! răspunse Dhania. În loc de nuntă cu tărabălău, să dăm o masă pentru a-i casei, şi dimineaţa să trimitem fata la mire. N-are decât să râdă cine-o vrea. Dacă dumnezeu ţine să ne pătăm obrazul – ei bine – să ni-l pătăm.

Nohori trecea prin dreptul casei lor într-un *sari* de culoare aprinsă. Văzându-l pe Hori, îşi lăsă vălul. Dhania o zări.

— Unde te duci? Stai. Vino şi la noi puţin, o pofti ea, dându-i bineţe. Ce vânt te-aduce pe aici, o întrebă, privind-o cercetător din cap până-n picioare.

— Am fost în treacăt la cineva. Nimic mai mult, răspunse Nohori, nepăsătoare. Pe când nunta?

— Când o vrea dumnezeu, răspunse Dhania. Totul e în puterea lui.

— Am auzit că pe curând. Aţi hotărât ziua?

— Da.

— Nu uitaţi să mă poftiţi şi pe mine.

— Bucuroşi. Eşti oricând binevenită.

— Zestrea e gata? Aş vrea s-o văd şi eu.

Dhania se fâstâci. Hori îi veni în ajutor.

— N-am cumpărat nimic pentru zestre, spuse el. Nici nu e nevoie. O măritǎm fără zestre.

— Cum aşa, *mehto*!? E doar fata cea mai mare a dumitale. Nu te zgârci. Dezleagă-ţi baierele pungii.

Hori râse. Un râs amar. Pentru Nohori totul era învăluit în strălucire. Pentru el, totul era în zăbranic cernit.

— De ce ne-am ascunde faţă de tine, mărturisi el. N-avem un ban în casă.

— Cum pot să cred aşa ceva când câştigaţi amândoi, şi dumneata, şi fiul dumitale?!

— O, dacă fiul meu ar fi fiul meu! Nici nu ne scrie! Cum te mai poţi aştepta să ne trimită bani? Merge pe al doilea an de când nu avem nicio veste de la el.

Sona veni cu un braţ de fân pentru boi. Tare copilăroasă, ascunzându-şi frumuseţea fragedă cu un colţ al sari-ului, lăsă fânul într-un ungher şi ieşi.

— Fata a crescut, spuse Nohori.

— E încă o fetişcană, se împotrivi Dhania. Când fetele încep să crească, îmbobocesc.

— Nădăjduiesc că i-ai găsit un mire bun.

— Băiatul ne place. Dacă aş putea să fac un împrumut de undeva, am face nunta luna asta.

Nohori agonisise ceva „bani în vremea din urmă şi nu ştia ce să facă cu ei. Ce-ar fi s-o ajute pe Dhania? I s-ar duce vestea, tot satul ar vorbi de ea. „Ce suflet bun are”, i-ai auzi pe oameni spunând. Pe deasupra, ar curma şi clevetirile. Da! da!

— Eu aş avea ceva bani puşi deoparte, spuse ea.

Luaţi-i şi faceţi-vă treaba cu ei. Mi-i daţi înapoi când o să puteţi.

Hori şi Dhania se priviră uimiţi. În ochii lor se citea recunoştinţă, îndoială, încurcătură!

Nohori nu glumise însă.

— Privesc cinstea voastră ca şi pe a mea, stărui ea. Dacă lumea ar râde de voi, n-aş fi şi eu lovită? Nu suntem rude?

— Ştiam că pot să mă bizui pe tine, spuse Hori. Prietenul la nevoie se cunoaşte. Dacă însă o să încropim ceva bani din altă parte, n-aş vrea să te stingheresc.

— De ce să întinzi mâna la alţii când sunt eu aici? stărui Nohori. Alţii au să-ţi ceară dobândă, au să te pună să iscăleşti poliţe, să aduci martori. Dacă însă crezi că banii mei sunt pătaţi, nu stăruiesc.

— Ce vorbă-i asta, Nohori, tăgădui Hori repede. Nici nu m-am gândit la aşa ceva. Ştii ce toane are câmpul. Dacă n-o să-ţi pot da banii înapoi la vreme, o să mi-o iei în nume de rău. D-aia am şovăit.

— Nu-i nicio grabă să mi-i dai înapoi.

— Atunci îi primesc. Mai mare ajutor pentru o fată nici că poate fi! Aşa mărinimie n-am mai întâlnit!

— Câţi bani îţi trebuie?

— Câţi poţi să-mi dai?

— Ţi-ai unge o sută?

Hori fu îmboldit de lăcomie. De ce n-ar trage tot folosul din chilipirul ăsta picat pe neaşteptate?

— Oarecum, răspunse el. Pot să fac treaba cu o sută, pot s-o fac şi cu cinci.

— Am două sute de rupii. Ţi le dau.

— Îţi mulţumesc. Ceva grâne avem! Cu banii şi cu grânele ieşim din încurcătură. Nohori, eşti o *lakşrni*. M-ai scăpat din ananghie.

Era timpul să aprindă gazorniţa. Se făcuse frig.

Părtinitul părea învăluit într-o mantie albastră. Dhania aduse un grătar cu jăratic şi se încălziră la dogoarea lui. În licărirea jarului, oacheşa şi micuţa Nohori părea o zeitate.

— S-a făcut târziu, spuse ea după o vreme. *Mehto*, mâine poţi să vii după bani.

— Să te însoţesc până acasă.

— Nu, nu te osteni. Pot să mă duc şi singură.

— Nu-i nicio osteneală. Aş dori să te pot duce pe umeri.

Casa lui Nokhey Ram se afla la celălalt capăt al satului şi, pentru a ajunge acolo, trebuiră să facă un ocol. Cărarea era pustie, liniştită.

Nohori spuse:

— Te rog să-l sfătuieşti pe bărbatul meu să nu mai caute ceartă cu oricine, spuse Nohori. Trăim în sat, între oameni. Trebuie să fie cât de cât cuviincios. El nu se are însă bine cu nimeni. De vreme ce nu mă poate ţine închisă în casă şi trebuie să muncesc ca orice argat, cum poate să aştepte de la mine să nu stau între oameni, să vorbesc şi să râd cu ei? Am dreptul să opresc pe cineva să se uite la mine? Nu pot să-i scot ochii, nu? Şi apoi, gândeşte-te, nu strică să cunoşti cât mai mulţi oameni! întinde-te cât ţi-e plapuma, îi spun. A fost o vreme când înaintea uşii lui stătea un elefant falnic. Ei şi? Acu nu-i decât un argat care câştigă trei rupii pe lună. Cândva şi eu aveam bivoli. Acu nu sunt decât o slugă. El nu vrea să înţeleagă toate astea. Uneori se hotărăşte să stea cu băiatul lui, apoi se gândeşte mai bine şi vrea să se ducă la Lucknow. Şi uite, aşa mereu. Cât poate îndura o femeie?

— O să vorbesc cu Bhola, spuse Hori. E destul de bătrân ca să cunoască viaţa.

— Vino de dimineaţă. Banii te aşteaptă.

— Şi iscălitura?

— Oh, nu e nevoie de aşa ceva. Ştiu bine că la dumneata banii mei sunt bine păstraţi.

Ajunseseră la casa lui Nokhey Ram. Hori făcu cale întoarsă.

Capitolul XXVII

Când Gobar se întoarse la oraş descoperi, spre neliniştea lui, că în colţul străzii unde-şi învârtea negustoria se aşezase alt tarabagiu, iar muşteriii săi aproape că-l uitaseră. Giunia, care rămânea acasă singură, plângea adesea. Copilul lor, obişnuit să se joace în aer liber, stătea numai în odaie. Gangul în care dădea uşa avea abia un metru lăţime şi răspândea o duhoare grea. În odaie aproape nu era loc unde să te întinzi. Neavând cu cine să se joace, copilul se agăţa mereu de maică-sa. La ţară le avusese pe Rupa, pe Sona şi pe alţii.

Gobar era îmbătat de tinereţe. Dorinţele lui, zăgăzuite atâta vreme, căutau să-şi găsească descătuşare în plăceri. Nu putea să se apuce cu hotărâre de muncă. Pleca pe stradă cu taraba şi se întorcea de obicei în mai puţin de un ceas. Seara, muncitorii şi birjarii din împrejurimi jucau cărţi şi alte jocuri de noroc. Mai înainte şi Gobar obişnuia să joace; acum, singura lui plăcere era Giunia. Dar ea se sătură curând cu felul acela de viaţă. Dorea să fie singură, să doarmă, să trândăvească. Dar unde puteai să fii singur la oraş? Era supărată pe Gobar; la drept vorbind, tabloul atrăgător al vieţii de oraş pe care el i-l zugrăvise nu era decât o temniţă jalnică. Copilul o scotea şi el din sărite. Uneori îl bătea şi-l dădea afară din odaie, încuind uşa. Micuţul plângea de-ţi era mai mare mila.

Aştepta pe curând alt copil. Nu era nimeni în preajma ei care s-o îngrijească. O durea adesea capul şi nu avea poftă de mâncare. Toropită, zăcea într-un colţ al odăii. Nu avea cu cine să schimbe o vorbă, în afară de Gobar, care, neştiind decât de sine, n-o lăsa în pace nici măcar acum, dându-i ghes cu dragostea.

Pieptul ei secase. Lallu urla de foame. Văzând că nu

vine lapte de loc, îi muşca sfârcurile sânilor cu dinţii lui ascuţiţi de copil de doi ani. Nu avea putere nici să-l dea la o parte. Îi era o silă nespusă de bărbatul ei şi de copil. La venirea ploilor, Lallu se îmbolnăvi de diaree. Nu mai sugea. Mama se simţea nespus de uşurată. După o săptămână, însă, copilul muri. Acum începu s-o chinuie amintirea copilului mort.

La o săptămână după moartea copilului, Gobar se apropie iar de ea. Trupul îi ardea de mânie.

— Eşti mai rău ca un dobitoc, îi strigă ea.

Amintirea copilului îi era acum mai scumpă decât îi fusese el însuşi. În viaţă, copilul părea mai mult o pricină de necazuri decât o mângâiere. Acum, încrustat în inima-i de mamă, arunca un nimb de durere duioasă asupra amintirilor ei sângerânde. Treptat, icoana răposatului Lallu se contopea cu viaţa vie a altui Lallu, care-i mişca în pântece, în jurul căruia roiau toate nădejdile, odată cu noua viaţă pe care o hrănea cu sângele ei.

Nu mai vedea odaia înnegrită, întunecoasă, duhoarea ce o învăluia, fumul înţepător care se răspândea când gătea mâncarea. Simţind viaţa pe care o zămislea la sânul ei, căpătă din nou tărie. În viaţă, Lallu fusese pentru ea o povară. După moarte era o parte din fiinţa ei.

Acum nu se mai sinchisea dacă Gobar venea devreme sau târziu, dacă îi plăcea sau nu mâncarea, dacă era vesel sau necăjit. Nu voia să ştie cât câştiga şi cum cheltuia banii. Se închisese cu totul în sine. Părea un robot şi nimic mai mult.

Dacă i-ar fi împărtăşit suferinţa, dacă ar fi bătut la inima ei îndurerată, Gobar ar fi putut să se apropie de ea. El se oprea însă brusc la ţărmul sterp al vieţii ei din afară, nevoind să-i pătrundă în neţărmurita mare a inimii. Şi se îndepărta însetat.

— Cât ai să-l mai boceşti pe Lallu? o întrebă el o dată sec. A murit de cinci luni şi încă îl mai plângi.

— Tu nu-mi înţelegi durerea, îi spuse ea suspinând. Vezi-ţi de treburile tale şi lasă-mă cu soarta mea.

— Crezi că Lallu o să vină înapoi dacă te tângui?

Giunia se apucă să cureţe cartofi.

Negoţul lui Gobar nu mai mergea; acum lucra la o fabrică de zahăr. Încurajat de rezultatele pe care le obţinuse cu prima fabrică, domnul Khanna deschisese încă una. Gobar pleca la lucru dimineaţa, devreme, şi se întorcea seara, când se aprindeau luminile, zdrobit de oboseală. Şi la ţară trebuia să muncească din greu, dar niciodată nu se simţise atât de istovit. Pe câmpul nemărginit, sub cerul liber, chiar atunci când era obosit după truda zilei, mintea îi rămânea limpede. Aici, chiar dacă nu făcea cine ştie ce, vuietul asurzitor al maşinilor îi obosea nervii. Pe deasupra îl frământa teama neîncetată de a nu fi dat afară pentru nepricepere sau greşeli în muncă. Această stare de spirit nu era numai a sa, ci a tuturor muncitorilor, care îşi înecau în băutură oboseala fizică şi frământarea sufletească. Gobar începu şi el să bea. Se întorcea acasă seara târziu, o înjura pe Giunia din senin, striga c-o aruncă afară din casă şi uneori chiar o bătea.

Giunia începuse să creadă că Gobar nu mai vedea în ea decât o slugă. Dacă ar fi fost nevasta lui legitimă, îşi zicea, n-ar fi îndrăznit să-şi bată joc de ea în felul acela. Obştea l-ar fi pedepsit şi i-ar fi închis uşile. Mare greşeală că fugise cu el! Pentru ce se făcuse oare de râsul lumii? Pe măsură ce sarcina înainta, neliniştea ei creştea. Cum avea să treacă peste această cumpănă? Cine o s-o îngrijească la naştere? Dacă Gobar o s-o bată întruna, poate chiar să moară.

Într-o zi umplea ulciorul la cişmeaua din drum, când o vecină intră în vorbă cu ea:

— În câte luni eşti?

— Nu ştiu, didirăspunse sfioasă Giunia. N-am ţinut socoteală.

Vecina era o femeie grasa, urâtă, cu pieptui mare. Bărbatul ei avea o *tongă* şi ea vindea lemne de foc într-o magherniţă. Giunia o cunoştea din vedere – luase adesea lemne de la ea.

Femeia zâmbi.

— Cred că e vremea. Sigur, nu mai ai decât o zi sau două. Ai vorbit cu o moaşă?

— Nu cunosc niciuna pe aici, răspunse Giunia speriată.

— Da ce fel de om e bărbatul dumitale? Aşa-i de prostănac?

— Nu-i pasă de mine.

— Văd. La naştere trebuie să fie cineva lângă dumneata, nu? Rude n-ai? Nu poţi să-i scrii uneia din ele să vină încoace?

— Am rude, da ca şi când n-aş avea!

Se întoarse acasă şi se apucă să spele vasele. „Ce o să se întâmple, dumnezeule milostiv, se tânguia ea. Mai bine aş muri, gândea deznădăjduită. Aş scăpa de viaţa asta blestemată!”

Seara începură durerile facerii. Scăldată în sudoare, apăsându-şi pântecele cu o mână, aprinse focul în sobă, puse la fiert mazărea şi orezul, şi, nemaiputând să îndure junghiurile arzătoare, se întinse jos pe pământ.

Gobar se întoarse seara târziu, pe la zece, duhnind a rachiu şi mormăind fără şir.

— Nu-mi pasă de nimeni, bâiguia el. Dacă vrea să mă lase, s-o spună. N-are decât să plece. De vreme ce n-am putut să rabd prostia la părinţii mei, care m-au făcut, de ce aş răbda-o la ea? Ce se uita la mine Jamadar! Asta n-o îndur! Ţi-o spun. Asta n-o îndur! L-aş fi ucis. Stau eu de vorbă mâine cu el, câinele! Nu mi-e frică de şireang. Îi arăt eu cum moare un viteaz, râzând, răsucindu-şi mustăţile, cu capul sus! Ehei! Ia te uită la femeia asta! Neruşinata! Doarme răscrăcărată şi mâncarea se arde pe foc. Nu-i pasă

dacă mănânc sau nu. Chinuie-mă. Chinuie-mă. Dumnezeu e drept. El vede.

Fără a-i spune o vorbă Giuniei, înfulecă ceva şi ieşi, clătinându-se, în cerdac, unde adormi buştean. În cele dintâi ceasuri ale dimineţii îl pătrunse frigul şi intră înăuntru ca să-şi ia pătura. O auzi pe Giunia gemând. Se dezmeticise.

— Ce faci, Giunia, o întrebă el. Te doare rău?

— Nu mai pot!

— De ce nu m-ai strigat până acu? Pe cine pot să chem la ceasul ăsta?

— Cum era să te strig?

— Am fost aici tot timpul.

— Ţie nu-ţi pasă dacă trăiesc sau mor.

Unde să caute o moaşă? Da' o să vină acum, în toiul nopţii? Bani nu avea. Dacă nenorocita asta de femeie i-ar fi spus dinainte, ar fi împrumutat câteva rupii de la cineva. Înainte vreme, avea totdeauna bani, ba chiar îi prisoseau. De când pusese piciorul în casă femeia asta piază-rea, zâna bogăţiei nu mai dăduse pe la el.

Auzi deodată afară un glas.

— Ce-i cu nevasta dumitale? Au început durerile?

Era aceeaşi femeie grasă pe care Giunia o întâlnise de dimineaţă. Se ducea să dea de mâncare calului.

— Da, spuse Gobar, ieşind în ceardac. Unde aş putea să găsesc o moaşă?

— Mi-am dat seama de când am văzut-o, spuse femeia. O moaşă stă în serai. Du-te după ea. Spune-i să vină repede. Rămân eu aici până te întorci.

— Nu ştiu unde e seraiul.

— Ce spui! Hai, răcoreşte-o puţin. Mă duc eu. Aşa bărbaţi mototoli n-am mai văzut, mai mult încurcă lucrurile!

Numele femeii era Ciuhia. În spate însă îi ziceau

„Găluşca” şi porecla asta o scotea din sărite.

Se întoarse în mai puţin de zece minute.

— Vai de bietul sărac în lumea asta, se tângui ea cu răsuflarea tăiată. Femeia aia cere cinci rupii pe loc, opt *arma* pe zi şi un *sari* după douăsprezece zile. I-am spus că mai bine s-ar zvârli pe gârlă. Fac eu treaba şi fără ea. Nu sunt degeaba mamă a doisprezece copii. Tu, Gobar, du-te de aici. Văd eu ce e de făcut. La nevoie trebuie să ne ajutăm unii pe alţii. Patru faceri, şi gata, se crede moaşă!

Luând capul Giuniei în poală, începu s-o tragă uşor pe pântece.

— Am ştiut că ţi-a sosit ceasul de cum te-am văzut. N-am putut să dorm o clipă cu gândul că n-ai pe nimeni să te îngrijească.

Giunia clănţănea din dinţi de durere.

— N-am să scap cu viaţă, ştiu! N-am să scap cu viaţă. Dacă mor, te rog, ai grijă de copilul meu. Dumnezeu o să te binecuvânteze pentru asta.

— Taci, taci, fetiţo. Totul se isprăveşte într-o clipă. De ce ţi-e frică? Dacă mi-ai fi spus mai înainte, ţi-aş fi adus un talisman de la *Maluvi*[91] *Sahib-ul*, de la unul Mirjaji, care locuieşte aci, la câmpul de jocuri.

Giunia leşină. Când se trezi era aproape nouă dimineaţa; o văzu pe Ciuhia cu noul ei născut în braţe; îşi dădu seama că e îmbrăcată într-un sari curat, neatins.

Ciuhia venea în fiecare dimineaţă, gătea mâncare pentru Giunia şi făcea baie copilului. Trecea de asemenea în fugă şi în timpul zilei, căznindu-se să hrănească copilul.

Era a patra zi şi pieptul Giuniei nu avea lapte. Copilul plângea amarnic: nu voia de loc lapte cu biberonul. Ciuhia îi dădea sânul ei, el sugea o clipă şi văzând că nu vine lapte, urla din răsputeri. Se înseră. Pieptul Giuniei n-avea pic de lapte. Ciuhia se sperie. Chemă un medic pensionar,

---

91 Preot, învăţat musulman.

care locuia în Makhas. Acesta o examină pe Giunia.

— Cum o să aibă lapte când e atât de slăbită? Trebuie să facă un tratament îndelungat cu tonice. Cum trăieşte boţişorul ăsta de carne fără să fie alăptat?!

Târziu noaptea, Gobar, beat turtă, dormea în ceardac. Ciuhia se căznea să hrănească copilul. Deodată simţi că pieptul i s-a îngreunat de lapte.

— Ia uite, Giunia, strigă ea. Lapte! Copilul tău o să trăiască!

Giunia nu-şi putea crede ochilor.

— Zău că da!

— Cum e cu putinţă?

— Uite, spuse Ciuhia strângându-şi un sân.

— Dar cel mai mic copil al dumitale are opt ani! spuse Giunia încă neîncrezătoare.

— Da, opt. Mai înainte pieptul meu era totdeauna plin de lapte. Fetiţa e ultimul meu copil. După ce am înţărcat-o, îmi secase pieptul de tot. Nici eu nu ştiu ce să cred!

Acum Giunia nu se mai îndoia că Gobar se iubea numai pe sine, că n-avea inimă şi nu vedea în ea decât o jucărie pentru plăcerea lui trupească. Puţinii bani care rămâneau după cheltuielile pentru mâncare şi pentru celelalte nevoi ale vieţii zilnice Gobar îi risipea pe băutură. Aveau o singură plapumă, de care se foloseau amândoi. Erau atât de aproape unul de altul şi totuşi păreau că se află la o sută de mile depărtare.

Între ei se căsca o prăpastie tot mai adâncă. Căutau mereu, cu tot dinadinsul, să se înţeleagă greşit unul pe altul. Îşi purtau pică pentru o nimica toată.

Pe deasupra, la fabrică necazurile se ţineau lanţ. Bugetul anului în curs prevedea un impozit indirect pe zahăr. Aceasta dădea apă la moară fabricanţilor, care căutau să scadă salariile: dacă impozitul însemna pierderea unei rupii, reducerea salariilor aducea un profit

de zece. Conflictul de muncă mocnea de luni de zile şi în fabrica din partea locului. Uniunea muncii tot agita ideea unei demonstraţii de forţă. Dacă se reduceau salariile, avea să se declare grevă. De vreme ce fabricanţii nu sporeau salariile în perioadele de prosperitate, cu ce drept voiau să le scadă atunci când piaţa era în declin? Mirza Kărşed era preşedintele Uniunii muncii, iar secretar, Pandit Onkarnath, redactorul *Fulgerului*. Ei doreau o grevă de asemenea proporţii, încât să paralizeze complet fabricile. Imprudent până la extrem, Gobar, care era organul de legătură cu muncitorii, se arăta gata să pornească în frunte la cea dintâi provocare, într-o zi, Giunia stătu de vorbă cu el: îşi dădea seama că nu era înţelept pentru un tată de familie să-şi pună capul în primejdie atât cât o făcea Gobar.

— Cine eşti tu să te amesteci? o repezi el. N-am nevoie de sfaturile tale.

Se certară la cuţite şi Gobar sfârşi prin a o bate crunt. Ciuhia dădu buzna peste ei şi-l luă la rost.

— Să nu-ţi mai calce piciorul pe aici, îi strigă el. N-ai ce căuta în casa mea!

— Nu uita, răspunse Ciuhia, dacă n-aş fi fost eu, nevasta ta n-ar mai fi astăzi în viaţă, ca să-i faci plăcerea s-o loveşti cu piciorul.

El o ameninţă cu pumnul.

— Ţi-am spus, să nu-ţi mai calce piciorul pe-aici! Tu ai stricat-o aşa pe vrăjitoarea asta!

— Nu vorbi prostii, Gobar, răspunse Ciuhia, fără să se clintească. N-ai dovedit nicio vitejie bătând o femeie neputincioasă cu copilul în braţe. Mulţumeşte cerului că ţi-a dat o nevastă supusă. Altă femeie ţi-ar fi zvârlit mătura în cap şi te-ar fi părăsit.

Vecinii se adunară şi-l dojeniră mieros; aceiaşi vecini care-şi băteau nevestele în fiecare zi pozau acum în soţi blajini, cuviincioşi. Scos din sărite, Gobar plecă la lucru. La

fabrică, norii agitaţiei se îngroşaseră. Muncitorii aveau în buzunare exemplare din *Fulgerul*. Era de ajuns o clipă de răgaz, şi ziarele ieşeau la iveală, iar ei se aplecau deasupra lor pâlcuri-pâlcuri. Gazeta lui Onkarnath se vindea acum ca pâinea caldă: tirajul crescuse vertiginos. Liderii sindicali zăboveau până noaptea târziu la redacţia *Fulgerului*, punând ţara la cale; dimineaţa, la vederea titlurilor, lumea se bătea pentru un exemplar; gazeta se vindea acum la un preţ de câteva ori mai mare decât cel obişnuit. Proprietarii fabricilor nu stăteau nici ei cu braţele încrucişate: o grevă era în avantajul lor. Nu duceau lipsă de muncitori; şomajul era în creştere şi puteau găsi cu uşurinţă noi braţe de muncă pentru salarii scăzute la jumătate, ceea ce implica o reducere considerabilă a costului producţiei. Fa» briciie urmau să înceteze lucrul pentru câteva zile, dar aceasta n-avea prea mare importanţă.

Reducerea salariilor fusese hotărâtă; se fixase data când ea urma a fi anunţată, iar poliţia fusese pusă la curent. Muncitorii nici nu bănuiau această manevră. Aşteptau momentul oportun când stocurile de zahăr aveau să scadă şi cererea să crească.

Într-o seară, la sfârşitul lucrului, fu anunţată decizia direcţiei. În acelaşi timp apăru poliţia. Muncitorii se vedeau forţaţi să intre în grevă într-un moment când magaziile erau arhipline cu zahăr. Oricât de mare ar fi fost cererea, trebuiau cel puţin şase luni ca să fie lichidate stocurile.

Mirza Kărşed zâmbea. Un luptător călit ar fi trebuit să aprecieze mai lucid manevra adversarului.

— Lăsaţi evenimentele să-şi urmeze cursul, spuse el cu înţelepciune. Situaţia este fără îndoială favorabilă patronilor, dar dreptatea e de partea noastră. Au să încerce să angajeze alţi muncitori. O să le dejucăm noi manevra aceasta. E singura cale pe care putem să

învingem.

Se convocă un miting urgent la redacţia *Fulgerului*, se ţinu un consiliu, se aleseră cadrele de conducere a grevei, iar la opt seara o masă de muncitori ieşi în stradă. Linia de acţiune pentru ziua următoare fu decisă la ora zece. Greviştii fură preveniţi cu stricteţe: nicio violenţă!

Cum era posibil acest lucru? Iritată la vederea cozii nesfârşite a celor ce căutau de lucru în poarta fabricii, mulţimea îşi pierdu capul. Greviştii îşi închipuiseră că cei care căutau de lucru aveau să apară în grupuri mici şi că vor putea fi convinşi să plece. Dacă aveau să fie angajaţi toţi aceşti oameni, şansele unui compromis erau slabe. Se luă pripit hotărârea de a-i împiedica pe solicitanţi să intre în clădirile anexe ale fabricii. Acest lucru era cu putinţă numai uzând de forţă. Mulţi dintre solicitanţi se zbăteau într-o mizerie cruntă şi nu aveau să scape uşor prilejul de a căpăta de lucru. Când cele două mulţimi se ciocniră, redactorul *Fulgerului* dezertă de la postul său, luând-o la fugă. Mirzaji se aruncă în vâltoare, hotărât să se bată pe viaţă şi pe moarte. În timp ce căuta să-l apere, Gobar fu rănit grav. Se prăbuşi la pământ cu o mână fracturată şi capul însângerat. Când îl văzură căzând, greviştii se pierdură cu firea, împrăştiindu-se care încotro. Rămaseră doar câţiva muncitori credincioşi, care formară un cordon în jurul lui Mirzaji. Solicitanţii intrară, triumfal, pe porţile fabricii, în timp ce greviştii îşi duceau răniţii la spital. În fabrică nu era loc pentru toţi. Mirza fu internat, dar lui Gobar i se dădură primele ajutoare şi fu trimis acasă.

Deşi Gobar se purtase cu ea ca un tiran, deşi o înjurase şi o bătuse, totuşi, văzându-l, Giunia simţi că i se moaie inima. Zăcea în pat ca un schilod neputincios. Se aplecă spre el şi-l privi cu ochi trişti. Dar deodată îşi dădu seama că el şi nimeni altul era vinovat de strâmtorarea în care se găseau şi o cuprinse un val de mânie. Ştiuse că n-aveau niciun ban în casă. Îl rugase cu lacrimi în ochi să se ferească. Asmuţitorii bogaţi scăpaseră teferi. Muncitorii

sărmani duseseră tot greul luptei. Starea jalnică în care se afla Gobar îi dădea o satisfacţie care nu era străină de-o umbră de răutate, aceeaşi satisfacţie nefirească pe care o avem atunci când un copil, căruia i s-a spus mereu să nu se urce pe un scaun, nu ascultă, cade şi se loveşte.

În clipa următoare, însă, auzindu-i gemetele, fu copleşită de durere.

— Ce-au făcut din bărbatul meu?! se tângui ea.

Se uită la el lung, vrând parcă să se asigure c-o să trăiască. Cu fiece clipă, nădejdea îi pierea tot mai mult, ca soarele în amurg; spaima ameninţătoare o împresura năvalnic.

— Ce face Gobar, fetiţo? întrebă Ciuhia, dând buzna în odaie. Adineauri am auzit ce s-a întâmplat. Am venit glonţ de la dugheană.

Giunia izbucni în plâns. Nemaiputând să scoată o vorbă, se uita înspăimântată la Ciuhia.

Ciuhia cercetă faţa lui Gobar şi-i ascultă inima.

— O să se facă bine, spuse ea. Nu te speria, fetiţo. Mulţi oameni şi-au pierdut viaţa în răzmeriţa asta. Dragostea ta l-a cruţat însă pe Gobar. Ai ceva bani?

Giunia clătină din cap amărâtă.

— Nu-i nimic. O să-ţi împrumut eu. Dă-i să bea nişte lapte cald.

Giunia căzu la picioarele Ciuhiei.

— *Didi*, eşti o mamă pentru mine! spuse ea zguduită. N-am pe nimeni aici!

Seara mohorâtă de iarnă se cufundă într-o noapte înfiorătoare. Giunia făcu focul şi puse laptele la fiert.

— Sunt nenorocită, *didi*, se tângui Giunia. În mine e ceva care-mi spune că eu sunt pricina acestei suferinţe. La mânie spun vorbe grele şi am venin în inimă. Cine ştie dacă ăsta nu-i blestemul…

Tăcu înecată de plâns.

— Ce prostie să te gândeşti la aşa ceva, fetiţo! Ciuhia şterse lacrimile Giuniei cu poala sari-ului său. Credinţa ta de soţie a fost răsplătită. De aia a scăpat cu viaţă. Nu uita: bărbatul şi nevasta, vorba ceea – ei se ceartă, ei se-mpacă – niciodată să nu îngăduie ca vrajba să prindă rădăcină în inima lor.

— Ce trebuie să fac, *didi*? întrebă Giunia cu glas tremurător.

— Roagă-te, fata mea, o îmbărbătă Ciuhia. Cel de sus este acum singura noastră nădejde. Roagă-te!

În clipa aceea, Gobar deschise ochii şi, văzând-o pe Giunia lângă el, murmură:

— Sunt rănit, Giunia. O să mor. Iartă-mă. M-a pedepsit dumnezeu. M-am purtat rău cu tine.

— Nu vorbi. Stai liniştit. N-o să mori, spuse Ciuhia.

Nădejdea flutură slab pe faţa lui.

— N-o să mor?

— Nu eşti cine ştie ce rănit. Ai o rană uşoară la cap şi mâna ruptă. Nimeni nu moare din asta.

— N-o s-o mai bat pe Giunia.

— Ţi-e teamă că te bate şi ea?

— Poate să mă bată. Nu mă supăr.

Gobar aiură trei zile. Uneori simţea că se îneacă şi că Giunia încerca să-l scape. Alteori i se părea că un demon şedea călare pe pieptul lui şi o zeiţă care semăna cu Giunia încerca să-l apere de căpcăun. Se dezmeticea adesea şi sărea în sus.

— Giunia, Giunia, eşti sigură că n-am să mor?

A patra zi, Giunia aduse o *Tonga* şi-l luară la spital. Când ieşi din spital îşi dădu seama că fusese la un pas de moarte.

— Iartă-mă, Giunia! o rugă el.

În tot timpul acesta, Ciuhia cheltuise pentru Giunia câteva rupii din buzunarul ei. Ca să nu-i mai ceară din

puţinii ei bani, Giunia hotărî să găsească ceva de lucru. Gobar trebuia să mai stea vreo câteva luni ca să mai prindă puteri, şi dacă în timpul acesta ea putea să muncească undeva vor avea măcar ce să mănânce. Mulţi bărbaţi şi femei ieşeau în fiecare zi la câmp, la coasă, pentru o plată de câteva *arma*. Făcu şi ea acelaşi lucru. Lăsând copilul în grija lui Gobar, pleca de acasă dis-de-dimineaţă şi muncea până asfinţea soarele. De acolo se ducea la piaţă şi se întorcea acasă seara târziu. În ciuda acestei trude grele, era veselă. Cosind de zor, râdea şi glumea cu tovarăşii ei, iar voioşia aceasta le uşura truda. Găsea în muncă aceeaşi plăcere pe care o află un copil când descoperă deodată că se poate ţine pe picioare. O copleşise un şuvoi de bucurie. Într-o lună se schimbase atât de mult, de parcă ar fi fost alta. Toropeala îi pierise ca luată cu mâna. Era din nou mlădie şi obrajii i se îmbujoraseră.

Deşi se întrema, Gobar era mohorât. Când, sub şocul zguduitor al unei crize, un om îşi dă seama că a fost crud cu cineva apropiat, care-i este drag, în sufletul lui încolţeşte o nouă viaţă şi el e nerăbdător să-şi ispăşească vina. Gobar hotărâse să se schimbe, să facă astfel ca umilinţa să ia locul mândriei din sufletul lui, ca blândeţea duioasă să înlocuiască vrăjmăşia. Îşi dădea seama că prilejul de a se dărui semenilor săi iese în calea cuiva printr-un noroc, rar întâlnit, şi el dorea din tot sufletul să folosească din plin un asemenea prilej.

capitolul XXVIII

Domnul Khanna socotea că greva nu era câtuşi de puţin justificată. El se străduise întotdeauna să fie alături de mase, şi în timpul ultimei Mişcări naţionale fusese unul dintre „inteligenţele” conducătoare ale districtului. Fusese închis de două ori şi suferise pierderi financiare. Chiar şi acum era permanent dispus să-i ajute pe muncitori, dar totodată nu putea să ignoreze interesele acţionarilor fabricii de zahăr. Dacă se făcea apel la cele mai înalte

idealuri ale sale, putea eventual să-şi ignoreze interesele personale. Dar dacă n-ar fi salvgardat interesele acţionarilor, aceasta ar fi însemnat în definitiv o lipsă de onestitate în afaceri. Fabrica de zahăr nu era o instituţie de caritate. Acţionarii primiseră asigurări că lise va restitui cel puţin 15%, şi poate chiar mai mult, din investiţiile lor. Dacă de data aceasta n-aveau să primească nici măcar 10%, erau îndreptăţiţi să-i considere pe membrii consiliului de administraţie, şi pe domnul Khanna în special, nişte şarlatani! Putea să-şi reducă propriul său salariu? Nu. În comparaţie cu salariile plătite de alte companii, al lui era mai mult decât modest – doar o mie de rupii pe lună – lăsând la o parte micul comision care i se oferea la vânzarea zahărului. Salariul său era cu totul justificat – nu purta el pe umeri greaua răspundere a conducerii fabricii? Muncitorii nu făceau decât să muncească fizic. Dar un director nu-şi punea oare în acţiune mintea, experienţa, influenţa? Nu se compară una cu alta! Muncitorii nu-şi dădeau oare seama că afacerile stagnau, că şomajul creştea? Să fie mulţumiţi dacă li se oferă şi trei sferturi din ceea ce luaseră până atunci. Domnul Khanna va face tot ce se poate pentru ei. Pentru buzunarul lor personal şi pentru o popularitate ieftină, profitori ca Onkarnath şi ca Mirza Kărşed îi făcuseră pe aceşti naivi de muncitori să joace cum le cântaseră ei. Domnii aceştia nu s-au gândit o clipă că distracţia lor însemna mizerie pentru mii de familii de muncitori. Tirajul lui Onkarnath se ridicase la o sută de mii de exemplare, aducându-i un profit de cinci sute de mii de rupii. Împărţea el oare suma aceasta salariaţilor săi păstrându-şi pentru el numai atât cât să poată trăi? La naiba! Dar Mirza?! îşi împărţea el oare profitul cu muncitorii? Din contră, curta fete europene, bea şi nu era an să nu plece în vilegiatură în Franţa şi Elveţia. Acelaşi Mirza, care acum vărsa lacrimi de crocodil pentru soarta muncitorilor!

Domnul Khanna îi dispreţuia pe amândoi. Nu-l avea

prea mult la inimă nici pe *Rai Sahib*-ul, care îşi luase enervantul obicei de a se declara prompt de acord cu tot ceea ce spunea sau făcea domnul Khanna. Respecta numai o singură persoană din cercul cunoştinţelor sale: pe doctorul Menta. Când însă doctorul Menta începuse să acorde atenţie domnişoarei Malti, îşi pierduse şi el consideraţia în ochii domnului Khanna. Ani întregi Malti fusese iubita lui Khanna. Îi simţea adânc lipsa, deşi ea nu putuse o clipă să străbată prin crusta suspiciunilor pe care şi le crease el însuşi şi nu-şi putuse găsi un loc în inima lui. Dacă i-ar fi propus un mariaj, foarte probabil că el ar fi respins această idee. Ca şi atâtea alte caractere omeneşti, caracterul lui Khanna avea două faţete. Pe de o parte, credea în altruism, în devotamentul faţă de comunitate, în „bunătate”. Pe de altă parte, era egoist şi senzual. Nimeni nu putea spune care dintre aceste laturi îl domină şi când. Amândouă se băteau însă totdeauna cap în cap. Foarte adesea dobândeau ascendent pornirile inferioare. Dacă acestea îl împingeau spre Malti, cele nobile îl trăgeau spre Menta. Acum, însă, şi una, şi cealaltă se coalizaseră, făcându-l să se întrebe uimit: cum putuse un idealist ca Menta să se îndrăgostească de o frivolă ca Malti? Oricât îşi bătea capul, nu putea să vadă în Menta un senzual. Uneori se întreba dacă Malti nu avea o latură necunoscută a caracterului, o latură pe care el fie că n-o văzuse până atunci, fie că nu fusese capabil s-o vadă. Ajunse la concluzia că numai Menta ar fi fost în stare să-i explice această latură.

Menta avea o obsesie pentru muncă. Se culca târziu şi se scula cu noaptea în cap. Avea timp pentru orice sporturi, participa la dezbateri academice, milita pentru propăşirea rurală, asista la cununii, făcea publicistică şi era pe punctul de a termina o altă carte de filosofie. Când Khanna sosi la el, îl găsi în grădină. Studia efectele electricităţii asupra plantelor. Recent, demonstrase în faţa unei asistenţe alcătuite din oameni de ştiinţă că, sub

influenţa electricităţii, plantele cresc mai mari şi mai viguroase. De câteva zile îşi dedica în fiece dimineaţă o oră sau două grădinăritului experimental.

Menta asculta grav tot ceea ce spunea Khanna.

— E necesar să fie reduse salariile odată cu aplicarea noului impozit? întrebă el, privindu-l scrutător pe Khanna. Trebuia să discuţi mai întâi cu guvernul problema aceasta. Dacă guvernul nu vrea să cedeze, de ce să sufere bieţii oameni? Muncitorii dumitale trăiesc în cocioabe murdare, infecte, în care dumneata n-ai putea sta o clipă fără să-ţi vină să vomiţi. Hainele lor sunt atât de soioase, încât nu ţi-ai şterge nici încălţămintea cu ele. Mâncarea lor n-ar mirosi-o nici câinele dumitale. Am cercetat personal condiţiile în care trăiesc. Sunt îngrozitoare. Ai vrea să le iei mâncarea de pe masă şi s-o dai acţionarilor. Asta vrei să faci.

— Nu toţi acţionarii noştri sunt oameni bogaţi, spuse Khanna iritat. Mulţi au investit tot ce au în această fabrică şi dividendele acţiunilor constituie singura lor sursă de venituri.

— O persoană care investeşte bani în afaceri nu poate fi atât de săracă încât să depindă numai de dividendele acţiunilor. Şi apoi, dacă dividendele scad, se lipseşte de un servitor sau mănâncă mai puţin unt şi mai puţine fructe, dar nu flămânzeşte. Cei care asudă au mai multe nevoi decât cei care investesc.

Pandit Onkarnath exprimase aceleaşi vederi. Mirza Kărşed fusese de aceeaşi părere. Chiar şi Govindi *devii* sprijinise cauza muncitorilor. Îşi zicea că Onkarnath era împins de egoism, Mirza iresponsabil, Govindi incapabilă să gândească. Menta însă îl puse pe gânduri. Cuvintele lui, expresia unui om de caracter, sunau sincer.

— Te-ai sfătuit cu soţia dumitale în chestiunea asta? îl întrebă Menta.

Khanna fu oarecum şocat de bruscheţea întrebării.

— Da, m-am sfătuit.

— Ce părere a avut?

— Întocmai ca şi dumneata.

— Bănuiam.

Continuau să discute această problemă, când sosi Malti.

— Oh, eşti şi dumneata aici! i se adresă lui Khanna. L-am invitat pe *Mentaţi* la masă. Am pregătit câte ceva cu mâna mea. Eşti binevenit şi dumneata. Îmi cer scuze prin intermediul dumitale de la Govindi *devii*.

De când se preocupa Malti de bucătărie? Aceeaşi Malti, care socotea un efort să-şi pună pantofii sau să aprindă lumina! Khanna era nespus de intrigat. Zâmbea însă.

— Dacă ai gătit cu mâinile dumitale, primesc invitaţia. N-am ştiut că te pricepi în arta culinară.

— *Mentaţi* m-a făcut s-o învăţ. Cum aş putea să nu-l ascult? Bărbaţii sunt zei, ştii bine.

Khanna îi făcu cu ochiul pe furiş lui Menta.

— Mai înainte nu erai de părere că bărbaţii sunt zei.

— Acum sunt, răspunse Malti fără a se jena. Şi sunt pentru simplul motiv că el este deosebit de imaginea obişnuită a bărbatului.

— Malti, nu mă pune într-o situaţie delicată, protestă Menta.

În ultima vreme, cu oricine se întâlnea, Malti îl ridica în slăvi pe Menta, întocmai ca un proaspăt convertit care nu vorbeşte decât despre noua lui credinţă. Menta putea să ţină piept criticii, dar când cineva începea să-l laude se simţea foarte stânjenit. Malti nu putea însă cu niciun chip să ţină lucrurile numai pentru ea. Se apropie şi mai mult de Menta.

— Nu fugi, îl certă ea, bătându-l pe spate. Ţi-am promis că sunt cuminte. Ştiu că-ţi place mai mult să fii

blamat decât lăudat. Ei, iată ceva care o să te bucure: Khanna, domnul acesta m-a prins în mrejele dragostei…

Coşul fabricii de zahăr se vedea bine de acolo. Străpungea cerul ca un simbol al operei lui Khanna. Ochii acestuia străluceau. Trebuia să se ducă la fabrică, unde convocase o şedinţă urgentă a consiliului de administraţie pentru a discuta situaţia creată de grevă. Avea de făcut anumite propuneri pentru a ieşi din impas. Iată însă că, deodată, în apropierea coşului începură să se ridice rotocoale de fum. Curând o volbură neagră întunecă cerul. Se priviră unul pe altul, alarmaţi. Foc? Foarte probabil că izbucnise un incendiu.

Sute de oameni alergau pe stradă spre fabrică. Khanna îl strigă pe unul din ei.

— Arde fabrica de zahăr! strigă omul, din fugă, întorcând capul spre el. Nu vezi?

Khanna se uită la Menta şi Menta la Khanna. Fără un cuvânt, se repeziră toţi trei la maşină şi porniră spre fabrică. La răscruce, maşina intră într-o mulţime de oameni care fugeau în aceeaşi direcţie.

— Sper că fabrica e asigurată, spuse Menta.

Khanna oftă:

— Nu. Eram încă în tratative cu compania de asigurări.

Îşi făcură drum prin masa de oameni, care se învârteau încoace şi încolo. Limbile lacome ale flăcărilor se ridicau spre cer. Sub flăcări se învolbura un fum gros, atât de gros, încât părea că se lăsaseră pe pământ norii negri ca de catran ai musonului. Traversele de fier se prăbuşeau, cărămizile se sfărâmau. Zahărul carbonizat curgea ca o lavă. Şuvoaiele de apă zvârlite de pompieri peste vârtejul flăcărilor şuierară timp de câteva clipe.

Khanna, Menta şi Malti stăteau înapoia mulţimii. Deodată se stârni o rafală de vânt: flăcările ţâşniră spre ei ca o mie de colţi din gura unui cobra uriaş. Oamenii se

tălăzuiră înapoi, înspăimântaţi. Mulţi erau călcaţi în picioare. Prins în valurile mulţimii, care se rostogolea îndărăt, Khanna se poticni şi căzu pe brânci. Izbutiră anevoie să ajungă la zidul înconjurător şi se opriră sub un *tamarin*. Khanna se uită pierdut la coşul fabricii.

— Te-ai lovit? întrebă Menta.

Khanna tăcea uluit. Privea cu ochi de lunatic.

— Eşti rănit. E inutil să stăm aici. Hai să mergem.

Khanna îi aruncă o privire dementă.

— Ştiu cine a făcut isprava asta, spuse el agitat. Dar nu-mi pasă. Nu, nu-mi pasă. Pot să am o fabrică nouă chiar astăzi. O fabrică nou-nouţă. Nu fabrica m-a făcut pe mine, ci eu pe ea. Pot să clădesc alta, din nou. Pe ei, însă, am să-i fac praf! Ştiu totul. Vor plăti pentru asta!

— Hai acasă. Eşti bolnav, spuse Menta.

Khanna râse.

— Sunt bolnav! Fiindcă fabrica mea a fost mistuită de foc? îmi fac fabrici oricând poftesc. Unul e Khanna – Chandra Prakaş Khanna. Mi-am băgat toţi banii în fabrica asta. Jumătate din capital era al meu. Doi *lakh* am scos de la bancă şi i-am băgat în ea! Acum o jumătate de oră eram om de zece *lakh*! *Zece lakh*! Acum nu mai am nimic. Sunt dator doi *lakh* băncii. Casa în care stau nu mai e a mea. Nimic din tot ce am un mai e al meu. O să-mi pierd şi postul de la bancă. Prietenii mei n-au să mai aibă încredere în mine. O să le fie doar milă de bietul Khanna. Duşmanii mei n-au să mă mai invidieze, au să-mi râdă în nas. Domnule Menta, habar n-ai de şperţurile pe care le-am dat şi le-am luat, de oamenii pe care i-am angajat ca să cântărească trestia, de greutăţile false pe care le-am folosit. Ei, acum totul e de domeniul trecutului. N-au decât să râdă de mine, să mă înjure, să mă compătimească. Nu voi trăi pentru a vedea umilinţa aceasta. Mai am încă simţul ruşinii.

Începu să plângă şi să se bată cu pumnii în cap.

— *Khannaji*, căută Menta să-l liniştească, strângându-l la piept. Eşti un om prea sensibil. De ce-ţi pierzi astfel cumpătul? Respectul cu care e întâmpinat un bogătaş e datorat banilor, nu lui însuşi. Sărac, poţi să-ţi câştigi stima prietenilor, ca şi pe aceea a duşmanilor. Sărac, nu mai ai duşmani. Hai acasă. O să te simţi mai bine după ce te odihneşti puţin.

Ajunseră la răscruce. Maşina era acolo. Se îndreptară spre locuinţa lui Kbanna.

— Poţi lua maşina, îi spuse Khanna calm lui Menta. Nu mai am nevoie de ea.

— Odihneşte-te puţin. Noi o să mai stăm de vorbă, îl îndemnă Malti. N-avem nicio treabă urgentă.

Khanna o privi cu recunoştinţă.

— Iartă-mă dacă te-am supărat vreodată, se rugă el. În afară de dumneata şi de Menta nu mai am alţi prieteni. Trebuie să predau curând şi *bungalow*-ul acesta. Ce soartă!

Intrară în casă. Govindi îi aştepta.

— Slavă domnului că aţi venit! exclamă ea. Servitorul mi-a adus veşti foarte proaste.

Khanna simţi un impuls năvalnic să cadă la picioarele ei şi să plângă.

— Da, totul e pierdut, spuse el.

Inima lui, adânc rănită, tânjea după un cuvânt de mângâiere, de îmbărbătare, ca un bolnav care, între viaţă şi moarte, se uită la doctor cu ochi plini de speranţă. Govindi, pe care o chinuise atât, pe care o înşelase, îi dorea acum binele din toată inima. Când vasul naufragiază, ne agăţăm de aceleaşi stânci pe care mai înainte le socoteam primejdioase, voind să le distrugem.

Govindi îl aşează pe o sofa şi-i spuse:

— De ce eşti atât de deprimat? Banul e rădăcina tuturor relelor, distrugătorul sufletului. În definitiv, de am câştigat dacă am fost bogaţi? Când erai bogat nu aveai

timp nici măcar să vorbeşti cu copiii tăi sau să scrii rudelor. Un om adevărat nu trebuie să se închine viţelului de aur. Trebuie să iubească adevărul, dreptatea, sacrificiul, perseverenţa. Dacă aceste calităţi îi lipsesc unui om, lumea îl va socoti un şarlatan şi îi va închide uşa în faţă. Greşesc, *Mentaţi*?

Menta păru că se trezeşte din transă.

— Să greşiţi? Cum aşa? Cei mai mari oameni ai lumii au ajuns la aceeaşi concluzie după o meditare adâncă, înţeleaptă.

Întorcându-se spre Menta, Govindi îi spuse:

— Astăzi nimeni nu se interesează cum se îmbogăţesc oamenii. Unul abil…

— Nu, Govindi, o întrerupse Khanna. Chiar atunci când câştigi bani trebuie să ai caracter. Numai abilitatea nu e de ajuns. Trebuie să lupţi, să faci sacrificii.

— Trebuie să lupţi din greu ca să câştigi bani, sunt de acord, spuse Govindi. Dar, în viaţa noastră, banul are prea multă importanţă. Sunt fericită că ţi-a fost luată povara asta de pe inimă. Adevărata fericire constă în a-i face pe cei din jur fericiţi. După părerea mea, e întotdeauna mai bine să fii oprimat decât opresor. Până acum singurul tău scop în viaţă era să-ţi urmăreşti propriile tale interese. Te rog să nu mă înţelegi greşit.

Faţa ei palidă avea o strălucire stranie, de parcă întreaga-i făptură era iluminată de devotament.

Menta o privea extatic. Khanna îşi lăsă capul în jos. Malti se simţea ruşinată de ea însăşi. Ce idealuri înalte o însufleţeau pe Govindi, cât de generoasă era inima ei, ce pură îi era viaţa!

capitolul XXIX

Nohori nu era fiinţa care să facă un bine fără să bată toba în stânga şi-n dreapta. „Ştii, l-am ajutat pe Hori cu bani, că altfel fie-sa rămânea nemăritată. N-o prea am eu la inimă pe Dhania, pe ţepoasa aia, da, vorba ceea, trebuie

să ajuţi omu’ la nevoie, nu?”

Iar Dhania nu era omul care, culcându-se pe-o ureche, să se lase amăgită de o dragoste făţarnică: „Ce, crezi că ne-a dat banii de pomană? răspundea ea. Cămătarul ne-ar fi cerut dobândă. Şi ea face la fel. Dacă ar fi împrumutat banii altcuiva, n-ar mai fi văzut nici capetele înapoi, ca să nu mai vorbim de dobânzi! Da noi o să-i aruncăm banii în ochi la soroc. Ar trebui să se simtă îndatorată faţă de noi fiindcă am primit-o în casă, fără să murmurăm, pe păcătoasa aia de fată, cu care acu e rubedenie, de şi i-am cruţat de ruşine. Altcineva, în locul nostru, n-ar fi lăsat-o să stea nici în faţa uşii”.

Erau ceasurile zece seara. Cerul era întunecat de nori grei de ploaie, iar satul, cufundat în beznă. După ce pufăise de câteva ori din *celum*, Hori tocmai voia să se culce, când se pomeni cu Bhola.

— Ce vânt te-aduce, Bhola *mehto*? Tocmai mă gândeam la tine; de ce oare nu-ţi faci o casă, să stai singur în ea? Lumea vorbeşte verzi şi uscate despre tine. Nu mi-o lua în nume de rău. Îţi spun toate astea fiindcă îmi eşti rudă. Altminterea nu mi-aş băga nasul unde nu-mi fierbe oala.

Dhania veni cu un ulcior de apă ca s-o pună sub patul lui Hori. Ascultându-i ce vorbesc, spuse:

— Oricare altu’ i-ar rupe gâtu’ unei femei ca asta!

— Nu vorbi prostii, o struni Hori. Lasă ulciorul şi du-te. Dacă ţi s-ar năzări şi ţie s-o iei razna, ar trebui să-ţi rup gâtul? Ce-ai zice, ai?

— De ce s-o iau razna? întrebă Dhania stropindu-l pe Hori cu o picătură de apă. Am spus şi eu ce gândeam, iar tu, gata, mă şi bruftuluieşti. Ce obraz mai are un bărbat care închide ochii în vreme ce nevastă-sa îşi dă poalele peste cap?

Hori era stânjenit. Ştia că Bhola venise la el să-şi uşureze inima. În loc să-i aline durerea, Dhania îl

zgândărea.

— Hodoronc-tronc! Turui tot ce-ţi trece prin cap, o repezi Hori cu aprindere. Dacă încerc să te dojenesc, sari la mine.

Dhania lovea totdeauna drept la ţintă:

— Hai să zicem că bărbatu închide ochii când nevasta sparge o oală cu unt topit, ba chiar atunci când dă foc casei, stărui ea. Da niciun bărbat cu obraz nu îngăduie lângă el o nevastă uşuratică.

— Ai dreptate, Dhania, răspunse Bhola îndurerat. Ar fi trebuit să-i rup gâtul, aşa cum zici, da nu mai e în mine focul tinereţii. Am încercat în fel şi chip s-o dau pe brazdă. Da nimic nu se prinde de ea. De ce nu vii tu să-i bagi minţile-n cap?

— Dacă nu poţi să-ţi ţii femeia în hăţuri, la o adică, cine te-a pus să te însori? Şi cu o zgripţuroaică haină ca asta!? Aşteptai să te tragă pe picioare şi să-ţi vadă de *celum*? Aşteaptă mult şi bine. Aşa ceva face doar o femeie care trăieşte cu tine din tinereţe. La ce i-ai dat târcoale ca un şacal flămând înainte să cercetezi bine din ce neam se trage? Acu nu mai ai încotro, poate doar să-i rupi gâtul! De bună seamă că o să te spânzure pentru asta. Da mai bine în ştreang decât să trăieşti cu o destrăbălată.

Bhola simţea că-i zvâcneşte sângele în vine.

— Aşa zici tu? întrebă el.

— Doar nu crezi c-o să trăieşti o sută de ani, urmă Dhania. Fă-ţi socoteala că pân-acu ţi-a fost veleatu!

— Ţine-ţi gura, femeie! se răsti Hori. Nicio vrabie n-o închizi în colivie cu sila. Atunci cum ai să poţi închide o făptură omenească? Bhola, ascultă sfatul meu: las-o să se ducă unde-o vedea cu ochii şi zi-ţi în sinea ta că a plecat de pe lumea asta. Întoarce-te acasă, trăieşte în pace cu fiii tăi şi petrece-ţi vremea în rugăciuni. Zilele tinereţii s-au dus! Nevasta ta e o femeie fluşturatică. Nu-ţi face decât inimă rea şi-ţi terfeleşte cinstea obrazului.

Ochii lui Bhola înotau în lacrimi.

— Hori frate, nici nu ştii ce ocară a adus pe capul meu femeia asta. Pentru ea m-am despărţit de Kanta. Mi-a fost ursită ruşinea asta la bătrâneţe! Mă ia peste picior, zice că şi fata mea a fugit de acasă. Ei şi? Ce-i cu asta? Fata mea trăieşte cu bărbatu ei, împart împreună şi bucuriile, şi necazurile. N-am mai văzut aşa femeie! Râde şi pălăvrăgeşte cu alţii, da cu mine parcă tot îi tună şi-i fulgeră. Sunt un om sărman, nu scot nici patru *arma* pe zi. Şi ea vrea să curgă numai lapte şi miere. De unde?

Plecă, spunând posomorât c-o s-o lase-n plata domnului şi o să se mute înapoi la fiul lui. A doua zi, însă, Hori îl întâlni la Dulari, în prăvălie. Venise să-şi cumpere tutun.

— Bhola e încă în sat, îi spuse el Dhaniei, când se întoarse acasă. Să ştii că femeia asta i-a făcut cu adevărat farmece.

Dhania îşi încreţi nasul, dispreţuitoare.

— E tot atât de neruşinat ca şi ea.

Lui Hori îi era însă milă de Bhola. Căzuse în ghearele acelei iasme şi se prăpădise de tot. Fireşte că nu-i era uşor să se descotorosească de ea. Putea să se ţină după el, să-l dea în judecată, ca să-i stoarcă bani de trai. Deocamdată ştiau de ocara asta numai oamenii din sat; atunci o să afle toată lumea şi o să zică: ce putea să facă biata femeie de vreme ce bărbatul ei a părăsit-o?!

Într-o zi se răspândi zvonul că Nohori îl bătuse măr pe Bhola, că nu-i mai lăsase niciun fir de păr în cap.

Anotimpul ploilor tocmai se sfârşise şi ţăranii ieşiseră la câmp; plantau trestie de zahăr. De când îi fusese scoasă în vânzare trestia de zahăr, Hori nu mai putuse să facă rost de bani ca să-şi cumpere sămânţă. În toiul muncilor, unul din boii lui se dăulă de tot. Trebuia neapărat să-şi ia altul. Punia pierduse şi ea un bou – căzuse într-o în şanţ şi murise. Asta încurca şi mai mult lucrările. Punia şi Hori

trebuiau să are o zi la unul, o zi la altul, şi astfel semănăturile întârziau.

Hori ţinea coarnele plugului, iar gândurile lui zburau la Bhola. Văzuse multe în viaţă, dar nu-şi amintea să fi auzit vreodată ca o femeie să-şi bată bărbatul cu încălţările. Ce încălţări! Nu se pomenise ca o femeie să ridice mâna asupra bărbatului ei. Iar Nohori îl bătuse pe Bhola cu papucu. Mai bine să te arunci pe gârlă decât să înduri asemenea ocară.

Ce deosebire între Nohori şi Selia! Dacă ar fi vrut, Selia, care era mult mai frumoasă decât Nohori, ar fi putut să câştige destui bani de pe urma frumuseţii ei. Dar muncea cu ziua şi flămânzea, rămânându-i credincioasă lui Matadin. Dar Dhania! Dacă ar fi murit Dhania, ar fi fost nenorocit. Numai la gândul că Dhania ar putea muri, îl străbătu un fior. Chipul ei flutură pe dinaintea ochilor săi – Dhania era numai dăruire şi jertfă de sine. Limba îi era tăioasă ca foarfeca, dar inima moale ca ceara. Drămăluia fiece pais, dar pentru cinste ar fi fost în stare să pună la bătaie tot ce avea. În tinereţea ei fusese o adevărată frumuseţe. Nohori era nimic pe lângă ea! Purtarea ei vrednică de toată cinstea făcea ca oamenii s-o privească cu uimire şi cu multă cuviinţă. Pişicherii de Petşuari şi Jhenguri erau pe atunci nişte hojmalăi tineri. Când o vedeau, numai ce începeau să ofteze din rărunchi. Mereu dădeau târcoale prin preajma casei sale. Hori era cu ochii în patru. Nu-i dăduseră însă niciodată prilejul să se repeadă asupra lor.

Şi pe atunci o scotea greu la capăt. Semănăturile fuseseră vătămate de mălură şi chiar fânul crescuse firav, pe ici, pe colo. Oamenii îşi amăgeau foamea cu agrişe.

Hori trebuia să se ducă la munca în tabăra foametei pentru şase *pais* pe zi. Dhania rămânea singură acasă. Niciodată n-a fost văzută că aruncă o ocheadă spre vreunul dintre cei care-i făceau zâmbre. O dată, Petşuari

îndrăznise să se lege de ea, dar mâncase repede papară şi o tulise cu coada între picioare.

Hori îl văzu pe Matadin venind spre el. Pezevenghiul! Se fudulea cu unsoarea de santal de pe frunte. Ca şi cum numai el l-ar fi proslăvit pe dumnezeu în lumea asta! Şacal făţarnic! Ţi-era şi silă să-i dai ziua bună unui asemenea brahmin!

— Hori, boul tău din dreapta a îmbătrânit, spuse Matadin. Nu cred să mai aibă zile multe. Pesemne că l-ai cumpărat de cel puţin cinci ani.

Hori bătu uşurel boii pe spate.

— De opt ani îi am, nu de cinci, frate. O să-l scot la pensie. Da vorba ceea, numai zeul morţii poate să scoată la pensie ţăranu şi bou. Mă mustră cugetu când îl pun la jug. Sărmanu dobitoc şi-o fi zicând: nu mă cruţi nici acu? Te pomeneşti c-o să-mi pui la jug şi hârca! Aş vrea să-l pot ajuta. Da matale cum te mai simţi?

Matadin zăcuse de friguri mai bine de o lună. Într-o zi se pierduse de tot. Ai lui crezuseră că i-a sunat ceasul. În mintea lui se înfiripase gândul că era pedepsit pentru că fusese hain cu Selia. Când o alungase, Selia era însărcinată. Cu toate acestea, muncea la câmp. Dacă Dhaniei nu i-ar fi fost milă de ea, de bună seamă că ar fi murit. Matadin venise acum la Hori ca să-i dea două rupii pentru Selia.

— De ce nu te duci să-i dai banii în mână? îl întrebă Hori.

— Cu ce obraz să mă înfăţişez dinaintea ei, *mehto*? răspunse Matadin. Fă-mi binele ăsta şi dă-i banii. Mă târăsc eu destul de greu, da ce să fac? Târâş-grăpiş m-am dus la un enoriaş de-al nostru ca să iau banii. *Dada*, spune-i să mă ierte. Lanţurile *dharmei* sunt tare grele. Trebuia să mă supun canoanelor tagmei în care m-am născut şi am crescut. Dacă un om din casta de jos îşi pierde *dharma*, nu-i mare lucru, dar atunci când un brahmin îşi terfeleşte

dharma, s-a sfârşit cu el. *Dharma* e singura lui moştenire. A trebuit să dau trei sute de rupii pentru ispăşirea păcatului meu. *Dharma* mea a rămas însă şi acu pângărită. De vreme ce mi-am pierdut *dharma*, de ce n-aş face pe faţă ce am făcut până acu pe furiş?! Dacă un om are o datorie faţă de obşte, are una şi faţă de cei dimprejurul lui. Dacă te supui opreliştilor, acest lucru îi place obştei. Dacă eşti credincios aproapelui tău, îi place lui dumnezeu.

Seara, când Hori îi dădu banii, Selia fu încântată – îi primi cu bucurie, ca o răsplată a suferinţei sale. Matadin o luase din nou sub aripa lui. Viitorul nu mai era un hău întunecat, care se căsca s-o înghită, acum acesx viitor îi apărea ca o pajişte îmbelşugată, care-i deschidea înaintea ochilor o viaţă nouă, neîntinată. Puţin mai înainte îl osândise pe Matadin pentru nenorocirea în care se afla. Acum se socotea pe ea însăşi răspunzătoare pentru suferinţa ei. Strângea pruncul la piept şi-l mângâia, nu se mai uita la el ruşinată.

O noapte de octombrie luminată de lună se revărsă asupra lumii ca o muzică dulce. Dorea să-i împărtăşească Sonei fericita veste. Era încă devreme şi nădăjduia să găsească luntrea ca să treacă râul. Coborî repede la apă. Luntrea era priponită la malul celălalt şi luntraşul nu se vedea. Undele licăreau în razele lunii. Rămase o clipă nehotărâtă, apoi intră în apă şi începu să înoate. Pe malul celălalt îşi stoarse straiele şi, dârdâind de frig, se îndreptă spre satul Sonei. Noaptea era liniştită.

Când ajunse în sat începu să şovăie. Ce-o să zică Mathura? Ce o să gândească ai lui? Sona ar putea s-o mustre că a venit aşa târziu. Ţăranii, obosiţi de truda zilei, se culcau devreme. Uşile casei lui Mathura erau zăvorâte. Jarul licărea încă în vatra de lângă uşă. Selia se aşează în apropiere ca să-şi usuce straiele. Deodată se deschise uşa. Mathura strigă:

— Cine-i acolo lângă vatră?

— Eu sunt, Selia.

Îşi trase repede sari-ul peste cap.

— Selia? Aşa de târziu! S-a întâmplat ceva acasă?

— Am vrut să vă mai văd. Ziua n-am vreme de loc.

— Ai trecut înot?

— Da. Nu era nicio luntre.

Mathura o duse înăuntru. Tinda era cufundată în întuneric. O apucă de mâini şi o trase spre el. Selia se smuci. 1

— Mathura, şopti ea mânioasă, dacă mă atingi îi spun Sonei.

— De ce eşti aşa de rea, Sillo1? Aici nu ne vede nimeni.

Şi o apucă de mijloc.

— Mulţumeşte stelelor tale fericite că ai o soţioară atât de frumuşică, spuse Selia. La ce te-ai mai gândi şi la altele? Dacă îi spun Sonei, n-o să mai aibă ochi să te vază.

Mathura nu era un destrăbălat. O iubea pe Sona. În clipa aceea însă, întunericul, liniştea şi vioiciunea Seliei parcă se adunaseră laolaltă ca să-i stârnească dorinţa.

Dojenit de Selia, îşi veni în fire şi-i dădu drumul.

— Iartă-mă, Sillo, se rugă el. Nu-i spune Sonei.

— Făgăduieşte-mi că n-ai să te mai ţii de prostii cu mine. Şi Selia îi dădu o palmă uşoară. Asta-i pedeapsa ta.

— Îţi făgăduiesc, Sillo.

Gurile lor erau aproape una de alta. Gâfâiau. Le tremura glasul.

— Cine-i acolo? strigă Sona.

Selia se dădu înapoi. Mathura ieşi în ogradă.

— E Selia, răspunse el.

Selia ieşi din casă. Se opri. Văzu patul Sonei întins în ceardac. Pe el erau aşternute un macat moale, ca acela de pe patul lui Matadin, o pernă şi o plapumă; un ulcior ¡cu apă se afla sub pat. Ograda strălucea ca

Diminutiv de la Selia.

oglinda în lumina lunii. Într-un colţ se afla o *tulsi*[92]verde, iar de zid erau rezemaţi câţiva snopi de mei. Un curpen se ridica până la acoperişul de olane, şi de el atârnau câţiva dovleci. Sub bolta din capătul celălalt al ogrăzii se afla o vacă. Totul dovedea bunăstarea.

Sona coborî în ogradă. N-o întâmpină însă cu căldură pe Selia, n-o îmbrăţişă. Poate că se simţea stânjenită în faţa lui Mathura. Ori o apucase fudulia şi nu mai voia să îmbrăţişeze o fată sărmană! însufleţirea Seliei se stinse.

Sona se făcuse şi mai frumoasă. Pielea ei lucea ca aurul curat. Făptura i se împlinise ispititor. Pentru o clipă, Selia se opri în loc, privind-o fermecată. Aceasta era oare Sona pe care o cunoscuse acasă, în satul ei – uscăţivă, subţirică, cu laţele încâlcite, necunoscând uleiul luni de-a rândul, alergând de colo-colo în zdrenţe? Acum arăta atât de impunătoare! Purta la gât o salbă din rupii de argint, la urechi *karanphuli*[93], iar braţele îi erau încărcate cu brăţări de argint. Îşi dăduse la ochi cu *kajal* şi-şi înroşise cărarea din păr cu chinovar. Cândva, ieşea la câmp să cosească fân împreună cu Selia. Astăzi nici măcar n-o întâmpină cuviincios. Seliei îi păru rău că venise.

— Ce te aduce atât de târziu, Sillo? sparse gheaţa în sfârşit Sona.

— Inima mea tânjea să te vadă. Nu ne-am întâlnit de multă vreme.

— Puteai să treci ziua, răspunse Sona cu asprime în glas. Nu la ceasul ăsta.

Selia îşi lăsă privirile în pământ lângă piciorul ei.

Mathura, cu cheile de la cămară în mână, aştepta să aducă o gustare pentru Selia. Selia îşi ţinea răsuflarea.

Sona îi spuse lui Mathura cu semeţie:

---

92 Plantă exotică pe care hinduşii o consideră sacră.

93' Cercei de aur, în formă de flori.

— Ce mai stai? Nu cumva ne păzeşti?

Mathura plecă neliniştit.

După ce se făcu nevăzut, Sona îi porunci Seliei:

— Selia, să-mi spui totul. Dacă n-ai să faci aşa, am să-mi tai gâtul în faţa ta cu satirul ăla. Atunci poţi să-mi iei locul. Vezi satârul? Nu încap două săbii în aceeaşi teacă.

Se repezi la celălalt capăt al ogrăzii şi se întoarse cu satârul.

— Să nu-ţi închipui că e numai o ameninţare, spuse ea. Mărturiseşte adevărul.

Selia tremura. Cuvintele ieşiră de pe buzele ei nefireşti, ca şi când ar fi vorbit un gramofon. Mărturisi totul. Faţa Sonei se schimonosi de ură. Se uita la Selia cu ochi străpungători.

— Ăsta-i tot adevărul?

— Da. Fiecare cuvânt e adevărat. Mă jur pe copilul meu.

— N-ai ascuns nimic?

— Să orbesc dacă ţi-am ascuns ceva.

— De ce nu l-ai plesnit? De ce nu l-ai muşcat, de ce nu l-ai zgâriat? De ce n-ai ţipat?

Niciun răspuns.

— De ce nu i-ai crâmpoţit nasul? De ce nu l-ai sugrumat? Atunci te-aş fi văzut cu alţi ochi. Aşa nu eşti decât o desfrânată. Îl plâng pe Matadin. De azi înainte, între noi totul s-a sfârşit.

Selia simţea că i s-a uscat gura. Se răcise toată. Plecă. Mathura stătea la uşă.

— Unde pleci atât de târziu, Sillo, o întrebă el?

Selia nu răspunse nimic. Mathura amuţi.

Era aceeaşi noapte luminoasă. Undele râului clipoceau. Selia trecea anevoie apa, ca o lunatică.

capitolul XXX

Fabrica fusese mistuită de flăcări aproape până în

temelii. Domnul Khanna se străduise din răsputeri s-o pună din nou pe picioare şi să reia lucrul. Greva continua. Fabricanţii se sinchiseau însă prea puţin de asta – angajaseră alţi muncitori cu salarii mai mici. Şi fiindcă simţiseră şomajul pe pielea lor, muncitorii aceştia, ca să nu-şi piardă pâinea, trudeau ca nişte vite de povară, fără a lua seama la observaţii şi ocări; ba, uneori, se alegeau chiar şi cu bătăi.

Greviştilor nu le mai rămânea altceva de făcut decât să se milogească de domnul Khanna spre a fi primiţi la lucru chiar şi cu salarii reduse. Nu mai aveau nicio încredere în Pandit Onkarnath; dacă ar fi dat ochi cu el, l-ar fi snopit în bătăi. Prudent, Pandit Onkarnath nu mai ieşea din casă după ce se întuneca. Acţiunile lui Kărşed Mirza erau încă la preţ. El ar fi fost bucuros să-i vadă pe muncitori primiţi înapoi la lucru chiar şi cu salarii reduse.

Domnul Khanna ştia că muncitorii cei vechi erau mai îndemânatici decât cei noi. Totuşi, când auzea că vor să vină la lucru, devenea rigid. Noii muncitori erau de cele mai multe ori tineri săteni care simţeau că se înăbuşe în fabrică şi se zăpăceau la vederea maşinilor. Când domnul Khanna socoti de cuviinţă că muncitorilor celor vechi le ajunsese funia la par, binevoi să-i primească în fabrică. Văzând acest lucru, cei noi erau gata să muncească cu salarii şi mai mici. Direcţia se găsea într-o dilemă: să continue lucrul cu ei, sau să-i angajeze din nou pe vechii muncitori? Membrii consiliului de administraţie erau doar nişte figuranţi: domnul Khanna avea ultimul cuvânt. Hotărî să se sfătuiască în privinţa aceasta cu Govindi. Faptul că nu mai spera să câştige dragostea domnişoarei Malti, precum şi constatarea că un om învăţat ca Menta o respecta pe Govindi îl apropiaseră de soţia lui. Ar fi exagerat dacă ar fi spus că o iubea. Totuşi, unele frecuşuri dintre ei fuseseră fără îndoială eliminate.

Şi cu Malti se petrecuse o schimbare. Până atunci, Menta obişnuia să-şi petreacă cea mai mare parte a

timpului în studiu şi meditaţie. După ce se edificase asupra celor mai multe şcoli filosofice, Menta ajunsese la concluzia că drumul de aur al dăruirii – compromisul dintre activitatea intensă şi inactivitate – era singurul principiu practic care putea să dea înţeles vieţii. Până ce Menta intrase în viaţa ei, toţi bărbaţii cu care Malti avusese de-a face nu-i stârniseră decât senzualitatea. Sub influenţa lui, spiritul ei somnolent de abnegaţie şi altruism ieşise la suprafaţă. Vizita adesea bolnavii săraci fără să le ia bani, purtându-se acum cu ei mult mai generos. Nu era încă în stare să-şi înfrângă tentaţia de a flutura încoace şi încolo: era mai greu să renunţe la pudră şi la ruj decât să se transforme lăuntric.

Pleca de multe ori cu Menta la ţară, unde stăteau îndelung de vorbă cu sătenii şi cercetau felul lor de viaţă, într-o zi, întâmplarea îi făcu să treacă prin Belari. Hori şedea pe prag şi pufăia din *celum*. Menta îl recunoscu numaidecât.

— Aici locuieşti? îl întrebă el prietenos. Ţi-aminteşti de mine? Ne-am întâlnit la Rai *Sahib*-ul. Jucai rolul grădinarului regelui Janak.

Hori îi recunoscu numaidecât; se ridică, întâmpinându-i bucuros, şi voi să dea fuga după scaune la Petşuari.

— Nu-i nevoie de scaune, spuse Menta. Stăm cum s-o putea. N-am venit să stăm pe scaune, ci să învăţăm.

Hori rămânea înaintea lor, stânjenit. Cu ce să ospăteze nişte oameni atât de subţiri? N-avea nimic în casă pe gustul lor.

— Pot să vă aduc nişte apă? îndrăzni el. Trebuie să vă fie sete.

— Ne e sete, într-adevăr, răspunse Menta.

— Poate şi o dulceaţă?

— N-am avea nimic împotrivă. Dacă nu-i prea multă osteneală…

Hori intră în casă. Copiii din sat se strânseseră ca la menajerie în jurul musafirilor.

Selia, care trecea cu pruncul în braţe, se opri, uitându-se la oaspeţi.

Malti îi luă copilul în braţe şi o întrebă ce vârstă are.

Selia nu ştia prea bine.

— Ei, să tot aibă un an, răspunse altă femeie. Nu-i aşa, Selia?

Selia dădu din cap.

— Ce copil drăgălaş, spuse Malti. Am să-l iau cu mine.

Selia îşi privea pruncul cu mândrie.

— Luaţi-l. E şi al dumneavoastră.

Se adunaseră şi alte femei din sat, intrând cu Malti în casa lui Hori. Malti se aşeză pe patul pe care fusese aşternut un macat de bumbac, adus repede de la Petşuari. Veni vorba despre îngrijirea copiilor. Femeile o ascultau cu multă luare-aminte.

— Cum să ţinem curat în casă când nu câştigăm nici atât cât să putem mânca de ajuns? întrebă Dhania.

Malti spuse că nu costa niciun ban în plus ca să fie peste tot curăţenie, igienă. Trebuie doar puţină grijă şi osteneală.

— Unde aţi învăţat toate lucrurile astea, *deviji*? o întrebă Dulari. Văd că nu sunteţi măritată.

Malti zâmbi.

— De unde ştii că nu sunt măritată?

Femeile întoarseră capetele, zâmbind şi ele.

— E scris pe faţa dumneavoastră, *deviji*, răspunse Punia.

Malti so simţi stânjenită.

— Nu m-am măritat fiindcă am vrut să rămân în slujba dumneavoastră.

— Sunteţi minunată, *deviji*. Sunteţi minunată!

strigară femeile într-un glas.

Selia se cinchi ca să frece picioarele domnişoarei Malti.

— Aţi venit de departe şi sunteţi obosită, spuse ea.

— Nu. Nu sunt obosită, răspunse Malti, dându-i mâna la o parte. Uite, am venit la dumneavoastră cu o misiune. Aş vrea să vă aduceţi copiii aici. Am să vă arăt cum să aveţi grijă de sănătatea lor.

Câteva clipe după aceea copiii roiau în jurul ei. Mulţi erau bolnavi de ochi. Doctoriţa le pusese picături. Unii erau firavi din naştere, alţii subalimentaţi. Malti auzi surprinsă că mulţi dintre ţărani nu puteau să le dea lapte. Cât despre unt topit, nu-l vedeau cu anii.

Le explică însemnătatea unei hrane substanţiale şi bine cumpănite, aşa cum făcuse şi în alte sate. Nu putea să înţeleagă de ce nu mâncau ca lumea. Oare ţăranii se năşteau numai ca să trudească din greu? Nu puteau să se hrănească cu ce câştigau din munca lor? Ia te uită: dacă aveau fân pentru boi, nu aveau paie pentru vaci. De ce nu cereau guvernului să le dea împrumuturi cu o dobândă neînsemnată ca să scape astfel de camătă? Toţi îi spuneau, care mai de care, că cea mai mare parte a câştigului lor mergea la plata datoriilor. Creştea de asemenea fărâmiţarea pământului. Nicăieri nu vedeai doi fraţi trăind laolaltă. Egoismul şi îngustimea minţii lor le făceau mult rău.

Malti vorbi cu femeile despre toate astea. Interesul pe care i-l arătau o îndemna să le fie cât mai folositoare. Pe lângă această viaţă de dăruire, viaţa de lux pe care o dusese până atunci părea meschină, falsă. Se ruşină de ceasul ei de aur de la mână, de sari-ul de mătase brodată, de fardul gros de pe faţă. I se părea că ceasul se uită la ea, iar colierul de la gât o sugrumă. Ştia mai multe lucruri decât aceste femei simple: înţelegea mai bine tot ce se întâmplă în jurul ei. Ar fi putut oare să trăiască o singură zi

aşa cum trăiau aceste femei? Munceau toată ziua nemâncate şi totuşi erau voioase. Prin dragostea lor, îşi făuriseră un cămin, rămânând în umbră de dragul altora. Trăiau pentru copiii lor, pentru soţi, pentru rude.

Se însera, dar femeile nu se îndurau de loc să plece. Părea că nu se mai săturau să stea de vorbă cu ea. Câteva o poftiră să doarmă peste noapte la ele. Nespus de mişcată, văzându-le atât de deschise la inimă, primi bucuroasă. Îşi petrecu restul zilei vizitând casele ţăranilor şi cercetând felul lor de viaţă.

Menta se distra asistând la câteva demonstraţii de lupte. Regreta că nu era şi Mirza Kărşed acolo. Se întreba mirat de ce oamenii din clasele superioare se purtau atât de rău cu aceşti ţărani simpli şi copilăroşi. Oamenii învăţaţi, ca şi cei cu totul ignoranţi, sunt simpli, neprefăcuţi, predispuşi să vadă latura trandafirie a vieţii. Încrederea lor în bunătatea firii este atât de înrădăcinată, încât privesc răutatea ca inumană. Omul învăţat uită că lupul răspunde la blândeţea mielului scoţându-şi colţii sângeroşi. El îşi făureşte o lume de vis, proprie, şi se cufundă în ea. Pentru el, egoismul e inexplicabil. Când se află printre aceşti oameni simpli, se întreabă de ce sunt atât de jalnice condiţiile lor de viaţă; nu ştie că dacă ar fi în mai mare măsură „oameni” şi mai puţin „oameni buni” n-ar fi călcaţi astfel în picioare. Nu vrea să creadă că bunătatea lor e pricina sărăciei în care trăiesc. Pare că sufletul lor s-a stins, că nu-şi mai dau seama nici de propria lor existenţă, că numai o zguduire puternică ar mai putea să-i trezească din toropeală.

Seara, ţăranii care munciseră până târziu la câmp se grăbeau să ajungă acasă. Menta o văzu pe Malti cu un copil în braţe, stând în mijlocul unui pâlc de ţărănci, de parcă era una de-a lor. Se simţea fericit. Nu avea nicio îndoială că dintr-un punct de vedere i se închinase lui. Malti nu era însă în stare să inspire acel simţământ al unei iubiri neasemuite fără de care căsătoria nu este adesea

decât o farsă. Totuşi, îşi croia drum în viaţa lui şi el nu se împotrivea. Făcea însă acest lucru dintr-un anumit simţ al curtoaziei, care nu avea nimic de-a face cu dragostea. Dacă îl considera demn de favorurile ei, n-ar fi fost frumos din partea lui s-o ignoreze. Asta cu atât mai mult, cu cât dorea s-o scutească pe Govindi de prezenţa ei. Totuşi, cu cât o cunoştea mai bine pe Malti, ou atât îl atrăgea mai mult. Îşi dădea seama că nu punea mare preţ pe frumuseţe, că pentru el virtutea era singurul lucru important. Ştia că adevărata iubire se naşte numai după ce un om primeşte binecuvântarea căsătoriei, nu înainte. În acelaşi timp, voia să se asigure că piatra din care dorea să dăltuiască o statuie era într-adevăr piatră. Când o văzu pe Malti în mijlocul femeilor din sat se simţi pentru întâia oară identificându-se cu ea.

Îndată ce se întoarse din raita pe care o dăduse prin sat, Menta îi propuse să facă amândoi o mică plimbare pe malul râului. Inima ei zvâcni. I se păru că vede o sclipire stranie pe faţa lui, îmbinată cu o vagă dorinţă.

Malul râului era scăldat în lumina lunii. Apa curgea încet la vale, unduind uşor. Ramurile toropite de somn ale copacilor se plecau în faţa lunii şi a stelelor, în ritm cu clipocitul undelor. Menta simţea o bucurie adâncă – parcă era din nou copil. Deodată avu chef să facă o tumbă pe nisip şi intră în apa care i se ridica până la genunchi.

— Ieşi din apă, îi spuse Malti. Ai să răceşti.

Menta împroşcă apa jucăuş.

— Mai că aş trece înot pe malul celălalt.

— Nu, te rog, nu. Nu-ţi dau voie. Ieşi numaidecât!

— Ba vino şi dumneata numaidecât! Hai spre minunata ţară a visurilor, strigă el.

— Nu ştiu să înot.

— Foarte bine. Am să-ţi fac o plută.

Ieşi pe mal. Aproape de ei începea o pădure de *tamarini*, care se întindea până departe, în întuneric.

Menta îşi scoase briceagul şi reteză câteva ramuri. Pe un dâmb creştea un pâlc de rogoz. Tăie un mănunchi şi împleti o funie. Se rănise la degete. Malti îl certă. Dar Menta se simţea transportat. Curând pluta fu gata. Era o noapte de vis.

Menta trase pluta pe apă, o luă pe Malti de mână şi-o invită să se urce pe ea.

— O să ne ţină pe amândoi? întrebă ea precaută.

Menta zâmbi enigmatic.

— E mai sigură decât pluta cu care întregim voiajul vieţii noastre.

— Când eşti dumneata cu mine nu mi-e frică.

— Într-adevăr, Malti?

— Până acum am întâmpinat toate obstacolele de una singură. Acum suntem însă amândoi.

Se suiră pe plută. Menta o împinse cu o prăjină lungă. Pluta se clătină şi apa o purtă încet la vale.

Ca să-şi distragă atenţia de la apă, Malti întrebă:

— Unde ai învăţat să faci plute? Doar ai trăit întotdeauna la oraş.

— Poate că într-o viaţă anterioară.

Menta o privi tandru.

— Când mă aflu în mijlocul naturii şi vibrez în ritm cu ea, simt că fiecare pasăre, fiecare vieţuitoare mă cheamă să împartă bucuria cu mine. În nimic altceva nu găsesc o astfel de plăcere. Nici chiar în notele languroase ale muzicii, nici chiar în avânturile filosofiei. Când sunt în mijlocul naturii, mă simt în elementul meu, ca o pasăre în cuibul ei.

— Eu nu pătrund niciodată în gândurile dumitale? întrebă Malti cu glas tremurător.

El îi luă mâinile în ale sale.

— Pătrunzi în gândurile mele nu o dată, ci mereu, mereu, ca o mireasmă pe aripile vântului, ca imaginaţia în

plin zbor. Alerg după dumneata, dar niciodată nu te pot prinde.

— Ai încercat vreodată să înţelegi de ce?

— Da, m-am gândit la asta, m-am gândit de multe, multe ori.

Malti îşi ţinea răsuflarea.

— De ce? Fiindcă temelia pe care vreau să-mi clădesc casa e aşezată pe nisip.

— Mă jigneşti, spuse ea, trăgându-şi mâna. Te-ai uitat totdeauna la mine cu ochii unui cinic şi niciodată cu aceia ai unui îndrăgostit. Nu ştii nici măcar acest lucru elementar: o femeie vrea să fie iubită, nu scrutată. Un critic găseşte pete chiar şi în virtuţi, făcând ca un lucru frumos să arate urât. Un îndrăgostit poate vedea virtutea în viciu, şi frumuseţea în urâţenie. Te iubeam: niciodată nu m-am gândit că ai putea da dovadă de vreo slăbiciune. Dumneata ai crezut însă despre mine că sunt prefăcută, frivolă, meschină, abjectă. Mă ţineai în mod prudent la distanţă! Nu, nu, ascultă-mă. De ce sunt frivolă? Şi prefăcută? Fiindcă n-am întâlnit acea dragoste care să mă facă statornică şi serioasă. O, măcar de m-ai fi iubit şi dumneata cât te-am iubit eu!

— Dumneata n-ai încercat niciodată să mă scrutezi, Malti? Fii sinceră.

— Nu.

— Atunci ai făcut o greşeală.

— Nu-mi pasă.

— Hai să nu fim sentimentali. Înainte de a ne închina inima cuiva, ne scrutăm întotdeauna partenerul. Şi dumneata ai făcut acest lucru, deşi inconştient. Îţi spun sincer că la început m-am uitat la dumneata ca la atâtea alte femei: doar cu gândul de a mă amuza. Dacă nu mă înşel, şi eu am fost la început doar un obiect de distracţie pentru dumneata.

— Nu. Nu te-am privit niciodată ca pe un obiect de

distracţie. Am făcut din dumneata de la început idolul meu.

— Acum eşti iar sentimentală. Nu-mi place să fiu sentimental în lucruri serioase. Spui că m-ai socotit demn de dragostea dumitale din clipa în care m-ai văzut. O explicaţie a acestui lucru ar fi faptul că cu ştiu să pozez mult mai bine decât dumneata. Dacă le-am înţeles bine pe femei, sunt extrem de pretenţioase în materie de dragoste. Ştii că în antichitate femeile obişnuiau să-şi supună pretendenţii la probe de putere? Tendinţa aceasta există şi acum, deşi sub altă formă. Am încercat să mă arăt în faţa dumitale în lumina cea mai favorabilă şi în acelaşi timp să-ţi sondez profunzimile inimii. Cu cât căutam mai adânc, cu atât găseam mai multe perle. Am venit la dumneata pentru a-mi mai trece vremea, dar am rămas ca un adorator. Ce ai găsit dumneata la mine, ei bine, mi-e foarte greu s-o spun!

Ajunseră la malul celălalt. Coborâră de pe plută şi se aşezară pe nisip.

— Enigma aceasta voiam s-o dezleg astăzi, spuse Menta.

— Mai e nevoie să-mi pui o asemenea întrebare? întrebă Malti cu glas tremurător.

— Da, fiindcă azi am să-ţi dezvălui acea parte a vieţii mele pe care n-ai văzut-o niciodată până acum. Presupune că am să mă căsătoresc cu dumneata şi după aceea n-am să-ţi fiu credincios. Cum ai să mă pedepseşti?

Malti îl privi încurcată.

— De ce mă întrebi lucrul acesta?

— Are o mare importanţă pentru mine.

— Nu cred că ar putea să se întâmple aşa ceva.

— Nimic nu e imposibil. Chiar şi un *mahatma* poate să-şi renege idealurile.

— Aş încerca să te înţeleg şi să fac în aşa fel încât să nu repeţi o asemenea faptă.

— Presupune că sunt incorigibil.

— Ce să spun? Poate că m-aş sinucide.

— Dacă mi-ai fi pus dumneata această întrebare, răspunsul meu ar fi fost cu totul altul.

— Ce spui!

— În primul rând te-aş omorî şi pe urmă m-aş sinucide.

Malti izbucni în râs.

— Ce te face să râzi? o întrebă Menta.

— Niciodată nu mi-am închipuit că poţi fi atât de violent.

— Malti, în asemenea chestiuni sunt mai rău decât un animal şi nu văd niciun motiv să mă ruşinez de acest lucru. Iubirea platonică, iubirea altruistă, în care îndrăgostitul trăieşte numai pentru iubita lui şi sacrifică totul pentru ea, e o mistificare. Am citit poveşti în care îndrăgostitul îşi răpune viaţa pentru că visul dragostei sale are alţi adoratori. Eu atribui acest gest pasiunii, nu dragostei. Dragostea nu e o vacă docilă, e un leu falnic. Şi leul nu lasă pe nimeni să se atingă de prada lui.

Malti îl privi în ochi.

— Dacă dragostea e un leu, prefer să nu mă apropii de ea. Credeam că dragostea e blândă şi dulce ca o mieluţă. Eu socotesc că dragostea este întotdeauna mai presus de orice bănuială, căci bănuiala duce întotdeauna la violenţă. Dragostea cere dăruirea deplină. În templul dragostei, cel care crede primeşte ofranda, nu cel care scrutează.

Ea se ridică şi se îndreptă încet spre râu ca şi când şi-ar fi descoperit cărarea pierdută. Niciodată până atunci nu-şi descoperise atâta energie. Deşi era o fire independentă, simţea un anumit gol în viaţa ei, lucru care o făcea să nu cunoască liniştea. Era permanent în căutarea unui ţel care ar fi putut s-o susţină în grelele încercări ale vieţii. Simţea însă că-i lipsea forţa necesară pentru a concretiza acel ţel. Era ca apa: lua forme felurite, după

recipientul respectiv, nu avea o formă proprie.

Mentalitatea ei era aceea a unui student care citeşte ca să-şi ia examenele, nu ca să pătrundă tainele ştiinţei, învaţă numai acele capitole din care se aşteaptă să-i fie puse întrebări. Orice făcea, făcea ca să-i placă lui Menta, ca să-i câştige încrederea şi dragostea.

Dar, tratând-o cu dispreţ, Menta deşteptase în ea o nouă conştiinţă. Se îndrăgostise de el în prima clipă în care îl văzuse. Îl găsea cel mai capabil dintre toţi bărbaţii pe care-i cunoscuse, cel mai distins, datorită maturităţii gândirii şi fermităţii convingerilor sale. El nu-şi făcea un scop din a câştiga bani sau din a duce o viaţă veselă. Deşi nu putea să sufere urâţenia, nu avea o slăbiciune anume pentru frumos. Malti îşi dăduse seama că numai exercitând o atracţie asupra inteligenţei lui superioare putea să spere că-l va câştiga vreodată. Inteligenţa lui, bărbăţia lui neînfricată îi făcuseră o adâncă impresie. Malti încercase atunci să se modeleze în aşa fel, încât să tindă spre noile idealuri, să fie trup şi suflet una cu Menta. Acum, însă, când credea că aproape îşi atinsese ţinta, Menta expunea o concepţie de dragoste total lipsită de elementul blândeţii şi spiritualităţii, o concepţie dominată de gelozie, bănuială, animalitate. Respectul ei pentru Menta suferise un şoc dur.

Menta, cam ruşinat, propuse:

— Hai să ne aşezăm.

— Nu, să ne întoarcem, răspunse Malti. E foarte târziu.

CAPITOLUL XXXI

Steaua *Rai Sahib*-ului era în ascensiune. Cele trei obiective principale ale lui se realizaseră: căsătoria fiicei sale fusese celebrată cu mare strălucire, procesul îl câştigase şi nu numai că fusese reales în consiliu, dar ajunsese de asemeni şi membru al cabinetului. Ploua eu telegrame de felicitări. Prin câştigarea procesului, *Rai Sahib-ul* păşea în primele rânduri ale *zamindar*-ilor. Nu se

poate spune că înainte de aceasta nu s-ar fi bucurat de consideraţie; acum însă poziţia lui era mai puternică decât oricând. Fotografii şi biografii sumare ale sale apăreau în toate publicaţiile. Datoriile lui crescuseră, dar acest lucru nu-l mai deranja. Putea să le plătească uşor vânzând o bucată de pământ din noul domeniu care intrase recent în patrimoniul lui. Visurile sale se înfăptuiseră mai presus de aşteptări. Până atunci avusese un *bungalow* la Lucknow. Acum însă era necesar să achiziţioneze de asemenea *bungalow*-uri la Nainital, Mussorie şi Simia: ajunsese o personalitate prea „sus pusă" ca să mai stea în hoteluri sau la prieteni. *Raja* Surya Pratap Singh avea *bungalow-uvi* în toate aceste staţiuni de munte; i-ar fi fost ruşine să se lase mai prejos. Din fericire, nu trebuia să-şi bată capul cu construcţia *bungalow-vocilor*. Se găseau multe de vânzare, şi la preţ convenabil. Apogeul vieţii sale era faptul că fusese trecut pe lista aniversărilor de onoare, decernându-i-se titlul de *rajah*. Da ceremonia pentru învestitură, cu prilejul căreia guvernatorul îi conferise formal acest rang, făptura lui fremăta până la ultima fibră de spiritul loialităţii. Asta era viaţa! Greşise profund amestecându-se în Mişcarea Naţională. Acest lucru nu făcuse decât să-l compromită, să-i şubrezească situaţia materială, să-l arunce în temniţă şi să-l pună rău cu oficialităţile. Substitutul superintendentului poliţiei, care îl arestase în timpul mişcării de nesupunere civilă, stătea acum umil în faţa lui. Cel mai mare triumf al vieţii lui fu însă ziua când vechiul rival învins, *Raja* Surya Pratap Singh, îi oferi mâna iubitei lui fiice pentru fiul său, Rudrapal Singh. *Rai Sahib*-ul nu fusese atât de fericit nici atunci când câştigase procesul sau când intrase în cabinet. Nici nu visase vreodată că aşa ceva ar fi posibil. *Raja* Surya Pratap Singh – care nu avea pentru *Rai Sahib*-ul mai multă consideraţie decât pentru câinele lui – să-i facă o asemenea ofertă! Acest lucru părea prea frumos pentru a fi adevărat. Rudrapal Singh îşi făcea studiile pentru a-şi lua diploma

M.A.X. Era un tânăr voinic, plin de idealuri şi de încredere în sine, mândru, dar indolent.

Rai Sahib-ul se afla la Nainital, când primi mesajul *Raja* Sahib-ului. Deşi nu-i plăcea să impieteze asupra conştiinţei fiului său în materie de căsătorie, spera că acesta va fi de acord. Acceptă imediat oferta şi-l chemă la telefon pe Rudrapal.

Acesta îi spuse însă că el nu putea să accepte propunerea *Raja* Sahib-ului. *Rai Sahib-ul* nu fusese niciodată atât de contrariat, atât de furios.

— Pot să ştiu pentru ce? şuieră el în aparat.

— Vei afla totul la timpul oportun.

— Vreau să ştiu acum şi aici.

— Nu pot să-ţi spun.

— Sunt tatăl tău. Trebuie să mă asculţi.

— Când conştiinţa mea intră în conflict cu poruncile dumitale, nu pot să te ascult.

— Ascultă, băiatule, spuse încet Rai Sahib-ul, cu glas îmblânzit. Îţi sacrifici interesele pentru nişte idealuri nesăbuite. Te-ai gândit la poziţia socială pe care ţi-o va asigura această căsătorie? Respingi însuşi da

1 Master of Arts – maestru al artelor, în limba engleză.

rul lui dumnezeu. Dacă ne-ar fi oferit o fată fără un ban din această familie şi tot m-aş fi socotit fericit. Gândeşte-te: ne-o oferă chiar pe fiica lui. Fiica lui *Raja* Surya Pratap Singh! mai poţi spune ceva? Face parte din ordinul princiar! Văd fata în fiece zi. O ştii şi tu. Ca fizic, educaţie, caracter, cine o întrece? Eu nu voi mai trăi mult, dar tu ai o viaţă întreagă înaintea ta. Nu vreau să-ţi impun voinţa mea în ceea ce priveşte problemele căsătoriei. După cum ştii, sunt foarte liberal în concepţii, dar, ca tată, e totuşi de datoria mea să te previn când faci o greşeală.

— M-am hotărât de mult în privinţa asta, răspunse Rudrapal. Regret, dar nu mai pot să-mi schimb hotărârea.

— Ţi-ai pierdut minţile? se răsti tatăl lui în telefon. Vino să stăm de vorbă imediat! Mi-am şi dat cuvântul *Raja* Sahib-ului.

— Regret. Acum sunt foarte ocupat, stărui Rudrapal.

În ziua următoare *Rai Sahib*-ul sosi el însuşi la Lucknow. Amândoi erau gata de luptă – se înfruntau experienţa şi încăpăţânarea.

Rai Sahib-ul merse de-a dreptul la ţintă.

— Cine-i fata? întrebă el.

— Dacă ţii neapărat să afli: e Saroj, sora domnişoarei Malti.

— Saroj! exclamă *Rai Sahib*-ul uluit.

— Probabil o cunoşti.

— Dacă o cunosc?! Fireşte. Şi tu trebuie s-o cunoşti pe fiica *Raja* Sahib-ului.

— Desigur.

— Şi totuşi…

— Nu mă interesează frumuseţea.

— Mă îngrijorează nivelul inteligenţei tale. O cunoşti pe Malti, desigur. Sora ei să fie oare altfel decât ea?

— Regret, dar nu pot discuta acest lucru, tată. Dacă e să mă căsătoresc, mă voi căsători cu Saroj şi cu nimeni alta.

— Atâta vreme cât trăiesc eu asta nu se va întâmpla!

— Atunci se va întâmpla după ce nu vei mai trăi.

Fiul său era atât de tânăr şi atât de lipsit de inimă!

Rai Sahib-ului i se părea că viaţa i se năruise pe neaşteptate. Portofoliul ministerial, rangul, averea deveniseră flori veştede. Când murise soţia lui, avea treizeci şi şase de ani. Dacă ar fi dorit, se putea căsători din nou, putea să ducă o viaţă plăcută. Când îşi privea însă copiii, hotăra să rămână singur. Pentru binele lor renunţase la toate bucuriile. Dacă fiul lui nu avea pentru el nicio consideraţie, ce altceva l-ar mai putea interesa!? Nu

avea să trăiască o veşnicie pe lumea asta, putea să ia lucrurile uşor. Uitase însă pentru o clipă că tot ceea ce făcuse nu făcuse pentru copiii lui, pentru un nume, ori pentru a-şi ridica prestigiul, ci fiindcă era un om de acţiune şi nu putea să trăiască fără a acţiona.

Reacţia lui fu iute şi aspră.

— După ce nu voi mai fi eu eşti liber să te căsătoreşti, spuse el tăios. Până atunci mai e însă mult.

— M-am şi căsătorit, spuse Rudrapal.

— E o minciună sfruntată!

— Nu. E adevărul adevărat.

Rai Sahib-ul se prăbuşi jos, pe parchet, cu faţa schimonosită de furie. Un duşman ar fi putut cel mult să-i submineze interesele, să-l rănească fizic sau să-l compromită. Fiul lui îl lovise de-a dreptul în inimă. Rudrapal era major. Saroj de asemeni. El era moştenitorul legitim al domeniului *Rai* Saâiib-ului. Iată deci că nu-i putea impune voinţa sa. Dacă ar fi ştiut că propriu-i fiu se va răzvrăti împotriva lui n-ar fi zvârlit cei doi *lakh* pentru a pune mâna pe noul domeniu. Acum singura posibilitate de a-şi salva prestigiul era să facă pe voia fiului. O mică constrângere din partea lui şi totul ar fi fost pierdut.

Se gândi să se sfătuiască cu Menta şi porunci să tragă maşina la scară. Menta putea s-o determine pe Malti să intervină, s-o strunească pe Saroj. Dacă ar fi fost nevoie să scoată din buzunar câteva mii de rupii pentru a împiedica această mezalianţă, era gata s-o facă.

După ce *Rai Sahib-ul* îşi spuse toată povestea, Menta se gândi să-şi bată puţin joc de el.

— Fireşte, e în joc prestigiul dumitale, spuse el.

Rai Sahib-ul sări în sus:

— Desigur! Doar ştii cine e *Raja* Surya Pratapăingh!

— O cunosc pe fiica lui, spuse Menta. Saroj nici nu se compară cu ea.

— Băiatul ăsta al meu şi-a ieşit din minţi.

— Lasă-l în pace. Ce-ţi baţi capul cu el? într-o zi va regreta.

— Ah, *Mentaţi*, tocmai asta n-o pot suporta. Cum să renunţ când mi se oferă un asemenea prilej de a-mi ridica poziţia? Dacă-i explici domnişoarei Malti cum stau lucrurile, situaţia mai poate fi salvată. Dacă ar vrea, Saroj ar putea bate în retragere. Te asigur că la mijloc nu e dragoste, ci numai patimă.

— Nu cred că am putea-o convinge pe Malti fără…

— Îi dau tot ceea ce vei crede de cuviinţă. Dacă doreşte, îi procur un post la spitalul patronat de *lady* Dufferin.

— *Rai Sahibji*, ia spune, ai fi de acord să te căsătoreşti cu ea dacă – cum să spun – dacă s-ar îndrăgosti de dumneata? E foarte probabil că şi-a revizuit opinia în privinţa dumitale după ce ai devenit ministru în cabinet.

Rai Sahib-ul avu impresia că observă un zâmbet imperceptibil pe faţa lui Menta.

— E momentul să glumim? răspunse el. Am venit să-ţi cer un sfat şi dumneata îţi baţi joc de mine. Fireşte, doar cel care poartă pantofii ştie unde-l supără.

— Scuză-mă, spuse Menta grav. Problema dumitale e de aşa natură, încât nu poate fi luată în serios. Dumneata poţi decide numai în privinţa căsătoriei dumitale. De ce să-ţi iei responsabilitatea în ceea ce-l priveşte pe fiul dumitale, mai cu seamă că e major şi poate să-şi hotărască singur soarta? Eu nu acord o prea mare importanţă prestigiului în materie matrimonială. Dacă bogăţia este criteriul prestigiului, ei bine, de ce să fi stat atunci *Raja* Sahib-ul smirnă ore întregi înaintea acelui baba1 despuiat? Am auzit chiar că se ploconeşte în faţa inspectorului de poliţie din circumscripţia sa. Prestigiu e acesta? întreabă pe orice prăvăliaş, pe orice funcţionar, ba chiar pe orice trecător din Lucknow, şi ai să vezi că nimeni nu are un

cuvânt bun pentru *Raja Sahib*-ul. Prestigiu e acesta? N-ai să găseşti nicăieri o noră mai bună ca Saroj.

— Uiţi însă că este sora domnişoarei Malti! protestă *Rai Sahib*-ul.

— Ei şi, e o ruşine să fii sora domnişoarei Malti? Dumneata n-ai înţeles-o pe Malti, nici nu te-ai îngrijit vreodată de soarta ei. Şi eu mi-am format păreri greşite despre ea. Acum îmi dau seama că e ca aurul care devine mai pur când e topit la foc. Ştii în ce situaţie s-a aflat Khanna în ultima vreme?

— Da, am auzit ce i s-a întâmplat, răspunse *Rai Sahib*-ul. Am vrut să-i fac o vizită, dar n-am avut timp. Incendiul acela de la fabrică l-a ruinat.

— Da. Trăieşte aproape din mila prietenilor. Govindi e bolnavă de luni de zile. S-a sacrificat pentru Khanna, pentru bruta asta. Acum e pe patul de moarte şi o îngrijeşte zi şi noapte Malti, aceeaşi Malti care nu înţelegea să consulte un bolnav în timpul nopţii – să-i fi dat şi cinci sute de rupii. Tot ea vede şi de copiii lui Khanna. Abia acum îmi dau seama cât de multilaterală, cât de capabilă e această făptură umană! Hai la ea, dacă vrei să staţi de vorbă. Va fi şi pentru mine un bun pretext pentru a o vedea.

— Din moment ce dumneata nu înţelegi impasul în care mă aflu, cum o să înţeleagă Malti? O să mă pun, de prisos, într-o postură penibilă. Dar de ce ai nevoie de un pretext pentru a o vedea? Credeam că dumneata şi ea…

— Zilele acelea au fost un vis, spuse Menta. Acum o văd anevoie. M-am dus la ea o dată sau de două ori.

1 Ascet.

dar am avut impresia că n-a încântat-o prezenţa mea. Atunci nu m-am mai dus. Mi se pare că azi sunt ore de curs la sala de gimnastică pentru doamne. Vrei să mergem acolo?

— Nu cred că voi avea timp, spuse *Rai Sahib*-ul rece.

Mă frământ ce să-i spun *Raja Sahib-ului*. Din păcate i-am şi dat cuvântul.

Se îndreptă încet spre uşă. Problema pentru care căuta o soluţie devenise şi mai complicată.

Se întoarse în *bungalow-wl* lui. Tocmai luase ziarul în mină când i se aduse cartea de vizită a domnului Tankha. Nu putea să-l sufere pe acest Tankha. Era însă necăjit, tânjea după o vorbă bună.

Tankha intră în vârful degetelor. Părea prăpădit de tot. Făcu o plecăciune adâncă în faţa *Rai Sahib-ului*, aproape atingând pământul.

— Tocmai voiam să plec la Nainital după excelenţa-voastră, când am aflat că v-aţi întors, spuse el umil. Cum se simte excelenţa-voastră?

Începu să-l tămâieze într-un limbaj presărat cu hiperbole: *Rai Sahib*-ul era cel mai capabil ministru pe care-l avuseseră vreodată; toată lumea vorbea despre el; era făcut pentru demnitatea de ministru. Şi aşa mai departe.

„Ce şnapan, gândi *Rai Sahib*-ul. Pentru a-şi atinge scopul, e gata să se înjosească, să comită orice mârşăvie”.

— Ce-ai mai făcut în ultima vreme? îl întrebă el.

— Nimic, excelenţă. N-am nicio ocupaţie, răspunse Tankha. De aceea m-am gândit să-mi prezint omagiile excelenţei-voastre ca să nu vă uitaţi vechii servitori, în ultima vreme am trecut prin mari greutăţi. Excelenţa-voastră îl cunoaşteţi pe Surya Pratap Singh. E foarte înfumurat. Se crede grozav. Într-o zi a început să vă bârfească. Eu n-am putut fireşte să suport aşa ceva. Domnul meu, i-am spus *Raja* Sahib-ului, *Rai Sahib*-ul e binefăcătorul meu şi nu sunt câtuşi de puţin dispus să ascult asemenea vorbe la adresa lui. *Raja* Sahib-ul s-a supărat. I-am retezat-o şi am plecat. I-am spus de la obraz că, aricită paradă ar face, nu va avea niciodată prestigiul excelenţei-voastre. Prestigiul nu e legat de bogăţie, i-am

spus eu. El e datorat capacităţii şi toată lumea ştie ce capabil e *Rai Sahib*-ul.

— Ia te uită, aproape că l-ai pălmuit! observă *Rai Sahib*-ul cu o seriozitate sarcastică.

— Mi-am pus toate cărţile pe masă, excelenţa-voastră. De ce m-aş teme de cineva când mă bucur de protecţia excelenţei-voastre? *Raja Sahib*-ul este extrem de gelos pe excelenţa-voastră. Nu vă vorbeşte niciodată de bine. De când aţi devenit ministru e distrus. Nu mia plătit niciodată pentru munca mea, fireşte. Nu obişnuieşte să se achite de obligaţii. Şi ce câine e cu dijmaşii! Pe domeniul lui nimeni nu e sigur de ziua de mâine. Cât despre femei…

Se apropie o limuzină. Venise *Raja* Surya Pratap Singh. *Rai Sahib-ul* ieşi să-l primească.

— Tocmai voiam să vin la domnia-voastră, îl întâmpină *Rai Sahib*-ul cu deferenţă.

Era pentru prima oară că *Raja* Surya Pratap Singh onora *bungalow-ul Rai Sahib*ului cu prezenţa sa.

Domnul Tankha se perpelea ca peştele pe uscat. Ia te uită, *Raja Sahib-ul* venise în vizită la *Rai Sahib*-ul! Nu cumva deveniseră prieteni?

Raja Sahib-ul îşi aprinse o ţigară şi se uită încruntat la Tankha.

— Ei, Tankha, ce se aude cu cele o sută de rupii pe care le-ai luat de la mine? Nu le-ai înmânat încă administratorului de la hotel. Individul acela îmi tot bate capul. Vrei să te dau pe mâna poliţiei? N-am văzut de când sunt un om mai lipsit de onestitate, urmă el întorcându-se spre *Rai Sahib-ul*. Crede-mă, niciodată nu te-aş fi înfruntat în alegeri. Şarlatanul acesta m-a tot îmboldit să-mi pun candidatura. Am cheltuit peste un *lakh*. Acum canalia are un *bungalow*, o maşină şi întreţine o cocotă. Fireşte, trebuie să faci ceva ca să te îmbogăţeşti! Iar dumnealui bagă intrigi între prieteni!

Rai Sahib-ul se uită dispreţuitor la domnul Tankha.

— Ei, ce ai de spus, domnule Tankha? Îndeletnicirea asta nu necesită nicio investiţie de capital. În schimb, faci afaceri strălucite!

Tankha îşi lăsă capul în jos şi se strecură pe uşă ca un câine cu coada între picioare.

— A trăncănit despre mine, nu? întrebă *Raja Sahib*-ul.

— Şi a primit răspunsul cuvenit, răspunse *Rai Sahib*-ul, râzând.

Raja Sahib-ul aduse vorba despre căsătoria lui Rudrapal. *Rai Sahib-ul* voi să-l pună la curent cu ultimele desfăşurări ale situaţiei, dar se părea că *Raja Sahib-ul* ştie ceva.

— Cum aţi aflat? întrebă el puţin mai uşurat.

— Rudrapal a trimis recent o scrisoare fiicei mele, pe care ea mi-a înmânat-o.

— Nu văd vreo însuşire deosebită la tinerii de astăzi, cu excepţia unei obsesii pentru independenţă.

— E adevărat. Am eu însă un remediu pentru această obsesie. Am să aranjez astfel ca fata să fie răpită! N-o s-o mai găsească niciodată. În câteva zile e lecuit. Persuasiunea nu e de niciun folos în asemenea împrejurări.

Rai Sahib-ul se alarmă. Şi lui îi trecuse prin minte o asemenea idee, dar o alungase fără a sta pe gânduri.

— Suntem în secolul al douăzecilea, nu în al doisprezecelea, se împotrivi el. N-aş putea spune cum ar reacţiona Rudrapal la aşa ceva. Din punct de vedere uman însă…

— Ce să amestecăm aici puncte de vedere umane? îl întrerupse *Raja Sahib-ul*. Nu vezi că şi astăzi oamenii sunt dominaţi de instincte? Altfel ar mai exista războaie? Atâta vreme cât trăieşte, omul nu e în stare să înfrângă animalul din el.

Fiecare rămase la punctul lui de vedere. Până la urmă, *Raja Sahib-ul* se enervă şi plecă. Dimineaţa *Rai*

Sahib-ul se duse la Nainital şi în ziua următoare Rudrapal şi Saroj luară vaporul spre Anglia. *Rai Sahib-ul* şi Rudrapal nu mai erau tată şi fiu. Domnul Tankha, care devenise consilierul lui Rudrapal, intentă prin procură o acţiune împotriva *Rai Sahib*-ului, prin care cerea efectuarea unei verificări de conturi; obţinu o sentinţă prin care *Rai Sahib*-ul era obligat să plătească fiului său zece *lakh*. Dar *Rai Sahib*-ul nu era atât de mâhnit din pricina sentinţei, cât din pricina subminării prestigiului său şi, mai mult decât atât, de faptul că propriul său fiu îl tratase ou atâta perfidie.

Îl aşteptau şi alte necazuri. Aflase că fiica lui, Menak, şi soţul acesteia, Digvijaya Singh, nu erau în raporturi prea bune. Digvijaya Singh era un destrăbălat şi un beţiv. Ca orice fată hindusă, Menak suferea în tăcere şi-şi petrecea timpul citind cărţi. Digvijaya Singh, un tânăr educat, dar sterp sufleteşte, fără inimă, închis în sine, umbla după femei de rând, din sat, şi se complăcea într-o companie respingătoare. Cum putea Menak să respecte un astfel de om? Citea adeseori în ziare despre drepturile femeilor, şi se înscrisese la Clubul femeilor, pe care-l frecventau doamne din cele mai nobile familii. Aci se discuta adesea despre redeşteptarea femeilor, despre emanciparea şi libertatea lor, de parcă s-ar fi urzit un complot împotriva bărbaţilor. Multe dintre membrele clubului primiseră o educaţie aleasă şi, socotind căsătoria înjositoare pentru demnitatea lor, doreau să-şi facă drum într-o profesie oarecare. Una dintre ele, domnişoara Sultana, se întorsese recent din Anglia, unde îşi luase diploma de avocat. Ocupaţia ei principală în prezent era aceea de a da consultaţii juridice femeilor căsătorite. Ascultându-i sfatul, Menakşi intentă împotriva soţului ei o acţiune pentru pensie alimentară. Nu avea nevoie de bani, putând trăi larg în *bungalow*-ul tatălui ei, dar dorea ca înainte de a se despărţi de el să-l compromită. Digvijaya ripostă printr-o cerere reconvenţională, în care o acuza de adulter. *Rai Sahib*-ul se strădui din răsputeri să aplaneze lucrurile.

Menakşi nici nu voia să audă de aşa ceva, şi până la urmă câştigă procesul împotriva lui Digvijaya.

Într-o zi, scoasă din sărite, dădu buzna cu cravaşa în mână, în *bungalow*-ul lui Digvijaya. Haimanalele cu care acesta se înhăitase erau de faţă; tocmai încinseseră o orgie. Năvăli peste ei ca o furtună şi începu să croiască cu cravaşa în stânga şi-<n dreapta. Petrecăreţii o luară la fugă care încotro. Îl biciui pe Digvijaya aproape până la pierderea simţurilor. Fata pe care o aduseseră pentru orgie se pitulase într-un colţ. Când Menakşi se îndreptă spre ea, fata i se aruncă la picioare.

— Ştii cine sunt eu? îi strigă Menakşi, fulgerând-o cu privirile. Hai, pleacă! Să nu-ţi mai calce piciorul pe aici!

De atunci, soţul şi soţia se duşmăneau de moarte. Digvijaya umbla înarmat cu un revolver. Ea angajase doi vlăjgani păroşi care o însoţeau pretutindeni. Lumea de vis pe care şi-o făurise *Raja Sahib-ul* se năruia în faţa ochilor săi. Noul domeniu, mulţumită căruia făcuse împrumuturi, îi alunecase printre degete, dar împrumuturile rămăseseră intacte. E drept, ea ministru, avea un venit fabulos, dar cheltuia toţi banii pentru a duce o viaţă corespunzătoare rangului său. Până la urmă începu să stoarcă bani de la dijmaşi. Nu dorea să-i asuprească, dar era legat de mâini şi de picioare – n-avea ce face – trebuia să-şi menţină poziţia cu orice preţ.

Capitolul XXXII

Mirza Kărşed nu avea obiceiul să stea inactiv. De îndată ce ieşi din spital, puse bazele unei noi afaceri: adună câteva prostituate din oraş şi formă cu ele o trupă de teatru. În zilele lui bune de altă dată îşi risipise timpul într-o viaţă veselă. În izolarea rezervei din spital, spiritul lui se trezise, părând că începe să aibă remuşcări. Dacă ar fi avut o inimă mai simţitoare, ar fi putut să-şi întrebuinţeze banii mai cu folos, făcând bine oamenilor, uşurându-le suferinţele şi sărăcia. În spital, încolţise în el

şi gândul dureros că în toată lumea asta nu avea pe nimeni apropiat, nicio fiinţă care să verse lacrimi în clipa morţii sale. Întâmplări răzleţe din viaţă i se perindau cu repeziciune prin minte. O dată zăcuse de malarie virulentă într-o tabără de lângă Basra. Acolo îl îngrijise o ţărăncuţă până îl pusese pe picioare. Când voise să-i dea bani şi bijuterii pentru bunătatea pe care o arătase faţă de el, fata lăsase capul în jos, şi, cu ochii plini de lacrimi, refuzase darurile. Infirmierele din spital erau îndemânatice, blajine, binevoitoare, dar le lipsea devotamentul, dăruirea de care dăduse dovadă acea fată naivă. O uitase curând şi, în ciuda faptului că-i făgăduise s-o mai vadă, n-o făcuse. Acum chipul ei liniştit, fraged înviase înaintea ochilor săi. Ar fi trebuit să se însoare cu ea, să trăiască fericit alături de ea toată viaţa. Când râul vieţii se revărsa, când dădea peste maluri, razele de lumină nu puteau să pătrundă prin apele sale năvalnice, tulburi. Acum însă tulbureala căzuse la fund, şi razele de lumină străbăteau apa de sus până jos. Vedea limpede cum îşi risipise cei mai frumoşi ani ai vieţii, cum dăduse cu piciorul norocului.

Într-o seară rece de primăvară, domnul Mirza stătea cu două fete în căsuţa lui, când sosi pe neaşteptate doctorul Menta. Mirza îi strânse mâna cu căldură şi spuse:

— Te-am aşteptat cu toată trupa, gata de reprezentaţie.

Fetele zâmbeau. Menta se înroşi.

Mirza făcu semn fetelor să iasă.

— Ia loc, doctore Menta, îl pofti el. Tocmai voiam să trec pe la dumneata. Noua acţiune pe care o întreprind nu poate fi tradusă în fapt fără ajutorul dumitale. Nu-ţi cer decât sprijinul moral.

Menta zâmbi.

— Ce ajutor poate să-ţi dea un şoarece de bibliotecă aşa cum sunt eu? Eşti mai în vârstă decât mine, ai văzut mai multe în viaţă.

Mirza îşi schiţă proiectul la repezeală. Era de părere că o apucau pe căi greşite numai femeile care fie că nu erau tratate cum se cuvine în căminurile lor, fie că se aflau într-o situaţie materială dificilă. Dacă ambele probleme erau rezolvate, foarte puţine femei luau calea prostituţiei.

Menta susţinu că hedonismul şi anumite tendinţe înrădăcinate erau cauzele principale oare împingeau femeile spre această îndeletnicire. Se combătură cu aprindere.

Menta îşi vântura în aer pumnul încleştat:

— N-ai gândit la rece asupra acestei probleme. Există multe alte căi pentru câştigarea existenţei. Până nu vom da la rebut, până nu vom întoarce eu susul în jos societatea în care trăim, o trupă de teatru în felul aceleia pe care o doreşti dumneata nu va fi decât un expedient, nu va putea să rezolve problema.

Mirza îşi răsuci furios mustaţa.

— Mă menţin la punctul meu de vedere. Aici e vorba numai de o problemă economică. Fireşte, problema nu se pune în acelaşi fel pentru toate persoanele în cauză. Un muncitor se mulţumeşte cu o hrană simplă şi o cocioabă acoperită cu stuf. Un avocat nu va fi satisfăcut decât dacă va avea un *bungalow*, o maşină şi servitori care să-l slugărească. În genere, omul vrea cât mai mult. Dacă aceeaşi problemă se pune şi femeilor, în forme diferite, desigur că nu numai ele trebuie să fie condamnate pentru asta.

— Să am iertare, Mirza, replică Menta aprins. Atâta vreme cât există în lume bogătaşi, prostituţia va dăinui. Chiar dacă proiectul dumitale va avea succes – şi mă îndoiesc de asta – nu vei fi în stare să atragi mai mult de cinci sau zece femei pentru realizarea lui, şi asta pentru scurt timp. Nu toate femeile vor putea să joace teatru, aşa cum nu toţi bărbaţii sunt poeţi. Şi în afară de asta, chiar dacă aceste prostituate vor rămâne alături de dumneata,

locurile lor din cartierul felinarelor roşii vor fi luate imediat de altele. Nu e suficient să tai ramurile copacului uscat, trebuie să loveşti la rădăcină!

Mirza era mâhnit de obiecţiile doctorului Menta. Un asemenea om învăţat şi să vorbească astfel! Poate cineva să schimbe cu una, cu două ordinea socială? Pentru asta sunt necesare secole! Şi, în tot acest timp, poţi să stai eu braţele încrucişate şi să priveşti cum sunt exploatate aceste femei neputincioase? Poţi să bagi leul în cuşcă spre a-i tăia ghearele? Sau poţi să aştepţi până ce leul va făgădui blajin să se lepede de ferocitatea lui? Bogătaşii n-au decât să-şi risipească banii aşa cum le place. Să-şi cumpere câte limuzine poftesc, să-şi clădească oricâte palate vor, să ridice temple şi moschee, dacă asta le e dorinţa. Exploatarea acestor femei neajutorate era un lucru pe care Mirza nu-l putea suporta. Ar fi vrut să vadă cartierul felinarelor roşii desfiinţat o dată pentru totdeauna. Nimeni nu-şi va da osteneala nici măcar să scuipe pe banii de aur pe care desfrânaţii bogaţi îi aruncă prostituatelor.

Menta izbucni în râs.

— Ai să spui că în anumite ţări europene nu există prostituţie. Ei, amice, sunt şi alte căi pentru satisfacerea poftelor trupeşti!

Mirza râse şi el.

— India nu este Europa.

— Din păcate, natura umană este mult prea asemănătoare pretutindeni în lume.

— Fiecare naţiune îşi are însă trăsăturile sale caracteristice – *sufletul* său. Trăsătura specifică a culturii Indiei este înaltul său spirit de moralitate.

— Lauda de sine…

— Dumneata priveşti bogăţia ca pe un rău şi totuşi îl sprijini pe Khanna. Cum le împaci pe amândouă?

Când auzi numele lui Khanna, domnul Menta se

calmă deodată.

— L-am ajutat pe Khanna numai după ce a sărăcit. Dacă ai vedea în ce situaţie a ajuns, ţi-ar fi şi dumitale milă de el. Dar, la urma urmei, ce ajutor pot eu să-i dau? Cea mai mare parte a timpului mi-o iau cărţile şi universitatea. Nu pot decât să-mi arăt compasiunea faţă de el. Dacă e cineva care l-a ajutat realmente, aceasta e domnişoara Mialti. I-a salvat viaţa. N-am crezut vreodată că poate fi atâta dăruire în inima unui om. Treci pe la el într-una din zilele astea. O să se bucure când te va vedea. Acum are nevoie mai mult ca oricând de sprijin moral.

— De vreme ce mă rogi dumneata, am să mă duc, răspunse Mirza. Ei, fiindcă a venit vorba, ce se aude? Te căsătoreşti cu domnişoara Malti?

— Vom trăi şi vom vedea, răspunse Menta.

— Aşteaptă doar să-i ceri mâna!

— Aşa gândeam şi eu. În ultima vreme m-a uitat însă de tot.

Menta râse forţat şi se ridică.

— Şi când ne mai vedem? întrebă Mirza.

— E rândul dumitale să-mi faci o vizită. Du-te şi-l vezi pe Khanna.

Mirza se uită pe fereastră după Menta, care păşea încet, cu capul în jos, gânditor.

Capitolul XXXIII

Doctorul Menta se simţea ca un candidat la examen. Văzând că Malti îl ţine la distanţă, începu să se teamă că o va pierde cu adevărat. Luni de zile nu-l căutase, şi când el, nemaiputând suporta, se dusese la ea, n-o putu găsi. Când Rudrapal şi Saroj se încurcaseră, Malti obişnuia să treacă pe la el pentru a-i cere sfatul. După ce plecaseră în Anglia, vizitele ei încetaseră brusc. Menta îşi dădea seama că ea căuta cu tot dinadinsul să-l evite. Nu se putea concentra de loc la cartea pe care o scria. Nu izbutea să se gospodărească cum trebuie, şi din salariul lui de o mie de

rupii pe lună nu putea să pună deoparte un *pais*. Singurul lux pe care şi-l permitea era maşina, pe care o conducea personal. Cea mai mare parte a banilor se ducea pe cărţi, pe ajutoare pentru studenţi şi la întreţinerea grădinii, pentru care avea o slăbiciune. Umbla după specii rare de plante exotice, pe care le plătea la preţuri exorbitante şi le cultiva în răsadniţa lui. De câteva luni îşi neglija însă chiar şi grădina. Casa se afla şi ea într-o mare neorânduială. *Achkan-ul* lui era ponosit, dar îl purtase aşa şi în iarna aceea. Nu avea bani să-şi facă altul.

Într-o zi, după ce o căutase zadarnic de trei ori pe Malti, când reuşi în sfârşit s-o vadă ea îl privi surprinsă.

— Nu ţi-e ruşine să umbli cu *achkan-ul* ăsta? îl întrebă.

Observaţia ieşise de pe buzele ei spontan, ca şi când ar fi adresat-o unui om apropiat.

— Ce să fac? răspunse el. N-am bani să-mi iau altul.

Asta era o noutate pentru Malti.

— Câştigi peste o mie de rupii pe lună şi n-ai bani să te îmbraci?! Eu câştig patru şute şi ţin cu ei toată oasa, ba mai şi economisesc ceva. Ce faci cu banii?

— Nu pot să pun deoparte nici măcar un *pais*.

— Îţi dau eu bani să-ţi faci două *achkan-e*.

— O să-mi comand unul iarna viitoare.

Doctorul Menta nu avea bani şi nu îndrăznea să ceară postav pe credit de la vreun negustor. După întâlnirea aceea nu mai cuteza să apară în faţa domnişoarei Malti în vechiul lui *achkan*. Se afla într-un impas.

Pe deasupra îl aştepta un alt necaz. Nu plătise chiria casei de câteva luni. Chiria, în sumă de şaptezeci şi cinci de rupii pe lună, se ridicase acum la o sumă măricică. Proprietarul îi trimisese o notificare. Doctorul Menta uitase de ea şi proprietarul se văzuse nevoit să-i intenteze o acţiune de evacuare. Nu se apărase în faţa instanţei şi

proprietarul obţinuse o hotărâre împotriva lui. Portărelul, al cărui fiu studia la universitate şi era unul dintre stipendiaţii doctorului Menta, venise la el ca să-l informeze în privinţa sentinţei. Din întâmplare, era şi Malti acolo.

— Ce înseamnă asta? întrebă ea uluită.

— S-a dat o sentinţă împotriva domnului doctor Menta pentru a fi evacuat din *bungalow-ul* său, răspunse portărelul. M-am gândit să-l înştiinţez. E vorba de patru sute de rupii. Dacă domnul doctor depune banii în termen de zece zile, totul e în ordine. Până atunci aş putea să amân executarea sentinţei.

Portărelul plecă.

— Aici au ajuns lucrurile!? exclamă Malti privindu-l pe Menta cu dispreţ. Cum poţi să scrii cărţi atât de profunde şi să uiţi să-ţi plăteşti chiria?

— Nu e vorba că am uitat, răspunse Menta, nespus de ruşinat. Adevărul este că n-am avut bani. Nu sunt un risipitor, dar nu ştiu cum se face că banii îmi lunecă printre degete.

— Ţii vreo socoteală?

— Da. Îmi notez într-un carnet tot ce încasez, până la un *pais*. Altfel nu mi-ar da pace cei de la fisc.

— Şi ce cheltuieşti 7

— Nu ţin socoteala cheltuielilor.

— De ce?

— Oh, e o plictiseală teribilă să ţii toată evidenţa asta.

— Să scrii cărţi nu e plictisitor?

— Altceva e să scrii cărţi. Iei tocul, hârtia, şi scrii. Nu poţi să ţii condica de socoteli înaintea ta douăzeci şi patru de ore în şir.

— Şi ce-ţi propui să faci în legătură cu chiria?

— O să împrumut nişte bani de undeva. Poate de la dumneata.

— Te împrumut cu dragă inimă, dar pun o condiţie: dă-mi mie în mână salariul dumitale şi-ţi ţin eu gestiunea.

— Cu plăcere, acceptă Menta bucuros. Pentru mine treaba asta e o adevărată povară.

A doua zi, Menta se mută din *bungalow*, ocupând două camere spaţioase la domnişoara Mal ti. Aranjară astfel ca să ia masa tot acolo. Nu avea bagaj mult. Aduse însă câteva căruţe de cărţi, înţesând cu ele camerele. Se despărţise greu de grădină, dar Malti i-o puse la dispoziţie pe a ei.

Menta se simţea uşurat, dar pentru Malti se puse o nouă problemă. Era adevărat că venitul lui Menta depăşea o mie de rupii, dar această sumă se ducea aproape în întregime pe opere de caritate. Stipendia o mulţime de studenţi şi tot atâtea văduve primeau din partea lui mici ajutoare. Malti ştia că dacă va reduce aceste cheltuieli îşi va atrage blamul tuturor. Ceea ce o supăra mai mult era faptul că mulţi dintre beneficiari nu meritau să fie ajutaţi.

Vorbi cu Menta despre acest lucru.

— Îţi dau mână liberă, spuse el bucuros. Procedează cum crezi că e mai bine. Înseamnă numele celor care merită şi şterge-i pe ceilalţi. Dar pe răspunderea dumitale.

— Desigur, răspunse Malti. Îţi rezervi florile şi-mi laşi mie sarcinile cele mai ingrate. Nu înţeleg pe ce bază îţi justifici dumneata caritatea! Caritatea a făcut din oameni nişte leneşi, nişte trântori. Soiul acesta de binefacere e mult mai dăunător pentru societate decât tirania. Tirania, cel puţin, dă naştere la spiritul de revoltă în om, îl face conştient de drepturile sale.

— Sunt de acord.

— Nu. Nu eşti.

— Crede-mă, Malti. Sunt de acord cu tot ce spui.

Trei luni după aceea, Malti redusese considerabil numărul celor care beneficiau de ajutorul lui Menta. Acest lucru îi pusese în ordine bugetul. Pe el însă nu-l încânta

prea mult. După alte trei luni, când Malti îi arătă din nou o economie de trei sute de rupii în bugetul lui, primi vestea tăcut. Malti ştia că scăzuse oarecum în stima lui. El socotea că o femeie trebuie să se întreacă pe sine în bunăvoinţă şi caritate. Aceasta era trăsătura esenţială a femeii, pe temelia căreia se sprijinea întreaga societate. În ochii lui meschinăria în chestiuni de bani nu era câtuşi de puţin o virtute. În ziua când i se aduse noul *achkan* şi ceasul de mână, ezită să iasă în oraş.

Destul de bizar însă: în timp ce Malti dorea să pună în ordine bugetul lui Menta, ea însăşi era foarte darnică cu timpul şi cu banii ei în slujba celor săraci. Nu-i vizita niciodată pe pacienţii bogaţi fără a-şi încasa onorariul – care era destul de ridicat – dar îi trata gratuit pe bolnavii săraci, ba chiar plătea din buzunarul ei costul medicamentelor necesare. Singura deosebire între Menta şi ea era faptul că, în timp ce Menta se gândea numai la cei din afară, ea era atentă şi la lumea din afară, dar şi la căminul ei. Pentru Menta căminul era o abstracţiune ale cărui implicaţii şi stabilitate le ignora total. Observându-l de aproape, Malti îşi dădea seama că un om obişnuit să trăiască liber de rigidele convenienţe sociale nu va putea fi niciodată închis într-o cuşcă.

Menta privea lumea din afară, şi era împins să creadă că ea consta în cea mai mare parte din ipocrizie şi viclenie. Atunci când căuta însă sub suprafaţa lucrurilor constata că sub crusta groasă a relelor se ascundeau de multe ori virtuţi – mărinimia, iubirea, curajul şi toleranţa. În acelaşi timp îşi dădea seama că nu era uşor să ajungi la aceste virtuţi. Când vedea înălţându-se dintr-un nor de îndoială şi suspiciuni figura domnişoarei Malti, care-l inspira, dorea din tot sufletul s-o păstreze pentru el. Îşi dădea seama prea puţin că un asemenea simţământ gingaş, diafan, ca dragostea, nu poate fi ţinut în cătuşe, că dragostea era ceva dinamic, ce cuprinde în sine forţa inerentă a propriei ei exuberanţe. Dragostea are nevoie de

libertate pentru a se dezvolta şi înflori. Acum o vedea adesea pe Malti, şi prietenii socoteau că era preludiul căsătoriei lor. Speranţele lui reînviaseră: dacă Malti ar fi decis categoric să-l respingă, nu s-ar fi îngrijit atât de el. Îi dădea ea oare un răgaz ca să reflecteze? Gândindu-se adânc asupra acestei probleme, Menta ajunse la concluzia că, fără ea, viaţa lui era neîmplinită. Acum însă, rolurile se schimbaseră. Mai înainte, *ea* ardea de nerăbdare să se căsătorească cu el. Menta nu avea nicio îndoială asupra intenţiilor ei, dar fiindcă fusese întâmpinat odată cu un *refuz*, nu mai îndrăznea să repete propunerea. Totuşi, apropierea îl făcea să simtă o atracţie cu atât mai irezistibilă. Era întocmai ca literele estompate ale unei cărţi, care capătă un înţeles numai atunci când sunt văzute mai de aproape.

Într-o seară, întorcându-se acasă după vizita pe care o făcuse la un pacient, maşina ei rămase fără benzină. În întunericul serii de iarnă nu se vedea ţipenie de om. Din fericire, Gobar tocmai trecea pe acolo şi împinse maşina până la staţia de benzină. Bucuroasă, Malti îl întrebă dacă ar vrea să lucreze la ea. Gobar primi slujba care-i fu oferită. Muncă de grădinar: cincisprezece rupii pe lună, Gobar ştia să îngrijească o grădină, iar leafa îi convenea – şi-apoi era mai bine decât să munceşti la fabrică!

Malti îi dădu o odaie de serviciu şi, a doua zi, Gobar se mută acolo împreună cu Giunia. Într-o zi, Malti îl întâlni pe băieţelul lui Gobar şi-i dădu o acadea. De atunci, copilul o îndrăgi – se tot ţinea după ea ca să-i dea acadele. O dată ieşi în grădină, dar nu-l găsi acolo. Zăcea bolnav, arzând de febră, în odaia umedă şi întunecoasă în care şi iarna mişunau ţânţarii. Termometrul indica patruzeci de grade. Copilul era suspect de variolă. Nu fusese vaccinat. Malti se temea că dacă va rămâne în odaia aceea întunecoasă şi umedă starea lui se va înrăutăţi. Intră la el.

Copilul deschise ochii şi, văzând-o lângă pătucul lui, întinse mânuţele. Malti îl luă în braţe. Copilul se juca cu

mărgelele ei, trăgând de şnur cu degeţelele lui fierbinţi. Malti anină şiragul de gâtul lui. Acum copilul socoti că nu mai avea de ce să rămână în braţele ei şi începu să se zbată, vrând să se ducă la maică-sa.

— Isteţ băieţaş, râse Malti.

— Dă mărgelele înapoi, fiule. Sunt ale *memsahib* l-ei, spuse Giunia băieţelului.

Copilul strângea însă în mânuţă şiragul de mărgele.

— Lasă-i-le, zâmbi Malti. Ţine-le, micuţule.

O instală pe Giunia în salonul ei.

Mangal, aşa se numea băieţaşul, privea uimit paradisul din jurul lui: ventilatorul din plafon, lămpile colorate, fotografiile de pe pereţi. Se uita fix la toate minunăţiile acelea.

— Mangal!

Copilull zâmbi stins la chemarea domnişoarei Malti. „Îmi pare rău, *memsahibji*, părea el să spună. Nu pot nici măcar să zâmbesc”.

Malti o sfătui pe Giunia să cheme o rudă ca să vază pentru câtva timp de copil.

— E departe satul vostru? o întrebă ea.

În zborul păsării era la douăzeci de mile de Lucknow. Numele Belari i se păru cunoscut domnişoarei Malti.

— E satul acela care se află la o jumătate de milă spre apus de râu?

— Da, memsahibji.

— Dar noi am fost acolo o dată. Am stat Ia, cum îi spunea… da, Hori. Îl ştii pe Hori?

1 Memsahiba – doamnă

25 – Godan

— E socrul meu, *memsahibji*. Aţi vorbit cu soacra mea?

— Da. Ce femeie inteligentă! Am stat mult de vorbă cu ea. Ai face bine să-i spui lui Gobar s-o aducă încoace.

— N-o să vrea.

— De ce? întrebă Malti intrigată.

— Oh, e o pricină, răspunse Giunia.

Seara, în timp ce Giunia gătea, Malti şedea lângă patul bolnavului. Giunia o rugase să nu se ostenească, dar Malti nici nu voise să audă de aşa ceva. Noaptea, temperatura copilului crescu. Malti îl luă în braţe şi, ore întregi, se plimbă cu el prin cameră, încoace şi încolo. Gobar şi Giunia aveau mai multă încredere în magia neagră şi în vindecarea prin credinţă decât în medicamente. Acum nu mai era însă momentul să facă încercări. Deşi era mamă a doi copii, Giunia nu ştia să-i crească. Când copilul scâncea de suferinţă, ea se răstea la el, încercând să-l facă să tacă, sau, fără a preveni pe cineva, se culca jos, pe parchet, dormind adânc, până dimineaţa. Gobar se temea să stea de veghe prea mult în camera bolnavului. Din pricina rănilor cu care se alesese în încăierarea de la fabrică, obosea la cea mai mică sforţare. În timp ce se afla în convalescenţă, pe când Giunia se ducea la câmp să cosească, se mai înviorase. După ce părăsise însă patul suferinţei, trebuise să lucreze ea hamal, *culi*, şi apoi ca zidar. Această muncă îi zdruncinase complet sănătatea. Îndeletnicirea lui de grădinar i se părea acum istovitoare. Deşi Menta trebăluia cot la cot cu el, în grădină, ceasuri întregi, Gobar găsea cu greu o clipă de răgaz să mai răsufle. Rezultatul fu că pe măsură ce grădina înflorea, sănătatea lui se şubrezea.

Şi Menta îndrăgise copilul. Într-o zi, îndemnat de Malti, copilul îl trase atât de tare de mustaţă, încât îi dădură lacrimile.

— De ce nu-ţi razi mustaţa? îl întrebă Malti.

— Mustaţa mea? răspunse Menta. Dragă domnişoară Malti, mustaţa mea îmi este mai scumpă decât viaţa.

— Bine. Data viitoare o să am grijă să ţi-o smulgă.

— Ce-o să-l mai trag de urechi pe mormolocul ăsta!

Părea că Menta simţea o mare plăcere când era tras de mustaţă, fiindcă niciodată nu scăpa prilejul de a-l lăsa pe Mangal să se joace cu ea.

Boala copilului îl mâhnea nespus. Oh, dacă i-ar fi stat în putere… O privea uimit pe Malti cum îl îngrijea, cum îl alinta şi îl mângâia, îndemnându-l cu blândeţe să bea lapte.

Într-o dimineaţă, copilul începu să plângă. Menta se trezi. Malti se culcase târziu. Se gândi că era bine s-o lase să doarmă şi să vadă el de copil. Dar Malti se şi afla acolo, cu copilul în braţe. În ciuda sforţărilor ei, copilul plângea mereu. Era a opta zi de când apăruse erupţia şi se vedea limpede că micuţul suferea din greu.

— Rămân eu cu el câtva timp, spuse Menta. Eşti obosită.

— N-o să-l poţi face să tacă, zâmbi Malti. Las că stau eu.

— Oh, sunt destul de răbdător când vreau să fiu, stărui Menta.

Luă copilul în braţe. Acesta îşi dădu seama că se afla în braţele unui bărbat şi că era mai prudent să fie cuminte, căci bărbaţii sunt fiinţe nerăbdătoare şi aspre. Tăcu imediat.

— Vezi? A tăcut! exclamă Menta triumfător.

— De unde ai învăţat şiretlicul acesta? îl întrebă Malti zâmbind.

— De la dumneata.

— Dar eu sunt femeie. Ce, bărbaţii au de învăţat ceva de la femei?

— Malti, o rugă Menta, te implor, uită totul. Te conjur! Ştiu că am spus atunci nişte lucruri pe care nu trebuia să le spun. Nici nu-ţi poţi închipui cât m-am căit.

— Am uitat de mult.

El tăcea.

— Dacă n-aş fi uitat, nu locuiai azi aici.

— Dă-mi voie, spuse Menta, te rog, dă-mi voie să te întreb ceva.

Puse copilul în pat şi micuţul adormi numaidecât. Menta se uita la Malti eu ochi rugători, de parcă întreaga lui viaţă ar fi depins de un singur cuvânt al ei.

— Nu mă întreba nimic, îl opri ea repede. Nu există nimeni pe lume care să-mi fie mai apropiat ca dumneata. Urmă cu pasiune: De multă vreme m-am dedicat eu însămi dumitale. Dumneata eşti mentorul meu, eşti prietenul meu. Dumneata n-ar trebui să-mi ceri. Dumneata trebuie să-mi porunceşti. Înainte de a intra în viaţa mea, eram ispitită de plăceri. Dumneata m-ai învăţat că în viaţă există lucruri mai profunde, mai nobile. Ai dat un înţeles mai adânc vieţii mele. Îţi sunt recunoscătoare pentru toate acestea. N-am uitat ce ai spus pe malul râului în noaptea aceea. N-am uitat pe deplin. Ce m-a făcut să sufăr – şi acest lucru nu-l aşteptam niciodată de la dumneata – a fost faptul că încercai să vezi în mine aceleaşi lucruri pe care le-au văzut şi alţii, întotdeauna. Ştiu că eu sunt vinovată de asta. Nu era însă onest să crezi că dragostea dumitale n-a produs nicio schimbare în mine. Eram *mândră* de dragostea dumitale. Nimic nu-mi era mai scump în lumea asta decât dragostea şi încrederea dumitale. Ele înseamnă împlinirea vieţii mele.

Menta o privea amuţit.

Nu mai putu s-o vadă două săptămâni după aceea, dar cuvintele ei îi răsunau mereu în urechi. Ce pline de balsam şi de vrajă erau!

Între timp, Mangal se însănătoşi. Malti împărţea dulciuri copiilor din vecinătate. Trecuse de stadiul acela când oamenii privesc plăcerile trecătoare ca adevăruri supreme ale vieţii. Îşi dădea seama că asemenea plăceri erau superficiale şi înjositoare pentru suflet. Ce plăcere era să huzureşti într-un *bungalow* când oamenii asudau de

jur-împrejur în cocioabe infecte, şi sufereau, sufereau din greu! Mangal îi deschisese uşile spre o nouă viziune a vieţii.

Într-o zi, Menta şedea culcat în pat. Îi plesnea capul de durere. Malti intră încet şi-i puse palma pe frunte. Atingerea ei era magică: parcă-i lua durerea cu mâna.

— Nu m-a durut niciodată capul atât de îngrozitor, spuse el. O atingere a mâinii dumitale m-a uşurat însă numaidecât. Eşti o tămăduitoare miraculoasă.

Malti îi aduse nişte pilule. O rugă să mai stea lângă el câteva clipe.

Ea îl privi peste umăr, din uşă.

— Ar fi de preferat să te odihneşti câtva timp, îl sfătui. În ultima vreme n-ai mai scos nasul din cărţi. Părerea mea e că ar trebui să faci o pauză.

— Nu vrei să mai stai o clipă?

— Trebuie să mă duc la un pacient.

— Înţeleg.

El se posomorî. Malti se întoarse.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea.

— Nimic deosebit, răspunse Menta repede. Doar că voiam să ştiu ce pacient vizitezi seara, atât de târziu.

— E vorba de fiica *Rai* Safrib-ului. E grav bolnavă. Tocmai a trecut criza.

Ea plecă. Menta se lăsă înapoi pe pat. De ce i-o fi încetat durerea la atingerea mâinii ei? Nu care cumva are într-adevăr puteri miraculoase – răsplata pentru nenumăratele ei sacrificii? Acum nu numai c-o iubea, o venera. Devenea tot mai inaccesibilă, un miraj, o făptură spre oare năzuia zadarnic, care putea doar să te inspire.

În ziua când primi din Anglia exemplarele cărţii la care lucra de trei ani – dreptul său de autor – îi dărui un exemplar. Malti fu adânc emoţionată când văzu că Menta îi dedicase ei cartea.

— Nu cred că merit această onoare, murmură ea.

— Eu cred. Eşti o zeiţă.

— O zeiţă de piatră, spuse ea. Precizarea e necesară.

— I Nu, nu de piatră, o zeiţă vie – a dăruirii şi a multor îndurări.

— Oh, dumneata nu m-ai înţeles pe deplin. Eu şi dăruire! Dăruire, sacrificiu? Aşa ceva nu mi-a trecut niciodată prin minte. Tot ce am făcut, conştient sau inconştient, am făcut exclusiv din egoism. Dacă mă auzi cântând, n-o fac pentru că muzica mângâie inimile triste, ci fiindcă îmi place mie să cânt. Când dau săracilor medicamente fără bani, acest lucru îmi face mare plăcere, probabil că-mi gâdilă vanitatea. Nu, nu sunt zeiţă. Pentru ca farsa să fie deplină, ar trebui să-mi dai ocol cu tămâie şi lampioane.

— Malti, de ce nu înţelegi? De ani de zile îţi dau ocol cu tămâie şi lampioane, şi aşa am să fac până îmi voi primi răsplata.

— După ce-ţi vei primi răsplata, e mai mult decât probabil că-ţi vei zvârli zeiţa din templu.

— Atunci nu voi mai avea o identitate deosebită de a zeiţei: credinciosul şi zeiţa vor fi una.

— Nu, Menta. Expresia ei deveni gravă. M-am gândit mereu şi mereu la lucrul acesta, şi am ajuns necontenit la aceeaşi concluzie: vom fi cu mult mai fericiţi ca prieteni. Ştiu că mă iubeşti şi crezi în mine, că ţi-ai jertfi viaţa pentru mine. În dumneata mi-am găsit nu numai un mentor, dar şi un protector. Şi eu te iubesc. Niciun sacrificiu n-ar fi prea mare pentru mine când e vorba de binele dumitale. Să ne rugăm lui dumnezeu să ne ţină statornici în dragostea noastră. Dacă ne-am înfiripa însă un cămin propriu, ne-am zăvori sufletele într-o cuşcă, am trăi numai pentru noi. Cum am mai putea să sperăm atunci că vom atinge ceea ce amândoi dorim realmente să atingem: infinitul? Prea puţine suflete reuşesc să ajungă la

acest lucru, în ciuda căsniciei şi a atâtor altor oprelişti. Noi nu. Nu spun că viaţa conjugală nu are nicio valoare. Apropierea duce însă la dorinţă, iar dorinţa la egoism, în ziua când ne-am cufunda în dorinţă, sfera umanităţii noastre s-ar îngusta. Nu doresc să văd un om de valoarea şi viziunea dumitale condamnat la închisoare pe viaţă. Ai dus o existenţă de sacrificiu şi de chin nespus în care egoismul şi-a găsit prea puţin loc sau nici n-a existat. Eu n-am să te dobor acum. Sunt necesari reformatori de tipul dumitale, a căror universalitate de gândire cuprinde întreaga lume în sfera lor de activitate. Câtă nedreptate, teamă, tiranie domnesc pretutindeni! Dacă un om bine intenţionat ca dumneata n-ar răspunde la chemarea datoriei, cine altul ar putea s-o facă? învăţătura, dragostea dumitale pentru umanitate sunt deschizătoare de drumuri. Eu te voi urma! Te implor să faci acest lucru! Dacă spiritul dumitale va tinde spre nimicuri lumeşti, voi încerca să te abat de pe această cale. Dacă nu voi reuşi, cel puţin îmi voi da seama cât de mare este eşecul. Care-mi va fi atunci destinul, spre ce liman mi se va mai îndrepta barca? De un lucru însă sunt sigură: nu voi mai cădea pradă ispitelor.

Menta o asculta în tăcere. Aceste năzuinţe, care până atunci fuseseră doar un miraj, acum se întruchipau, fremătau în faţa ochilor săi. În momentele critice ale vieţii, amintirile din copilăria de odinioară reînvie în sufletul nostru. Menta îşi aminti de zilele când simţea o fericire nespusă în braţele mamei sale văduve.

— Voi face aşa cum spui, Malti, acceptă el cu glas tremurător.

Simţindu-se una, inimile lor se îmbrăţişară. Ochii lor erau plini de lacrimi.

Capitolul XXXIV

Băieţelul Seliei avea acum doi ani şi toată lumea era a lui. Vorbea o limbă anume, nu prea înţeleasă, de oare se folosea din plin. În această limbă erau o mulţime de ţ şi z; s

şi r lipseau cu desăvârşire. În loc de rău zicea tău, în loc de dud, tut.

Gângurea, făcând ca toate vieţuitoarele pământului, şi ascultătorii se prăpădeau de râs. Putea să latre, ba chiar să muşte ca un câine, să miorlăie, ba chiar să înhaţe cu ghearele; vioi foc – era un fofoloc nebunatic. Clipele de neuitat ale vieţii sale le trăia atunci când se rostogolea prin praful gros la umbra unui *neern*; îşi turna praf în cap şi clădea căsuţe. Rareori se împrietenea cu copii de vârsta lui – se credea prea mare pentru ei.

— Cum te cheamă?

— L amu.

— Cum îl cheamă pe tatăl tău?

— Matadin.

— Da’ pe mama ta?

— Selia.

— Da’ cine-i Datadin?

— Datadin? Oh, e cumnatu meu.

Ramu şi Rupa se aveau bine. Ramu era o jucărie pentru ea. Îl scălda, îl pieptăna, îi punea *kajal* în jurul ochilor, îi dădea să mănânce. Uneori adormea cu el strâns la piept.

În dosul casei lui Hori, unde fusese cândva ocolul vacii, Selia îşi făcuse o colibă acoperită cu stuf. Nu putea să locuiască toată viaţa în casa lui Hori.

După ce dăduse câteva sute de rupii *pândit*-ilor de la Benares, Matadin fusese din nou recunoscut ca brahmin şi primit iar în tagmă. În ziua aceea dăduse un mare praznic, la care petrecuseră o mulţime de brahmini şi se rostiseră multe rugăciuni şi incantaţii. Ritualul ceremoniei de purificare cerea ca Matadin să guste balegă şi ud de vacă – balega îi purifica inima, iar udul ucidea bacteriile răufăcătoare ale pângăririi, care se încuibaseră în sufletul lui.

Ei bine, penitenţa aceasta îl purificase într-adevăr! Din ziua aceea se născuse în el o scârbă nespusă pentru *dharma*; aruncase şiragul sfânt şi-şi zvârlise în Gange gluga de preot. Vedea că deşi enoriaşii lui tot îi mai cereau să-i lămurească asupra zilelor prielnice şi-i cereau sfatul în legătură cu căsătoriile şi naşterile, nu beau apă din mâna lui şi nu-i îngăduiau să le atingă uneltele, în ciuda faptului că *pândit*-ii din Benares îl recunoscuseră ca brahmin. Dezgustat de toate, se apucă de munca câmpului.

În ziua când se născuse copilul Seliei băuse de două ori mai mult *bhang* şi-şi lustruise mustaţa cu ceară. Cu cine semăna copilul? Cu el? Cum ar putea să arunce o privire spre noul-născut? o întrebă pe Rupa:

— Ai văzut copilul?

— Da, l-am văzut, răspunse Rupa cu mândrie. Are o piele roşie-roşie şi ochi mari-mari, şi părul creţ, şi se uită, se uită, se uită.

Matadin o luă în braţe şi o sărută ps obraz.

— Vino, am să ţi-l arăt de departe, îl îndemnă Rupa. Doarme în tindă. Nu ştiu de ce plânge Selia mereu. Hai să ţi-l arăt.

Matadin întoarse capul. Se simţea foarte nefericit.

Noaptea, când se culcase toată lumea şi pomii erau cufundaţi în beznă, se strecură până la uşa Seliei şi auzi copilul plângând. În urechea lui, plânsetul răsună ca o muzică veselă, duioasă.

Ziua, când Selia pleca la muncă, intra repede în casa lui Hori, spunând că venise pentru o pricină oarecare şi se uita drăgăstos la copil.

— Ia-l în braţe, îi spuse Dhania zâmbind. De ce te sfieşti? E al dumitale. Hai! Hai, ia-l! îţi seamănă leit.

Într-o zi, în vreme ce Selia se dusese la târg ca să vândă nişte fân, asupra satului se dezlănţui o furtună cu grindină. Ograda era totuna de piatră. Crezând că erau acadele, Ramu luă de jos câteva şi se jucă cu ele până ce

se topiră în mâinile lui, ca prin farmec. În seara aceea se îmbolnăvi, avea călduri. A doua zi dădu în aprindere de plămâni. A treia zi muri în braţele mamei sale.

Matadin nu-şi tăinui durerea. Aduse trupul copilului la locul unde trebuia să fie ars, pe malul râului, la o milă depărtare. Opt zile stătu încremenit, ca o stană de piatră.

Trecu o lună. Selia muncea din nou la câmp. Într-o seară cu lună plină, pusese câteva spice de orz în coş şi tocmai voia să plece acasă când, ridicând ochii spre lună, îşi aminti de fiul ei. Începu să suspine.

Auzi nişte paşi. Era Matadin.

— Cât ai să mai suferi după el, Selia, căută el s-o aline. Lacrimile tale n-au să-l mai învie.

Spunând aceste cuvinte, începu şi el să suspine.

Pe buzele Seliei stăteau cuvinte de mustrare, dar ea şi le înfrână.

— Ce te-a adus aici? îl întrebă ea.

— Am trecut pe aproape şi te-am văzut.

— Nu te-ai jucat măcar odată cu copilul.

— Ba da, Selia. M-am jucat cu el într-o zi.

Femeia îl privi neîncrezătoare.

— Erai plecată la târg.

— A plâns când l-ai luat în braţe?

— Nu, era atât de bucuros!

Selia se uită la el.

— Da, Selia.

— Te-ai jucat cu el? Numai o singură dată?

— Da. Dar veneam şi-l vedeam în fiecare zi. Oh, ce drag mi-era să-l iau în braţe!

— Semăna cu tine.

— Mă căiesc că am pus mâna pe el. Moartea lui a fost o pedeapsă pentru păcatele mele.

În ochii Seliei se citea iertarea. Înălţă capul şi porni spre casă. Matadin o însoţi.

— Acum dorm în tinda Dhaniei. În colibă mă apucă jalea, spuse Selia.

Când se apropiară de sat, îl sfătui:

— Tu du-te pe drumul ăsta ca să nu te vadă tatăl tău.

Matadin înălţă capul cu semeţie.

— Nu mi-e teamă de nimeni.

— Dacă te dă afară din casă, unde te duci?

— Am şi eu o casă.

Selia se uită la el.

— Da, crede-mă. Am casa mea.

— Nu mi-ai arătat-o niciodată.

— Vino cu mine. Am să ţi-o arăt.

Matadin iuţi pasul, iar când ajunseră la casa lui Hori îi dădu ocol şi se opri în faţa colibei pe care şi-o făcuse Selia.

— Asta-i casa noastră, spuse el, arătând spre colibă.

— Da asta-i casa Seliei, a unei femei sărmane, spuse ea.

Matadin deschise uşa de stuf.

— Asta-i casa noastră; e templul meu.

Ochii Seliei străluceau.

— Dacă e un templu, ai să pleci din el după ce ai să aduci drept închinare un ulcior de apă.

Matadin puse o mână pe coşul Seliei.

— Nu, Selia, spuse el cu glas tremurător. Câte zile oi avea, am să trăiesc cu tine şi-am să mă închin ţie.

Selia aprinse opaiţul. Într-un colţ era un ulcior de pământ, în altul o vatră, lângă care se vedeau câteva unelte de alamă şi de oţel. În mijlocul odăiţei se afla un braţ de paie – aşternutul Seliei – iar lângă el o lăvicioară grosolană de lemn, pătuţul lui Ramu. În jurul lui erau împrăştiate câteva jucării de lut.

Matadin şedea pe paie ca o imagine a remuşcării. Selia puse uşor mâna pe umărul lui.

— Te-ai gândit vreodată la mine? îl întrebă ea.

Matadin îi luă mâna şi o puse pe inima lui.

— Icoana ta mi-a fluturat mereu pe dinaintea ochilor. Tu te-ai gândit vreodată la mine?

— Gândul la tine mă scotea întotdeauna din sărite.

— Nu ţi-a fost niciodată milă de mine?

— Nu, niciodată.

— Atunci, Bhuneswari, flăcăul ăla…

— Taci, mi-e şi ruşine… Da, ia apune, ce-o să zică lumea? O să te lase în pace?

— Cei mai omenoşi au să privească cu ochi buni fapta mea şi-au să spună că am făcut ceea ce aştepta *dharma* mea de la mine. Cei haini n-au decât să spună ce-or vrea! Nu-mi mai pasă.

— Cine o să-ţi gătească?

— Tu, fireşte.

— Atunci, cum ai să rămâi brahmin?

— Vreau să fiu ţăran, nu brahmin. Toţi cei care-şi cinstesc *dharma* sunt brahmini, toţi cei care şi-o pângăresc sunt oameni de nimic.

Selia îi cuprinse gâtul cu braţele.

CAPITOLUL XXXV

Lui Hori îi mergea din rău în mai rău. Avusese multe necazuri în viaţă, dar niciodată nu se dăduse bătut. Fiecare înfrângere îl întărea oarecum împotriva sorţii. Acum însă începuse să-şi piardă încrederea în sine. Gândea: să fi rămas neclintit în *dharma* lui, tot ar mai fi fost o mângâiere. Dar de câte ori nu încălcase canoanele *dharmei*, de câte ori nu păşise pe căi necinstite, sau se lăsase învins de cea mai mică ispită! Totuşi nicio dorinţă a vieţii nu i se împlinise: bunăstarea şi fericirea rămăseseră pentru el un vis. Asemenea unei oştiri împresurate, soarta lui era zăgăzuită fără ieşire de trei *bigha* de pământ! Flămânzea, muncea toată ziua, îndura o înjosire după alta,

totuşi izbutea oarecum să-şi păstreze pământul. Acum însă părea că n-o să mai poată face faţă multă vreme greutăţilor. De trei ani nu putuse plăti dările, şi Pandit Nokhey Ram făcuse cerere să i se ia pământul. Nu mai avea nicio nădejde că va putea găsi undeva bani. Se temea că după ce o să i se ia pământul are să muncească cu ziua până la sfârşitul zilelor sale. De ce l-ar osândi pe *Rai Sahib-ul* pentru asta? Şi el avea nevoie de bani ca să trăiască. Nu, asta era voia lui dumnezeu. Ce putea să facă? Trebuia să îndure totul, într-un fel sau altui, mai bine de jumătate din ţărani erau ameninţaţi să-şi piardă pământul. De ce ar fi el scutit? Dacă soarta ar fi vrut altfel, fiul lui nu l-ar fi părăsit.

În seara aceea, Hori cugeta la toate acestea, când se pomeni cu Datadin.

— Ce s-a întâmplat, Hori? îl întrebă el. Nu vorbesc cu Nokhey Ram, aşa că nu ştiu ce a mai fost. Am auzit însă că portăreii au să vină la tine din nou după cincisprezece zile.

Hori îi aduse o lăvicioară.

— De Nokhey Ram atârnă totul, răspunse el. Dacă aş fi avut bani, n-aş fi ajuns la aman. Ce-am câştigat şi eu în viaţă n-am risipit pe zburdăciuni. N-am huzurit. Da dacă pământu' nu dă roade îndeajuns, ce pot să fac?

— Trebuie să te gândeşti la o cale de scăpare, îl îmbărbătă Datadin. Dacă pierzi pământul, cum ai să mai trăieşti? Pământul e tot ce ţi-a mai rămas din moştenirea strămoşească. Nu te poţi despărţi de el.

— Facă-se voia domnului. Aştept totul de la milostivirea lui.

— Ar fi o cale de scăpare.

— Eşti atât de bun, *maharadj*! îi mulţumi Hori. Cine altul e aici ca să mă sfătuiască? Am pierdut toată nădejdea.

— Nu-i dracu' aşa de negru cum îl arată lumea, spuse Datadin. Cel mai bun lucru ar fi să facem şi noi o plângere. Când stă bine, omul dă bani de pomană, iar când a

scăpătat cerşeşte. Aici în sat facem deosebire între mari şi mici, da când ne ducem în pelerinaj la Jaggannath Puri, şi mari, şi mici mănâncă laolaltă. Ţi-aduci aminte că însuşi *Maharadja* Ram Ciander a primit o dată boabe din mâna unei femei din casta cea mai de jos? Hotărârile, chiar şi ale celor mai mari oameni, se năruie când au de înfruntat greutăţi copleşitoare: ce suntem noi sărmanii pe lângă ei? îl ştii pe *mehto* Ram Sewak?

— Da, îl ştiu, îl ştiu foarte bine.

— E unul dintre enoriaşii mei. Om cu dare de mână. Are pământuri. Se îndeletniceşte şi cu camăta. Nu e un încurcă-lume. Nevasta lui a murit acu câteva luni. N-are copii. Dacă ai vrea într-o zi s-o măriţi pe Rupa cu el, cred că l-aş putea face s-o ia… Mie n-o să-mi spună nu. Fata ta a crescut. Vezi ce vremuri grele trăim. Dacă s-o petrece ruşinea care te paşte, s-a isprăvit cu tine. Nu scăpa un asemenea prilej. Ţi-ai mărita fata foarte bine şi totodată ai rămâne cu pământul. Cât priveşte cheltuielile de nuntă, n-ai duce nicio grijă.

Ram Sewak era doar cu câţiva ani mai tânăr decât Horii. Numai gândul de a o mărita pe Rupa cu omul acela era o ocară: un şontorog, un răpciugos vârstnic, să se însoare cu o floare? Hori îndurase multe umiliri în viaţă, dar asta le punea capac la toate. Acum îndrăzneau să-l îndemne să-şi vândă fata! Ce ruşine, ce ruşine nemaipomenită!

— Ei, Hori, întrebă Datadin. Ce ai de spus?

— Lasă-mă să mă gândesc, răspunse Hori.

— Ce-i aici de gândit?

— Trebuie să mă sfătuiesc cu Dhania.

— Las-o pe Dhania. Tu ai cădea la învoială?

— Dă-mi un răgaz, *maharadj*, îl rugă Hori încet. Aşa ceva nu s-a mai întâmplat până acu în neamul meu. Trebuie să mă gândesc şi la cinstea noastră, de bună seamă.

— Bine, dă-mi răspunsul într-o săptămână. Fii cu luare-aminte, nu te culca pe-o ureche, să nu te trezeşti pe neaşteptate fără pământ.

Dar nu Hori îl neliniştea atât pe Datadin, cât Dhania. Ea ţinea la preţ cinstea. Dacă Hori ar fi căzut la învoială, i-ar fi luat şi ei apa de la moară. Cât privea cinstea, n-ar mai fi fost de ales prea mult între o căsătorie nepotrivită şi luarea pământului.

— Ce-a vrut Datadin? întrebă Dhania.

— Nici mai mult, nici mai puţin decât că mi-a peţit-o pe Rupa.

— Pentru cine?

— Îl ştii pe Ram Sewak?

— Ram Sewak? Baba făcut ăla?

— Ei, e un bărbat între două vârste, se încumetă Hori.

— Ce batjocură! Tii, să-mi fi spus când era aici! I-aş fi arătat eu pândit-ului cu cine are de-a face!

— Fără vorbă că m-am împotrivit. Zicea că aşa am fi scutiţi de cheltuielile nunţii şi nu ne-ar mai lua nici pământul.

— Aşadar voia să-ţi vinzi fata! Neobrăzatu, neruşinatu, căzătura!

Dar, pe măsură ce se gândea mai mult, Hori era mai puţin potrivnic. Fireşte, nu trebuia câtuşi de puţin să-i spună lui Datadin că-şi dă încuviinţarea. În sinea lui însă mai că se obişnuia cu gândul acesta. La drept vorbind, vârsta nu era o opreliştе vrednică de luat în seamă. Viaţa şi moartea atârnau de soartă. Uneori oamenii bătrâni trăiesc mai mult decât tinerii. Dacă Rupei îi e scris să aibă o viaţă fericită, o s-o aibă, fie cu un bărbat bătrân, fie cu unul tânăr. Dacă însă i-ar fi dat să pătimească, o să pătimească. Nu era vorba să-şi vândă fiica. Oricâţi bani ar fi luat de la mirele ursit de soartă, o să-i socotească întocmai ca un împrumut şi-o să-i plătească la soroc, până la un *pais*. Cât

despre el, dacă i-ar fi stat în putinţă, fireşte că ar fi vrut să-şi mărite fata cu un flăcău. Dacă ar fi avut de unde, ar fi fost bucuros să-i dea o zestre acătării; dacă ar fi putut, i-ar fi făcut plăcere ca oaspeţii mirelui să petreacă la toartă. Dacă dumnezeu nu-i hărăzise şi lui mai multă îndestulare ce să facă? Dhania, însă, încăpăţânată cum e, nici pomeneală să cadă vreodată la învoială cu aşa ceva. Tot vechea poveste era de vină: cinstea. Acu era însă în joc chiar viaţa lor. Dacă se arăta atât de grijulie cu cinstea casei, de ce nu scotea din pământ, din iarbă verde vreo cinci sute de rupii?

Vorbeau despre treaba asta de două zile.

Dhania o ţinea morţiş:

— O căsnicie e fericită numai atunci când băiatu' şi fata sunt cât de cât potriviţi ca vârstă.

— Ei, ştii că ai haz şi tu! Căsnicia nu-i singurul drum care duce la fericire, răspunse Hori. Mai bine ai spune că e o viaţă de chin.

— Cine zice că-i o viaţă de chin?

— Eu zic. Oare nu-i o viaţă de chin să te mulţumeşti cu soarta care ţi-a fost dată?

În ziua următoare, Dhania privi lucrurile sub alt unghi.

— Mireasa nu e fericită decât atunci când în casa socrului e înconjurată de rude.

— Fericită? Adevărat chin! răspunse Hori.

— Ce ciudat vorbeşti! spuse Dhania stârnită. Fără rude s-ar simţi părăsită. Itar părea casa pustie.

— Când ai venit în casa mea, aveam doi fraţi, mamă, tată şi surori: Spune-mi, ce bucurie te-a aşteptat?

— Nu-s toţi oamenii aşa greu de împăcat ca rudele tale.

— Ia te uită! Crezi că alţii sunt sfinţi? în orice casă, cum a venit o mireasă, cum încep toţi să-i dea porunci. Par

că, tu n-ai şti! Cum să-i intri în voie fiecăruia? Dacă l-a supărat doar pe unu, sar toţi ciopor pe ea. Cel mai bine e să fii singur.

N-au luat nicio hotărâre. Dhania îşi dădea seama însă că ducea o luptă pierdută dinainte.

A patra zi, Ram Sewak *mehto* veni el însuşi la Hori. Sosi călare, însoţit de un bărbier şi o slugă, ca un *zamindar* cu dare de mână. Avea peste patruzeci de ani. Părul lui începuse să încărunţească. Obrajii îi erau însă rumeni. Hori părea bătrân pe lângă făptura îndesată a lui Ram Sewak. Era în drum spre tribunalul ţinutului şi se gândise să se oprească la Hori pentru după-amiază. Hori cumpără repede făină de grâu şi unt topit de la Dulari şi-şi ospătă musafirii cu turte. Datadin pică şi el la ţanc, ca din întâmplare, ca să-şi binecuvânteze enoriaşul.

— Ce pricină ai acolo, *mehto*? întrebă Datadin.

— Când o daraveră, când alta, *maharadj*, răspunse Ram Sewak cu lăudăroşenie. Nu poţi răzbi în viaţă dacă stai cu mâinile în sân. Cu cât îţi pleci capu', cu atât te încalecă toţi, care mai de care. Se zice că poliţaii şi judecătorii sunt puşi să apere dreptatea, dar nu fac niciodată dreptate. Peste tot e jecmăneală. Săracu' şi neajutoratu trag întotdeauna ponoasele. Dumnezeu să păzească pe fiecare de necinste. Necinstea e o mare fărădelege, dar se pare că astăzi, dacă lupţi pentru dreptate şi pentru drepturile tale, asta-i o şi mai mare nelegiuire. Ţăranu sărac e măcinat de toate morile. Dacă mu unge palma perceptorului, pătimeşte. Dacă nu face pe voia trepăduşilor *zamindar-ului*, o păţeşte. Cât despre poliţai, de la cel mai mare până la cel mai mic, toţi se cred ginerii ţăranului! Ori de câte ori se ivesc în sat, tot ţăranu trebuie să-i cinstească, altcum cade peste el braţul greu al legii. Da, ia gândiţi-vă câţi slujbaşi se perindă prin sat – *tehsildar*[94]-ul, delegatu-încasator, colectoru,

94 Şeful unei unităţi teritoriale administrative similare cu

împuternicitu… Ţăranu le duce ouă, lapte, unt, sau alte celea! Cred că tot aşa se întâmplă şi aici, *maharadj*. Dacă-i ceva nou e că numărul slujbaşilor sporeşte. Azi inspectoru sanitar vrea să cureţe puţurile, mâine veterinaru vrea să vadă vitele, apoi inspectoru şcolar, picheru şi dumnezeu mai ştie câţi alţii… guardu silvic, agentu agricol, inspectoru accizelor – poţi să mai ţii socoteală de toţi? Da au făcut ei vreodată ceva pentru ţăran? Da' de unde! Dacă m-aţi întreba… da, ce să mai spun… ştiţi şi dumneavoastră destul de bine.

Nu mai departe decât deunăzi, *zamindar*-u a dat un ospăţ unei înalte feţe şi pentru asta a pus o dajdie de două rupii de plug. Sătenii n-au vrut să dea banii, da el tot i-a stors – a sporit dijma. Chiar şi oamenii stăpânirii iau partea *zamindar*-ului. Văzând una ca asta, eu am strigat în sat ca nimeni să nu plătească sporu şi să nu îngăduie cu niciun preţ să i se ia pământu'. *Zamindar-u* a dat înapoi. Ca să vezi! Dacă nu te ridici împotrivă, ţi-au şi supt sângele!

Ram Sewak plecă după-amiază. Hori şi Dhania rămaseră adânc tulburaţi de dârzenia lui. Şiretlicurile lui Datadin îşi atinseseră ţinta.

— Ce zici? îl întrebă el pe Hori.

— Să spună ea, arătă Hori spre Dhania.

— Răspundeţi amândoi, stărui Datadin.

— E cam prea vârstnic pentru ea, spuse încet Dhania. Dă-i om bun. Dacă tu crezi de cuviinţă, eu nu mă împotrivesc.

Hotărâră ziua nunţii. Trimiseră o scrisoare lui Gobar. Dacă venea sau nu, treaba lui. Ei erau datori să-l înştiinţeze. Îi dădură de veste şi Sonei.

— Fiul meu o să vină, fără îndoială, spuse Dhania. Nu ştiu de ce ne-a uitat. N-a mai dat niciun semn de viaţă.

O podidiră lacrimile.

---

raionul.

Când primi scrisoarea, Gobar hotărî să se ducă la nuntă. Giunia nu era de părere să se ducă. Dar cum putea un frate să nu fie de faţă la nunta surorii lui? Destul de urât că nu fusese la nunta Sonei.

— Nu poţi să ţii supărare toată viaţa cu părinţii tăi, spuse Gobar cu glas adânc. Acu stăm pe picioarele noastre, da la urma urmei ei ne-au crescut. M-am gândit de multe ori la mama. Nu ştiu cum de m-am purtat aşa de urât în ziua aia. Mi-am părăsit părinţii pentru tine.

— Atunci du-te înapoi la ei! i-o întoarse Giunia. Nu arunca vina pe mine. Tu ad vrut să te cerţi cu mama ta! Am trăit cu ea atâta vreme, dar o dată nu i-am trecut pe dinainte.

— Tu ai fost pricina certei.

— Poate să fi fost eu pricina certei – dacă trebuie neapărat să mă osândeşti pe mine. Da să nu uiţi că şi eu mi-am părăsit casa pentru tine.

— Nimeni nu te iubea în casa aceea. Fraţii tăi te bruftuluiau totdeauna şi cumnatele îţi făceau zile fripte. Taică-tu a vrut chiar să-ţi ia viaţa, spuse Gobar mânios.

— Şi toate din pricina ta.

— De data asta nu-i mai supăr pe ai mei, zise Gobar apăsat. Tata e aşa de bun: nu m-a bătut o dată, de când mă ştiu. Mama mă mai lua la rost, dar după ce mă bătea îmi dădea întotdeauna dulciuri.

Vorbiră cu Malti despre nuntă. Ea nu numai că le dădu drumul, dar cumpără o vârtelniţă şi brăţări drept daruri de nuntă pentru mireasă. Ar fi dorit mult să meargă cu ei, dar avea câteva cazuri grave sub supraveghere şi nu putea lipsi de lângă bolnavi nicio zi. Făgădui să vină la cununie. Îl încărcă pe Mangal cu jucării şi-l sărută o dată şi încă o dată, dar copilul ardea de nerăbdare să meargă acasă – acasă, unde nu fusese niciodată.

Întoarcerea a fost tristă pentru Gobar. Privea cu inima îndurerată în ce hal ajunsese casa. O parte din ea

era gata să se năruie. Lângă uşă, numai un bou, şi acesta prăpădit de tot. Altminteri, Dhania şi Hori erau bucuroşi, dar Gobar se simţea nefericit. Nu prea mai părea cu putinţă să aducă dărăpănătura aceea în starea în care fusese mai înainte. Gobar era simbriaş, dar muncea la un singur stăpân, şi câştiga destul ca s-o scoată la capăt. În sat, însă, ţăranul era la cheremul atâtor stăpâni, încât nu-şi putea încropi traiul nici măcar de azi pe mâine: era un rob flămând, deşi trudea din greu. Şi năpasta asta nu căzuse doar pe capul lui Hori. Toţi pătimeau la fel. Ţăranul dădea din colţ în colţ, se spetea muncind, plângea şi îndura asuprirea fără murmur, ca şi când suferinţa era o parte a sorţii sale. Nu avea nici nădejdi, nici bucurii deosebite, de parcă izvoarele vieţii sale ar fi secat pentru totdeauna. Nu întrezărea mici un viitor înaintea lui. Simţirea i se tocise fără leac. Lângă uşa lui zăceau grămezi de gunoi, răspândind o duhoare respingătoare. El nu le mai vedea, nu-l mai supărau. Mânca fără poftă, ca o maşină care înghite cărbuni. Totul era să-şi umple burta cu ceva. Îşi păta obrazul pentru o nimica toată şi se încăiera pentru o mână de grăunţe. Decăderea lui era atât de îngrozitoare, atât de adâncă, încât adesea nu mai făcea nicio deosebire între cinste şi necinste.

Gobar se născuse în aceleaşi împrejurări şi ele făceau parte din însăşi fiinţa sa. Anii cât stătuse la oraş îi dezvăluiseră însă un nou fel de viaţă. Noua lume în care intrase îi lărgise orizontul: cele auzite la întrunirile politice îl răscoliseră. Îşi dădea seama că omul trebuia să-şi făurească el însuşi soarta, cu îndrăzneală şi înţelepciune, că nicio putere tainică nu vine vreodată în ajutorul omului dacă nu ştie el însuşi să se apere. Nu mai părea nesăbuit şi colţos ca altă dată, acum era un tânăr blajin şi harnic. Încercările vieţii îi înmulţiseră strunele simţămintelor. Se gândea: „Dacă-l mai văd pe taică-meu că munceşte, am să-l opresc. O să muncesc eu în locul lui ca să-mi ispăşesc purtarea rea de până acum”.

— *Dada*, de-acu înainte n-o să mai ai necazuri. O să-ţi trimit bani în fiecare lună. Te-ai zbătut destul toată viaţa. Acu e vremea să mai răsufli. Ar fi ruşinos pentru mine să mai munceşti.

Tatăl lui îl îmbrăţişa şi simţea că întinereşte.

Îşi zicea: „De ce să întunec tinereţea fiului meu, amintindu-i de datorii? Lasă-l să se bucure de viaţă. Viaţa mea a fost sortită sapei şi lopatei, nu mătăniilor”.

Într-o zi, Gobiar spuse:

— *Dada*, dacă ai vrea, aş fi bucuros să plătesc încet-încet toate datoriile. Aş da în fiecare lună câte ceva. Câţi bani datorezi?

— Nu, fiule, răspunse Hori. Cu cât câştigi tu abia dacă-ţi poţi împlini nevoile tale. O să mă descurc şi singur. Rupa o să se ducă curând la casa ei. O dată ce-o să scap de grija asta, viu eu repede de hac şi datoriilor. Nu te îngriji – mănâncă şi trăieşte bine. Eşti tânăr. Acu vezi-ţi de sănătate ca să nu-ţi pară rău mai târziu. Eu sunt hârşit cu viaţa asta grea. N-o să te robesc acu la munca câmpului. Norocu tău c-ai găsit o stăpână bună. O cunosc. E o cucoană cumsecade.

— A făgăduit c-o să vină la nuntă.

— O să fie mai mult decât binevenită. În slujba unor asemenea oameni, chiar dacă n-ai cine ştie ce simbrie, eşti plătit altcum: înveţi multe lucruri noi şi bune.

Hori se simţea fericit.

În clipa aceea se ivi Pandit Datadin şi-l chemă deoparte.

Scoase din cutele dhoti-ului său două hârtii de câte o sută de rupii.

— Ai făcut bine că mi-ai ascultat sfatu, spuse el întinzându-i banii lui Hori. Ai dat două lovituri dintr-odată. Ai găsit un mire pentru fata ta şi ai rămas cu pământu’ – tot ce-ţi mai rămăsese din moştenirea strămoşească. Am făcut pentru tine tot ce-am putut. Acu e rândul tău să vezi

ce trebuie mai departe.

Mâna lui Hori tremura. Îşi lăsă capul în piept. Nu scoase nicio vorbă. După o luptă cruntă, care ţinuse treizeci de ani, acum era înfrânt, doborât, fără nădejdea c-o să se mai ridice vreodată. Parcă ar fi fost pus la zid şi mulţimea trecătorilor l-ar fi scuipat în obraz. „Aveţi milă de mine! ar fi vrut să strige. Viaţa mi-a fost o trudă grea, nesfârşită! M-am schingiuit în arşiţa verii, în ploile iernii. Spintecaţi-mi inima şi vedeţi dacă a mai rămas vreo scânteie de viaţă în ea! Nu mă scuipaţi, rogu-vă, nu mă scuipaţi! Întrebaţi-mă dacă am avut o clipă de răgaz în viaţa mea, întrebaţi-mă dacă m-am odihnit vreodată la umbră. De ce am parte totdeauna de ocară!?” Şi iată că totuşi trăia. Se minuna cum de mai putea să trăiască. Era un om josnic, un mişel, o făptură apucătoare, mârşavă.

— Ar trebui să vorbeşti numaidecât cu Nokhey Ram, îl povăţui Datadin.

— Da, *maharadj*, răspunse Hori. Acu cinstea mea e în mâinile dumneavoastră.

CAPITOLUL XXXVI

Două zile, satul petrecu şi se veseli: muzici, cântări de nuntă, zaiafeturi. Rupă plânsese şi plecase spre noul ei cămin. Nimeni nu-l văzuse însă pe Hori ieşind din casă. Se ascundea înăuntru de parcă faţa i-ar fi fost mânjită cu catran. Odată cu sosirea domnişoarei Malti, totul zumzăi de viaţă. Femei din satele vecine se îngrămădeau s-o vadă.

Pe Gobar îl îndrăgise tot satul pentru blândeţea lui. Nu era casă în care să nu lase o amintire plăcută. Bhola merse până acolo încât căzu la picioarele lui, iar nevasta acestuia îi dădu frunze de betel *şi* darul obişnuit la despărţire: o rupie. Îl întrebă chiar unde stătea la Lucknow şi-i făgădui să treacă pe la el dacă avea să vină cândva la oraş. Nu-i spusese nimic de banii pe care-i împrumutase tatălui său.

A treia zi, când Gobar era gata de plecare, Hori, de

faţă cu Dhania, mărturisi fărădelegea care-i rodea inima de atâtea zile:

— Fiule, spuse el, aproape izbucnind în plâns, din dragoste pentru pământ am săvârşit altă nelegiuire. Nu ştiu ce pedeapsă mi s-ar cuveni pentru asta.

— Nu văd nicio nelegiuire, *dada*, spuse Gobar liniştit. Ce puteai să faci? Eu nu-ţi sunt de prea mare ajutor. Adevăru e că pământul nu ne poate hrăni. Bucatele care au rămas nu ajung mai mult de o lună. Aveai altă cale? Dacă n-ai fi scăpat pământu', cum ai mai fi putut să trăieşti? Când n-ai ce mânca, obrazul şi cinstea sunt vorbe goale. Asta-i pedeapsa pentru că eşti un om cinstit. Dacă aş fi fost eu în locul dumitale, aş fi sfârşit în temniţă sau în ştreang. N-aş fi putut să îndur atât cât ai îndurat dumneata. De ce să se îngnaşe alţii din munca mea, în vreme ce eu şi copiii mei flămânzesc? Totuşi, trebuie să-i dăm banii înapoi lui Ram Sewak.

Dhania nu voia s-o lase pe Giunia să plece la Lucknow cu Gohar. O îmbia să mai rămână în sat câtva timp. Gobar se învoi.

În zori plecă singur. Hori îl petrecu până la marginea satului ca să-l vadă până o ajunge departe. Niciodată nu-l iubise atât. Când Gobar îi atinse piciorul, nu-şi putu stăpâni lacrimile, ca un tată care-şi vede fiul pentru ultima oară.

Rupă era fericită în noul ei cămin. Faptul că-şi petrecuse copilăria în sărăcie o făcuse să cunoască preţul banului. Ca fetiţă, în inima ei se strânseseră multe dorinţe neîmplinite. Acum acestea îşi găseau deplină revărsare. Ram Sewak parcă întinerise. Pentru Rupa nu avea însă nicio însemnătate dacă era tânăr, vârstnic sau bătrân. Dragostea ei nu avea nicio legătură cu vârsta sau culoarea pielii. Rădăcinile erau mai adânci: puteau fi clătinate doar de o zguduire sufletească. Era cufundată în tinereţea ei, împodobindu-se doar pentru propria-i fericire. Lui Ram

Sewak îi arăta însă o faţă deosebită a vieţii ei. Pentru el era o gospodină grijulie cu treburile zilnice ale casei. Nu voia să-l stânjenească prin dezvăluirea farmecelor ei tinereşti.

Dorea nespus să-şi vadă părinţii fericiţi. Amintirea vacii, care sosise la ei ca un oaspete şi plecase ca un blestem, stăruia încă vie în mintea ei. După atâta amar de vreme, această amintire era tot mai întunecată. Nu izbutea să se obişnuiască în totul cu noul ei cămin, încă socotea casa părinţilor ca adevăratul ei cămin şi pe cei de acolo ca pe „ai ei”. Nu se simţea atât de fericită la vederea cirezii de vaci din ogradă pe cât s-ar fi simţit văzând o singură vacă la uşa părinţilor. Vai, vaca aceea avea să ajungă prea târziu acolo! Ce fericiţi fuseseră în ziua când Gobar adusese vaca – li se părea că pogorâse din cer o zeiţă! După moartea celei dintâi vaci nu mai avuseseră niciodată mijloace să cumpere alta, deşi doreau arzător acest lucru. Când o să se ducă acasă, hotărî ea, o să ia o vacă şi s-o ducă tatălui ei. Da’ de ce să mai zăbovească? De ce să nu i-o trimită chiar acum? vorbi cu bărbatul. A doua zi un cioban plecă spre satul lui Hori cu o vacă.

— Spune tatii că am trimis vaca pentru Mangal, îi porunci ea ciobanului.

Hori se gândea şi el la o vacă, îndeosebi pentru Mangal, care avea atâta nevoie de lapte. Nu numai că Mangal era nepotul lui şi fiul lui Gobar, dar Malti *devii* îl iubea atât de mult, încât trebuia crescut cu mare grijă.

Hori se perpelea: cum ar face să cumpere o vacă? De unde să ia bani? Din fericire, chiar în ziua aceea sosise un antreprenor care începuse să sape la cariera de pietriş de lângă sat în vederea construcţiei unor drumuri. Hori alergă la el şi se tocmi să sape la pietriş cu opt *arma* pe zi. Dacă ar avea de lucru măcar două luni, socotea el, o să poată strânge bani pentru vacă.

Munci în arşiţă toată ziua şi se întoarse acasă mai

mult mort decât viu. Fără să ia aminte la oboseală, a doua zi plecă la lucru fără zăbavă. Seara, pe deasupra, se apucă să toarcă şi nu se culcă până la miezul nopţii. Chiar şi Dhania, în loc să-l îndemne să se odihnească, toarse împreună cu el până târziu. Îi îmboldea dorinţa de a cumpăra vaca şi grija de a da înapoi banii lui Ram Sewak.

Trecuse de miezul nopţii şi ei încă torceau.

— Hai, dacă te simţi ostenit, du-te şi te culcă, spuse Dhania. Dimineaţa trebuie să pleci la lucru.

Hori se uită la cer.

— Nu-i târziu; abia dac-o fi trecut de zece. Tu culcă jte.

— Nu mi-e somn. Am închis ochii puţin, după masă.

— După ce-am prânzit am tras şi eu un pui de somn.

— Trebuie c-a fost o arşiţă cumplită.

— Nu prea. Am dormit sub un copac.

— Mi-e teamă. Mi-e teamă c-o să te picnească vreo boală.

— Îi picneşte numai pe cei care au răgaz să bolească. Când mai vine Gobar pe aici trebuie să am ceva bani ca să-i dau lui Ram Sewak. Trebuie să muncesc. O să aducă şi Gobar ceva bani. Dacă scap anul ăsta de datorie, o să mi se pară că m-am născut din nou.

— Mereu mă gândesc la Gobar. Ai văzut ce blând e acu?

— Când a plecat, mi-a căzut la picioare.

— Când Mangal a venit de la Lucknow ce dolofan era! A slăbit de tot.

— Acolo avea lapte şi unt. Aici mănâncă numai turte. Când iau simbria mă duc glonţ să cumpăr vaca.

— Am fi cumpărat-o de mult dacă m-ai fi ascultat. Nu trebuia să-ţi iei pe cap şi pământul Puniei când abia pridideşti cu al tău.

— Ce puteam să fac? În lipsa lui Hiira, trebuia să se

îngrijească cineva de ai lui. Îţi dai seama unde ar fi ajuns Punia dacă nu i-aş fi dat o mână de ajutor? Ba, cu toate că m-am zbătut atât, Mangru tot a dat-o în judecată.

— Aşa-i trebuie! Pune banii la ciorap.

— De unde să pună, toanto? Pământul ei nu-i dă nici atât cât să-şi încropească nevoile.

— Ce s-o fi întâmplat cu Hiira? Cred că a murit.

— Eu am o presimţire că trăieşte, c-o să se întoarcă.

Când Hori se sculă de dimineaţă, dădu cu ochii de Hiira. Lăţos, neţesălat, zdrenţăros, zbârcit, numai pielea şi oasele.

— Ce pirpiriu arăţi, se miră Hori, îmbrăţişându-l. Când ai venit? Azi-noapte m-am gândit la tine. Eşti bolnav?

Uitase că Hiira era fratele netrebnic care-i amărâse viaţa: vedea în el copilul orfan care păşea copăcel în jurul lui cu treizeci de ani mai înainte.

Hiira tăcea, vlăguit.

— De ce plângi, frate? Hori îi luă mâna în a lui. Nu-i om să nu greşească. Unde ai fost toată vremea asta?

— Ce să mai spun, *dada*? răspunse Hiira cu glas stins. Trăiesc pesemne fiindcă mi-a fost sortit să te mai văd o dată. M-am aflat mereu în pragul morţii. Vaca mă urmărea în fiece clipă, şi treaz, şi adormit. Mi-am pierdut minţile, am stat la balamuc cinci ani. Mi-au dat drumu' acu şase luni. N-am cutezat să mă înfăţişez dinaintea ta. Am rătăcit din loc în loc, cerşind. Tu ai avut grijă de…

Hori îl întrerupse:

— Rău ai făcut c-ai plecat. Cocoloşeam noi totul, îi mânjeam pe poliţai şi bună pace.

— *Dada*, o să-ţi rămân dator toată viaţa.

— Nu-ţi sunt un străin, frate.

Hori era fericit. Cine zicea că fusese înfrânt în viaţă? Mândria asta, bucuria asta, voioşia asta erau oare semnele înfrângerii? înfrângerile lui erau izbânzi, armele sfărâmate

– steaguri! Pe faţă îi strălucea o lumină nouă. Recunoştinţa lui Hiira era încununarea biruinţei sale. Dacă în hambarul lui ar fi fost câteva sute de *maund-i* de grâne şi în punga lui câteva sute de rupii, n-ar fi simţit o bucurie mai mare decât aceea pe care o simţise la vederea lui Hiira.

— Şi tu ai slăbit, *dada*, spuse Hiira.

Hori râse.

— Cine se îngraşă la anii mei? Numai oamenii fără obraz sau cei pe care grija datoriilor îi îngraşă în loc să-i slăbească. În vremurile astea vitrege e o nelegiuire să te îngraşi. Ca să-l îngraşe pe unu trebuie să slăbească sute. L-ai văzut pe Sobha?

— Am fost la el azi-noapte. Am aflat cât te-ai zbătut pentru casa ta şi pentru casa duşmanilor tăi şi că, pe deasupra, n-ai îngăduit să-ţi fie atinsă nici cinstea. Sobha şi-a şi vândut pământu'. Acu nici n-o să mai aibă cu ce trăi. Dumnezeu ştie cum o să se mai descurce.

Când Hori plecă la lucru simţi o greutate ciudată în tot trupul. Nu putea de loc să se scuture de oboseala nopţii. Totuşi păşea repede, cu o vioiciune silită.

În ziua aceea arşiţa se stârni la zece: la prânz arşiţa scânteia orbitor. Hori căra coşurile de pietriş şi le deşerta în căruţă. Când se dădu răgaz de odihnă, simţea că nu mai poate să-şi tragă sufletul. Niciodată nu avusese răsuflarea atât de scurtă. Nici nu mai putea să-şi mişte picioarele, iar pe dinăuntru îl mistuia o dogoare. Nu se mai spălă şi nu mai mâncă boabele coapte pe care şi le luase pentru prânz. Îşi întinse şalul pe pământ şi se culcă la umbra unui copac. Simţea un jeregai cumplit pe gât. Când nu mai putu să rabde, ceru găleata de la un muncitor care şedea ceva mai încolo şi ronţăia boabe coapte. Bău un ulcior plin cu apă şi se trânti din nou sub copac. După o jumătate de oră începu să verse. Era alb ca varul.

— Ţi-e rău, Hori, frate? îl întrebă vecinul lui.

Hori simţea că se învârteşte pământul cu el.

— Mi-a trecut, răspunse el. Acu mi-e mai bine.

Vărsă din nou. Mădularele i se răceau. În faţa lui juca o negură. Ochii i se închiseră. Una câte una, vechile amintiri înviiară, dănţuind învălmăşite pe dinainte-i, ca o nălucire. Se făcea că e copil, că se alintă în braţele maicăsii, că se joacă cu mingea. Apoi părea că Gobar îi cade la picioare. Dhania, mireasă, într-un *sari* roşu aprins, îi dădea să mănânce. Se vedea mulgând o vacă cerească şi dându-i laptele lui Mangal. Deodată, vaca se preschimbă într-o zeiţă…

— Hori, ia coşu, îi strigă omul de lângă el.

Hori nu răspunse. Ardea tot pe dinăuntru. I se răcise tot trupul. Îl pălise insolaţia.

Trimiseră repede un om acasă la el. Dhania sosi peste un ceas într-o goană nebună. Sobha şi Hiira veneau după ea cu o targă înjghebată la repezeală.

Când pipăi pulsul lui Hori, Dhania se îngălbeni.

— Cum te simţi? îl întrebă ea cu glas tremurător.

Privirea lui Hori rătăcea de colo-colo.

— Bine c-ai venit, Gobar. Am cumpărat o vacă pentru Mangal. Uite-o! Uite-o! O vezi?

Dhania privise faţa morţii. O cunoştea. O văzuse pândind ca un hoţ. O văzuse cum se năpustise năprasnic, ca o vijelie. Fusese de faţă la moartea soacrei, a socrului, a doi dintre copiii ei şi a altor oameni din sat. Viaţa ei, nădejdea ei era în pragul morţii, înaintea ochilor. Nu! Poate că se înşela! Poate că doar aiura din pricina insolaţiei.

— Uită-te la mine. Sunt Dhania. Nu mă cunoşti?

Hori se dezmetici. Focul dinlăuntrul lui părea că se preschimbă într-o vâlvătaie. Negura din faţa ochilor pierise. Se uita la Dhania. Din colţul ochilor i se rostogoliră două lacrimi. Şopti abia auzit:

— Iartă-mă, Dhania, dacă te-am supărat cu ceva. Mi-a sunat ceasul. N-am vacă. Nu plânge, Dhania. Urgia a

trecut. Lasă-mă să mor.

Ochii lui se închiseră din nou. Hiira şi Sobha îl puseră pe targă şi porniră cu el spre sat.

Vestea se şi răspândise. Sătenii se adunară la uşa lui Hori, care zăcea pe laviţă. Vedea şi înţelegea totul. Limba lui era însă ţeapănă. Şiroaiele de lacrimi de pe faţa sa arătau însă ce greu îi era să-şi rupă iţele dragostei, ale dăruirii.

Dăruirea este un alt nume al durerii pe care o încercăm pentru tot ceea ce n-am putut duce la capăt în lumea aceasta. Datoriile îndeplinite, ţelul adus la înfăptuire pier în negură, se uită, nelăsând după ele niciun alean, nicio strângere de inimă. Durerea pentru cei lăsaţi în urmă sau pentru ţelurile noastre, care n-au ajuns să dea roade, stăruie.

Dhania ştia ce-o aşteaptă, totuşi fugea după umbra tot mai stinsă a nădejdii. Alerga de colo-colo, făcând fierturi pentru Hori. Nu aveau o rupie în casă. Ar fi trebuit să trimită după doctor.

— Cumnată, spuse Hiira plângând, fii tare, dă o vacă de pomană[95]. *Dada* e gata să ne părăsească pentru totdeauna.

— Aşa-i, dă o vacă de pomană, răsunară în cor mai multe glasuri. Dă o vacă de pomană! Nu mai e vreme de pierdut.

Dhania se ridică cu gândurile rătăcite, intră în casă şi aduse douăzeci de *arma* pe care le strânsese din vânzarea firelor toarse. Punând banii în palma rece ca gheaţa a bărbatului ei, se uită la Datadin.

— *Maharadj*, n-am nici vacă, nici viţel, nici alţi bani în casă. Asta-i tot ce am. Asta-i tot ce pot să dau. Primeşte în

---

95 în original : Godan — „dăruirea vacii", ritual săvîrşit la moartea unui hindus, care constă în a aduce brahminului în dar o vacă. După credinţa hindusă, această vacă va ajuta sufletul mortului să treacă peste riul Vaitarini în împărăţia zeului morţii.

locul vacii!

Şi Dhania se prăvăli leşinată.

sfârşit

GLOSAR

A

Achkan: haină lungă.

Alha: sărbătoare veselă, rurală, în cinstea zeului legendar Alha, care a trăit în secolul al X-lea al erei noastre.

Anna: monedă divizionară reprezentând a şaisprezecea parte dintr-o rupie.

Arti: ritualul aprinderii unei candele cu ulei şi mirodenii în faţa zeităţii; denumirea acestei candele; imnuri de laudă care se cântă în timpul ritualului.

B

Baba: ascet.

Babu: apelativ reverenţios pentru micii funcţionari.

Baijii: doamnă.

Banian: ficus bengalensis sau Ficus religioasa – arbore cu rădăcini aeriene.

Benares: oraşul sfânt al hinduşilor.

Betel: frunzele plantei betel, cu adaos de condimente.

Bhang: băutură narcotică; infuzie din frunze de cânepă indiană.

Bhavani: una dintre denumirile zeiţei Kali în mitologia indiană, zeiţa sângeroasă a răzbunării.

Bigha: unitate de măsură a suprafeţelor, egală cu aproximativ V4 ha.

Brahma: zeitate supremă, în mitologia indiană.

Brindaban: mic orăşel din raionul Mathura, între Delhi şi Agra, în care, după cum spune legenda, a trăit zeul Krishna.

Bungalow: vilă aşezată în afară de oraş.

C

Causeur: persoană care posedă darul conversaţiei (în limba franceză).

Celum: lulea.

Ciamar: casta pielarilor, una dintre cele mai asuprite caste din India.

Ciaddar: un gen de şal.

Ciapab: un fel de sandale.

Cult: muncitor necalificat.

Cidli – danda: joc asemănător cu baba-oarba.

d

Dada: termen de politeţe, cu care te adresezi persoanelor mai în vârstă.

Devi: termen de reverenţă.

Deviji: „zeiţă venerată”.

Dharma: convingeri morale şi religioase.

Dhobi: casta spălătorilor; în India, cu spălatul rufelor se ocupă mai mult bărbaţii.

Dhoti: îmbrăcăminte bărbătească; o fâşie lungă de pânză, înfăşurată în jurul şoldurilor şi care coboară până mai jos de genunchi.

Didi: soră mai mare; termen respectuos la adresa persoanelor mai vârstnice.

Divali: sărbătoare în cinstea zeiţei Lakşmī, care are loc pe lună nouă în luna katik (a şaptea din calendarul indian, corespunzătoare la noi cu octombrie – noiembrie). Sărbătoarea este însoţită de iluminaţii şi focuri de artificii.

Divan: adunarea sfetnicilor unui şef de stat.

Durga: înţelept, cărturar.

Dussehra: sărbătoare în cinstea lui Rama, erou legendar şi zeu din mitologia hindusă, ale cărui peripeţii sunt descrise în străvechiul poem epic *Rămâi/ana*.

E

Ekka: şaretă cu două locuri.

Ekadaşi: ritual hindus, care se oficiază în a unsprezecea zi a lunii, după calendarul mahomedan.

Ekka – wala: vizitiul unei şarete cu două locuri.

G

„Gandhi Asram”: „Azilul lui Gandhi”, instituţie de binefacere pentru văduve, întemeiată de Gandhi.

Godan: „dăruirea vacii”, ritual săvârşit la moartea unui hindus, care constă în a aduce brahminului în dar o vacă. După credinţa hindusă, această vacă va ajuta sufletul mortului să treacă peste râul Vaitarini, în împărăţia zeului morţii.

Guava: denumirea unei plante şi a unui fruct tropical.

Gur: zahăr din trestie, făcut în casă.

H

Hakim: medic care tratează bolnavii după tradiţiile medicinei musulmane.

Hindu – Muslin: ciocniri între hinduşi şi musulmani.

Holi: sărbătoare în cinstea zeului Krishna şi a iubitei sale, păstoriţa Radha, care are loc atunci când e luna plină în luna *phalgun* (a douăsprezecea lună din calendarul indian, corespunzătoare la noi cu februarie – martie). Oamenii întâmpină cu bucurie venirea primăverii, stropindu-se între ei cu apă vopsită şi presărându-se cu pulbere colorată.

Horn: ritual în timpul căruia hinduşii, populaţia de bază a Indiei, aparţinând religiei brahmane, aprind un foc, citesc rugăciuni şi aruncă în foc *ghi*.

J

Janak: împăratul ţării Videha (azi Bihara) în mitologia indiană; a măritat-o pe fiica lui, Suta, cu Rama, eroul din *Rāmāyana*.

Ji: stimat, stimată. Particula şi la sfârşitul unui nume indică respectul pentru persoana desemnată.

K

Kabbadi: joc de copii în India.

Kajal: funingine amestecată cu ulei, cu care se încondeiază sprâncenele.

Kajri: dansuri şi cântece populare care se organizează toamna în anotimpul ploilor. *Karanphuli*: cercei de aur, în formă de flori. *Kaşmir*: membru al celei mai numeroase populaţii din statul indian Kaşmir.

Kayastha: casta scribilor în India de Nord şi cea Orientală (ca rang, cea mai apropiată de brahmini). *Keora*: plantă cu flori foarte parfumate, întrebuinţată la fabricarea parfumului şi a unei băuturi înmiresmate. *Khaddar*: pânză grosolană de bumbac, ţesută în casă. *Koel*: pasăre din India, asemănătoare cucului. *Kohar*: văduvă dintr-o castă de jos.

L

Lakh: 100.000 rupii.

Lakṣmī: zeiţa frumuseţii şi a bogăţiei în mitologia indiană.

M

M. A.: master of arts – maestru al artelor, în limba engleză. *Mahābhārata*: veche epopee eroică indiană, creată în limba populară şi tradusă în sanscrită. Începând din secolele VI şi V î.e.n., capitole separate ale acestui poem au fost prelucrate de preoţii brahmini. *Maharadjah*: „marele împărat”; se foloseşte de asemeni ca termen de respect la adresa brahminilor. *Maharadj*: prescurtare de la *maharadjah*.

Mahararti: „marea împărătească”, soţia *maharadjah-ului*, termen respectuos.

Mahatma: sfânt, proroc, profet, epitetul suprem pentru sfinţi şi preoţi.

Maluvi: preot, învăţat musulman.

Mango: pom fructifer cu fructe mari, dulci şi

aromate, care poartă acelaşi nume.

Mansarovar; lac în Himalaya, vestit prin frumuseţea lui.

Maund: unitate de măsură egală cu aproximativ 38 kg.

Mehto: preacinstite.

Memsahiba: doamnă.

N

Namaz: sau *Salat*: unul dintre principalele ritualuri islamice, alcătuit din rugăciuni însoţite de mişcări ale corpului şi de spălare rituală.

Neem: copac răspândit în India, ale cărui frunze au proprietăţi curative.

O

O, Ram: O, doamne!

P

Pais: cea mai măruntă monedă indiană.

Pajana: pantaloni strâmţi.

Panciaiat: membru în consiliul celor mai bătrâni.

Panci: prescurtare de la *panciaiat*-i.

Pandit: preot slujitor al cultului, cunoscător al vechilor cărţi sacre; formă respectuoasă de a se adresa persoanelor din casta brahmină; nume propriu.

Pennij: monedă divizionară engleză echivalentă cu a două sutepatruzecea parte dintr-o liră.

Phagh: sărbătoare de primăvară în timpul căreia hinduşii cântă un imn de slavă zeului Krishna.

Puja: citirea rugăciunilor în cinstea unei zeităţi, însoţită de stropirea statuii zeităţii cu apă şi punerea florilor în faţa ei.

Purana: cărţi religioase ale hinduşilor; cuprind numeroase legende şi comentează teoriile din *Vede* – cărţi sacre. Citirea *Puranului* intră în obligaţiile fiecărui hindus din casta superioară – casta brahminilor.

R

Radha: numele unei păstoriţe celebre din mitologia indiană, iubita zeului Krishna.

Rai Sahib: titlu atribuit de obicei unui mare proprietar de pământ. (*Sahib* – domn; se întrebuinţează mai ales la adresa europenilor sau a indienilor musulmani).

Rajah: în vechea Indie conducătorul statului sclavagist. În India medievală şi contemporană – titlu nobiliar.

Ram – ram: exclamaţie cu care se salută hinduşii când se întâlnesc.

Rania: soţia ra/azi-ului.

Rupa: argint.

Rupia: unitate monetară principală în India.

S Ş

Sadhu: ascet, sfânt, călugăr evlavios.

Saraswati: în mitologia indiană; zeiţa elocvenţei, protectoarea ştiinţelor şi artelor.

Sari: îmbrăcămintea femeilor indiene, care constă dintr-o fâşie lungă de pânză de bumbac înfăşurată într-un anumit mod în jurul trupului.

Satu: făină de orz prăjită, amestecată cu zahăr.

Satyagraha: campania de rezistenţă pasivă sau *Satyagraha* („rezistenţă întru adevăr”), organizată de Gandhi, care consta în nerespectarea de către cetăţeni a dispoziţiilor administraţiei engleze, fără a se recurge însă la acte de violenţă.

Satya Narain: legenda lui Narain, care în mitologia indiană este una din încarnările zeului Vishna.

Sindur: praf de culoare roşie, făcut din chinovar; în India, femeile măritate îşi fac cu acest praf un semn pe frunte şi îşi vopsesc cărarea din păr.

Sur: unitate de măsură a greutăţii egală cu aproximativ 900 g.

Sita: fiica regelui Janak.

Sitar: instrument muzical cu şapte coarde.

Sorta: aur.

T

Tamarin: *Tamarinus indica*, arbore care ajunge până la înălţimea de 25 m.

Telisildar: şeful unei unităţi teritoriale administrative similare cu raionul.

Thakur: staroste sătesc, proprietar de pământ.

Tonga: trăsură uşoară, acoperită, cu două roţi.

Tulsi: plantă exotică pe care hinduşii o consideră sacră.

V

Vaid: medic care tratează bolnavii după tradiţiile medicinii hinduse.

Vishna sau *Vishnu*: unul dintre principalii zei ai hinduşilor, întruchipează natura veşnic vie; este venerat mai ales sub forma încarnaţiilor lui pământeşti, Krishna şi Rama.

Z

Zamindar: moşier indian.

Zwadeshi: mişcare pentru boicotarea mărfurilor străine şi sprijinirea industriei naţionale.

Responsabil de carte: B. Schichter. Tehnoredactor: S. Malcaş.

Dat la cules 22.09.60. Bun de tipar 03.12.60. Tiraj 10. Î45 ex. Hârtie semivelină mată de 65 gr. În fi. 540X840/16. Coli ed. 21, 84. Coli de tipar 26, 5. Ediţia 1. Comanda 5005. A. nr. 0751. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A – 31 = R.

Tiparul executat sub.com. Nr. 1643 la Combinatul

Poligrafic Casa Scânteii „I. V. STALIN”, Bucureşti – R.P.R.

Lei 9, 55